a

Marca

SVMMA DOCTRINAE CHRISTIANAE,

PER QVAESTIONES CATECHISTICAS luculenter tradita, multis in locis locupletata, & postremò recognita.

AVCTORE D. PETRO CANISIO Societatis IESV Theologo.

COLONIAE.

Apud Maternum Cholinum

M. D. LXXIII.

Cum Priuilegio Cæs. Maiest.

AD SENATVM POPVLVMQVE COLONIENSEM, PETRI CANISII THEOL. PRAEFATIO.

MITTO ad vos Catechismum, siue, vt ego dicere malui, Christianæ doctrinæ summã, Lectissimi Amplissimiq; Viri: opus quidẽ puerile, vt nonnulli fortaßis existimabunt, & antè hac sæpius editum: sed quod viros etiam exerceat, & cui supremam ego manum nũc tandem impono. Cùm autem ante decennium Viennæ versarer, & laudatißimo Regi Ferdinando, qui postea Cæsar declaratus est, à sacris essem concionibus, hoc ego qualecunq; opus, vt ingenuè fatear, eodem Principe sic postulante conscriptum, in lucem primùm dedi. Causas edendi repetere nõ attinet, vt quas optimus ille Mecœnas in suo vel diplomate, vel edicto, quod operi præfixũ extat, in mediũ profert. Neq; mihi hoc vitio vertendum puto, quòd idem

liber absq; Authoris nomine prodierit sæpe: etsi postea Veneti & Galli, dum opus recudũnt, me quidem inscio, nomen meum adscripserunt. Ego verò talis tãtiq; Principis, qui facilè primas iu Germania tenebat, tũ authoritate, tum mandato contentus, Deo magis quàm hominibus conatum hunc nostrum comprobare volebam. Nam & nominis expreßi additamento id futurum prouidebam, vt multorum in me odia concitarem, & virulentos calamos acuerem. Adeò nihil ferè tam exactum & elaboratũ nunc editur, quin Momos ilicò reperiat, & crabrones vltrò irritentur. Neq; sanè mea me fefellit opinio: quod verebar euenit. Ita neque nomen studiosè suppressum, neq; seruata vbiq; stili modestia, cùm sæpe aduersarios insectari potuißem, profuit, quo minus clam palã huius laboris ergò morderer atq; proscinderer, Christo interim Opt. Max. qui & ipse cùm ageret optimè, audiuit à suis peßimè, gratias ago singulares, quòd me dignum fecerit latratibus atque morsibus sectariorum, præsertim quorũ iam damna

ta

ta est, & posteris execranda erit memoria in ecclesia Dei, horum saeuas in me sententias & iniquas damnationis leges surdis ve luti auribus praetereo. Etenim ab ecclesiae catholicae hostibus, multarumque haeresum patronis reprehendi, quid est aliud quaeso, quam commendari, & bonum ecclesiae ciuem magis magisque bonis omnibus comprobari? Nos quicquid hîc scripsimus, non quaestus, mercedis, aut gloriae cupiditate pellecti: non hominis odio vel amore prouocati, sed quod sanctè iurare possumus, Religionis & veritatis illustrandae studio permoti, & ab illo Caesare impulsi sic scripsimus, vt Catholicorum, & praecipue Germanorum commodo publico inseruiremus. In scribendo autem non sanè nostrum, aut vllius priuatum, sed communem ecclesiae Catholicae sensum & consensum secuti sumus, ac sequi porrò ex animo desideramus. Si quis verò est imbecillior, quàm qui aduersariorum iniquam de libro censuram possit negligere, hic primùm cogitet secum causam quae oppugnatur, cum vniuersa ecclesia, quae Catholicae

nomẽ meretur, nobis esse cõuinctam: deinde maiora & plura quidem nobis fauere, quàm obstare suffragia intelligat. Loquor autem de ijs testibus, quos omni exceptione maiores Cæsar in sua præfatione produxit, nimirum Principes, Magistratus, Curias, Gymnasia: nam ab his librũ eundẽ studiosè legi, legendumq́; proponi, & publicè defendi, nobis etiam tacẽtibus passim res ipsa declarat. Verùm imprudenter ago fortassè, qui sanctæ simplicitatis oblitus, hæc persequor, velut satis non habeam Ecclesiæ sanctæ authoritate fulciri, sed hominum quoq; fauorem & iudicia morer. At cupio sanè, quoad eius fieri potest, infirmorum vitare offendiculũ, & prouidere bona (vt Paulus iubet) non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. Igitur veniã ab omnibus, qui rectè & candidè iudicabunt, me haud grauatim impetraturũ cõfido, quòd in hac editione nomen meum profitear, cùm idem in exemplaribus nõ paucis iam antè (vt dixi) editis circunferatur, cùm & Cæsar hoc apertè in suo edicto expresserit, cũ demũ &

lege

lege ſit cautum eccleſiaſtica, vt liber nullus abſq; authoris nomine & inſcriptione probetur. Caeterũ in hac editiõe, aut potius operis recognitione ingenuè fatebor, id accidiſſe mihi, quod alijs ſæpe doctioribus vſu venire ſolet, vt ad ſenſum illuſtrandum iuuandumq; lectorẽ nõnulla immutauerim, multa etiam adiunxerim. Quod ſtudium æquis quidem cenſoribus moleſtum eſſe non poteſt, vt qui re ipſa ſæpe comperiunt, haud temerè iã olim dictum eſſe illud: Poſteriora conſilia meliora. Quanquam per nos etiam licet, ſi quibus ita lubet, vt prior editio retineatur. Nam vtranq; Catholicam, & in aſtruenda veritatis doctrina conſentientem eſſe, docti deprehendent. Acceſſit porrò huic editioni tractatio, eaq; momenti nunc ſanè maximi, de hominis lapſu & iuſtificatione, quemadmodum Tridentina Synodus grauiſſimè docuit ac præſcripſit. Nos veluti lac paruulis præbuimus, dũ prima & faciliora Chriſtianæ doctrinæ ſeu capita, ſeu elemẽta percurrimus. A lacte porrò ad ſolidiorem cibum, hoc eſt, à Catechiſmo

ad praclaram & absolutam hanc de Iustificatione doctrinam sunt adducendi, qui velut ephœbi in Christo grandescunt, & sublimiora quadam pietatis dogmata possunt capessere. Nec video sanè, quid tanta de re grauius, commodius, absolutius & necessarium magis in medium posit adferri, quàm quod est à Synodo dicta profectum, nimirum vt veritatis de Iustificatione doctrina, qua maximè oppugnatur, sincerè conseruari ac integrè defendi queat.

Sed iam tempus est, vt ad Vos redeam Prastantissimi Viri, qui rem vestra quidem humanitate dignam, mihiq; pergratam feceritis, si opus hoc recognitum, vt dixi multisq; in locis locupletatum, quod reuerenter à me nomini vestro nuncupatur, aequi boniq; consulatis. Neq; verò mihi desunt causa huius nuncupationis. Primùm enim cupiebam obseruantia ac gratitudinis erga vos mea testimonium aliquod exhibere, vt qui multis annis in spectata Repub. vestra versatus, cùm liberalium artium, tùm sacra Theologia studijs apud vos operam dederim.

derim. Adhæc Catholicum opus eiusmodi Patronis vel maximè cõmendandum erat, qui de re Catholica præclarè meriti, ingentem suæ pietatis ac defensæ religionis gloriam essent consecuti. Vbi non prædicabo, vt sanè possem, Rempub. vestram, quæ non frustrà tot seculis hoc insignitur elogio, vt inter Germanicas omnes iure quodam suo dicatur, & sit FELIX *Agrippina Colonia, sanctæ Romanæ ecclesiæ fidelis filia. Parùm sit, Vrbem vestram in Romano imperio nulli secundam, sanctorum Martyrum sanguine mirificè consecratam, fortunis ac opibus abundantem cernere. Mirentur alij vetus apud vos gymnasium, & celebre emporium. Ego verò in primis hoc nomine vobis gratulandum, summasq́; summo Deo gratias agendas esse duco, quòd Apostolico præconio iã olim Romanis delato vos quoq; dignos redditis, vt fides vestra in vniuerso mundo annuntietur. Igitur, vt auitam, certam & integram religionem conseruetis, quo nihil habetis aut sanctius, aut antiquius, impijs quidem nouationibus ac prophanationibus*

 nullum

nullũ in Rep. veſtra locũ relinquitis, ſectarios aũt horũq́; conatus, qui vobis ſæpe inſidiãtur, nõ minus prudẽter quàm fortiter profligatis: tũ præclaro veſtræ pietatis zelo id perficitis, vt cũ alibi paßim diſtracta ſint religionis ſtudia, & ſectæ inter ſe prorſus diſſectæ peſtilẽter vigeant, tamẽ apud Vos cor vnũ et anima vna, vnum etiã ouile ſub vno paſtore vſq; perſeueret. Ita demũ re ipſa declaratis, haud temerè dictum eſſe, quod author vetuſtus, et veritatis cõprobãdę magis, quàm ſtili ornandi ſtudioſus memoriæ prodidit, cũ vrbẽ veſtrã his verbis iã in eccleſiæ veſtræ vſum receptis, cõmendauit: Poſtquã fidẽ ſuſcepiſti ciuitas p̃nobilis, recidiua non fuiſti, ſed in fide ſtabilis. Inuideãt hãc vobis felicitatẽ illi, qui depoſitũ à Paulo cõmẽdatũ nõ cuſtodiũt, ſed in aliud quoduis Euãg. quàm quod apoſtoli annũtiarũt, trãsferri ſe patiũtur, neq; raro fidẽ perinde ac moneta cõmutãt. Deũ immortalẽ ex animo precor, vobis vt hãc gratiã & fidei cõſtãtiam, qua prælucetis Germaniæ, perpetuã eſſe velit. Coloniæ Agrippinæ ferijs Epiphaniæ Domini. Anno Virginei partus M. D. LXVI.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO D. Guilhelmo, Rheni Palatino, & vtriusq; Bauariæ Duci, Patrono benigniss.

Petrus Canisius.

S. P. D.

COGOR HOC LOCO repetere, quod sum iam antè testatus, Illustrißime GVILHELME Princeps, me videlicet Viennæ primùm, quòd ita postularet Serenißimus Cæsar FERDINANDVS, hoc quicquid est operis, in lucem edidisse, ac editionis illius exemplar Coloniæ postea recognouisse, vt quædam in illo tum pleniora, tum illustriora ad publicam vtilitatem efficerentur. Cuius quidem operæ qualiscunque demum illa fuit, nondum me sanè pœnitet, sed Clementißimo Deo, qui perennis bonorum fons est omnium, hoc nomine gratias ingentes ago, quod superiori editioni simul & recognitioni maiorem

rem adhuc successum tribuerit, quàm ego vel optare, vel expectare ausus fuissem. Nā & Principum maximorum edicta, & doctißimorum hominum testimonia, & primariorum Gymnasiorum sententiæ, & plurimorum tum domesticorum, tum externorum suffragia sæpè multumq́ declarauerunt, sibi doctrinam huius libri catholicam & orthodoxam probari, talemq́ videri Catechismum, qui tum ad docendum, tum ad discendum in templis & scholis esset accommodatus, omniūq́ manibus vtiliter euolueretur; & idcirco in varias etiam linguas nō temerè conuerteretur. Quæ nobis præsenti loco dicuntur, non vt ipsi nostra iactemus, quod est in primis odiosum, neq́ vt hominum fauorem & gratiam in hoc genere vel aucupemur, vel magnifaciamus, id quod à pia simplicitate ducimus alienum: sed quod præsentem veritatis confeßionem à nobis exprimat atq́ adeò extorqueat aduersariorum maledicētia, vt id quod res est, quodq́ publicè constat, id ad Dei gloriam nō poßimus non proferre, palamq́ profiteri. Nec

enim

enim ignoramus, quàm latè pateat, quantamq́; obtineat vim praeceptum illud Apostolicum, quo iubet Paulus, doctorem ecclesiasticum bono esse testimonio commendatum, suamq́; famam ob docendi ministerium & Ecclesiae aedificationē, quo ad eius fieri potest, integram conseruare. Vix autē vel ego verbis consequi possem, vel alius quisquam credere, quàm virulento studio meum hoc institutum oppugnarint illi, qui hac aetate quiduis potius, quàm Catholici & dici & esse cōtendunt. Quibus enim calumnijs & authorem & opus non onerarunt? quot libris vltro citroq́; conscriptis hunc vnum Catechismum non sunt petulantißimè insectati? nihil vt illis molestius accidere videatur, quàm quòd cernant vel inuiti, ex hac ipsa institutione suū lac praeberi paruulis Ecclesiae, & hoc velut Christianae doctrinae compendio & praeceptores plerosq́; simul & discipulos de pietate Catholica vtiliter instrui atq́; admoneri. Ego verò hactenus me libēter compreßi, vt istiusmodi obtrectatoribus nihil responderem,

eoq́;

eoq́ue silentio me sapientibus comprobatu-rum spero, quod Apostolico canoni faciam satis. Nam æquißimè cauit illud Paulus, REDIMENTES *tempus, quoniam dies mali sunt: qui præterea ecclesiastico doctori hanc legem sapientißimè tulit,* SERVVM *Dei non oportet litigare. Atqui rerum omnium pretiosißimum tempus vtiq; non redimerem, imò verò perderem, ŷ horas in depellendis istorũ oblatrãtiũ calumnŷs, & in meris sæpè nugis refellendis collocarẽ. A litibus verò et altercationibus tẽperare sibi vix poßit, qui ad cõtumeliosum & tragicũ hoc scriptorum genus, quod ita nouis plærumq; litibus, sicut Salamandra igne, pascitur, velit descẽdere, ac stultis interdũ secundũ suã stultitiã respondere. Accedit quod in scriptis aduersarŷs, quæ vulgi tãtũ iudicio subŷciũtur, nihil propemodũ adferri cernam, in quo magis hic liber, quàm reliqui à Catholicis hactenus editi Catechismi incusetur atq; reprehendatur: vt propterea nõ magis vnius quàm totius ecclesiæ causam communes illi infestiq; catholicæ religionis inimici*

mici

mici oppugnare videantur. Adhæc omni respondendi labore me iam leuarunt, opinor, Colonienses, qui nuper admodum è probatißimis quibusq; patribus testimonia collegerunt, & horum authoritate atq; cõsensu totum hoc opus adeò illustrarũt, nihil vt sanè ad confirmandã libri doctrinã aptius adferri, atq; ad profligãdã simul cõtra dicentiũ vanitatẽ oportunius excogitari potuisse videatur. Qua in re vtilẽ sanè iãq; à multis prædicatã operam nauauit Petrus Busæus, qui pro sua singulari eruditione asduoq; studio omnes Catechismi partes ex veneranda illa antiquitate sic exornauit atq; cõmuniuit, vt de diuini verbi cõcionatoribus & de Catechistis, omnibusq; Christianæ pietatis & doctrinæ studiosis hominibus optimè meritus esse existimetur. Neq; verò ignoro, Catechismum extare Romanum, rara quidem illum eruditione refertum, ac dignißimum planè, qui non solum præ reliquis omnibus in pretio habeatur, sed in quotidiano etiam atque perpetuo Ecclesiæ vsu retineatur. Cæterùm

cùm

cùm is liber nonnullis & difficilior, & prolixior videretur, quàm qui ad rudiorum intelligentiam esset accomodatus, Parochis quippe conscriptus est, non peßimè quidem illi cogitarunt, qui totum opus in epitomen, aptamq́ methodum ad scholarum vsum, contrahendum iudicârunt. In quo genere nunc scripta quædam compendia circunferuntur & commendantur, quibus per nos quidem sua constet gloria. Nec enim vel prohibemus vel inuidemus, quin quod ab illis optimis viris est editum, operi nostro etiã anteponatur. Verùm enimuerò alij alijs, quẽadmodum in cibis, sic etiam in libris & authoribus delectantur, & vsus rerum magister docet, doctrinæ à varijs traditæ collationem haud parum prodesse studiosis, vt hinc sæpè multis acuatur iudiciũ, veritasq́ ipsa & rectius perspiciatur, & certius cõfirmetur, modò quæ adferuntur, ad fidei Catholicæ analogiam haud malè conueniant, & ab authoritate sanctæ matris Ecclesiæ, quæ columna & firmamentũ veritatis in Dei verbo dicitur, nulla ex parte

te

tè discedant. Atque huc pertinet, quod sapienter admonuit Augustinus, vtile nimirũ esse, plures libros à pluribus fieri diuerso stilo, nõ diuersa fide, etiã de quæstionibus eisdẽ, vt ad plurimos res ipsa, quæ orthodoxè tractatur, peruenire posit.

Visum autem est mihi, cum hac noua libri editione, quæ in vsum scholarũ inclytæ BAVARIAE *parabatur, nouam coniungere præfationem, eamq; tibi generosiss. Princeps inscribere: partim vt opus quod sub tui nominis auspicijs in publicum prodit, illis reddatur commendatius, ad quorum perueniet manus: partim vt officium quoq; meum hac occasione declarem, quod Bauaricæ domui vestræ si vllus ex nostris alius, ego quidem in primis debere me confiteor. Sunt enim anni modò plus minus viginti, quod in spectabili academia vestra Ingolstadiana & Theologũ & Ecclesiasten cæpi agere, vestrãq; interim in nostræ Societatis homines insignem liberalitatem ac illustrem munificẽtiam multis in rebus ipse cognoui, & sum pro mea quidem parte*

fre-

frequenter expertus. Memini sanè, cũ primùm in Bauariã venissem, quo me fauore ac studio exceperit auus ille tuus clariss. idẽque Princeps optimus D. GVILHELMVS, cuius tibi nomen diuinitùs impositum fuisse arbitror, cùm eiusdem virtutes heroicas & Catholicam in primis pietatem hactenus tam feliciter sis imitatus. Et est sanè cur mecum boni omnes agnoscant & agnoscendo singulares DEO OPT. MAX. gratias agant, eam Bauariæ Principibus felicitatem cælitus contigisse, vt præ alijs tam multis & magnis heroibus suam in orthodoxa fide synceritatem, in vera pietate constantiam, in recta subditorum gubernatione sapientiam integram atque perpetuam hucusque conseruârint. Quo etiam factum est, vt ijdem nõ modò sese familiãq; suam, sed et amplißimam ditionem ab eo Euangelio, quod viri sanctißimi, planeq; Apostolici LVCIVS & RVPERTVS in Bauariam primi intulerunt, diuelli & abstrahi ratione nulla paterentur. Cum qua conseruatæ religionis puritate

tate illas dotes, illa pramia mirabiliter cõiũxit Deus: qua alia prouincia Bauaris inuidere possunt, vendicare autẽ sibi, vt planè arbitror, aequè nõ possunt: siue spectes in fide & religione consensionem, siue in sacris ędibus stabilitatem animaduertas, siue virtutem & miracula Dei per Sanctos adhuc operãtis intuearis, siue antiqua nobilitatis splendorem requiras, siue ecclesiastici politiciúe ordinis amplitudinẽ, fortunasq́ cõsideres, siue monasteriorum multitudinem & integritatem quaras, siue subditorũ erga suos principes reuerentiam obedientiamq́ perpendas, siue demum publica pacis communisq́ tranquillitatis diuturnitatẽ animo verses. Praclara sunt hac & diuina procul dubio munera, qua pij omnes vt gratis animis pradicant, sic eò libentius etiã Bauaria gratulantur, quod in illa, velut in fertilißima terra Gessen, filios Israel ab impijs Aegyptijs segregatos colligat Deus, & collectos tranquillè gubernet ac tueatur, multisq́ modis sua calesti illos benedictione dignetur, ad clauum

interim

interim sedente Iosepho sapientissimo, cuius virtus & industria in communi summaq; calamitate depellenda, Reipublicæ sic profuit, vt non modò fratrum esset Dominus, sed & mundi saluator publicè salutaretur. Caterùm vt eò vnde sum digressus redeam, quandoquidem ego tot iam annis vnà cum hac exigua nominis IESV Societate familia vestræ inseruio, meq; cum nostris omnibus illi penitus obstrictum agnosco, facere non potui Illustrißime Princeps, quin recentem hanc operis editionem tali tantoq; Patrono nuncuparem, ac meam in illum obseruantiam hoc qualicunque testimonio publicè declararem. Precor igitur etiam atque etiam, vt quemadmodum antea opus Christophori Clauij nostri mathematicum hilari fronte excepisti, sic librum hunc Catechisticum, quem reuerenter ad te mitto, eâdem excipias humanitate, & nostros demum tibi familiaeq; tuæ vniuersæ pro tua in nos summa beneuolentia perpetuò commendatos & charos esse sinas, Dominus IESVS te incolumem, do-

nium

mum vestram beatam, religionem verò Catholicam in Bauaria sartam atque tectam diutißimè conseruet. Dilingæ VI. Calendas Februarij, Anno post Christum natum.

M. D. LXXI.

Quod Iesu Christo semper gratum, formandis piè animis salutare, Christianæ Reip. & posteritati cõmodum sit: iussu & auctoritate singulari opt. maximorumque Principum, D. Ferdinãdi Augusti Cæsaris, & D. Philippi potentissimi Regis, proponatur legatur & teratur catholicus hic Catechismus.

SOCIETAS · NOMINIS · IESV ·

IHS

CHRISTIANAE DOCTRINAE CAPVT PRIMVM DE FIDE & Symbolo fidei.

I.

Quis dicendus est Christianus?

QVI IESV CHRIsti a veri Dei & hominis salutarem doctrinam in eius b Ecclesia profitetur.

Omnes proinde cultus et sectas, quę extra Christi doctrinam & Ecclesiam vbiuis gentium reperiuntur, vt est Iudaica, Ethnica, Mahometica, Hæretica, damnat & detestatur penitus, qui verè Christianus est & ipsa Christi doctrina firmiter acquiescit.

a Act. 11. d 1. Pet. 4. d
b Athan. cōt. Arr. orat. 2. Cyp epi. 2 lib. 4 & de simp. præl. Ignat. ad Magnes. Aug tract. 113 in Io. & ser 181 de tēp cap 12 Item in Enchi cap. 5. Tert li de de pudi. & pr. hęre.

II.

Quo compendio Christianam doctrinam licet complecti?

VT nimirum Christianus ea norit & obseruet, quę tum ad a sapientiã, tum ad iustitiam spectant. Sapientia, vt Augustinus b ostendit, circa virtutes versatur Theologicas, c Fidem, Spem & Charitatem, quæ & diuinitus infunduntur, & cùm in hac vita purè maximeque excoluntur, beatos homines diuinosque reddunt. Iustitia verò d duabus partibus, declinatione à malo, & boni operatione, absoluitur. Huc enim spectat, quod Propheta inquit regius: e *Diuerte à malo, & fac bonum.* Iam ex hisce fontibus, sapientiæ scilicet & iustitiæ, non difficulter hauriuntur cætera, quæcunque Christianæ quidem institutioni atque disciplinæ congruunt.

a Eccle.1.d
b Li.2.Retract.ca.63 & Enchr. ca.3.
c 1.Co.13.d
d Prof. sent.58. ex August.
e Psal.33.c. & 36.c 2. Pet.3.b

III.

Quid primum traditur in doctrina Christiana?

Fides

FIdes, ianua illa nostræ salutis, sine qua Deum inuenire & inuocare, Deo seruire & placere nullus in hac vita potest. a *Credere enim oportet accedentem ad deum*, inquit apostolus: *qui* b *verò non crediderit, condemnabitur, & c iam iudicatus est*, ex Christi sententia.

Rom. 10. Heb. 11. Aug. ser. 38 de temp. & serm. 1. de ver. apost. Leo ser. 4 de Nat. do. a Heb. 11. b b Mar. 16. c c Ioan. 3.

IIII.

Quid fidei nomine intelligitur?

DEI a donum & lumen, quo illustratus homo, firmiter assentitur atque adhæret ijs, quæ vt credantur sunt diuinitùs reuelata, & ab Ecclesia nobis proposita.

Cuiusmodi sunt, Deum esse trinum & b vnum, è nihilo c creatum mundum, Deum factum esse hominem, & pro hominibus mortem sustinuisse, Mariã d & virginem, & Dei matrẽ existere, mortuos omnes ad vitam excitandos esse, hominem ex aqua & Spiritu san-

a Ephe. 2. b Heb. 11. a Bas in ser. de fidei cõfess. Bern. epist. 190. Aug. cont. ep. fundamenti ca. 5 b 1. Ioã. 5. b c Gene. 1. a Ioan. 1. b Lucæ 2. a Rom. 5. b d Cõcil. Ephes. Cant. 13. Lucæ 1. c 1. Cor. 15. g

ſancto regenerari, totum Chriſtũ in e Euchariſtia contineri, & id genus alia religionis noſtræ veneranda myſteria: quæ diuinitus reuelata, non humani f ſenſus captu cõprehendi, ſed fide duntaxat percipi poſſunt.

Vnde Propheta: a *Niſi credideritis*, inquit, *non intelligetis*. Non enim ſpectat fides naturę ordinem, non ſenſuum fidit experientiæ, non potentia aut ratione humana, ſed virtute & authoritate diuina nititur, illud planè certum habens, ſummam æternamque veritatem, quæ Deus eſt, nec falli poſſe vnquam, nec fallere.

Quamobrem id fidei vel maximè proprium eſt, vt in b captiuitatem redigat omnem intellectum in obſequium Chriſti, apud quem non eſt difficile, nedum impoſsibile, c omne verbum. Hæc fides lumen eſt animæ, oſtium vitæ, fundamentum ſalutis æternæ.

Ioan.3 b e Cõſtãtię. Florẽt. Triden. Cõcil. f Eccle.3 c 2.Cor.10.b a Eſa.7.b ſecundũ 70. Baſ. in pſal. 115. & ſumma 80 moral. ca 22. Grego. ho. 26. in euãgel. Chryſ in 1. ad Co rint ho. 4. b 2.Cor.10 b, c Luc.1 c Hier.32. d b Euſ. Emiſſe ho.2. de ſymb. Cyril. catec.5. Illum. Chryſ. ſer. de fide, ſpe char. tom.3 vel 4. Cyril. li. 4 in Ioan. ca. 9.

V.

Estné breuis aliqua fidei complexio ac summa omnium nobis credendorũ?

EST illa, quam duodecim Apostoli suo symbolo tradiderũt, quamque in sectiones, seu articulos duodecim aptè distinxerunt. Dignum sanè opus his a authoribus, qui post Christum Dominũ Christianæ fidei præcipui & sanctißimi fundatores extitêre. Quod quidem symbolum velut illustris nota est, qua Christiani ab impijs, qui vel nullã, vel nõ rectã Christi fidem profitentur, discernendi ac internoscendi sunt.

a Cle. epi. 1 ad frat. o Amb. epi. 81. & ser. 38 Aug. ser. de tẽp. 181. Ruffin in Symb. Iren. li. 1. c. 2. & li 3. ca. 4. Hier. ad Pammach. aduers. errores Ioã. Hiero. Leo serm. 11 de pass. & epi. 13 ad Pulcher. & ser. cõt. Eutychetem. Maxi. ser. de tradit. symb. Symbo. explicarunt. Cyril. in catechesib illum. Chrysost. tom. 5

VI.

Qui sunt Symboli huius articuli?

CRedo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cæli & terræ.

II. Et in Iesum Christum filium eius vnicum Dominum nostrum.

III. Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine.

hom.1.& 2 in symb. Ruffi. in symb. Aug. in Enchir. Itē lib.1.& 2. de sym. ad catec. In lī. de fi. de & symb. ser.115.119. 123.125.131 181. 192. 193.194. de temp.

IIII. Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus.

V. Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis.

VI. Ascendit ad cælos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis.

VII. Inde venturus est iudicare viuos & mortuos.

VIII. Credo in spiritum sanctum.

IX. Sanctam Ecclesiam Catholicā, sanctorum communionem.

X. Remißionem peccatorum.

XI. Carnis resurrectionem.

XII. Vitam æternam.

VII.

Quò maximè spectant hæc symboli verba?

Hier.9. f Ioan.17.a 1.Cor.2.a 1.Pet.1.b Sapien. 13.

EO certè, vt veram Dei diuinarumque rerum cognitionem, quæ ad bene beateque viuendum est cuique necessaria, succinctè cōprehensam habeamus.

Vbi primum & præcipuum habet locum agnitio & confessio sanctis-

ſanctiſsimæ trinitatis, ne vllo modo dubitetur, Deũ, quo nihil aut a maius, aut melius, aut ſapientius poteſt excogitari, in eſſentia quidẽ ſeu natura diuina vnũ & ſimplicẽ, in b perſonis vero tribus eſſe diſtinctum, vt alius c Pater, alius Filius, alius Spiritus ſanctus eſſe, ante omnia certò credatur. Pater eſt, qui ſuum ab d ęterno filium generat, fons & opifex rerum. Filius ex Patris genitus ſubſtantia, mundi redemptor eſt ac ſaluator. Spiritus ſanctus, qui & e Paracletus dicitur, Eccleſię ſeu Chriſti fidelium eſt adminiſtrator. Iam f hi tres vnum ſunt, hoc eſt, vnus, verus, ęternus, immenſus & incomprehenſibilis Deus.

a Aug. cõf. lib. 1. ca. 4.
b Aug. lib. de fide & ſymb. ca. 9
c Mat. 28. d Athan. in ſymb.
d Pſal. 109. a, Heb. 1. a 1. Ioan. 4 c
e Ioan. 15. d & 16. b. 14 b. d
f 1. Ioã. 5. b 1. Tim. 1. d 6. d Hier. 32. c. d

Pulchrè igitur huic ſanctiſsimę ſimul & indiuiduæ trinitati partes ſymboli tres præcipuæ reſpondent. Prima nimirum de creatione, ſecunda de redemptione, tertia de ſanctificatione.

VIII.

Quid sibi vult primus Symboli articulus, Credo in Deum Patrem?

OStendit nobis primum, Deum vnum, & in Deitate primam personam esse Patrem cælestem, æternum, potentia, maiestateque summum, cui nihil factu impossile sit vel difficile: qui vitæ ac mortis a potestatē omnē obtinet. Is ipse Pater filium b ex omni æternitate genuit, & nos hoc tempore gratiæ in filios sibi adoptauit. Eius tanta vis est, vt verbo c solo tam visibilia, quàm inuisibilia produxerit ex nihilo, producta verò vsque conseruet atque gubernet summa cum bonitate ac sapientia: à quo & ad quem omnia. Ipse d Pater luminum apud quem non est transmutatio, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis: talis demùm ac tantus, vt ad e nutum illius supera, terrestria, infera subitò pareant: quo du-

Deut.6.a
Matth.6.b
1.Tim.1.d
Gene.1.a
Esaiæ 53.a
Iob 37.a.d
Eccles.3.b
Lucæ 1.c
Hier.32.c
a Sap.16.b
1.Reg.2.b
b Psal.2.b
Heb.1.b
Rom.8.d
c Psal.32.b
Coloss.1.c
Matth.6.d
Heb 13.b
1.Tim.4.c
& 6 d
Rom.11.d
d Iaco.1.c
2 Cor 1.a
Act.14.c
e Luc.12.a
Gen.17.a b
Psal.26.a
90.a.124.a
Iob 41.a

ce ac protectore nos in summis e- 1.Cor.10 c
tiã malis atq; periculis illęsi ac tu- Eccle. 33 a
ti conseruamur.

IX. 1 Ioan 5. d

Quid habet secundus articulus, Credo in Iesum Christum? Luc 1.c. 2. b.c

COmmonstrat secundã in deitate personam, Iesum Christũ verum Deum, & verum hominem, dictum quidem Iesum, hoc est, saluatorem populi sui: & Christum, id est. vnctum Spiritu sancto, ac a plenum omni gratia & veritate, Mesſiam, Regem & Pontificem nostrum, qui primatum tenet in omnibus, & in quo corporaliter inhabitat omnis plenitudo diuinitatis.

Esaiæ 9 a
Lucæ 4. c
Psalm. 44. b. 88. e
Act. 4. c. & 10 f
1. Reg. 9. 10 16. a. c
a Ioã. 1 b f
Apoc 17. d 19 c
Heb. 3. a 5. b
1. Pet. 2. d
Coloss 1 c 2. b

Ostendit eundem b esse filium Dei vnicum à Patre natum, ab æterno genitum, naturalem, consubstantialem, & ei prorsus æqualem secundum diuinitatem: Dominum veró nostrum & omnium in ipsam credentium, vt quos ip-

Ephe. 1. a. d
Ioan. 10. e
Heb. 1 a
Apoc 1. d
Matt. 28 d
Danie 7. d
Phil. 2. a. b

c Luc.15.b. f & 1.c Rom.8.a 1.Cor.6.d 1.Pet.1.c

se c perditos ex seruitute sathanæ vltrò liberauit, quosque iugo peccati & damnationis obnoxios liberalissimè redemit.

d Psal.8.b Rom.14.b e Apo.19.c 17.d f Matt.25.c 1.Cor.15.d Psal.109.a

Is impijs quoque dominatur: omnia enim d pedibus eius subiecta sunt. Tum verò maximè Dominum e dominantium, & Regem regum se improbis ac f vniuerso mundo palam declarabit, cùm hostes ad vnum omnes quàuis inuitos suæ subijciet potestati,

g Lu.3.d.e Mat.3.c.d. 17.a 1.d Lucæ 20.b Esai.7.c h Acto.4.b

ac veluti g paleam igne comburet inextinguibili. Hic dilectus Filius, hic noster Emanuel, & audiendus præceptor: nec aliud nomen est sub cælo h datum hominibus, in quo nos saluos fieri oporteat.

X.

Quid credendũ proponit tertius articulus, Conceptus est de Spiritu sancto?

EVndem testatur Dominum, qui iam inde ab æterno genitus

nitus à Deo Patre sine matre fuit, propter nos de cęlis descendisse & humanam a assumpsisse naturam, qua temporaliter & conceptus sit, in Nazareth, & sub Cæsare Augusto in Bethleem natus sine patre ex illibata Virgine, operante scilicet in illa sic Spiritus sancti virtute, vt (quod admirationem omnem excedit) VERBVM b caro, & DEVS homo fieret, atque MARIA simul Dei mater & c virgo esset.

Mich. 5. a
Ioã. 1. a. 16 f
Esaiæ 53. c
Ioan. 6. f
a Gal. 4. a
Rom. 1. a
Matt. 1. c. d
Lucæ 1. c. d. 2. a
Esaiæ 7. c
Hier. 31. d
b Conc. Ephes. ca. 13.
c Hier. in Heluit.
Amb. in epist. 81.

Hæc filij Dei temporalis conceptio & generatio, humanæ salutis ac redemptionis a primordia continet, nostræque est forma regenerationis. Qua fit, vt maledicti Adæ filij de immundo semine b concepti, & iræ filij nati purificemur: tũ vt è carnalibus spirituales, ac planè filij Dei efficimur in Christo, cui Pater æternus conformes fieri voluit electos, *vt sit ipse*, quemadmodum c Paulus ait, *in multis fratribus primogenitus.*

Ezec. 44.
Ioan. 3. a
1. Pet. 2. a. 2. d
Hebr. 2. a. 7. d
Tit. 3. b
b Iob 14.
Ephe. 2. a
Roma. 6. a. & 8. a
c Rom. 8. f

Act.10.f
Matth.27 f
Marci 15. c
Esd. 50 .c.
53.a. b.c
Ioan.1.d
Heb.7.d
1.Pe.1.c. 2.
d, Apo.1.d
1.Tim.6.c.
d,Rom.5.b
Ioan.15.b
a Ioan.3.b
12.c Ioan.
18.a 19.b
Matth. 27.
Marci. 15.
Lucæ 23.
Ioan. 19.
Acto. 13. d
b Sap.2. d
Heb 12. a
Philip. 2. b
Rom. 5. b
Matt. 27.g
Tit.2.d.
Galat.1. a
Esaiæ 53. d
c 1.Pet.1.c

XI.

Quid continet articulus quartus, Passus sub Pontio Pilato?

OStendit Christum, cûm præclarè docendi & miracula patrandi finem fecisset, suum pro nobis, qui perieramus, redimendis agonem tandem absoluisse. Itaque licet agnus esset absque macula innocentissimus, imo & Deus simul immortalis, tamen vt charitatem erga nos suam maximam declararet, passus est ille *a* volens à scelestissimis extrema & acerbissima quęque: vnde nec iudicium impij iudicis Pilati quamuis iniquissimum, neque crucē b probrosissimum supplicij genus defugit, mortem pro nobis crudelissimam adiens, & sepulturam in alieno etiam monumento delatā non recusans: totum vt se viuens moriens donaret atque impenderet mortalibus.

Quæ Christi passiō, c sanguis, crux,

crux, vulnera & mors, peccatoribus consolationem, sanitatem, virtutem & vitam continuè exhibēt, si tamē paremus & ᵇ cōpatimur capiti, vt ita simul & cōglorificemur. *Consummatus enim factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ.*

1. Ioan.1. c
Apoc.1 b
Ephes 1 b
ᵇ Rom.8 c
2 Cor.1. b
2.Tim.2 b
Heb. 5 c

XII.

Quis vsus & fructus in eo est, quòd crucem Christi digitis efformamus, & ea frontem consignamus?

HVnc sanè ritum & *a* veterum pietas, & constans Ecclesiæ cōsuetudo nobis cōmendat. Ac primum hinc excitamur ad gratā memoriam summi mysterij atque beneficij, quod nobis in cruce peractū ac amplissimè donatum fuit.

a Tert. de coro. mil. Bas de Spiritu sancto cap. 27. Aug. de cathe. rud. c. 20. & tracta. in Ioā. 118. Nazia. orat. 1. in Iulian. Hier. ad Eusto de cust. virg & ad Fabiol. de veste sacerdot. Et in ca 9 Ezec. Chrys in 1 com. hom. 12. & 55. in Matth. tripar. hist. li 6. ca. 1. Effrem in serm. de S. cruce. Orig. hom. 8 in diuers. Euang. Ruff. lib. 1 Eccles. hist ca 29. Nice lib. 18. ca. 20. Cyril. Catec. 4. & 13, illū. Chrys. in demonst. aduersus gētes, quòd Christus sit Deus.

Deinde prouocamur ad veram sanctamque gloriam & totius salutis nostrę anchoram in cruce Domini nostri defigendam.

Est hoc prætereа testimonium, nos cum inimicis crucis Christi Iudæis ac Ethnicis nihil habere commune, sed contra hos omnes liberè profiteri quem colimus, Dominum Iesum & hunc crucifixum.

Hoc etiam signaculo ad patientiæ studium incitamur, vt si ęternæ glorię cupidi sumus (esse verò debemus omnes) crucem quam colimus & viam crucis, a duce Christo non grauatim amplectamur. Neque minus arma hinc victricia petimus b aduersus satanam olim crucis virtute prostratum, imo & contra omnes nostræ salutis aduersarios ita communimur.

Demum vt auspicatius ordiamur, & maiorem in rebus gerendis successum experiamur, hoc crucis illustre trophęum arripimus, &

a Mat.16.d Lucę 9.c 1.Pet.3.c. 2.d

b Athan. in vita B. Anton. Hieronym. in vita B. Hilarionis, Igna. ad Philip. c. Ambro. serm.43.

& in hoc signo b victuri, sæpe dicere non dubitamus: In nomine + Patris & Filij, & spiritus Sancti.

XIII.

Quid credendũ profert quintus articulus, Descẽdit ad inferos, & resurrexit?

CHristum docet, postquã mortuus esset in cruce, secundum animam quidem ad inferos vsque penetrasse, tum vt mortis ac sathanæ deuictorem, tum vt Patrum in limbo sedentium liberatorem sese declararet: secundum corpus autem, quo iacuerat in sepulchro, tertio pòst die, cùm triumphator ex inferis redire vellet, eundem ad vitam sua vi immortalem ac gloriosum, primogenitum ex mortuis resurrexisse.

Quo admirabili opere consolatur ac docet, electòs de potestate sathanæ, mortis & inferni liberari, eamq́ue resurgendi gratiam omnibus offert atque commendat, vt verè credentes in Christũ de vitijs

b Euf. li. 1. de vita Cõstantini. Nicep. li. 8. ca. 3. & li. 7 c. 47. & 49

Psalm. 15. b Zacha. 9. c 1. Pet. 3. d Colo. 2. c Eccl. 24. a Act. 2. d, Osee. 13. d, Irene. li. 5. in fine. Au. epi. 99. & 57. & li. 20. de ci. dei, c. 15. Itẽ ser. 137. de tẽp. Hie. in c. 4. ad Ephe. & in Osea 13.

Matth. 12. c Heb. 2. d Mar. 16. b. c Ioan. 2. d 1. Co. 15. a. c Apoc. 1. b. d Coloss. 1. c

ad virtutem, à morte peccati ad vitam gratiæ, in fine b porro seculorum omnium de morte corporis ad vitã immortalẽ resurgãt. *Nam c qui suscitauit IESVM, & nos cum Iesu suscitabit.*

a Rom. 6. a Colo. 3. a. b Philip. 3. d Ephe 4. c 1 Pet. 1. a b 1. Co 15. c c 2 Co. 4. d 1 Thess 4.

XIIII.

Quid adfert sextus articulus, Ascendit ad cælos?

ABsoluto humanæ redemptionis opere, Dominum Iesum ostendit, postquam rediuiuus ille suis apparuisset, multisque argumentis resurrectionis suæ veritatem confirmasset, demum quadragesimo die in cælum ascendisse, vt secundum naturam humanam super omnia exaltaretur, & vnus omnium maximè ab omnibus celebraretur. a Sedet igitur dominus Iesus in cælis ad dexteram virtutis Dei, parem cum Patre potestatem exercens, gubernans omnia, diuinaque maiestate resplendens

Psal 67 d 46. a. 8. a Marci 16. d Ioan. 3. b Acto. 1. b Ephe 4. b. 2. b 1. e. Coloss 3. a Heb. 1. b 1. Pet. 2. a 1. Ioan. 2. a Ioan. 20. d a Psalm. 190. a Acto 7. g. Lucæ 22. g 1 Cor. 15. d Ephes 1 d Matt. 28. d

dens penitus: quod b est nimirũ ad Patris sedere dexteram.

b Aug lib. de fide & symb. ca. 7

Hæc læta Christi ascensio, nostræ fidei ac spei certitudo est, vt quò caput præcessit prostratis semel hostibus eodem membra etiam, si capiti c modo pareant & inhæreant suo, peruentura esse maximè confidamus. d *Vado*, inquit, *parare vobis locum*.

c Heb. 5 c Rom. 8. c 2. Tim. 2. b Ioan. 15. d Ioã. 14. a

XV.

Quid credendum exhibet septimus articulus, Inde venturus est iudicare?

PRoponit extremum iudicij diem, quando Christus in humana carne rursus à summo cælo descendet, ac tremendum aget iudicem totius orbis, & palam vnicuique reddet secundum opera sua. Iudicabit a igitur in sede maiestatis suæ ad vnum omnes probos ac improbos, siue quos iudicij dies illa viuos adhuc in carne, vel ante à mortuos offendet.

Psal. 69. a Esa. 3. c. 66 d Soph. 1. c Mal. 4. a b Ioël 3. a c a Matt. 25. c. 24. b c. d Lucæ 21. c Act. 10. f 1. Thess. 4 d. 5. a 1. Cor. 15. g 2. Thess. 2 a. b 2. Pet. 3. c

Vnde

Vnde admonemur, eô cautius rectiusque nobis viuendum esse, quò certius persuasum habemus, nostras actiones, b cogitationes & vitę rationes omnes ob oculos cũcta cernentis, & ęquissimè iudicãtis Dei vsque versari. Etenim æquus & iustus est scrutator ille cordium & vindex iniquitatum, ante cuius tribunal manifestari nos omnes oportet, vt vnusquisque prout gessit suo in corpore, siue bonum, siue malum, ab illo recipiat. Qui nec boni ꝺ quicquam in hac vita gestum suo pręmio defraudabit, nec perperam facta vlla impunè sinet abire.

b Matt. 12. c
Sap. 1. c
Esaiæ 66. f
Eccle. 12.
Rom. 2. c
Apo. 20. d
Bas. epi. ad virg. laps.
Hier. 17. b
Hebr. 4. d
Gala. 6. b
1. Thess. 4. b
Eccle. 12.
2. Cor. 5. d
Rom. 14. b
ꝺ Mat. 10. d
Iob. 24.

XVI.

Quæ summa est articulorum de secunda in Deitate persona?

HAEC summa est, CHRISTVM verum Deum & hominem esse, qui mirificum redẽptiõis humanę opus sit aggressus, atque perfecerit, vt idem sit ipse

Ioan. 1. a. b
1. Ioan. 5. b.
Ephe. 1. b

nobis

nobis via, a veritas & vita, per quem vnum, cûm perijssemus omnes, saluati & liberati, Deoque patri reconciliati sumus.

a Ioã. 14. a
Rom. 5. b
Apocal. 1. b
1. Tim. 2. d
Roma. 3. d

De cuius quidem Redemptionis beneficio ac vero vsu ita scriptum est: b *Apparuit gratia Dei Saluatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, vt abnegantes impietatem & secularia desideria, sobriè & iustè & piè viuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem & aduentum gloriæ magni Dei & Saluatoris nostri IESV CHRISTI: qui dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operũ.* Sic apostolus Paulus. Et c alibi: *Ipsius* (Dei) *sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus.* Atque iterum, d *Pro omnibus mortuus est CHRISTVS,* (inquit) *vt & qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est & resurrexit.*

b Tit. 2. d
c Ephe. 2. b
d 2. Co. 5. c

Quare cauendus illorum est error maximè, qui CHRISTVM non integrè, sed veluti mutilatum confitentur, dum solum e mediatorem illum & redemptorem cui fidamus, agnoscunt: nec simul recipiunt eum & f legislatorem, cuius iussis obtemperemus, & virtutum exemplar omnium, quod imitemur, & iustum iudicem, qui debitum cuiusque g operi præmium aut suppliciũ certò rependat.

e 1.Tim.2 b Rom.3. d

f Esaiç 33 d Iacobi 4. c Ioã.13. b d 1.Ioã.2.b 2.Pet.2 d

g 2 .Tim. 4. b

XVII.

Quid docet octauus articulus, Credo in Spiritum sanctum?

Symb. Cõstãt. & Cõcil. Florẽt. Gene.1.a Psal.103. d Iob 24. Matth 28. Ioan.1. e. 14 b.d 16.c 1.Ioan.5. b Rom.8. b c 2.Cor.3. d 1 Cor.6. d & 3.c Psalm.50.c

SVbiungit tertiam in Deitate personam, Spiritum sanctum: qui ex Patre Filioque procedens, verus, vtrique coæternus, coęqualis, consubstantialis Deus existit, & eadem fide parique cultu & honore colendus est.

Hic ille paracletus & doctor veritatis, qui corda credentium gratia sua suisq; donis illustrat, purifi-

cat

cat, sanctificat, et in omni sancti-tate confirmat. Hic est *a* pignus hę reditatis nostræ, qui adiuuat infirmitatem nostram, & singulis prout vult, varias donationes suas distribuit impertitque.

Esaiæ 11.a Galat.5. d Rom. 5.a *a* Ephe.1.c Rom. 8 c 1.Cor.12.b

XVIII.

Quid addit articulus nonus, Credò Ecclesiam sanctam catholicam?

OStendit Ecclesiam, id est, cunctorũ Christi fideliũ *a* visibilē congregationē, pro qua Dei filius, hominis natura suscepta, cuncta & fecit & b pertulit: Eamq; docet primum vnam esse & consentientem in fide fideique doctrina, & administratione sacramentorum, quæque sub vno capite suo Christo, vnoque vices eius in terris gerente, c Pontifice Maximo regitur ac in vnitate conseruatur.

a Matt.5.b Esaiæ 60.a c. & 2. a Psal. 18. a Aug tract. 1. in epi. Ioan. & de vnit. eccle. ca 14. & in psal. 30. cõcio. 2. Chrys. ho. 4. de verb. Esaiæ. b Ioan. 11. g. 10. c. 17 b Cant. 6. c

Deinde

1. Cor 1 b. 12. b. d. Ephe. 4. a Cyp. de simp. plat. Iren. li. 1. ca. 3. Hier. ad Geron. de monog. Chrys. ho. 1. in 1. ad Cor. c Cyp. de simp & li. 1. ep. 3. & li. 4. ep 9. Iren li. 3 ca. 3. Hier ad Dama. epist. 57. & 58. Leo epist. 89. ad Vienn.

b Ephe.5.e Cant.4.b 1.Pet.2.b Aug.in Enchi.c 56.& in psal. 85 Bern. ser 3 in vig. nat. Greg.li. 35 mor.ca. 6. Iren.lib.3 cap. 40.

Deinde hanc Sanctã b esse prædicat, quia per Spiritum sanctũ à Christo vsque sanctificatur, vt sancti homines & sanctę leges nunquã in illa desint. Nec vllus extra huius cõsortium sanctitatis particeps esse potest.

e Acto.1. b Gene.22.d Marci 16.d Lucæ 24.g Mat.28. d. 16.c Au. epi.7 166.

Tertiò esse e Catholicam, id est, vniuersalem, adeo vt per orbem longè lateque diffusa, omnes omniũ temporum, locorum ac nationum homines, qui modo in Christi fide ac doctrina conueniunt, vno quasi materno sinu excipiat, concludat ac saluet.

Cõt. ep. fund ca. 4. li. de vera rel. ca 7. Vinc. Lirin. Hie. cõt. Lucif. Beda in 6. ca. Cant.

f Epe.4.c.d Psal.118 h Coll.1. a. Philip.1.a 2. Cor. 8.c 1.Ioan. 1.b Rom.12. b 1 Cor.12.b Aug. tract. 32. in Ioan.

Quartò esse in eadem Ecclesia Sanctorũ communionẽ, vt f qui in Ecclesia, veluti domo Dei familiaq; versantur, societatẽ quandã inter se & vnionem seruent indiuiduam, & sicuti vnius corporis mẽbra, mutuis officijs, meritis & orationibus se inuicem iuuent. Apud

hos

hôs est vnitas fidei, doctrina consentiens, conformis vsus sacramẽtorum: qui etiam g qualescunq; demum quorundam errores aut dissensiones incidant, solliciti * sunt seruare vnitatem Spiritus in vinculo pacis. In quidem communione non modò sancti Ecclesię militantis in terra peregrinantes, verùmetiam beati omnes Ecclesię cum Christo in h cœlis felicissimè triumphantis, ac insuper piorũ animę, quę ex hac vita egressę, nondum a tamen illam beatorũ felicitatem sunt consecutę, simul comprehenduntur.

g Eus. eccl. hi li.7.c.19 August.2. cont. Don. ca.6.& ep. 19. Item de ver. rel. c.6
* Eph.4 a
h Aug. de tẽp. ser 181 ca.13 in Enchi. ca. 56.
a Aug. li. 20. de ciui. dei ca.9. Greg. li. 4 dialog. ca. 39.

Extra hanc Sanctorum communionẽ (sicut extrà b Noë arcã) certum

b Gen.7. d 1.Pet.3.

Esaiæ 60. b Iren. lib. 4. cap. 43. August. epist 50. & 152. de vnit. Eccle. cap.4 & 16. August. vel Fulgent. de fide ad Petrum, ca.38. & 39. 37. Greg. 14. mor. cap.2. Chrys. hom.11. in epist. ad Ephe. Conc. Later. cano. 1. 1. Ioan. 2. c. Ioan.6. g 13. c Iudæ. c

c 1.Cor.5 a 1.Tim.1. d Num 12 d Matt. 18.b Cyp li.1 epi.11 Aug. li.1 cōt. ad uerſ.leg.& prop.ca.17 2.Ioan c.d 2. Theſſ. 3.b.d

d Aug.ſer. 181.de tēp. ca.12.& in Pſal.88 cōcio 2.Item epiſt. 204. Cyp.li.1.epiſt.1.& li 4 epiſt.2.

e De ſimp. prælat.

f Lib.4.de Symb.ad Catech.ca. 10.

certum quidem exitium, nulla verò ſalus mortalibus: non Iudæis aut Ethnicis, qui fidem Eccleſiæ nunquam receperunt: non Hæreticis, qui receptam deſeruerunt vel corruperunt: nō ſchiſmaticis, qui pacem & vnitatē Eccleſiæ reliquerunt: poſtremò neque c excommunicatis, qui qualibet alia graui de cauſa id meruerunt, vt ab Eccleſiæ corpore, ceu pernicioſa quædam membra, præſcinderentur ac ſepararentur. Atque iſtiuſmodi omnes, quoniam ad Eccleſiam, eiusque ſanctā communionē non pertinent, diuinæ gratiæ d & ſalutis æternæ nō poſſunt eſſe participes, niſi Eccleſiæ, à qua ſuo illi vitio ſunt ſemel auulſi, primùm recōcilientur atq; reſtituantur. Certa eſt enim e Cypriani & f Auguſtini regula: Non habebit Deum Patrem, qui Eccleſiam noluerit habere Matrem.

XIX.

XIX.

Quid proponit articulus decimus?

R*Emißionem peccatorum*, qua ſine iuſtus & ſaluus eſſe nullus poteſt. Hunc autem verè diuitem thezaurũ Chriſtus a nobis acerba morte, ſuoque precioſo ſanguine comparauit, totus vt mundus peccatis eorumque pœnis perpetuis liberaretur.

Cuius quidem thezauri per Chriſti gratiam participes duntaxat fiunt ij, b qui ſe Fide & Baptiſmo ad Chriſti adiungunt Eccleſiam, & in eius vnitate obedientiaque perſiſtunt. Deinde qui de commiſsis poſt baptiſmum peccatis c pœnitentiam ſerió agunt, & ijs aduerſus peccata pharmacis quæ Chriſtus inſtituit, hoc eſt, Sacramentis, conuenienter vtuntur.

a Eſa. 33.d Mat.1.d. & 9.a Apoc.1.b Lucæ 24.g Acto.10.g Heb.9.d 1. Ioan.1.c Ephe.1.b Coloſſ.1.b Heb.1.a

b Act.2 f.& h.g Marci 16 d Ioan.3.a Aug.in Enchi cap.65. & de ver. dom.ſer 11

c 2.Co.12.f Acto 8 d Ioan.20.e Apoc.2.b

d Hieron. epist.1. ad Heliod. Augu. homil. 49. & 50. Chry.lib.3. de facerd. Cypr.lib.1. epi.2.Lu. 10.f Ioã.20.e,Mat.18.b,e Mat.16.c Ioã.21.e.Hilar.can.16.in Mat.Bern.li.2.de cõsid.Cõc. Florent.

Atque huc spectat potestas, vt vocant, d clauium, quam Christus ad remittenda peccata ministris Ecclesiæ, & in primis Apostolo e Petro eiusque successoribus legitimis, vtpote summis Ecclesiæ rectoribus, commendauit.

XX.

Quid habet vndecimus articulus?

Esaiæ 26.d Iob.19.d Ezech.37.a 1.Cor.15.g 1 Thes.4.d Ioan.11.c. 5.e Matt.22.c Dan.12.a Philip.3.d Hieron.ad Mineriũ & Alexand. Item ad Pamach.aduersus erro.Ioan.Hieros.Gregō.li.14.moral.ca.30. & sequẽtib. Augu. in Enchir.ca.84.& sequentib.Item de Ciui.Dei lib.22. ca.12.& sequentibus.

C*Arnis resurrectionem*, quæ in nouissimo die bonis malisq; continget. Nam corpus hoc quod fragile, caducum, multisque morbis & perpetuis ærumnis obnoxium, & post mortem quoque vermibus exedendũ circumferimus, tum reuiuiscet, cùm in extremo illo die mortui omnes Christo vocãte iudice simul ad vitam & iudiciũ excitabun-

citabũtur. Igitur ante Christi a tribunal in carne cuncti apparebũt, vt citra exceptionẽ vnusquisque, prout gesſit in corpore suo, quod illi reddetur integrum, siue bonũ, siue malum recipiat.

a 2. Cor. 5. b
Rom. 14. b

b *Procedent autem, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij, & c in supplicium æternum.*

b Ioan. 5. e
Matt. 13 d f
c Matt 25.
d. 13. g.
Athan. in symb.

Hac fide vir bonus & patiens in ærumnis se vel maximis consolatur, vt in supremo etiam vitæ agone dicat, d *Scio quòd Redemptor meus viuit, & in nouiſsimo die de terra surrecturus sum, & rursum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum.* Prudentes illi sanè, qui terrena hæc & moribunda membra, in iustitiæ ac e virtutis seruitutem redigunt, quique corpus hoc veluti vas purum, beatæ præparant immortalitati.

d Iob. 19. d
Colosſ. 3. a
1. Petri 3. c
1. Cor. 9. d
Rom. 6. b. c. d
1. Cor. 15. f

XXI.

Quis est postremus articulus?

1.Cor.2.c Ioan.17. Matt.19.b.d.& 25.d Apo.2.b.c g.3.c.d 7.d 21.b.22.c Rom.2.b Tit.1.a.2.d 3.b 1.Ioan.2.d 2.Tim.4.b 1.Pet.1.a Rom.6.d

DE *vita æterna*, quam electis post mortem superesse minimè dubitemus. Atque hic fructus & finis est fidei, spei, patientię & exercitationis Christianæ. Cuius vitæ consequendæ causa nullum pietatis opus arduum, nullus labor grauis, nullus dolor acerbus, nullum in agendo patiẽdoq; tempus diuturnum ac molestum verè credenti debet existimari.

a Aug. de ciui. dei li. 22.c. 29.& 30.& lib 3. de lib. arb. cap. vlt. Itẽ ser. 64. de verb. dom. Et lib. 3. de sym. ad Catech. ca. 11.

Quod si vita hac, quæ calamitatis alioquin plena est, nihil dulcius ac optabilius ducitur, quanto illa demum potior habenda est, *a* quæ ab omni malorum sensu et metu procul abest, quæ cœlestibus & ineffabilibus sine fine gaudijs, delitijs, ac voluptatibus omni ex parte semper abundat.

b Luc.12.d c Mat. 25.c

De qua vita CHRISTVS, *b* *Nolite timere pusillus grex*, inquit, *quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* Qui& in extremo iudicij die dicet electis: *c Venite benedi-*

ęti

cti mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Impijs verò in hunc modum loquetur: b *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis eius.* Id quod e non solùm ad Ethnicos, Hæreticos, Schismaticos & palàm flagitiosos pertinet: verùm etiam ad Christianos, quos in mortali peccato f mors opprimit, est referendum.

Adijcitur demum clausula ista, hæc g *Amen*, vt fidei & confessionis huius Christianę testimonium apud nos indubitatum esse ac solidum demonstretur.

b Ibid. d

e Aug. vel Fulg. in li. de fide ad Pet. Diaco. c. 38. & 40.

f Ezec. 18. a 33. b Rom. 6 d Sapi. 1. d. 1. Cor. 6. b

g Hier. ad Marcellã, epist. 137.

XXII.

Estné satis Christiano ea sola credere, quæ complectitur Symbolum?

PRimùm & maximè quidem ea, quæ Symbolo traduntur Apostolico, cuius credenda & apertè a profitenda sunt. Ea verò expliciora fiunt ex collatione tum

Hebr. 5. d. 6. a 1. Pet. 3. c

a Amb. li. 3. de virg.

Aug.l.1 de sym.ad catec.ca 1. & li 2 ca. 1.

Symboli Patrum, tum eius, quod Athanasio inscribitur.

b 2.Pet.1.d Rom. 15. a 2 Tim.3. d

c Tolet.1. cano.21. Au.ser.129 191.de tēp. Hie.in symbo. ad Damasum. Aug cōt. epi.fund.c.5 Trident. sess.4.

Secundò Christianus, quæcunque scriptura b diuina seu Canonica complectitur, credat necesse est. Certos verò & c legitimos scripturæ libros non aliunde, quàm ex Ecclesiæ iudicio & authoritate petere fas est.

Tertiò huc illa pertinent, quæ partim ex Symboli articulis, partim ex Scripturis, velut diuinis fontibus, necessariò b deducuntur.

b Mat.22.c

e Cyril.ep. 10.ad Nest. Conc.Nic. & Const. Ire.li 3.c. 4 & li.4.cap. 45.& 63. Hie.cō.Lucif.Vin.Lyrin.cōt.nouatores.

Quartò demum pro sacrosanctis habenda firmissimaque fide complectenda sunt, quę Spiritus sanctus credenda nobis reuelat, pronunciatque per e Ecclesiam, siue scripto illa, seu viuæ vocis traditione nobis commendentur. Qua de re postea commodius disseretur.

Circa hæc igitur omnia fides ortho-

orthodoxa versatur, qua f sine se-ctarij omnes frustra sibi ac alijs gratiam & salutem in Christo pollicentur.

f Leo ser. 4 de nat. Domini.

CAPVT SECVNDVM DE SPE ET ORATIONE DOMINICA.

I.

Quid est Spes?

Virtus est diuinitûs infusa, per quam certa cum fiducia, nostræ salutis & æternæ vitæ bona expectantur.

Parum est alioquin Deo Deique verbo fidem habere, ac diuina quæ in Ecclesia prædicantur, dogmata profiteri, nisi Christianus Dei bonitate percepta, spem inde concipiat, ac fiduciam consequendæ gratiæ & salutis æternæ. Quæ spes tantoperè iustũ fulcit in summis a ærumnis, vt etiam si mundi præsidijs omnib. destituatur, intre pidè

Aug. in Enchir. ca. 8. 1. Cor. 13. d Rom. 5. a Tit. 2. d 1. Pet. 1. a 1. Ioan. 5. c Iaco. 1. a Ioan. 14. b. 15. a. c. 16. d Marci 11. c Psal. 26. d. 129. b. 72. d 61. b 1. Tim. 4. c 1. Thess. 5. b Ephe. 6. c Heb. 10. g. 6. d

a Ecclesi. 44. b Rom. 8. g Psalm. 30. d Prou. 28. a

b Iob 13. b
c Psal. 55. a
d Psal. 24. a
a 1. Thes. 5. c, Luc. 11. b. 18. a
Matth. 7. b
Eccles. 18. c
b Eph. 2. a
Tit. 3. a
Rom. 8 f
Ioan. 3. c
1. Ioan. 4. b
Hebr. 10. d
Tit. 1. a
Rom. 5. b. d. 8. d
c Prou. 5. b
1. Ioan 3. d
Aug. lib. 1. de doctri. christ. c. 37 & 40. & li. 3. c. 10. & in psa. psal. 31
d 2. Co. 1. b
Heb. 3. b. 10. g
1 Ioan 3. a
Coloss. 4 c
2. Pet. 1. b

pidè tamen dicat: b *etiam si occiderit me, in ipso sperabo.* Et, c *In Deo speraui, non timebo quid faciat mihi caro.* d *Deus meus in te confido, non erubescam.*

II.

Qua ratione hanc spem licet consequi?

PRimum huc pertinet ardens & frequens ad a Deum precatio. Deinde nutrienda spes est & excitanda quotidiana meditatione bonitatis ac beneficiorum b Dei, illorum præsertim, quæ Christus Dominus pro immensa in nos charitate sua præstitit ac promisit vel immerentibus. Demum conscientiæ c puritas coniungenda venit, eaque pijs operibus & inuicta in aduersis patientia semper est d comprobanda. Nam quibus bonæ conscientiæ testimonium aut melioris vitæ propositum est, hi spem quam oportet, non adferũt,

sed

ſed e præſumptionem potius, & vanam omninò fiduciam temerè iactant, quátumuis de Chriſti meritis Deique gratia glorientur.

e 2.Pet.2.d Eccl.5.a.b Greg. 33. mor.ca 15.

Spera, inquit f Propheta, *in Domino, & fac bonitatem.* Idemque rurſus *Subditus eſto Domino, & ora eum,* Et alius, g *Bonus eſt Dominus ſperantibus in eum, animæ quærenti illum.* Quam Spem ab omni timore h diſiungendam non eſſe, ſatis illud oſtendit: i *Beneplacitum eſt Domino ſuper timentes eum: & in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius.*

f Pſal. 36 a

g Thre.3.c

h Gre.li.6. epiſt.22.ad Gregoriã. Bern.de de feſto Magdalenæ.

i Pſalm. 149.b

III.

Quæ bona ſub Spem cadunt, & Chriſtiano ſperanda ſunt?

PRæcipuè quidem a bona illa regni cœleſtis, quæ homines beant, nec ſinunt vlla ex parte miſeros eſſe. Tum illa, quæcunque mortalibus in hac vita b conducibilia rectè à Deo deſiderantur atque petuntur, in bonis ſpe-

a Tit. 2.d. 3.b

b Heb.4.d Aug.in en chi.ca.114.

randis & expectandis debent haberi. Ea vero præcipuè relucent in Dominica oratione, vtpote quam Christus Dominus c ore sacro prodidit, & admirabili sapientia præscripsit omnibus, qui spem suam ac vota oratione cupiunt Deo explicare.

c Matt. 6. b Lucæ 11. a Orat.dom. explicat Tertul. lib. de orat. Cyp.ser. 6. de orat. Cypri. catec.5.mystagog. Chrys. ho. de orat. & in c.6.Mat. Hier.Theophi.Euthy. in Matth. Amb.lib.5. de sacram. cap.4. Aug.epist. 121. ad Probam ca. 11. Idē li. 2. de ser.dom.in mōt.& ho. 42.ex 50.et ser.de tēp. 126. & 135. & 182.

IIII.

Quæ forma est Dominicæ Orationis?

HAEC est, *Pater noster qui es in cælis.*

I. *Sanctificetur nomen tuum,*

II. *Adueniat regnum tuum,*

III. *Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terra,*

IIII. *Panem nostrum quotidianū da nobis hodie,*

V. *Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris,*

VI. *Et ne nos inducas in tentationem.*

VII. *Sed libera nos à malo, Amen.*

V.

V.

Quæ summatim in Dominica oratione tractantur?

SEptem a in ea petitiones proponuntur, ad quas referri omnes b omnium orationum species & formæ possunt ac debent, siue pro expetendis bonis, siue pro delendis peccatis, siue pro auertendis malis quibuslibet diuinam opem imploremus. In prioribus autem tribus petitiōibus, quę propriè ad æterna pertinent, ordine poscuntur: in reliquis quattuor etiam temporaria, quæ & ipsa propter ęterna consequenda sunt nobis necessaria.

Chrysol. ser.67. & seq. Innoc. 3.l.5. de myste. miss. ca. 17. & seq.
a Aug. in Ench. c.115. & lib.2. de ser. dom. in mōt. ca.17.
b Aug. epi. 121. ad Probam, ca.12.

VI.

Quid sibi vult initium orationis, Pater noster qui es in cælis?

PRAEfatiuncula est, & nos memores reddit summi beneficij, quo Deus Pater, ęterna illa maiestas, in cœlis perbeatè regnās, nos

Exod. 15. c
Esaiæ 42. b 63. d
Malac. 1. b
2. Cor. 1. a
Philip. 4. d
Apoca. 4. d

Rom 8. c
Gala 4. a
1. Pet. 3. d
Leo ser. 6 de natiuit. Domini.
a Cyp. in ser. de ora. Domini.

recepit in gratiam, & propter Christum filium in suos quoque filios & regni cœlestis hæredes per Spiritum sanctum adoptauit.

Quæ tantorum beneficiorum memoria non solùm a attentionẽ excitat, sed etiam ad redamandum Patrem, illiq́ue obtemperandum prouocat filios, neque minus orandi impetrandiq́ue illis b auget fiduciam.

b Lucæ 11. b
Iaco. 1. a

VIII.

Quis est sensus primæ petitionis, Sanctificetur nomen tuum?

Matt. 5. b
1. Pet. 2. c. 4. c
1. Cor. 10. g
Collos. 3. c
Rom. 15. b
Eccle. 36. a

IN nobis quemadmodum in omnibus alijs, promoueri semper & augeri petimus, quicquid ad gloriam summi optimiq́ue Patris nostri spectat.

a Lucæ 1. g
1. Pet. 1. c. 3. c
Philip. 2. b
b Mat. 5. b

Id verò fit maximè, cùm veræ fidei confessio, Spes etiam & Charitas, ac simul Christianæ vitæ sancta a conuersatio suam in nobis lucem ac vim exerit, vt spectantes b alij quoque glorificent Patrem.

VIII.

VIII.

Quid continet secunda petitio, Aduenіat regnum tuum?

PEtimus, vt per gratiam & iustitiam suam regnet in Ecclesia Deus, imò & in mundo vniuerso, eiectis hinc aduersarijs potestatibus, & cupiditatibus malis omnibus è medio profligatis.

Tum optamus & precamur, vt ex hoc mundo, veluti è graui a peregrinatione militiaque vocati, quàm primum transferamur, ad regnum gloriæ & felicitatis æternæ, vt cum Christo & sanctis eius in sempiternum regnemus.

Matth. 6. d
Rom. 14 c
Psalm. 22. a. 67. a
Lu. 1. c 17. e
1. Cor. 3 c. 4 d
Ephe. 1. d
Matth. 13. f
1. Cor. 15. c. d
Coloss. 1. b
Psal. 67. a
Phil 1. d
Heb 11. c
1. Pet. 2. b
Iob 7. a
2. Cor 5. a. b
Sapien. 5 c
Apoc. 22. a
Matth 8. b
Psal 102. d
Rom 1 b
Acto. 9. a. 21. c
Deut. 12. a
Heb. 13. d

IX.

Quid includit tertia petitio, Fiat voluntas tua?

ROgamus, vt sicut in cœlo Angeli & beati omnes, nos quoque in terris, quàuis imbecilles & exigui, exactam Deo præstemus obediétiam, nihil ha-

Iaco.4.d
Lucæ 22. e
1. Pet. 4.a
Acto.5. e
Iacobi 1.d
1.Pet.5.c
a Gene.8.a
Matt.22. d
Bern.ser. 3. de resurr.
b Ioan. 4.e 5.6.d
1. Reg. 3. d
Iacob. 1.a
Psalm.39.d
Deute.19.d
Gene.28.d
1.Tim. 6.b
Proue.30.a
Psal. 144.c
a Matt. 4.a
Amos 8.c
Eccles.15. a
Prou.9. b
b Matt.26. c.6.b
Hier.in 6.c Matth.
Cyp.in ser. de ora.do-

bentes prius, quàm vt diuinæ voluntati tum in prosperis, tum in aduersis libenter nos subijciamus, & nostra a quę ad malum prona est, voluntate reiecta, in b diuina semper acquiescamus.

X.

Quid habet quarta petitio, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie?

AB omnis boni authore ac fonte nos, veluti pauperes & mendici, ea desideramus, quæ ad hanc vitam corporis quotidie sustentandam sunt satis, victum scilicet & vestitum: prętereà quæ ad vitam animæ promouendam faciunt, nimirum a verbum Dei, animę spirituale pabulum, sacrosanctam b Eucharistiam, panem illum cœlestem, cæteraque salutifera Ecclesię Sacramenta ac DEI dona, quę ad bene beateque viuendum

uendum pascunt, curant, confirmant, hominem interiorem.

XI.

Quo pacto intelligitur quinta petitio?

Dimitte nobis debita nostra?

HIC petimus à labe peccati, quo nihil fœdius, nihil animę pestilentius esse potest, clementer expurgari, & ea ipsa quę peccando contraximus, debita relaxari.

Ne verò frustranea sit precatio, animo in proximum perperam affecto, illud addimus, nos vindictæ *a* cupiditate aut simultate posita, cum proximis in gratiam redijsse, & cuiuis ex animo noxam condonasse. Hoc est enim quod Christus alibi voluit, cûm diceret: *b* *Dimittite & dimittemini.* Et iterum: *c* *Si non demiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.*

minica. Amb.l.5.de sacra.ca. 4. Aug.l.2.de ser.dom.in mont.ca.12 Thren.4.b 1.Cor.10. Leuit. 26.c Num.5.a.c Exo. 32.f.g Lucæ 7.g Tob.12.c. Sap.16.b Psalm.50.a

a Ro.12. d Coloss. 3. b Lucæ 23. c Acto.7.g Marc.11.c Ephe. 4.g *b* Luc.6.f *c* Matt. 6.b 18.d.e Eccl.28.a Aug.in Enchir.ca.74.

XII.

XII.

Quid continet sexta petitio, Ne nos inducas in tentationem?

Iob 7. a
Judith 8. c
Tob.3.d.
12.c
Matth.4.a
b.26.d
Heb.2.d
2.Thess.3.a
1 Ioan.2.
c.4.a
Matt.16. d
1.Cor.9.
d.10.c
Iac.4.b.1.b
1 Pet.5.c
2.Pet.2.b
Eph. 6.b c
Coloss.3. a
Apoc.2.b.
c.g
2.Tim 4.b
a 2.Tim.
2.a

QVoniam præsens hæc vita perinde ac militia est super terram, dum varijs tentationibus semper impugnamur, grauiterq́; cum mundo, carne & sathana con flictamur, idcirco piè solliciti diuinam opem imploramus, ne huiusmodi aduersariorum impugnationibus succumbamus, atque succumbendo dånemur, sed vt in hac perpetua pugna durantes, Deique dexterâ nitentes, potestati sathanæ resistamus fortiter, contemnamus mundum, castigemus carnẽ, atque ita demum velut inuicti milites Christi, post victoriam coronemur. a *Neque enim coronabitur,* Apostolo teste, *nisi qui legitimè certauerit.*

XIII.

Quid est in septima & postrema petitione, Libera nos à malo?

Preca-

PRecamur ad extremum, vt huius feculi calamitatibus, quibus exercentur etiam pij, non finat nos Deus perdi & euerti cum impijs, fed vt benignitate fua nos liberet, quatenus faluti noftræ cõuenit, atque ab omni malo cùm corporis, tum animæ, fiue in hac vita, fiue in futura propitius tueatur. Nam & ipfe ita promifit, a *Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me.*

Demum totam precatiònem hac vna voce, Amen, claudimus, vt noftram in orando fimul & impetrando fiduciam cõprobemus, tum propter Chrifti, qui non fallit promifsionem b, *Petite*, inquit, *& dabitur vobis*, tũ propter Patris erga nos immenfam clementiá & propenfam in oẽs mifericordiã, vt hinc Ioannes dixerit, c *Quodcunq; petierimus fecundum voluntatem eius audit nos.*

3 Reg. 8. d
Prou. 10. d
Eccle. 23 a
Hier. 2. c
Tob. 1. d. 2. c
Eccl. 27 a
Apoc. 3. b
Pfalm 24. c. d
Pfalm. 30. a. b. c
Pfalm 33. a. b. d
a Pfal. 49. c
2. Cor. 1. d
Ambro. in pfal. 40.
Hier. in ca. 6. Matth.
b Matt. 7. b
Lucæ 11. b
Ioan. 16. d
c 1. Ioã. 5. c

XIIII.

XIIII.

Quæ est summa orationis dominicæ?

Formulam absolutam continet non solùm orandi ac postulandi bona, verùm etiam deprecandi ac fugiendi mala quælibet.

Inter bona verò primũ est illud expetendum, vt Pater cœlestis ab omnibus semper & vbiq; glorifice tur: deinde verò vt illius regni par ticipes efficiamur: tum vt ea nobis adminicula suppetant, quibus ad regnum Dei cõmodè peruenitur. Quale est ex parte quidem animæ nostræ voluntati diuiuæ cõforma ri, ex parte verò corporis victum habere necessarium.

Quæ autem secundo loco ad finem vsq; totius precationis adduntur, affectum exprimunt mala deprecantis vt Dei gratia & virtute aut penitus illa remoueantur, peccata nimirum bonorum omnium corruptelæ, & reliquorum lernæ malorum, aut eadem

sic

ſic temperentur, ne ſua vi ſaluti conſequendæ officere poſsint. Eiuſmodi ſunt variæ in hoc mundo tentationes, & quælibet tū' præſentis, tum futuræ vitę calamitates. Reliqua de oratione tractanda in eum reſeruabuntur locum, qui bonorum operum genera triplicia declarabit.

DE SALVTATIONE Angelica.

XV.

Quæ ſalutatio dici Angelica ſolet?

EA quæ ſanctiſsimæ, Virgini Deiq; matri his verbis defertur: *Aue Maria gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui IESVS, Sancta Maria mater Dei ora pro nobis peccatoribus, nunc & in hora mortis noſtræ, Amen.*

Lucæ 1. c.e Chry.& Iacob. in Liturgijs. Aug.ſer. 2. de Annūc. Amb.in ca. 1.Lucæ. Chryſol. ſer. 140. & ſequent. Berna.ho.3 ſuper Miſſus eſt. Fulg.in ſermo. de laudib.B.virg.

XVI.

mendo clementer exhibere.

Tum insignis hæc est commẽdatio sacrosanctæ & admirandæ Virginis, quam nobis Deus inuentricem gratiæ ac vitæ genitricem esse decreuit.

Lucæ 11. d .1.c

Quare nihil mirum, si post pia vota, quæ in precatione dominica Deo commẽdauimus, hic acceptæ per Christum gratię memores, non modò Christi Matrẽ, sed etiam Deum Patrem in eadem virgine Deipara laudemus, & collætantes angelis, eandem reuerenter, & sæpe quidem salutemus.

And. Hierosſ.archie. Cretenſ.in salut. ang: Irenẽ.li. 3 ca.31.33. Hie. ad Eustoc.de custod. virg. Inno.3.ser. 2.de assũp. Ber.hom.2 supra Missus est.

XVIII.

Quis est huius salutationis sensus?

PRimis quidem verbis iure gratulamur, & gratulando prædicamus eam, quæ nobis Euam secundam eamque felicem pręstitit. Etenim quod illa prior mundo intulit Vę maledictionis, hæc suo salutifero partu sustulit, ipsamque

ſamque maledictionem filiorum Adæ, benedictione perpetua commutauit.

Aug.ſer. 2. de annunc.

Digna quidem illa, quæ *gratia plena* prædicetur, vt quæ plena Deo, plena virtutibus, ſola (nam Ambroſij verbis vtemur) gratiam, quam nulla alia meruerat, conſecuta eſt, vt gratiæ repleretur authore. Et quis potuit in eius anima vel corpore locus eſſe vitiorum, quando ſancti ſanctorum eſt templum effecta?

Ambr.in 1. ca. Luce.

Additur porrò, *Dominus tecum*, quia & virtus Patris illi ſingulariter a obumbrauit, & Spiritus ſanctus cumulatiſsimè ſuperuenit, & b verbum caro factum ex illa, tanquam ſponſus de thalamo ſuo, admirabiliter proceſsit. Ad hæc *benedicta in mulieribus*, quia virginitate ſponſa ſimul & fœcunditate mater exiſtit, quam proinde ſummo iure c beatam dicunt, ſemperque dicent omnes generationes

a Lucæ 1.d
b Ioan. 1. a
Pſalm.18. a
Eſaiæ 7.c
Ezec. 44. a
c Lucæ 1. c

nes. Mulier tota b pulchra et immaculata, Virgo ante partũ, in partu, & post partũ c semper incorrupta, ab omni f peccati labe libera, super cœlos oẽs exaltata, quę nec minus viuificãdo profuit, quàm infelix Eua obfuit mortalib. occidẽdo.

Et benedictus fructus ventris tui Iesus, vt qui ex Maria radice g velut flos ascendens, & ipse quodammodo terræ fructum se pręstitit, & ęternæ salutis fructum ita membris suis, sicut h vitis palmitibus succũ & vigorem suppeditat. Verè a beatus venter qui te portauit, & edidit mundo Saluatorem, verè beata vbera, quæ de cœlo plena, filium Dei lactauerunt.

Et additur demum ab Ecclesia, b *Sãcta Maria mater dei ora pro nobis peccatoribus, nunc & in hora mortis nostræ.* Quippe sanctorum c Patrũ vesti-

b Cant. 4. b
e Amb. in Heluid. & in apolo. proli. aduer. Iouin.
f Aug. de nat. & gra. ca. 36. Cõc. Trid. sess. 5. Item sess. 6. Can. 23.
g Esaię 11. a
h Ioan. 15. a
a Lucę 11 d
b Vide antiq. Breu. Rom. & nouũ ex editõ Conc. Tri. editũ.
c Effrẽ de laud. Mar. & in orat. ad eãd. Itẽ in lam. B. virg. Irc. li. 5. Naz. in Cyp. & in trag. Chri. pat. Fulg. in ser. de lau. B. vir. Ans. de excel. B. vir. c. 12. Ber. se. 2. do. 1. post oct. epi. & ser. 1. & 4. de assũp.

veſtigijs inſiſtentes, non modò laudabilem & admirabilem illam virginem, quæ ſicut lilium eſt inter ſpinas, ſalutamus, ſed & eam virtute Dei auctam eſſe tanta credimus atque profitemur, vt poſsit prodeſſe, fauere, annuere miſeris mortalibus, dum hi præſertim ſe ſuaque vota illi commendant, ac diuinam gratiam matris interceſſione ſupplices expetunt.

XIX.

Patrum de Maria Virgine teſtimonia.

Li. 5. cont. hæreſes.

IRenæus. Sicut Eua ſeducta eſt vt effugeret Deum, ſic MARIA ſuaſa eſt obedire Deo, vti Virginis Euæ virgo Maria fieret aduocata: & quemadmodum adſtrictum eſt morti genus humanum per virginem, ſoluatur per Virginem æqua lance diſpoſita virginalis inobedientię per virginalem obedientiam.

In Liturgia.

Chryſoſtomus. Vt verè dignum &

& iustum est glorificare e Deiparam, & semper beatissimam, & penitus incontaminatam Matrem Dei nostri, honoratiorem Cherubin, & gloriosiorem incomparabiliter Seraphin, quæ citra corruptionem Deum peperisti : verè Deiparam te magnificamus. Aue gratia plena Maria, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui, quoniam Saluatorem animarum nostrarum peperisti.

Ambrosius. Sit nobis tanquam in imagine descripta Virginitas, vitaque beatæ Mariæ, de qua velut speculo refulget species castitatis & forma virtutis. Quid nobilius Dei matre? quid splendidius ea, quam splendor elegit? quid castius ea, quæ corpus sine corporis contagione generauit? Talis fuit Maria, vt eius vnius vita omnium disciplina sit.

Lib 2. de virginib.

Athanasius. Quandoquidem ipse

In euang. de sancta nostra deipara.

ſe rex eſt, qui natus eſt ex virgine, idemq; Dominus & Deus, ea propter & mater quæ eũ genuit, & Regina, & Domina, & Deipara ꝓpriè & verè cenſetur. Iſta noua Eua mater vitæ appellatur, variegataque permanet ad primitias vitæ immortalis omnium viuentium. Dicimus eam igitur iterum atque iterum & ſemper & vndequaque beatiſsimam. Ad te clamamus, recordare noſtri ſanctiſsima Virgo, quæ etiam à partu Virgo permanſiſti. Aue gratia plena Dominus tecum: beatam te prædicant omnium angelorum & terreſtrium hierarchiæ. Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui, Intercede, ora, & domina, & regina, & mater DEI pro nobis.

GREGORIVS NAZIANzenus.

In Trag. Chriſtus patiens.

O ter beata mater, ô lux virginum,
Quæ templa cæli lucidiſsima incolis,

Mor-

Mortalitatis liberata ſordibus,
Ornata iam immortalitatis es ſtola
Meis benignam ab alto aurem exhibe
verbis,
Measq́; virgo ſuſcipe, obſecro, preces.

Auguſtinus. Sancta Maria ſuccurre miſeris, iuua puſilanimes, refoue flebiles, ora pro populo, interueni pro clero, intercede pro deuoto fœmineo ſexu: ſentiant omnes tuum iuuamen, quicunque celebrant tuam cõmemorationem.

Serm. 2. de annunciat. Domini.

Fulgent. Facta eſt Maria feneſtra cœli, quia per ipſam Deus verum fudit ſeculis lumẽ. Facta eſt Maria ſcala cęleſtis, quia per ipſam Deus deſcendit ad terras, vt per ipſam homines aſcendere mereantur ad cœlos. Facta eſt Maria reſtauratio fœminarum, quæ per ipſam â ruina primæ maledictionis probantur eſſe ſubtractæ

Ser. de laudib. Marię.

Bernardus. Virgo regia ipſa eſt via, per quã ſaluator aduenit, procedens de ipſius vtero, tanquam ſpon-

Serm. 2. de aduẽtu, & ſup Miſſus eſt. & in illud Apoca. Signũ magnum apparuit.

Itē in ser. 52 de natiuit. Virginis.

sponsus de thalamo suo. Per te accessum habeamus ad filium ô benedicta inuentrix gratiæ, genetrix vitæ, mater salutis, vt per te nos suscipiat, qui per te datus est nobis.

CAPVT TERTIVM DE CHARITATE ET DECALOGO.

I.

Estné satis Christiano in fidei ac spei doctrina institui?

REfert summoperè illum, qui Fidem ac Spem est consecutus, Charitate quoque præditum esse. Nam de his tribus coniunctim docet Paulus, *Nunc manent,* a inquit, *Fides, Spes, & Charitas, tria hæc, maior autem horum est Charitas.*

a 1. Cor. 13.d

b 1. Cor. 13 a

Marci 11 c

Matth. 7. c

Magna certè Fides, quæ satis esse b queat ad montes transferendos, & patranda miracula: magna

na etiam Spes, salutis quædam c galea & anchora, quæ proposita Dei bonitate, & præmij magnitudine tum efficacem consolationem laborantibus, tum fiduciam singularem precantibus suggerit. Maxima verò Charitas, d virtutum omnium princeps, quę modum finemq́ue nescit, nec morientes deserit, morte ipsa fortior, qua sine fides & spes Christiano quidem inesse, sed ad benè beateq́ue viuendum e sufficere minimè possunt. Vnde à Ioanne dictum est: f *Qui non diligit, manet in morte*, quamuis interim credat ac speret ille, vt fatuæ virgines in g Euangelio nobis exemplo esse possunt.

c 1. Thess. 5.b Heb.6.d Ephes. 6. c
d Pros.li.3. de vita cōtēp.c.13. & 15 Aug. in psalm. 47. Idē tract 5 in epi. Ioā. Item in Enchir.c.117. serm.53.de temp.
e Aug.15. de Trinit. cap.18.
f 1.Ioā 3. c
g Mat.25.a Aug.serm. 23. de verbis dom.

II.

Quid verò est Charitas?

VIRtus infusa diuinitùs, qua sincerè diligitur propter se Deus, & propter Deum proximus.

Matt.22.d Lucæ 10. c Marci 12. c Aug.lib.3. de doctri. Chri.c.10.

Diligendus enim præcipuè est Deus in omnibus, a & super omnia, & propter se solum, vt qui vnus summum æternumque bonum existit, quod solum nostros explet animos: cuius amor & b honor nostrę tum voluntatis, tum actionis omnis initium & scopus esse debet.

a Bern. in tract. de diligendo Deo.
b 1. Cor. 10. g Colos. 3. c

Deinde propter c Deum amandus est proximus, hoc est, citra discrimen d homo quilibet, quandó inter nos omnes proximi maximaque propinquitate cōiuncti sumus, secundum eandem scilicet naturam humanam filijs Adæ cōmunem, & ob diuinam gratiam ęternamque gloriam cunctis, qui velint, communicabilem.

c Aug. ho. 38 ex. 50.
d Aug. in psalm. 118. conc. 8. Itē serm. 53 & 59. de tempore.

III.

Quot sunt Charitatis præcepta?

DVo quidem summaria, quorum primū de diligēdo Deo, sic a in veteri nouaque lege proponitur, *Diliges Dominum Deum tuum*

a Deut. 6. a Matt 22. d Marci 12. c

um ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex omnibus viribus tuis. Hoc est primum & maximum mandatū. Secūdum autem simile est huic, Diliges proximum tuum sicut te ipsum. In his duobus praeceptis vniuersa Lex pēdet & prophetae.

Lucae 10. c
Greg. li. 10. Moral. ca. 6. & 7.

Hæc charitas est b plenitudo legis et summa iustitię, hoc est c vinculum perfectionis: charitas, inquam, d de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.

b Ro. 13. c
c Colo. 3. c

IIII.

Quo indicio se prodit sincera charitas?

PRobatio a dilectionis seu charitatis, exhibitio est operis, & diuinorum obseruatio mandatorum. Vnde & Ioannes Christo dilectus inquit, b *Hac est vera charitas Dei, vt mandata eius custodiamus, & mandata eius grauia non sunt.* Et rursum, c *Qui dicit se nosse DEVM, & mandata eius non custodit, mendax est, & in hoc veritas non est.*

a Greg. ho. 33. in Euan
b 1 Ioā. 5. a
c 1. Ioā. 2. a

Qui autem seruat verbum eius, verè in hoc charitas Dei perfecta est. In hoc scimus, quoniam in ipso sumus.

Quin etiam Christus ipse docet: b *Si diligitis me, mandata mea seruate. Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Qui non diligit me, sermones meos non seruat.*

b Ioan. 14.b.c

Exo.20.a.b 34.d Leu.19.a.b Deu.4.a b 5.a.b.10.a. a Matt.19.c. 22. b Marc.10.c. & 12.c. Lu.18.d.& 10.e Ro.2.b.13.c.7.b. Gala.5.c Iac.2.b.1. d.4 c. 1.Tim.1. b Cōc. Trid. sess. 6.can. 19.20.21.

V.

Quæ sunt mandata Dei ad Charitatem præcipuè spectantia?

DEcem Dei verba, primùm per Moysen Iudæis tradita, & deinde per Christum & Apostolos a Christianis omnibus cōmendata, quæ & Decalogi nomen obtinuerunt, atque ita recensentur.

Ego sum Dominus Deus tuus.

I. *Non habebis Deos alienos corā me.*

Non

Non facies tibi sculptile, b *vt adores illud.*

b Leu.26.a

Exponunt Decal. Orige.in Exodo hom. 8. Aug. quæsti 71. in Exod. & ser. 95 de tempore & de decē chordis.

II. *Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum.*

III. *Memento vt diem sabbati sanctifices.*

IIII. *Honora Patrem tuum & matrem tuam, vt sis longæuus super terram, quam Dominus Deus dabit tibi.*

V. *Non occides.*

VI *Non mœchaberis.*

VII. *Non furtum facies.*

VIII. *Non loqueris contra proximũ tuum falsum testimonium.*

IX. c *Non concupisces vxorem proximi tui.*

c Deuter. 5.c

X. *Non domũ, non agrũ, non seruũ, non ancillam, non bouē, non asinum, et vniuersa quæ illius sunt.*

VI.

Quid sibi vult hoc exordium, Ego sum Dominus Deus tuus?

Deut.6.a 4.d 10.d Mala.1.b.d Hier.32.c Psal.46.a

DEcalogum exorditur Deus à notitia sui,& ab insinuatione maiestatis suæ, vt cognitum Legislatorem magis reuereamur, eiusque propositis mandatis maior apud omnes authoritas constet. Nempè tam seriò nobiscum agitur, vt si vnquam *a* salui esse velimus, hic velut in clarissimo speculo, diuinæ maiestatis voluntatem, omnemque rectè viuendi rationem certô cōtemplemur, agnitamque legem illam sanctissimam, b adiuuante Christi Spiritu, accuratè seruemus.

a Matt.5.c 19.c.28.d Heb.5.c Psal.118.a.c 1.Ioan.3.d Aug.quęst. 140. super Exod.

b Rom.8.c Ioan 1.c Philip. 4.c

Nec enim præcepit solùm, sed c benedictionem quoque promittit, & opem tribuit noster Legislator. b *Spiritum meum*, inquit, *ponam in medio vestri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis & operemini.*

c Psal. 83.b Deu.28.a.b

b Ezec.36.f. & 11.d

Quare cùm Christus etiam pręcepisset, *Tollite iugum meum super vos*, ne quis causaretur difficultatem,

Matt.11.d 1.Ioan.5.a

tem,

tem, adiecit, *Iugum enim meum sua-ue est, & onus meum leue*, ijs videli-cet, qui gratiæ spiritu imbuti, in charitate non ficta ambulant.

Cōc. Trid. sess. 6. can. 11. & can. 18 Chrys li. 1. de cōpunct. cordis. Bas quæst. 176. in regulis breuiorib. Aug. de natu. & grat. c. 43. & 69. Itē serm. 61 & 191. de temp. Hieron. in symbol. ad Damas. Deut. 12. a. 4. b. c. 18. b 1. Reg. 28. a Psal. 113. b. c Leui. 19. f. 20 a. c

VII.

Quid complectitur in se primum præceptum?

PRohibet ac damnat idololatri-am, obseruationes superstitio-sas, vsum etiam artis magicę vel di-uinatoriæ.

Docet etiam atq; exigit, vt nul-lam prorsus a creaturam quantū-uis excellentem pro Deo habea-mus, sed solum vnum verum, æter-num, immensumque Deum creda-mus & confiteamur, eique vni sa-crificium & singularem summum-que b cultū, quem Græci λατρείαν appellant, exhibeamus.

Ecclesiast. 34 a. a August li. 10 de ciuit. Dei ca. 1. & epist. 49. ad Deo gratias quæst 3 b August. 10. de ciuit. Dei, ca. 1. & 4. cont. Faust lib. 15 cap. 9. & lib. 20. ca. 21. Ioan. 4. c. Rom. 10. c. 1 Ioan. 4. b. c Matth. 4. b. Lucæ 4. b. Esaiæ 43. a. b, 1. Tim. 6. c Rom. 9. b Psalm. 83. d

Hoc fit, vt ſuper omnia colamus, inuocemus, adoremus ſummum illud æternumq́ue bonum, Optimum Maximum Creatorem, Redemptorem, Saluatorem, vnũ & immortalem Deum, qui eſt ſupra omnia benedictus, omnis gratię & gloriæ largitorem.

VIII.

Quomodo præter Deum Sanctos colimus & inuocamus?

DE Sanctis, hoc eſt, ſanctificatis et in Chriſto renatis, omnibus hoc loco non agimus, ſicut a Paulus hoc nomen ad Chriſtianos omnes crebrò refert: ſed eos intelligimus, qui vera ſuæ ſanctitatis b in cœlo præmia ſunt conſecuti. De quibus idem Paulus teſtatur, quod c *per Fidem vicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, & adepti repromiſſiones.*

Ac hi verè quidem ſancti & immaculati ſine macula & ruga, hęc præſtantiora Eccleſię membra, &

a Rom. 1. a 2. Cor. 1. a Philip. 4. d Coloſ. 1. a Philem. b
b Apo. 7. c d
c Heb. 11. f Eph. 5. f Apo. 5 & 7 c. d. 21. a g 22. a Ephe. 4. f 1. Cor. 6. d

& electa prorsus organa diuini spiritus, in quæ peccatum ac malum b iam nullum cadere potest. Qui Sancti partim ex Angelica, partim ex humana natura constant, creaturæ quidem illę omnium nobilissimæ ac beatissimæ, quibus datũ est, vt summis & æternis in cœlo bonis affluant, & cũ b Christo domino semper coniunctissime viuant.

b Phil 1. c 2. Co. 5 a b Grec. 4. Moral. ca. 32. Gregor. lib 12. Moral ca. 13. & li. 4 dialog. ca 23. Aug. de cura pro mortuis ca. 15. & 16. Orig. cõt. Celsum l. 8 4 Reg. 5. g 6 b

Igitur & illius gratia, quę apud nos in terris geruntur, possunt e intelligere: & quoniam eximia in fratres etiam absentes charitate flagrant, salutis nostræ cura f tanguntur, nobis perpetuò fauent & optant quæque salutaria, tantoq; studiosius causam nostrã agunt, quò sunt minus de se ipsis solliciti, quoque maiorem sinceræ g charitatis ac virtutis om-

e 1 Cor. 14. e f Dan. 10. d Matt 18 b Heb. 1. d Tob. 12. c Lucæ 15 b Actor. 5 d. 12 a

 nis

Apoc 5. b. 8 a. Cypri de mortalitate. g Hieron. in Vigilant. Bernar in vigilia Petri & Pauli, & ser. 2. de S. Victore.

nis, quæ beatis congruit, perfectionem continenter exercent.

Est igitur cur hæc cœli lumina & Ecclesiæ firmamenta, simul & ornamenta post Deum maxima h veneremur: est cur sanctos hos præ cæteris mortalibus quantumlibet excellētibus magnifaciamus, prędicemus, imitemur, & amemus plurimùm: est cur eosdem tāta talique dignitate iam auctos, magnis afficiamus honoribus, pro nostra quidem exiguitate: est denique cur eos ipsos pro Christiana pietate compellemus siue i siue inuocemus, non sanè vt per se largiantur, sed vt apud Deum omnis boni largitorem nobiscum precentur, sintque vel immerentibus fauentes & efficaces intercessores. Cuius-

h Damasc. li 4 orthodo. fid. c. 16

i Basi in 40 martyr. In Maman tem Nazi. in Cyp. Athan. Basil. Amb. de viduis, & de fide resur. & in. ca. 22 Lucæ. Chrys. ho. 66. ad pop. Effrem de laud. mart. Hier. in epitap. Paulæ. August. de cura pro mort. ca. 4 Et li. 7. cōt. Dona. ca. 1. Bern. ser. 66. in Cāt. Theod. li. 8. græc. affect. & in Philo. Prudent. in li. Petri Stephanon. 7. Syn. actione 6. Vide etiā sup. in salu. angel. Gen. 48. c Iob 5. a. Gen. 32. f. Oseæ 12. a. Zach. 1. c. Hier. 15. a

Cuiusmodi cultus & inuocatio, si rectè fiat, nimirum vt summus ille k cultus & honos summo Deo debitus, quem λατρείαν diximus, integrè constet, nihil sanè habet incommodi, neque cum scriptura l pugnat, sed firmis Ecclesiæ testimonijs comprobatur, multumque affert vtilitatis.

k Aug.l.10 de ciu.dei, ca. 1. Aug.li.20. cōt. Faust. ca.21. & li. 8. de ciuit. Dei, ca.27.

l Rom.15.g Heb.13.c Ephe. 6.c Col.4. a.1. Thes.5.d 2.Thes 3.a Lu.7.a Iob 42.b.c

Quòd autem hunc in modum sanctos colimus, & cum Ecclesia inuocamus, adeô Christi salutatoris & Domini nostri gloriam m non obscurat, vt etiam magis illustret, amplificet, augeatque. Hic enim Christi redemptoris virtus eximia splendescit ac gloria, quòd is non quidem in se tantùm, sed in n sanctis etiam suis est apparetque potens, gloriosus, mirabilis: quòd eosdem o honorat ipse, nimisq; p honorari vult in cœlo & in terra: quòd per eos itidē, & propter q eos multa largitur, & parcit sępe

m Trid.Cōcil. sess. 25.

n Psal.67.g

o Ioā 12.d Matt. 19. d Lucæ 19. c Apoc.3.d

p Psa.138.d

q Chry.ho. 2.in psa. 50 & ho.27.in Mat. & ho. 42.in Gen. & serm. de virtut.& vitijs.

ſæpe immerêtibus. Nec enim obſcurum eſt, quòd r Abraham, Iſaac, Iacob, Dauid, Hieremias, quanquam defuncti, viuis tamen profuiſſe legantur.

r Gen. 26. a.c Exo.32. a.c 3.Reg.15.a Eſai 37 g 4.Reg.19.g. 2.Mach.15.b.c

Vnde Patres cùm de Sanctis loquuntur, s ſuffragatores eos & interceſſores, patronoſq; noſtros frequenter appellant. Nec immeritò ſanè, quòd Sanctorum fida ſuffragia, cùm humiliter & piè in Chriſti nomine implorantur, experientia teſte, multis opitulentur.

s Amb. de viduis, & in c.22.Lu. Leo ſer. 1 & 2. de Petro & Paulo. Et in ſermo. de anuerſ. Pōtif. Paulin. ad Cytherinm, & de B. Felice Maxim. de Taurinis martyrib. Baſ. in. 40. martyr. Aug. quę. 108. in Exo. Euſe. de præparat. Euan. li. 13. ca. 7.

Quare iam pridem damnati ſunt t Vigilantiani, qui Sanctos & horum v reliquias ſacras ſuis fraudant honoribus, quos illis Eccleſia tribuit orthodoxa.

t Hie. cōt. Vigilan. & in epiſt. ad Ripariū, & in cap. 65. Eſa. 2. Syn Nicen. & Gangrenſ. v 4. Reg. 13. d. Auguſt. 22. de ciuit. Dei cap. 8 Damaſc. lib. 4 cap. 16. Baſil. in Pſalm. 115. Chryſ. in Iuuent. &

Nec

Maxim. Itē in Babylam. Ambro. epist. 85. & serm. 91 & 92. Trident sess. 25. Acto. 19. b. 5. c. Luc. 8. f. Matth. 14. d Genes. 19. a. 23. a. 33. a. b. 42. b. Iosuæ 5. d. 1. Reg. 20 g. 25. d. 4. Reg. 2. e

Nec audiendi etiam calumniatores, qui fingunt diuinum honorem in homines hac ratione transferri, Sanctos pro Dijs adorari, creaturas creatori à Catholicis exæquari. Nam longè secùs rem habere, cùm alia multa conuincunt, tum vetus & solennis illa x testatur supplicatio, quam Litaniam vocant. Vbi Deus diuinæque personæ primùm, ac multò quidem sublimius quàm x Sancti & Sanctorum ordines omnes coluntur & inuocantur. Hinc & illę de Sanctis institutæ ferię, quas Augustinus aduersus Faustum Manichęum scribens, ita y defendit: Populus Christianus, inquit, memorias Martyrum religiosa solennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum conso-

x Ber. ser. de 4. mod. orandi. Vict. li. 3. de psec. VVād.
y Li. 20. cō. Faust ca. 21 In psal. 88. conc. 2. & ser. 47 de Sanctis. Ber. in vig. Pet. & Pau. Isid. li. 1. de offi. eccles. ca. 34. & 35

consocietur, atque orationibus adiuuetur.

Baru. 6.d
Deut. 4. c. 5. a
Psal. 113. b. 134. c
Sapi 14. b. c. d
1. Cor. 10 b. 8. b

IX.

Pugnát ne cum hoc primo præcepto vsus receptus imaginum Christi atque Sanctorum?

HAudquaquam, quia non, sicut Ethnici solent, adoramus sculptilia, ligna, lapides, perinde ac a Deos quosdam (id enim hoc præcepto cauetur maximè) sed more Christiano & mente pia Christum ipsum & Sanctos illic veneramur, vbi per imagines propositas nobis b repræsentantur.

a Leu. 26. a Tert. li. 2. aduer. Marcionem.
b Basil. de spirit. san. cap. 18. Damasc. l. 4 ca. 17. de orthod. fide. Atha. ser. 4 cõt. Arria.

Ita tum pręsens, tum vetus c Ecclesia summo consensu docet commendans

c 7. Syn. Itẽ 8. syn. can. 3. Aug. li. 1. de cõs. euãg. c. 10 Damasus in vita Syluest. Atha. de pass. imag. ca 4. Gre. li. 9. ep. 9. & li. 7. indict. 2. Epi. 53. & 109. Dam. li. 4. ca. 17 orthod. Eus. li 8. eccl. hist ca. 14. Soz. li. 5 c. 20 Nice. li. 2. ca. 7. & 43. & li. 6. c. 16. Nice. de imper. Manuel Cõnen. li 5 & Ioã Cõnen. Ion. Aurel. de imag. cultu, & Damasc. in trib. lib. de imag.

mendans nobis pias & vererãdas imagines: vt quarum vsum apostolica etiam traditione commendatum acceperimus, & sacrosancta Patrum synodo approbatum retineamus. Imo & veteri b synagogę suas Deus imagines dedit.

Quapropter damnatus est e error Iconoclastarum, vt qui inter simulachra Deorum & imagines Christi atque sanctorum discrimẽ nullum constituerent: neque rationem temporis gratiæ seu nouæ legis haberent, quo Deus homo factus imaginem similitudinemque f suam initio à se creatam ipse induit, atque in ea se nobis repræsentauit. Neque solùm imperitus error, sed etiã nefandus istorum g furor est, qui sacris è locis imagines ipsas, & in his Dominicam quoque crucem eijciunt, ac sacrilegis manibus sacra ferè omnia, vbi possunt, demoliuntur.

b Exod. 45 b. 37. a Num. 7. g. & 21. b 3 Reg. 6. c. d

e 2. Syn. Nicen. act. 7. & syno. 8. can. 7. Nicc. li. 1 6. ca. 27. Greg. li. 9. ep. 9. ad Serenũ Massilien. Trid. sess. 25.

f Gen. 1. d Philip. 2. a

g Paul. Diaco li. 6. de gestis Longobard. ca. 14. & li. vlt. de gest. Roma. in fine Ioan. Patria. Hierosol. in vita Damasc.

Quid

Exod.20.b
Leuit.19.c.
5.a.b
Ecclef. 23.
b.27.b
Zach. 5. a.
b & 8.c
Leuit.24 c
Matth 5.f.
a 8. Tolet.
can.2.
b Matt. 5.f

X.

Quid nobis præſcribit ſecundum præceptum?

PRohibet abuſum diuini nominis & irreuerentiam, quæ cōmittitur à periuris, blaſphemis, & per Deum, Sanctos, vel ſacra a temerè iurantibus, contra illud, b *Nolite iurare: ſit ſermo veſter, eſt eſt, non non.*

Iacob. 5.c
Pſal.32.a
Ierem. 4.a
Pſa.14.b.
& 75.b
Eccleſ.5.a
1.Tim. 5.b
Deut.23. d
c Pſal.49.c
2.Cor. 2.d.
4 a

Deinde requirit, vt iuxta rectum linguæ vſum, ingentem reuerentiam diuino nomini exhibebeamus, iuramenta ſeruemus, vota Deo & Eccleſiæ facta non violemus, denique vt verbum c Dei tractemus reuerenter.

XI.

Quid imperat tertium præceptum?

Trident.ſy
nod.ſeſſ 4.
Exod.20.
b.31.c
Deuter.5.b
Leuit.23.a

POſtulat Sabbatum ſeu diem feſtum in Eccleſia pijs operibus tranſigi. Vult igitur vt animus tunc adſit curis vacuus, qui

ſe

se liberè transferat ad cultum inte riorem & exteriorem Deo in fide, spe & charitate præstandum. Vult, vt expediti diuina meditemur beneficia, tractemus sacra, oremus & adoremus Deum cùm priuatim, tum publicè cum alijs in *a* Spiritu & veritate.

Hier 17 d Esaiæ 56 b Apoc. 1. c Acto. 20 b 1. Cor. 16. a Aug. ad Ianu. epi. 119 cap 12. & 13 & epi. 118. cap. 1. Item serm. 154 de tempore. Leo epist. 81. ad Dioscor. *a* Ioan 4. c. Deuter. 5. b Num. 15. d Leuit. 13. c. Ignat. ad Phil. Leo ser 3 de 40. Greg. li. 11. Epi. 3. Hiero. in ca. 4 ad Galat. Aug. contra Adimant. ca. 16. & ser. 251. de temp Concil. Mogunt. can 36. 2. Matis. can 1. Agat. can. 21. & 47.

Prohibet autē diebus festis laborare, operibus vacare mechanicis, & occupationibus deditū esse prophanis, nimirū vt ocio sancto vacemus adeundo templū, & audiendo publicum Ecclesiæ sacrum seu Missam, & statam cōcionem, quēadmodum hoc præceptum obseruare pij consueuerunt.

XII.

Quæ summa est horum trium præceptorum?

Hæc

a Auguſt. quæſt. 71. in Exod. & in pſal. 32 concio 1.

HAEC tria priora quidem præcepta, quæ ſunt a primæ tabulæ, noſ eò inſtituunt, vt verumDeo cultum prꝑſtemus, interiorē ſcilicet & exteriorē corde, ore & opere, priuatim & publicè.

Reliqua ſeptē, quæ porro ſequũtur, præcepta ſecundæ tabulæ dicuntur, in hoc addita, vt noſtrum erga proximũ officium explicent.

XIII.

Quid proponit & iniungit quartum præceptum?

Deut.5.a Coloſ.3.d Ephe.6.a Eccle.3.a.b Prou.23.c Tob.4.a a Ro.13.a.b Heb.13.c Tit.3.a. 2.c 1.Tim.2.a. 6.a 1.Pet.2.c. 5.b

DOcentur hic filij, quid ſuis debeant parentibus, quorum & ope in hanc lucem editi, & labore liberaliter ſunt educati. Docentur & a ſubditi ſuum deferre officium maioribus, id eſt, omnibus, qui dignitate & poteſtate quadam ſiue in politicis, ſiue in Eccleſiaſticis magiſtratibus gerendis prꝑcellunt.

Ephcſ. 6. a Coloſ.3.d

Debent autem & illi parentibus, & hi maioribus ſuis tum interiorem

riorem, tum exteriorem b quandam reuerentiam & obſeruantiã, c opem itidem & obedientiam.

Vetatur præterea, ne quacunq; ratione vel d offendamus, vel cõtriſtemus perſonas eiuſmodi ſublimiores, ſiue verbis aut ſignis, ſiue factis id committatur.

Amb. li.5 Hexame. ca.16 d Matt. 15. a Exo.21 c.22.d Leu.20.b Deut.21.d,27 c.28,d.30.bc.Eccl,3.b

b Leu.19.g 1.Pet.2.c Gen. 43.f 1.Tim. 6. a Eccleſ. 4.a Acto. 10.d c 1.Tim.5.c 1.Cor.9.b Matth. 10. b.20.b Lucæ 10. b Heb.13.c c Prou.20. Gen 9.a Leui.24.c. 19.d Deut. 5.b Exo. 20. c. 21. c Matt.5.c Iaco.2.b 1. Ioan.3 c Ephe. 4. g Coloſ. 3. b Pſal.4.d Ro.12.c. d Deut 32. e Eccl.28.a.b

XIIII.

Quid includit quintum præceptum?

NOn ſolũm externam prohibet cędem & vim omnem, quę corpus & vitam proximi lædit, ſed etiam iram, odium, rancorem, indignationem, vindictæ cupiditatem, & quoſuis internos affectus ad proximi læſionem propenſos amputat.

Requirit a vero animi manſuetudinem,

Heb.10.f.12.d a Ephe.4.a Col.3.b Ro. 12.c d 1.Petri 3. Ephe. 6.b Matt. 6.b.5. g. 18. c.d Luc 6. f. Marc.11.c Prou.24.d.

b Epef.4.g suetudinem, humanitatem, clemẽ
Leuit. 20 tiam, comitatem, beneficentiam:
Deut.22.c nimirum vt iniuriarũ facilè obli-
b,19.f uiscamur, nec vindictam expeta-
23.c
Matth.5.c mus, sed ita cõdonemus inuicem
Eccles.41.a offensas, sicut in Christo Deus b
1. Corinth. nobis donauit.
6.b.d
Ephes.4.d.
& 5.a

XV.

Quid habet sextum praeceptum?

Prouerb.
6.d
Iudæ b.c
a Colo.3.b
Ephes. 5.a
2.Pet.2.b.c
b 1. Thess.
4.a
Heb.13.a
Tob.4.b
Matth.15.b
1.Cor.7.a.b
c Tobi.3.c
Matth.15.b
Danie.13.
b.f
d 1. Tim.
5.b

PRohibet fornicationem, adulterium & omnem concubitum illegitimum, ac impuram qualem cunque libidinem.

Caueri præterea & præscindi vult occasiones, quæ carnis libidinem irritant ac fouent, vt sunt a obscœna verba, cantilenę inhonestæ, gestus impudici.

Requirit ex aduerso fidem in b coniugio, tum pudicitiam omnẽ siue c cordis in cogitationibus & desiderijs, siue d corporis in lingua, facie, oculis auribus, tactu atque in omni demum habitu, cul-

tuque

tuque exteriore, vt siue soli, siue cum alijs viuamus, non modò luxus & intemperantiæ notam effugiamus, verùmetiam modestiam, frugalitatem continentiamque sedulò exerceamus.

Eccl.9.a.b Iob 31.a.b Prou.6 c.d Gene 9.d Deut. 25.c Gene.38.b 1.Tim.2.c 1.Pet 3.a Esaiæ 3.c.d Amos 6.b Iac.5.a.Rom. 13.d.Ezech.16.f 2.Tim.5.a.d

XVI.

Quid docetur in septimo præcepto?

PRohibetur a omnis rei alienæ illicita contrectatio & vsurpatio per furtum, rapinam, vsuras, lucra iniusta, dolum malum, & quosuis contractus alios, quibus fraterna læditur charitas, ac proximus fraude circumuenitur.

Exigit è regione hoc præceptum, vt in omni negotio seu commercio inuiolata seruetur æquitas, & proximi vtilitas, sicubi sese offerat occasio, quacunque ratione ac ope nostra promoueatur.

a Leu.19. b.c.g Ephe.4.f 1 Cor.6.b Lucæ 6.e Acto.8.d 4.Reg.5.f.g Deut.25.c Prou.11.a 20.b Eccles.10.a 1.Thess.4.b Psal.14.a.b Lucæ 6 e Ezec.17.a.b.c d Rom.13.b Matt.5 f.g

Leu.19.b.c
Exo.23.a
Deu.5.c.16
d.19.c.27.c
Pro.12.c.4.
d.24.c.25.c
Iaco.4 c
1.Pet.2.a
Eph.4.f.g
Prou.17 a.
b c.d.18.a.
b.19.a
Rom.1.d
Psalm. 5. a
Apoc.21.b.
22.c
Iac.3.a.b.c

XVII

Quid in octauo præcepto comprehensum est?

PRohibemur eo falsum dolosûmue testimonium in quenquam proferre, & quoquo modo ꝓximi causam in iudicio subuertere, vel etiam extra iudicium famam illius lædere: quod sanè fit à susurronibus, detractoribus, maledicis, criminatoribus & adulatoribus. Breuiter omne mēdacium, & omnis linguæ contra proximū abusus hîc interdicitur.

Matt.12.c
Coloss.3.b
Ephe.4.b
Prou.15.a
Eccl. 6.a

Docemur interim de proximo benè & commodè loqui, nempe ad illius defensionem & vtilitatem sine fuco, simulatione, insidijsūe.

XVIII.

Deut.5.c
Eccle.5.a
Matt.5.d
Rom.13.c
1. Thes 4.a
Iaco.1. a

Duo postrema præcepta quid continent?

VEtant concupiscentiam vxoris, ac rei alienæ: vt non solùm ab vxore aliena, illicitis com

mercijs,

mercijs,& externa apertaque iniu ſtitia nos abſtineamus, ſed etiam ne voluntate quidem noceamus cuiquam, aut nocere deliberem⁹.

Eſaiæ 1.c Eccle. 5. a. 18.d. Pſalm.9.c. 61.c

Igitur hoc vtrunque præceptum cordis ſinceritatem & beneuolentiam erga omnes integram eſſe vult, vt quę in rem & ſalutem proximi credunt, optimus ex animo, neque cupiditati vnquam cum leui alterius iniuria conſentiamus.

Acto.20.g Iob 31. a. b 1.Cor.10.f Tob.9.d. 10.d Gen. 24. g 1.Tim. 6.b

XIX.

Quò demum referenda ſunt mandata Decalogi omnia?

AD Charitatem, quam nobis geminā duæ illæ a Tabulę, quibus Dei digito mandata hæc inſcripta fuēre, commendant. Docent enim primæ mandata, quę ad Charitatem Dei: mandata verò ſecundæ Tabulæ, quæ ad charitatem proximi ſpectant.

a Exo. 32. b.& 34.a

Igitur ex his decem duo quidem priora id faciunt, vt quæ vitia cultui honorique Dei maximè aduersantur. Idololatria scilicet ac periurium in primis caueamus. Tertium porrô mandatum admonet, verum purumque cultum corde, ore, ac opere fideliter exhibendum esse. Quod sanè vbi rectè obseruatur, solus vtique Deus in omnibus & super omnia diligitur ac honorificatur.

Iam summa Præceptorum quæ ad proximum diligendum pertinent, vel hoc vno constat, b *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne aliquando alteri facias.* Cui respondet illa Christi sententia, c *Omnia quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc est enim Lex & Prophetæ.*

b Tob.4.

c Mat.7.d Lucæ 6.d

XX.

Quæ sunt fraternæ charitatis officia & argumenta.

De

1.Cor.13. b
Greg.li. 10
Moral.ca.8

DE his Paulus ita disserit: *Charitas patiens est, benigna est. Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa: Non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum: non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.*

Ioan.13.a
Lucæ 22. c

Christus verò, vt seipsum nobis veræ perfectæque charitatis exemplum præbeat, in postrema illa cœna, quam præclaris suę charitatis indicijs mirè condiuit, tam seriò dixit: b *Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem.* Ac iterum, e *Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos.* Quod tãti sanè est momẽti, vt Paulus affirmet, f *Qui diligit proximum, legem impleuit.*

b Ioã. 13. d
e Ioan.15.b
f Rom.13.c

Igitur vt hunc de Charitate locum oraculo diuino absoluamus,

g Deu.30.d g *Elige vitã, vt et tu viuas, et semẽ tuũ: & diligas dominũ Deum tuũ, atq; obedias voci eius, et illi adhæreas. Ipse enim est vita tua, & lõgitudo dierũ tuorum.*

Tum ne quisquam dubitet, Euangelicam Christi doctrinam hac in parte cum Lege quadrare, dictum illud à Christo meminerimus: h *SI VIS ad vitam ingredi, serua mandata.* Et alibi post commendata Charitatis præcepta & opera, idẽ hęc verba subiunxit, a *HOC FAC, & viues.* b *Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.*

h Mat.19.b

a Luc.10.c

b Rom.2.b

Ex hisce c factoribus erant Abel, Noë, Abraham, Zacharias, & cæteri, quos scriptura iustos apud Deum fuisse testatur, vt qui opere & veritate Deum proximumque diligerent.

c Gene.6.b 7 a In orat. Manasses. Sap.10.b.c Matth. 23.d.1.c Iob 13.c Luc.1.a.2.d Iac. 2.d

Quare Dauid inter eos haud postremus, & sanctè gloriabũdus canit: b *Viã mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum,* c *Dilexi,*

b Psa.118.d

c Psal.118.x

seruaui,

seruaui, custodiui mandata tua & testimonia tua: f *In custodiendis illis retributio multa.* g *Maledicti qui declinant à mandatis tuis.*

f Psal. 18. d
g Psal. 118. c

DE PRAECEPTIS ECCLESIAE.

I.

Sunt né præter Decalogum alia præcepta Christianis obseruanda?

SVnt vtique, quando a Legislator & b Magister noster Christus non solùm docuit c præcepta Decalogi, sed etiam in vniuersum præcepit, quæ ad obedientiã Apostolicis & Ecclesiasticis mandatis prestandam spectant.

a Iac. 4. c
b Mat. 23. b
c Matt. 19. c

Hinc extant Euangelicæ illę sententię: d *Sicut misit me pater, & ego mitto vos.* e *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.* f *Si non audierit eos, dic Ecclesiæ: Si autem Ecclesiam nõ audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.*

d Ioã. 20. e & 17. c.
e Luc. 10. c
f Matt. 18. c

Vbi summum atque extremum iudicium Christus defert, deferrique iubet ad Ecclesiá, id est, g ad Ecclesiæ Præpositos & Rectores, sicut Chrysostomus h interpretatur, & verba Euangelij mox sequentia declarant atque conuincunt.

Proinde nec frustra scriptũ est de Apostolo Paulo: a *Perambulabat Syriam & Ciliciam, confirmans Ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum & Seniorum.*

g 3 Reg. 8. b
h Ho. 61 in Mat. Et Basil. c. 30 cõstit. monasti. Itẽ Theophy. & Euthym. in c. 18. Matth.
a Act. 15. & 16. a

II.

Cuiusmodi porrò sunt Apostolorum, Seniorumq́ præcepta, quæ Paulus custodire iussit?

PAuli discipulus Dionysius Areopagita a testatur, duplicis ea generis, vtpote, partim scripta, partim non scripta esse. Ad vtrunque genus pertinet, quod Ioannes affirmat Euangelista: b *Qui nouit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos: in hoc cognoscimus spiritum*

a De Eccl. Hierar. c. 1. Et Basil. de Spir. sanct. ca. 27. Eus. l. 1. demõst. euang. c. 8. Epip. hęre. 61. cont. Apost. Tert. de coron. milit.
b 1. Ioã. 4. b

ritum veritatis, & spiritum erroris.

Ac primum quidem genus, quòd literis mandatur, scriptisq; legibus constat, satis est perspicuum: quia libris canonicis constat.

Posterius verò circa præcepta & instituta ea versatur, quæ vno traditionum nomine comprehendi, & sic à c Patribus nuncupari solent. Non enim scripto, vti superiora, sed viua voce tradita, & veluti per manus à Maioribus ad nos transmissa, Ecclesiæque cõmendata retinentur.

c Cypr. de ablu. pedũ. Hier cont. Lucifer. Chry. in 2. ad Thess. 2. hom. 4.

III.

Est ne vtrunq; hoc præceptorum genus obseruatu necessarium.

EST planè, si doctorem Paulum sequimur ita præcipientem: *a State & tenete Traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram.* Vnde laudat hoc nomine Corinthios, quòd Apostolica b præcepta, quæ viua voce tradita iam acceperant, sedulò

a 2. Thess. 2 d & ibi. Cyp. Chrysost. & Theophy.
b 1. Cor. 11. b

lò custodirent. Tũ admonet Thessalonicenses, c vt ab omni se fratre subducant, qui inordinatè, & non secundum traditionem ab Apostolis acceptam ambulat.

c 2. Thess. 3. b

Atque hoc est, quod sacrosancta Synodus Nicęna d diuinę scripturæ consonans, verbis tam luculentis expresit: Oportet nos Ecclesiasticas Traditiones, siue scripto, siue consuetudine in Ecclesia retentas, vnanimiter & inuiolabiliter obseruare. Et apud Cyprianum e legimus, non minus ratum esse, quod dictante Spiritu sancto Apostoli tradiderũt, quàm quod Christ⁹ ipse tradidit. f Sicut enim par est Spiritui sancto & Christo diuinitas: ita vtriusque in suis institutis æqua est authoritas & potestas.

d 2. Nicæn. cont. Iconomachos Actor. 7. Item 8. Synod. can. 1.

e De ablut. pedum.

f Ibidem.

IIII.

Quomodo cognoscemus, quæ sint Apostolicæ & probatæ in Ecclesia Traditiones?

DE

DE his nobis Regulam obseruatu dignam a Augustinus præscribit. Illa, inquiens, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe seruantur, datur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenarijs concilijs, quorum est in Ecclesia saluberrima authoritas, commendata atque statuta retineri. Sic idem b contra Donatistas, imo hęreticos omnes differens, hoc grauiter admonet, Quod vniuersa tenet Ecclesia, nec Concilijs institutum, sed semper retentum est, non nisi authoritate Apostolica traditum rectissimè creditur.

a In epi. 118 ad Ianuarium ca. 1.

b Li. 4. ca. 24. & lib 2 cap. 7. Item li. 5. ca. 23.

Cui Leo ille Magnus c consonans ait: Dubitandũ non est, quicquid in Ecclesia in cõsuetudinem deuotionis est retentum, de Traditione Apostolica, & de Sãcti spiritus prodire doctrina.

c Ser. 2. de ieiun. Pẽte.

V.

Cuiusſmodi ſunt Traditiones Apoſtolicæ, quæ Chriſtianis veniunt obſeruandæ?

EXempla ſatis multa apud Patres extant, & eos quidem, qui vel ante mille annos fidē publicam meruerunt. Nimirum ſecundum Traditionem a Origenes, & b Auguſtinus docent, paruulos eſſe baptizandos.

c Dionyſius, & d Tertullianus oſtendunt, precationes & oblationes pro defunctis ad altare fieri oportere.

Hinc e Hieronymus & f Epiphanius ſtatas Eccleſiæ ieiunationes, præſertim Quadrageſimæ, obſeruandas eſſe commonſtrant.

Sic etiam g Ambroſius & h Chryſoſtomus eorum dignitatem adſtruunt, quæ in ſacro Miſſæ officio ſolenniter peraguntur.

a In ca. 6. ad Rom.
b Li. 10. de gen. ad li. c. 23. & cōt. Don lib. 4 ca. 24.
c De Eccle. Hierar. c. 7
d In exhortat. ad caſtitatē, & de coro. milit.
e ad Marcellā, cōt. err. Mont. Epiſt. 54.
f Cont. Aēriū, her. 75.
g In officio Mediolan.
h In Liturgia.

Tum præterea Damascenum a Patres, quos Nicæna Synodus secunda b citat, eadem ratione testantur, quòd Christi & sanctorũ eius imagines deceat venerari.

Demûm, vt cæteros omittamus, Magnus ille c Basilius ob Traditionem retineri vult sacrum Chrisma, aliasque solennes ceremonias, quæ sacramentis sanctissimis adhibentur.

Et addit d Basilius: Si instituta consuetudinesque non scriptas tanquam in eis vis magna non insit, semel repudiare aggrediemur, clam ac pedetentim ratas ipsas Euangelij sententias improbabimus, aut potius ad inane nomen eius prædicationem contrahemus. Sed Apostolicum existimo, e ait, ijs etiam Traditionibus, quæ scriptæ non sunt, inhærere.

a Li. 4. de ortho. fide ca. 17. & in li. de imag. b Actio. 6. Tom. 4 & actione 7.

c De Spiri. sanct. c 27.

d Ibidem.

e Ca. 29. eiusdẽ libri.

VI.

Quantum hodie circa Traditiones Apostolicas & Ecclesiasticas aberratur?

PLVrimûm, dum eas plerique contemnunt, alij negligunt, aut certè pluris non faciunt quàm Politicorum a magistratuum constitutiones & hæc instituta esse hominum fingunt, quæ vel obseruare, vel omittere, liberum sit, exiguæque, aut nullius omninò frugis: ipsi ἀδιάφορα vocant.

a Ro.13.a

Sunt qui vniuersas ferè Traditiones eiusdem esse ponderis volunt, atque adeò fœdè commiscent Scriptura loca, perinde ac idem sit iudicium de Traditionibus b Pharisaicis & Apostolicis, de c Iudaicis & d Ecclesiasticis, de priuatis seu particularibus, & e iis quæ totius Ecclesiæ consensu receptæ, communique piorum vsu tot seculis comprobatæ, ac veluti per manus ad nos transmissę, vbique ferè gentium comperiuntur.

b Mat.15.a
c Col.2.b.d Marc.7.a.b
d Thes.2.d Acto. 15.c. 16.a
e Aug. in epist.ad Ianuar 118.c. 1.& 2 Item epist.86.ad Casul.

Quid

VII.

Quid verò de ijs iudicandum, qui Ecclesiæ traditiones repudiant, ac pro nihilo habent?

HOs verbum Dei redarguit ac damnat, cùm Traditiones a obseruandas esse decernit, cùm iubet b Ecclesiam audire, & Apostolorum Seniorumque c præcepta custodire. Verbum Dei est, quod subijcit nos Magistratibus cùm d Politicis, tùm Ecclesiasticis, modestis f iuxtà & discolis propter g conscientiam: vult illorum legibus & reuerentiam h & obedientiam deferri maximam. *Obedite*, inquit, a *Præpositis vestris, & subiacete eis: Omnia* b *quæcunque dixerint vobis, seruate & facite: secundum opera verò eorum nolite facere.*

Quapropter isti non tam homines spernũt, c quàm Deum ipsum Optim. Maxim. quem in d Apostolis eorumque e successoribus audire

a 2.The.2.d 1 Cor 11. b
b Mat. 18. c
c Act. 15. c. 16. a.
d Ro. 13. a Matth. 22. c
e Mat. 23. a Lucæ 10. c
f 1. Pet. 2. c
g Ro. 13 a
h Titũ 3 a
a Heb. 13. c
b Mat. 23. b
c 1. Thess. 4. b 1. Cor. 14. g
d Ioan. 20. e. 17. c Lucæ 10. c
Cypr. lib. 4 epi. 5 ad

Florēt.Pupianum. Basi.ca.23. cōst.monasticarum.

audire ac reuereri sanè oportebat. Igitur planè verbo Dei resistunt, dum potestati & ordinationi Dei resistunt, hinc sibi damnationem acquirunt, si Paulo f credimus.

Nimirum diuina est isthæc ordinatio, quæ nec aboleri potest humana authoritate, vt certis legibus, ijsque partim scriptis, partim non scriptis, quas g Apostolica nobis commendat Traditio, Ecclesia regatur, dogmata cōseruentur, religio vindicetur, alatur concordia, disciplina retineatur.

f Rom.13.a
g Basil. de spir. sanct. cap. 27. Aug.li. 4. cont.Don, ca.24.& li. 2.ca.7. lib. 5.ca.23. & 26. Epip.hære. 55. Eus.l.3. eccl.hist.c 30

VIII.

Quid Patres hac de re iudicarunt?

ORigenes, qui celebris & peruetustus est author, in hæc verba scripsit: a Hæreticus nobis habendus est omnis ille, qui Christo se credere profitetur, & aliud de veritate Christianæ fidei credit, quàm habeat definitio Traditionis Ecclesiasticæ. Tum idem alibi

a In ca.3.epist.ad Tit. teste Pāph. in Apolog. pro Orig. Vide etiam Iren.lib.4. ca.43.

bi: b Illa ſola credenda eſt veritas, inquit, quæ in nullo ab Eccleſiaſtica diſcordat Traditione. Et Hieronymi verbum eſt: c Ego illud te breuiter admonendum puto, Traditiones Eccleſiaſticas, præſertim quę fidei non officiunt, ita obſeruandas, vt à maioribus traditæ ſunt.

b Li. 1. Periarchon in proœm.

c Ad Lucinium epi. 28.

Auguſtinus verò ita d docet: Si quid diuinæ Scripturæ pręſcribit authoritas, non eſt dubitandũ, quin ita facere debeamus, vt legimus: ſimiliter etiam, ſi quid per orbem frequentet Eccleſia. NAM HOC, quin ita faciendum ſit, diſputare, inſolentiſsimę inſanię eſt. Ac rurſus idem. e In his verbis, de quibus nihil certi ſtatuit ſcriptura diuina, mos populi DEI, vel inſtituta Maiorum pro lege tenenda ſunt. Et f ſicut præuaricatores diuinarum legum, ita cõtemptores Eccleſiaſticarum conſuetudinum coercendi ſunt.

d Epi. 118. ca. 5.

e Ad Caſulanum, epi. 86.

f Diſt. 11. ca. In his.

De-

Demùm Tertullianus, doctiſsimus & antiquiſsimus Eccleſiæ ſcriptor, toto libro g aduerſus eos diſputat, qui nihil quod literis ſacris non ſit expreſſum admittunt, grauiterque contendit, traditiones & obſeruationes quaſdam Eccleſiaſticas eſſe non ſcriptas, quæ non poſsint niſi ab Hæreticis repudiari. *Si quis autem videtur contentioſus eſſe* (vt Paulinis h verbis vtamur) *nos talem conſuetudinē non habemus, neque Eccleſia Dei.*

g Lib. de præſcriptio nib. hæret.

h 1. Co. 11. c

IX.

Agè verò, quid eſt Eccleſia Dei?

Eccleſia eſt omnium Chriſti fidem atque doctrinam profitentium vniuerſitas, quam Princeps Paſtorum Chriſtus, tū Petro Apoſtolo, tum huius a ſucceſſoribus paſcendam tradidit atque gubernandam.

Rom. 12. b
1. Cor. 13. b
1. Petri 5. b
Ioan. 21. c.
Matt. 16. c
a Chryſoſt. lib. 2. de Sacerdotio.
Concilium Florent.
Bernar. lib. 2. de conſiderat. ad Eugen.
b Hie. cōt. Lucif.
Cyp. lib. 4. epiſt. 9.

Quare nomen Eccleſię non merentur, ſed b falsò arrogant ſibi

Hære-

Hæretici & Schiſmatici omnes, qui etſi fidem atque doctrinam Chriſti profiteri videntur: tamen ſummi Paſtoris ac Pontificis, quem Chriſtus ouili Eccleſiæ loco ſuo præfecit, & perpetua c ſucceſsione in Romana Eccleſia vſque conſeruauit, oues eſſe detrectant.

c Iren. lib. 3. cap 3. Optatus lib. 2. Aug. epiſt. 165. & in Pſal. cont. partē Don.

Hanc Petri Cathedram, hunc Eccleſiæ primatum qui negant & oppugnant, primûm illi quidem Chriſti magnificas promiſsiones * Petro factas, & myſticas regni cœleſtis claues illi vni traditas, aliaque multa de Petro Apoſtolorum b principe, ore, vertice ſcripta non intelligunt: Deinde pacem Eccleſię, ordinemque certum mani-

* Mat. 16. e Ioan. 21. e Lucæ 21. c Matt. 10. a Ioan. 1 f Matth. 17. d Act. 1. c.

b Cypr. de ſimp. In ca. 16. Mat. Hil. Hieron. & idem lib. 1. in Iouinia. Cyril. in Ioan. lib. 2. cap. 12. Aug. tracta. in Ioan. 56. & 124. Orig homil. 2. in diuerſ. euang & tract. 6. in Matthæum. Baſil. de pœnitent. Chryſoſt. homil. 87. in Ioan. & 55. in Matth. item 9. de pœnitentia. Leo ſermo. 3. in anniuerſ. Pont, & ep. 89. ad Epiſcopum Vienncnſis prouinciæ.

manifeſtè perturbant, quæ abſque ſummo Antiſtite, & huius prçcellenti authoritate nec ritè guberna ri, neque in vnitate atque contra portas inferorum ſoliditate neceſſaria, diu contineri poſſet. Poſtremò Patribus horumque ſynodis & ſcriptis de hac illuſtri Eccleſiæ e nota conſentientibus, imó & totius orbis Chriſtiani conſonæ voci, detrahunt imprudenter.

Agnouit hanc Eccleſiam eiuſque dignitatem f Hieronymus, cuius hæc verba ſunt: Qui Petri Cathedræ iungitur, meus eſt. Agnouit Optatus g Afer, qui Petri Cathedram inter veras Eccleſiæ notas primam eſſe teſtatur. Agnouit Auguſtinus, h qui apertè ſcribit, in Romana Eccleſia ſemper Apoſtolicæ Cathedræ principatum viguiſſe. Agnouit Cypria nus, a qui omnium hæreſum & ſchiſmatum pullulãtium cauſam in eo ſtatuit, quod vni & ſummo ſacer-

e Aug cõt. ep. Fundã. ca. 4. Item de vtili cre den. ca. 17. & 11 cont. Fauſt. ca. 2.

f Ad Damaſum, ep. 58. & ad eũdẽ epiſt. 57.

g Li. 2 contra Don.

h Epiſt. 162 90 92. 93. & 165.

a Li. 1. ep. 3 & li. 4. epi. 5. Itẽ Hier. cõt. Lucif. & Leo ep. 84 ad Anaſta. Theſſ. cap. 11.

ſacerdoti ac iudici vice Chriſti nõ obtemperatur. Agnouit Ambroſius, b vt dixerit, ſe in omnibus cupere Romanam ſequi Eccleſiam.

His autem omnibus antiquior, & Apoſtolicorum temporum vicinus vereque Apoſtolicus vir Irenæus c tale tribuit elogium Eccleſiæ Romanæ: Ad hanc, inquit, Eccleſiam propter potentiorem principalitatem, neceſſe eſt omnẽ conuenire Eccleſiam, hoc eſt, eos qui ſunt vndique fideles, in qua ſemper ab ijs qui ſunt vndique, conſeruata eſt ea quæ eſt ab Apoſtolis, traditio.

b Lib. 3. de ſacram. c. 1 & de obitu Satyri.

c Li 3 ca. 3. Tertul. de pſcr. hęret. Cyp. li. 4. epi. 8. & li. 3 epiſt. 11. Theo. li. 2. hiſto. ca. 4. Bern. epiſt. 190. ad Inno. & li. 2. de conſid. con. Chalced. acti. 3. Anac. ep. 1. & 3. Marcel. ep. 1. Syno. Ale. ad Felicem.

X.

Quanam Eccleſia dignitas eſt, atque authoritas?

MVltis & eximijs ſanè dotibus, promiſsionibus ac beneficijs illuſtrat DEVS Eccleſiam ſuam, qua nihil habet in terris charius. Hanc vſque ornat, con-

1. Cor. 12. d Ephe. 5 f Ioan. 14. 16 17. Mat. 28. d. & 16. c Pſal. 120. b

conseruat, defendit, vindicat.

a 1. Tim. 3. d Psal. 22. a Ioan. 10. c

Hanc porrò constituit esse a domum suam, in qua omnes filij Dei foueantur, doceantur & exerceantur.

b 1. Tim. 3. d Aug. lib. 1. cont. Cresconiũ cap. 33. & lib. 2. cap. 32.

Voluit esse b columnā & firmamentum veritatis, vt de illius non dubitemus doctrina, quę tanquam Magistra, custos & interpres veritatis, fidem atque authoritatē obtinet inuiolabilem.

c Mat. 16. c. d Ephes. 2. d Psal. 86. a & 47. c. Aug. in Psal. 47. d Matt. 16. c

Prætereà fundatam esse c supra firmam petram decreuit, vt certi essemus, eam immobilem inconcussamque stare, atque inferorum etiam d portis, hoc est, grauissimis aduersariorum impugnationibus, inexpugnabilem pręualere.

e Apoc. 21. a Matth. 5. b Esaiæ 2. a Mich. 4. Malac. 1. c Actor. 1. b Psal. 21. c 1. Ioan. 2. c

Demùm vult eam sanctissimam quandam e esse ciuitatem supra montem positam, omnibusque conspicuam atque aditu facilem: ne quis ea relicta pestiferas Hæreticorum speluncas latebrasque consectetur, & falsis illis vocibus:

Ecce

f *Ecce hîc est Christus, ecce illîc*, fortè perculsus, ab ea diuertat aut dimoueatur.

Hęc est, quam Scriptura nobis proponit atque commēdat, Christi g amica, soror & sponsa vnica: pro qua h redimenda, mundanda, sanctificanda, a congreganda, & prorsus adiungēda sibi. Filius Dei nihil non fecit ac pertulit, vt Corpus etiam Sanguinemq; suum sacrosanctum illius amore tradere non dubitârit.

Pro hac b rogauit & impetrauit, vt fides, vnitas & firmitudo eius deficeret nunquam.

Huic c promisit, fideliterq; d trāsmisit & reliquit Doctorem, Præsidem ac rectorem Spiritum sanctū. *Ille*, e inquit, *docebit vos omnia, ille suggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis*: f *Ille manebit vobiscum in æternum*, g *ille docebit vos omnem veritatem*, quæ videlicet scitu creditúque est necessaria.

f Mat. 24:b Et ibidem Origenes tractat. 29. & 30.
g Cant. 4.b & 6.b.
h Ephes. 5.c
a Ioan. 11.f Colos. 1.c.d Ephes. 4.c, 1.d
b Ioan. 17.c Lucæ 22.c Mat. 16.c
c Ioā. 14.b. d. 15.d. 16 c
d Acto 2.a
e Ioan. 14.d
f Ibidem b
g Ioan. 16.c August. tractat. 97. in Ioannem.

XI.

Per quos tandem nos docet ſpiritus in Eccleſiæ veritatem?

Acto. 20.f
1.Tim 3.a
Heb.13.c
Ephe.4.c
1.Cor.12.d

PER eos planè, quos Apoſtolus teſtatur à Spiritu ſancto, vt Eccleſiam regant, eſſe conſtitutos, quales vocat Epiſcopos, Præpoſitos, Paſtores itidem atque Doctores. Et hi poſt *a* Apoſtolos fuère ſemper, ac etiamnum ſunt, primarij Dei Eccleſięque miniſtri, & ſummi *b* diſpenſatores myſteriorum Dei.

a Aug. in pſal.44.

b 1.Co. 4.a

c Can. Apoſtol. 38. Conci. Nicæn, &c. Sozo.li. 2. ca.7. Cyr. epi.4. Baſ. Imp. in 8. ſyno. acti.10. Atha. in epi. ad ſolit. vitã agẽt. Ruff. l 1. eccle. hiſt. c. 5

Horum verò authoritas cũm in alijs, tum in ſacris *c* Synodis quàm maximè cernitur, vbi de fide ac religione illi non modò definire quædam, ſed ſuo etiam iure, ac pro authoritate Apoſtolica conteſtari poſſunt ac dicere: VISVM EST SPIRITVI SANCTO ET NOBIS, ſicut ex actis conſtat primi Concilij *d* Hieroſolymis celebrati. Certè olim nefas erat, & extremo *e* ſupplicio expiabatur

d Act.15. e

e Deut. 17. b.c

batur crimen, si quis iudicio summi sacerdotis, qui Moysi regebat f Cathedram, non obtemperasset. g Atqui haudquaquam inferiorē nunc habet Ecclesia, quàm tunc Synagoga in regendo, iudicando, ac decernendo authoritatē. Quod ius obediendi manebat Iudæis, etiam Christianis incumbit, vt sacerdotum præcellenti dignitate præstantium h iudicia de his quæ ad religionem pertinent, recipiantur, approbentur atque obseruentur.

Quapropter magno se illi crimine contaminant, qui Magistratibus Ecclesiasticis authoritatem & obedientiam adeò non deferunt, vt etiam conuellere & oppugnare palàm audeant, iam quidem sacras summorum Pontificum a sanctiones, penes quos de sacris definiendi b suprema semper potestas fuit: iam verò venerandas conciliorum generalium consti-

f Mat. 23. a
g Cyp li. 1. epist. 3 ad Corn. & epist. 11. ad Pompon.
h Greg. li. 1 ep. 24 ad Patriarc. & li. 2 indict. 11 epist. 10. ad Sau?? Nice. li. 16. hist. ca 33.
a 3. Cō. Tolet. can. 1. Dist. 19 & 9 q. 3. Patet & sequen.
b Hiero. ad Dam. ep. 57 & 58. Chalce. syn act. 3. in epi. ad Leo. 6. syn. acti. 4.

constitutiones, quorum in Ecclesia, vt c Augustinus loquitur, saluberrima est authoritas: iam demũ certas Patrum de fide sententias, quorum in re vna communis sensus atque d consensus firmũ est testimonium Christianę veritatis. Illud pręclarè dictum est à pijs imperatoribus, e Iniuriã facit iudicio Synodi, si quis semel iudicata & rectè disposita reuoluere, & publicè disputare contendit.

c Epi.118.c. 1.& li.1.cõ Don.ca.18 Grego. vt suprà.
d Vin.Liri. con. nouatores. Aug.l 1.& 2 cõ.Iulia.
e In act. 3. conc.Chalcedon. Gela.in ep. ad episco. Dardan. Leo ep.43. & 50. ad Martiã. & 78 ad Leonem Aug.
a Chry.li.3 de sace. Idẽ ho. 4. & 5. de ver. Esa. Ignat. ad Smyr. Am. in exhort. ad virg. & li. de dign. sacer. ca.2.

XII.

Quorsum verò spectat diuina isthæc ordinatio, vt Pastores & doctores in Ecclesia conseruentur?

NOn parum vtilis ac salutaris est nobis diuina hæc ordinatio, qua potestas & Hierarchia Ecclesiastica Politicos magistratus omnes longè a antecellit. Est enim potestas hæc Spiritualis, qua christianus populus ad spiritualia æternaque bona consequenda maximè promouetur.

Pro-

Prodest inprimis, vt Pauli verbis b vtamur, *ad consummationem sanctorum*, hoc est, vt qui illa potestate funguntur, exhibeant c omnem hominem perfectum in Christo, sicut idem Paulus alibi loquitur, suoque studio fideles ad sanctitatis, in quam vocati sunt, d perfectionem adducant.

b Ephe.4.e
c Colos.1.d
d 1. Thess. 4.b

Prodest etiam *in opus ministerij*, vt qui sunt & dicũtur ministri pręcipui Ecclesiæ, habeant quod e vigilent ac curent semper pro concrediti sibi summi muneris ratiõe.

2. Tim. 2.b
2.Cor.13.d
e Act. 20.f
Heb.13.c
Cyp.li.1.epist 9. ad Furnens.

Prodest præterea in *ædificationem corporis Christi*, vt norint hi spirituales & sapientes f architecti, circa g corpus Christi mysticũ, quod singularem in ædificando contentionem requirit, continenter sibi esse versandum, vt iam veræ fidei fundamenta iaciant ac confirment, iam reliqua fidelibus ad perfectam iustitiam necessaria h superstruant.

f 1.Cor.3.b
g Ephe.1.d
Colos.1.c.d
Ephe.2.d
h 1.Cor.3.c

a Eph.4.d
1.Cor.14.d
Rom.15.a
Acto.14.d
1.Thes.4.a
Ezech.34.1

Prodest demum, *vt a non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum.* Hoc est, propter imbecilliores, qui semper in Ecclesia sunt plurimi, necessarium est munus antistitum Ecclesiasticorum, præsertim hæresum ventis ac persecutionum b procellis in Ecclesiæ domum irrumpentibus. Tum enim opus est presenti eorum præsidio, qui pro authoritate velint & possint c arcere lupos, oues defendere, zizania extirpare, & sana confirmare dogmata, ne simplices alioquin fallacium ac d perditorum hominum verbis, scriptis & exemplis à via veritatis regia seducantur, quin potius vt omnes veritatem non modò cognoscentes, sed etiam facientes, in illo qui caput est Christus, grandescant atque proficiant, vt idem Paulus e adiunxit.

b Matt.7.d

c Acto.20.f
Ezech.33.b
2.Tim.2.d
4.a
Tit.1.c
d 2.Pet.2.
a.3.a
Rom.16.c
Iud.1.f
Matt.7.c

e Ephe.4.d

Quo

XIII.

Quo pacto insignes hos fructus consequemur?

ITa nimirum, si non altè, sed sobriè a sapiamus, solliciti semper b seruare vnitatem Spiritus in vinculo pacis, vt nosmet oues Christi humiles obedientesq; præstemus.

a Ro.12. a
b Eph. 4. a
Ioan.10. a. et 21. c.

Quarum sanè ouium illud est proprium, c Lupos fugere: nec alienos, sed suos pastores sequi: illis velut ordinarijs ouilis Dominici præfectis sese d submittere, in illis e audire spiritum veritatis.

c Ioã. 10. a
Titum 3. a.
Hebr. 13. c
Matth. 10. c
d Bern. de præcep. & & dispen.

Is est, qui per f malos etiam præpositos Dominicum gregem docere, pascere & conseruare dignatur: quique per eosdem, tum Dei Patris, tum Ecclesiæ Matris præcepta nobis his verbis commendat, g *Audi fili mi disciplinã Patris tui, & ne dimittas legẽ Matris tuæ.* Et rursus idem inculcans: *Cõseruà,* inquit, h *fili mi præcepta patris tui,*

e Ioã. 15. d
14. b. 16. c
f Mat. 23. a
Philip. 1. b
Ioãnis 11. g
Matth. 18. c
Deu. 17. b. c.
g Prou. 1. a
Epi. hęr. 75.
h Prou. 6. c

& ne dimittas legem matris tuæ.

XIIII.

Quæ sunt præcepta Ecclesiæ?

PRæcipua quinque numerátur, cuique Christiano, & scitu, & obseruatu certè necessaria.

1 a *Satutos Ecclesiæ festos dies celebrato.*

2 b *Sacrum Missæ officium diebus festis reuerenter audito.*

3 c *Ieiunia certis diebus, tēporibusq́ indicta obseruato,* vt in Quadragesima, Quatuor anni tēporibus, & festorum quorundā solēnium pridianis diebus, quos maiores nostri, quòd ijsdem tē poribus in tēplis noctu peruigilaretur, Vigilias d appellarunt.

4 e *Peccata tua Sacerdoti proprio annis singulis confitetor.*

5 f *Sacrosanctam Eucharistiam ad minimum semel in anno, idq́ circa festum pascha, sumito.*

a Cōc. Lugdu. apud Iuonē, p. 4. c. 14. 2. Matis. cano. 1. Mogūt. cano. 36. et 37. Trib. ca. 35. Ignat. ad Philip.
b Cō. Agathē. ca. 47. et 21. Trid ca. 35. Itē 1. Aure. c 28.
c Can. apostol 68. Gangrens. can. 19. Ignat. ad Philippen. Mogūt cano. 35. Saleguust. can. 1. & 2. Ign. ad Philip. Bern. in vigil. S. Andreæ.

Vid. Burch. l. 13. & Iuon. p. 4. d Tert. l. 2. ad vxo. & inApol. c. 2 e Sy. Lat. ca. 21. f Lat. & Tri. ses. 13. ca. 9.

Quem

XV.

Quem fructum adfert horum praeceptorum obseruatio?

HAEC & eiuſcemodi reliqua Eccleſiarum inſtituta, tum præcepta tot ſeculis recepta, magnoque piorum conſenſu, & vſu confirmata, pietati atque rationi valde conſentanea, inſignes ſecum adferunt commoditates.

Sunt enim fidei, humilitatis & obedientiæ Chriſtianæ ſalutaria exercitia: honeſtam *a* diſciplinam et concordiam popularem promouent: Religionis pulchra exiſtunt ſymbola: notas prębent demum & indicia interioris noſtræ pietatis, quibus ad b ædificationem & bonis collucere, & malis prælucere oporteat.

a Phil. 4 b. 1. Co. 14. c. f

b Matt. 5. b Rom. 15 a Phil. 2. a. c

Breuiter hæc eò nos promouent, vt Apoſtolicus ille Canon, c *Omnia honeſtè & ſecundum ordinem fiant in vobis*, ad vnguem obſeruetur.

c 1. Corint. 14. g

XVI.

Vbi necessaria est nobis Ecclesiæ authoritas?

PRimùm in eo quidem, vt scripturas Canonicas & veras ab adulterinis certò a discernamus. Vnde testatur Hieronymus: b Nouum & vetus Testamentum recipimus in eo librorum numero, quem Sanctæ Ecclesiæ Catholicæ tradit authoritas. Et c Augustinus: Ego verò, inquit, Euangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoueret authoritas.

Deinde vt constet de vero scripturæ d sensu & apta interpretatione: ne alioquin sine fine dubitemus ac disceptemus de verborum sententia. Omnes enim Hæretici, vt scripsit idem e Augustinus, ex sacris scripturis falsas atq; fallaces opiniones suas, conantur defendere. Atqui non in legendo, sed in intelligẽdo scripturę consistunt,

a Gala. 2. a 1. Tol. can. 21. Augu. ser. 129. de tẽpore. Idem li. 13 cõt. Faust. cap. 4. & 5. Itẽ. li. 28. ca. 2. & 4.
b In symb. ad Damas.
c Au. ser 191 de tẽpore. Cõ Laod. cap. 59. Concil. 3. Car. ca. 47. Cõ. Florẽ. Conc. Tri. sess. 4.
c Cõtr. epi. Manic. c. 5.
d Esa. 39. d Au. l 1. c. 33 cont. Cres. Tri. sess. 4. Vin. Lir. cõ. nouat
e Li. 1. de tri. c. 3. Hil. li. 2. ad Cõstan. Vin. Lir.

ſtunt, Hieronymo f teſte.

Tertiò, vt in grauioribus de Fide quæſtionibus atque g controuerſijs, quę poſſunt incidere, iudex h adſit, atque legitima illius authoritas interponatur. Vt enim verißimum eſt, quod contra Hæreticos docet a Epiphanius, à diuina ſcriptura nō poſſe accipi omnia: ita rectißimè b Auguſtinus illud affirmat: Palam eſt, quod in re dubia ad fidem & certitudinem valeat authoritas Eccleſiæ Catholicæ. Non enim deeſſe poteſt Eccleſiæ Spiritus, qui ipſam in omnem ducat veritatem, ſicut Chriſtus c ipſe promiſit.

Rurſus, vt pro ratione perſonarum, locorum & temporum Canones d conſtituantur, diſciplina integra conſeruetur, ac iura dicantur. Dedit enim hanc poteſtatē Deus Eccleſiæ ade ædificationem, & non ad deſtructionē.

Præterea, vt quam f Chriſtus

f cōt. Luci. & in cap 1. ad Gal. Hil. 2. de Trini.
g Deu. 17. b
h Acto. 15. b c
a Here. 61. cont. Apoſtolicos.
b Li 11. cō. Fauſt. ca. 2. & l. 7. cō. Donat. ca. 51. Item in pſalm. 57.
c Ioan. 14. b. & 16 a
d Can. apoſto. 38. & Syn. 1 Nic. ca. 5. Lateran. c. 6.
e 2. Cor. 10 b 13. d
f Mat. 18. c & ib. Hier. 1. Cor. 5. b 1. Tim. 1. d

instituit coërcendi & excommunicandi potestatem, qua Paulus etiam est vsus, peruicaces sentiát, ipsáque corrigantur & comprimátur. Hinc g Augustinus, Eis, inquit, per quos Ecclesia regitur, adest salua pace potestas disciplinæ aduersus improbos aut nefarios exercendæ.

g Li. de fid. & operib. ca. 5. Itē. li. 3 con. Parmen. ca. 2. Grego. ho. 26. in euangel. Chry. li. 3. de sacerd.

Igitur in his omnibus, vt cętera omittamus, Ecclesię authoritatem non solùm vtilem, sed etiam necessariam esse constat, vt sine illa quidem nihil aliud Christiana Respublica, quàm confusio Babylonica posśit existimari. Proinde sicut scripturæ propter testimonium diuini Spiritus in illa h loquētis credimus, adhęremus ac tribuimus maximam authoritatem: sic ECCLESIAE fidem, reuerentiam, obedientiamque debemus, quòd eo ipso a Spiritu à Christo capite, sponsoque suo informata, dotata simul & confirmata sit:

h 2. Pet. 1. d 1. Tim. 3. d Matth. 18. c Ioan. 14. b. d. & 16. c

a Acto. 2. a Ephe. 4. a

ſit: vt non poſsit non eſſe quod dicitur, b *columna & firmamentum veritatis*,

b 1. Tim. 3. d.

XVII.

Quis eſt doctrinæ totius de Eccleſiæ præceptis & traditionibus vſus ac fructus?

INgens profectò eſt ac varius. Atque primus quidem, vt intelligamus, nos ſolis literis ſeu ſcripturis diuinis minimè allegari. Quid enim (vt Irenęi a verbis vtamur) ſi neque Apoſtoli quidem ſcripturas reliquiſſent nobis, nónne oportebat ordinem ſequi Traditionis, quam tradiderunt ijs, quibus committebant Eccleſias? Itaque luculenter dixit b Baſilius: Dogmata quę in Eccleſia ſeruantur ac prædicantur, quædam habemus è doctrina ſcripto prodita: quædam rurſus ex Apoſtolorum traditione in myſterio, id eſt, in occulto tradita recepimus. Quorum vtraque parem vim ha-

a Li. 3. c. 4. Epiph. hæreſi 61.

b Lib. de Spir. ſanct. cap. 27.

habent ad pietatem, nec his quiſquam contradicit, quiſquis ſanè vel tenuiter expertus eſt, quæ ſint iura Eccleſiaſtica.

Neq; dubium eſſe poteſt, quin Chriſtus c & Apoſtoli multa tum egerint, tum docuerint, quæ etſi ſcripta quidem non ſint, ad nos tamen poſterosq́ue maximè pertineant. De quibus generatim d Paulus admonēs, *De cætero Fratres*, inquit, *quæcunq; ſunt vera, quæcunque pudica, quæcunq; iuſta, quæcunq; ſancta, quæcunq; amabilia, quæcunq; bonæ famæ, ſi qua virtus, ſi qua laus diſciplinæ, hæc cogitate. Quæ & didiciſtis & accepiſtis, & audiſtis & vidiſtis in me, hæc agite: & Deus pacis erat vobiſcum.*

c Ioā. 20. g & 21 f
Aug. epiſt. 108. ad Seleucianū.
d Phili. 4. b

Proximus eſt, rectè vti Chriſtiana libertate, quam homines ocio luxuq; capti, ſi vnquam aliàs, nunc maximè dant in occaſionem carnis, vt Apoſtolus e loquitur: illius

e Galat. 5. b
2. Pet. 2. d

præ-

prætextu, fœdis voluptatibus inſeruiunt, & quicquid ferè libet, etiam circa religionis inſtituta mutanda, id licere ſibi arbitrantur. Atqui ab iſta profana nouitate ac temeritate nos reuocant, tuentur, deterrent Apoſtolica & Eccleſiaſtica dogmata ſimul & inſtituta: quę frenum inijciunt humanę licentiæ, docentque conuenienter vti Chriſtiana libertate: ita nimirum, vt nos à f iugo peccati & à ſeruitute veteris legis per Chriſtũ liberi effecti, g vltro libēterq; pręſtemus Chriſtianum officium, ſeruiamus Deo in iuſtitia & ſanctitate, ducem ſequamur Spiritum in lege Charitatis, iuſtitiæ ſerui, obedientię filij, humilitatis cultores, patientiæ cuſtodes, pœnitentiæ & crucis amatores. Vos, inquit, Apoſtolus, h *in libertatem vocati eſtis, Fratres: tantum ne libertatem in occaſionem detis carnis: ſed per Charitatem Spiritus ſeruite inuicem.* Ad

Aug. ep. 118
f 1 Pet. 1.
Rom. 6. d
Gala. 3 b.
& 4. d
Rom. 8. a
g Pſal. 53. b
Coloſ. 3. c
Lucæ 1. g
2 Cor. 3. d
Rom. 6 c.
1 Cor. 9 c
1. Pet. 1. d
Luc. 21 d
Matth. 4. c.
16. d

h Gala. 5. b

quam Spiritus charitatem ſanctæ ſeruitutis obſequio & alendam, & conſeruandam cùm honeſta cuncta proſunt, tum ingens pondus afferunt piè obſeruatę Eccleſię traditiones.

Poſtremus eſt, vt verum inter legitimos et nothos eccleſię filios, ſeu inter Catholicos & Hęreticos diſcrimen inde accipiamus. a Illi enim ſimpliciter in doctrina Eccleſię ſiue ſcripto ea, nempe biblicis literis tradita ſit, ſiue Patrum Traditione comprobata acquieſcunt. Sequuntur enim Verbum Dei: b *Ne tranſgrediaris terminos, antiquos, quos poſuerunt Patres tui.*

a Vinc. Lirinen.

b Prouerb. 22. d Eccle. 8. b Deut. 32. a Hier. 6. d

Hi verò, qui ſunt Hæretici, ab hac ſimplicitate fidei, & à venerandæ matris Eccleſiæ, ſanctorumque Patrum probata ſententia diſcedunt, nimiumque ſibi, vel deſertoribus Eccleſiæ fidunt, adeoque ne moniti quidem reſi-

pil-

piſcunt. Quare Paulus de ijs tam ſeriò ſanxit dum ait: c *Hæreticum hominem poſt vnam & ſecundam correptionem deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt, qui huiuſmodi eſt.* Atqui vt cum d Cypriano concludamus, quiſquis ab Eccleſiæ vnitate diſceſſerit, cum Hæreticis neceſſe eſt inueniatur.

c Ad Titũ 3.c

d Ad Pompeium.

XVIII.

Quæ demum eſt ſumma omnium ſuperiorum?

QVAE à principio quidem hucuſque tractata ſunt de ſumma Chriſtianæ doctrinæ, eò ſpectant, vt vera Chriſtiani hominis Sapientia conſtituatur: quæ tribus illis a virtutibus, FIDE, SPE, ET CHARITATE cõprehenditur. Et Fide quidem b veritati Dei firmiter c aſſentitur, eique innititur anima. Spe autem propius d adhuc apprehẽdit bonitatẽ Dei, fide iá cognitam atq; conceptam

a Aug.li.2 Retract.c. 63.

b 1. Corin. 13.d 2.Tim.2.d

c Heb. 11.a

d Gal 5.a

e Rom.8. g
Ioan.14.c
Rom.13.c

ceptam: Charitate e demum Deo proximoque propter Deum coniungitur & vnitur.

Cæterùm de Fide nos docet Symbolum Apoſtolicum, dum ea proponit, quæ maximè ſunt credenda & profitenda Chriſtiano. De his verò, quæ ſperanda & deſideranda, precatio nos inſtituit Dominica. Ad charitatem porrò ſpectant, quæ duabus tabulis Decalogus exhibet.

Aug. in Enchrid. c. 17

f In ca. 4. epi. ad Roman.

Præclarè igitur f Origenes: Puto, inquit, quod prima ſalutis initia, & ipſa fundamẽta fides eſt: profectus verò & augmenta ædificij Spes: perfectio autem & culmen totius operis Charitas.

g Luc. 11.d
Rom. 2 b
Lucę 6.f
Matt.7.c.d
19.c.25.d
Ioan. 15. a
Matt. 10. c
& 24. b

Illi ergo beati, qui audiunt g & cuſtodiunt verbum Dei, quique voluntatem Patris cognoſcunt & faciunt in Fide, Spe, & Charitate duce Chriſto ambulantes atque perſeuerantes.

Et hactenus pro inſtituti quidem

dem nostri ratione satis de summis illis virtutibus, quæ cùm diuinitùs infundantur, ac diuinos mortales faciant, iure quidem Theologicæ nuncupantur, rectèque ad sapientiam Christianam referuntur

XIX.

An né aliud quicquam ad doctrinam Christianam spectat?

ETiam: huc enim planè spectat doctrina de Sacramentis, vt norint Christiani, quibus veluti instrumentis diuinitùs institutis habeant a opus ad Fidem, Spem, & pręcipuè Charitatem accipiendam, exercendam, augendam, conseruandam, ac etiam reparandam.

a Aug. in Ioan. Tractat. 120.

Adde, quòd neque Sapientia, neque Iustitia Christiana constitui, ac retineri absque Sacramentis potest, vt sine quibus b Religionem vniuersam extingui prorsus necesse sit. Habent igitur ea sub- limem

b Aug. li. 19. cōt. Faustū ca. 11. & de vera relig. ca. 17. Itē epi. 118. cap. 1.

limem in doctrina Christiana locum, & necessariam quoque tractationem.

CAPVT QVARTVM DE SACRAMENTIS.

I.

Cur de Sacramentis docendi sunt Christiani?

QVia Sacramentorum cognitio & vsus facit, vt illi accepta ex Iesu Christi meritis gratia, quę per a Sacramenta ipsa confertur, legitimè exerceantur, & conseruentur, atque promoueantur in diuino cultu.

a Ad Titũ 3.b Ioan 5. a.b f.& 20. f

II.

Quid & quotuplex est cultus diuinus?

CVltus diuinus dicitur, quem Christianus tanquam pręcipuum ac summũ a obsequium debet ac pręstat Creatori ac Saluatori suo Deo Opt. Max.

a Aug.li.10 de Ciu.dei cap.1.

Neque

Neque enim eſt dubium, hominem ea potiſsimùm b cauſa, vt Deum purè integreque colat, & initio conditum, & poſtea redemptum, atque ad id omninò deſtinatum eſſe.

b Pro. 16. a Geneſ.1.d 2.Cor.5.c 1.Theſſ 5.b 1.Petri 3.b

Diuinus autem cultus eſt duplex, interior & exterior. Interior, quo per intellectum & affectum Deo c coniungimur, Fide, Spe, & Charitate, vt anteà dictum eſt, perficitur. Exterior eſt profeſsio quędam cultus interioris, quem d externis quibuſdam & viſibilibus ſignis ritibusque declaramus. DEVS enim, qui bonorum noſtrorum e non eget, quippe beatus per ſe totusque perfectus, tamen ſicut totum ipſe hominem tum corpore, tum animo conſtare voluit, ſic eundem f quoque totum, hoc eſt, ſecundū omnem ſui partē repoſcit, à quo ſyncerè ſtudioſeq; colatur: anima quidē ſecū dum interiorem, vti docuimus, corpore

c Augu. in Enchiridio c.3.
d Matt.5. b Rom. 12. d 1.Cor 14.
e Pſal.15 .a 1.Tim.6. d Matth 5. g Geneſ.2. b
f Pro 16.a Lucæ 10. c Matt.22. d

g 1. Corint. 6. d Psalm. 83 a

corpore g verò secundum exteriorem cultum cum interiore coniunctum, quod multis sanè modis, sed vel maximè & saluberrimè per vsum Sacramentorũ præstatur.

a Aug. in psal. 73. & li. 19. cõt. Fausium ca. 11. Itẽ li. 3. de doct. christ. ca. 9. quest. 84. sup. Leuit & 33. in Numer. Tert. de resur. carnis. Greg. in primum Reg. lib. 6. ca. 3. b Chry. ho. 60. ad populũ Antiochenum.

Sic enim diuinæ visum est Sapientiæ, mortalium se imbecillitati accommodare, suamque virtutem per quasdam a externas res & signa, quæ sensibus percipiuntur, exercere. Animus quippe noster immortalis, in hoc obscuro & caduco corpore velut carcere quodam inclusus, sensuum ministerio plurimûm vtitur, neque citra hoc b adminiculum ad diuina capessenda solet assurgere. Itaque tum in veteri, tum in noua lege Sacramenta multaque ad cultum externum pertinentia instituit Deus, ac dei populus semper obseruauit.

III.

Quid est Sacramentum?

Est

EST a Diuinæ & inuiſibilis gratię externum & viſibile ſignum à Chriſto inſtitutum, vt per id quiſque Dei gratiam accipiat, atque ſanctificationem.

Quare non quæuis ſigna ſunt, quæ Eccleſiæ Sacramenta dicuntur: ſed certa, ſacroſancta & efficacia ſigna, Chriſtianis ex Diuina inſtitutione & promiſsione commendata.

Signa b quidem idcirco, quoniam externa quadam ſpecie & ſimilitudine id nobis referũt & declarant, quod per ipſa Deus nobiſcum inuiſibiliter atque ſpiritualiter agit.

Certa c verô, ſacroſancta ſimul & efficacia ſigna, quoniam indubiè quam gratiam ſignificant, etiam continent, conferuntque ad noſtram ſanctificationem. Sacramenta enim quantum in ſe eſt, (vt d Cyprianus loquitur) ſine propria eſſe virtute non poſſunt, nec vllo

a Bern. ſer. de cœna Domini. Aug. li. 10. de ciu. Dei ca. 5. & li. 3. de doctrin. Chriſt. ca. 9 Amb. li. 4. de ſacram. ca. 4. Conc. Flor. & Triden. ſeſſ. 7.

b Aug. ep. 23. & de catechiz. rudibus c. 26.

c Aug. in pſal. 73. & 77. & li. 19. cont. Fauſt. ca. 11. 13. & 16.

d Serm. de cœn. dom.

vllo modo diuina ſe abſentat maieſtas myſterijs, quamuis etiam ab indignis e adminiſtrentur.

e Aug li.3. cont.Don. ca 10.& li. 5.ca.19.

Vt exempli cauſa, in Sacramento Baptiſmi exterior ablutio, quæ ſordes corporis purgat, efficax eſt ſymbolum f interioris ablutionis, vtpote teſtimonium præbẽs indubitatum, quòd ſpiritualiter anima purificetur. Sic res aliæ viſibiles & externæ, vt oleum, panis viniq́ue ſpecies, quarum in Sacramentis neceſſarius eſt vſus, aptè nobis conſtituuntur tum ad ſignificandum, tum ad conferẽdum homini diuinam gratiam, animæq́ue ſalutem, modô ad hæc non indignè g accedatur.

f Tit.3.d Rom 6.a 1.Cor.6.c Tert. in li de reſurr carnis.

g Proſ.ſenten.69. ex Auguſt in pſalm. 142.

Per Baptiſmum a etenim regeneramur & renouamur: per Confirmationem augemur & roboramur: per Euchariſtiam nutrimur & reficimur: per Pœnitentiam reſtituimur & ſanamur in vita ſpirituali: in qua per reliqua itidem

a Con. Florent. Ioan.3.a Tit.3.b Actor.8.c. & 1.b Luc. 24 g. Ioan.6.f Ioan. 20.f

itidem Sacramenta, pro ſua cuiuſque ratione iuuamur atque prouehimur, vt ſuo deinde loco aperiemus.

IIII

Quibus partibus conſtat vnumquodq; Sacramentum?

VErbo a & elemento. Per verbum hic intellige certa quædam & determinata verba, in quibus ipſa conſiſtit forma, quam vocant, Sacramenti. Per Elementum accipe res externas, quæ vera materia ſunt Sacramentorum, vt aqua, oleum, panis, vinum & eiuſmodi.

a Concil. Floren. Auguſt. tract. 80. in Ioan.

Iam his partibus perfectè ſumptis adiunguntur reliqua, quæ ad cuiuſque ſacramenti tum idoneam collationem, tum dignam ſuſceptionem ſpectant, videlicet inſtitutio diuina, b miniſter idoneus, intentio recta in miniſtro, Fides in ſuſcipiente, & ſi quæ ſunt huius generis alia.

b Trident. Synod. ſeſ. 7. can. 10. & 11. de Sacramentis in genere. Itē Florētina.

Quot

V.

Quot sunt Sacramenta?

a Cõc Floren. Cõstã. sess. 15. & Trid sess. 7 can. 1.
b Cant. 4. c 1. Tim. 3. d
c Mat. 28. d Acto. 8. c Mat. 26. c Ioan. 20. f Iaco. 5. c 1. Tim. 4. d Ephe. 5. g.

SEptem a, quę à Christo per Apostos accepta conseruauit ac fideliter dispensauit hucusque Christi b Sponsa, & columna veritatis Ecclesia. Sunt autem hæc: c Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema vnctio, Ordo, & Matrimonium.

Nec refert sanè, si eiusmodi vocabula in Scripturis non extent omnia, modò de re ipsa constet, ac Sacramentorum veritas & virtus diuinis testimonijs approbetur. Quanquam d ea, quę vniuersalis Ecclesia ex Apostolorum traditione retinet, atque conseruanda commendat, etiamsi in Scriptura diuina non reperiantur, plenam apud nos fidem, vt anteà docuimus, habere merentur. Ac de singulorum quidem Sacramentorum institutione postea suo loco.

d Aug. li. 4 cont. Don. ca. 24. & li. 2. ca. 7. li. 5. ca. 23 Item ep. 118. ca. 1 Chry. in po ster. epi. ad Thess. ho 4

Vis

Vis autem eorum, vt fidiſsimus Scripturæ interpres Auguſtinus e inquit, inenarrabiliter valet plurimum, & ideò contempta ſacrilegos facit. Impiè quippe contemnitur, ſine quo non poteſt perfici pietas. Atque vt idem alibi f docet: Contemptor viſibilis Sacramenti, inuiſibiliter ſanctificari nullo modo poteſt.

e Li.19.cõ. Fauſt.ca.11 & 16. Item tract.80.in Ioannem.

f Sup.Leuitic. quæſt. 84.& l.32. cõt. Fauſt. ca.14.

VI.

Quare instituta ſunt Sacramenta?

PRimùm, vt ſint præſentiſsima remedia contra peccatũ, quod lethalis eſt a animę moribus, ac niſi hoc tempore curetur, perpetuam affert damnationem. Quamobrem hęc longè b præſtant legis antiquæ Sacramentis, virtute vtique maiora, vtilitate meliora, numero pauciora, intellectu auguſtiora, obſeruatione faciliora, ſignificatione præſtantiora, quæ prçterquam quòd ſignificant, etiam ſanctificant, ac ſalutem dant: vt è ſcri-

a Sap. 16.b Eccleſ.21.a Rom.6 d

b Flor.cõc. Trid.ſeſ.7.

turis Augustinus c optimè col-ligit.

Secundò vt habeamus certa efficaciaque signa diuinæ erga nos gratiæ & voluntatis, quæ dum in sensus externos incurrunt, non solùm excitant fidem in Christum, Deique d misericordiam & bonitatem, verùm etiam viuifica sunt instrumenta, per quæ visum est Deo, e salutem nostram efficaciter operari. Vt præclarè dictum sit f iam olim, per se ipsum quoque Sacramentum multum valere.

Tertiò, vt g extent velut symbola & externæ notæ Christianæ professionis, quibus Dei & Ecclesiæ filij se mutuò agnoscant: vtq; in vnione, humilitate & obedientia se fructuosè exerceant & contineant, atque ita vnius religionis necessarijs quasi nexibus & fœderibus inter se inuicem maneát colligati. Alioquin sine sacramentis nec

c Li.19.contra Faust.c.13. Et lib. 3. de doctri. Christ.c.9. Itē epi.118. cap.1.

d Rom.9.c

e Tit.3.b Ioan.6.f.& 20.e

f Aug.li.4. cont. Don. c.1.24.

g Idem li. 19.con.Faustum ca 11. & ca.17. de vera relig. Bas. ho. 13. in exhortatione ad baptismū.

nec constare, neque discerni satis vlla religio potest.

VII.

Quid verò sentiendum est de Sacramentorum ministris?

ITa planè sentiendum est de illis, tanquam a ministris Christi & dispensatoribus mysteriorum Dei, qui b portant vasa Domini, tabernaculoque deseruiunt, qui & sacris ex professo præsunt, eaque iure quodam administrant. Non enim omnibus c indifferenter, sed Sacerdotibus & Episcopis incumbit, ac diuinitùs iniũctum est, Sacramenta conficere, dispensare vel administrare.

a 1.Co.4.a
b Esa.52.c Num.1.g 3. Reg.8.a c Nu.16.a 2.Reg.6.b 2. Paral. 26.c Conc.Nicenum ca.14. Trid.ses.7. de sacra. in genere.

At ne putemus vnquam, ex vita & probitate ministrorum d Sacramenta pendere, hanc nobis regulam prescribit e Augustinus: Non ideo veriora & sanctiora sunt sacramenta, quia per meliorem ministrantur: illa nanque per se ipsa vera & sancta sunt, propter verũ &

d 1.Cor.1.b 3.b. Con.Trid. de sacram. cano.12.
e Cõt.Cresco.l.4.c.20 & li.4.cõt. Don.ca.4.

sanctum Deum, cuius sunt. Et rursus: f Memento Sacramentis Dei obesse nihil mores malorum hominum, quò illa vel omninò non sint, vel minus sancta sint. Suffragatur his g Ambrosij illa sententia: Non merita personarum consideres, sed officia sacerdotum: puta in administratione Sacramentorum. Nam & per h indignos consueuit Deus operari, & nihil propter sacerdotis vitam Sacramenti gratia læditur, Chrysostomo i teste.

f Cont. literas Petiliā lib.2.ca.47 Item tract 5.in euāg. Ioan.

g De his q mysterijs initiantur, cap.5.

h Ioan.11.b Matt. 22.a

i Hom.8.in 1.Cor.

VIII.

Quid iudicandum de cæremonijs, præcipuè quarum solennis est vsus in sacramentis?

CAEremoniæ ab Ecclesia probatæ, ritus a quidam sunt externi, religiosè ac decenter instituti: Primum vt signa, testimonia & exercitia sint cultus interioris, quem b DEVS in primis requirit.

a Ioan.9.a 11. d. e. f. 20.e Lucę vlt.g Marc.7. d. 8 c Matth.8.a. 14.b

b Ioan.4.c Matth.15.b Esaiæ 1.c

Deinde

Deinde, vt viua extent Religionis incitamenta, quibus fragilitas humana, ceu adminiculis fulciatur, & ad ſacra myſteria tum capeſſenda, tum retinẽda veluti manu ducatur.

Poſtremò, vt quæ ad cultum diuinum promouendum, & ad diſciplinam c concordiamque conſeruandam publicam pertinent, honeſtè ac decenti quodam d ordine, ſicuti Apoſtolus iubet, in Ecclеſia peragantur.

Eæ verò cęremoniæ, quarum eſt vſus in Sacramentorum adminiſtratione, quasq; veluti per manus traditas & commendatas e nobis à Patribus f accepimus, ingenti præcipuè ſtudio retineri & obſeruari debent. Nam præterquam quòd decorem illę Sacramentis afferunt, & reuerentiam quandam conciliant, ſingulari quoque g antiquitatis commendatione nobis ſunt venerandæ.

c Leo epi. 81. ad Dioſcor. Inno. ad Decent. Eugubiũ epi. 1. Con. 4. Tolet. can. 2.
d 1. Corin. 14. g Phili. 4. a. b
e Hier. 6. d Prou. 22 d
f Baſ. de ſpirit. ſan. c. 27 Trid. con. cano. 13. de ſacram.
g Tert. de coro. mili. Diony. de eccleſ. hierar. p totũ.

 Tum

Tum præter institutionem vetustißimam & Apostolicam, habent fœcunditatem mysteriorum grauitate atque dignitate plenam, vt sanctißimi doctißimique h Patres annotarunt. De his demum alijsq; id genus, præclarè ita a Damascenus: Quę Christiana religio erroris nescia suscipit, & in tot secula seruat inconcussa, minimè vana sunt, sed vtilia, DEO placita, salutique nostræ conducibilia plurimùm.

Rident interim sectarij cæremonias, quæ Sacramentis adhibētur: sed ipsi magis ridendi, aut potiùs deplorandi, quôd cæco iudicio & hostili odio (peßimis consultoribus) freti, aduersus veritatē clarißimam bellum gerant. Certè de Baptismi cęremonijs vel antiquißimi Theologi nobis testantur b Dionysius, c Clemens, d Tertullianus, e Origenes, f Cyprianus, g Basilius, h Chrysostomus, a Cyrillus. Nu-

h Amb. de initi. myst. Aug. & alij paßim. Vide Isido. de offic. eccle. & plures alios.
a In serm. de defun.
b Dion. c. 2 eccl. hiera.
c Clem. epist. 3.
d Tert. de coro. mili.
e Orig. ho. 12. in Num.
f Cyp. li. 1. epist. 12.
g Basil. de spir. sanct ca. 27.
h Chry. homi. de Adā & Eua.
a Cyril. Hierosf. catec. 12. 3. & 4. mystagog.

Nugentur licet ac blaſphement impij: magno quidem Patres illi conſenſu commendant abrenunciationem, exorciſmos, aquam benedictam, ſacrum Chriſma, crucis ſignaculum. Ante annos bis ſexcentos ferè ſcripſit Baſilius b in hunc modum: Conſecramus aquam baptiſmatis, & oleum vnctionis, & præterea eum, qui Baptiſmum accipit.

b Baſ. ibid. Vide Raban. de inſtitut. cleric. li. 1. cap. 27. & Iſid. li. 2. de offi. eccleſ. ca. 20. Amb. li. 1. 2 & 3. de ſacram. & de ijs qui myſte. initiantur. Aug. l. 1. de nupt. ca. 2. & li. 2. c. 18. & 29.

Verùm de Cæremonijs, quæ Sacramentis omnibus adiunguntur, ſigillatim admonere, vt longum eſt, ita difficile, & huic quidem inſtituto haud neceſſarium. Quin & apertè fatetur Origenes, in c Eccleſiaſticis huiuſmodi obſeruationibus eſſe nonnulla, quæ omnibus quidem facere neceſſe ſit, rationem autem eorum, cur ita fiant, nondum ſatis eſſe compertam.

c Hom. 5. in Num. Item Dion. ca. 1. & vlt. Eccl. hierarc. Et Aug. l. 3. de doct. Christiana, ca. 9

DE BAPTISMI SACRAMENTO.

I.

Quid est Baptismus, & an cunctis necessarius?

Actor. 2. f
Marci 16. d
Ioã. 3. e. 4. a
Titum 3. b
Matt. 28. d
Ephe. 5 f
1. Pet. 3. d

EST hoc nouæ legis primum & maximè necessarium Sacramentum, in ablutione corporis exteriore, & legitima verborum enunciatione iuxta Christi institutum consistens.

a Trid. sess. 6. can. 4. & sess. 7. can. 5. de bapt. Aug. tract. 13. in Ioan. Ambro. de myst. initi. cap. 4. Cle. epist. 4. ad Iulium.

Necessarium inquam sacramentum non solùm *a* adultis, sed etiã *b* paruulis, ac simul eis efficax ad salutem æternam consequendam. Nascuntur omnes iræ *c* filij: opus igitur habent, etiam paruuli, emũdatione peccati, nec possunt absque *d* hoc sacramento mundari, & in filios Dei regenerari. Nam &

b Cõc. Lat. can. 1. & Meleu. can. 2. Dion. de eccle. hierar. c. 7. Cyp. li. 3. ep. 8. Chrys. ho. de Adã & Eua. c Ephe. 2. a Trid. sess. 5. d Aug. ep. 28. Et li. 3. de anima & eius ori. c. 9. Itẽ li. 1. de pec. mer. c. 23.

& generatim Legislator edixit: e *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Alibi verò: f *Non est voluntas ante Patrem, qui in cælis est, vt pereat vnus de pusillis istis.* Perirent g autem non baptizati etiam paruuli, sicut olim in Synagoga Hebræorum pueri h incircuncisi.

e Ioan. 3.b Aug lib. 3. de peccat. mer. ca. 4. & 12.

f Matt. 18.b Bern. serm. 66. in Can. & epi. 240 ad Hildefons.

g Aug. de nuptijs & concup. li. 1. ca. 20. & lib. 2. ca. 17. Item sermo. 14. de verbis Apostoli.

h Genes. 17. b

Iam cùm sit vnum a Baptisma Christi fidelium, hoc semel acceptum, nefarium b est prorsus iterare, quicquid demum prætexant iam olim c damnati Anabaptistæ: Cum Synodo Constantinopolitana dicendum est, Confiteor d vnum baptisma in remissionem peccatorum. Et cum Augusti

G 5 no

a Eph. 4 a Basil. de spiritu sanct. cap 15.

b Heb. 6. a Clem cōst. apost. li. 6. cap. 15. Dam li. 4. cap. 10.

c in Conc. Cartha. 1. & can. 1. Vien. Tri. sess. 7 can. 9. de sacra. & 13. de baptismo. August. tract. 11. in Ioannem. Beda in 3. ca. Ioan.

no, e Rebaptizare hæreticum hominem, omninò peccatum est: rebaptizare autem Catholicum, immanissimum scelus est: quod idcirco Cæsareis etiam f legibus prohibetur.

II.

Quæ circa hoc Sacramentum præcipuè sunt notanda?

Elementum abluens, eiusque significatio, verbum & effectus Baptismi.

Elementum est a aqua simplex, materia ad hoc necessaria, quæ natura sua sordes corporis abluere solet. Cui hæc pulchrè respondet significatio, Baptismo animã b emundari peccatis, & hominem vti dicemus, iustum effici.

Verbũ, quo c sacramenti forma consistit, ex Christi præcepto sic habet: d *Ego te baptizo in nomine Patris, & filij, & spiritus sancti.*

e Epist. 203 & in lib. de vnico bapti. contra Petil. ca. 13. Leo epist. 79. ad Nicetam, & 37. ad Leonem Rauen. f C. lib. 1. Ne sanctũ baptismum iteret.

a Ioan. 3. b Ephe. 5. f Actor. 8. g. 10. g Trid. can. 2 de baptis. & Florent. Chrys. ho. 24. in Ioã. b Tit. 3. b Acto. 2. f 1. Cor. 6. c c Cõc. Lat. & Florent. Au. l. 6. cõ. Don. ca. 25. Didy. li. 2. de spi. san. d Mat. 28. d Am. de iisq my. init. c. 4

Et

Et quanquam ſit Sacerdotum munus, baptiſmum adminiſtrare, tamen vbi neceſsitas vehementer vrget, baptizare poſſunt alij e quoque, ne impijs quidem & hęreticis exceptis, modò à forma Eccleſiæ & eius verbis conceptis non receдatur.

e Aug. con. Parmenia. li. 2. c. 13. Et de vnic. baptiſ. cap. 9. con. Don. li 3. c. 15. & li. 7. ca. 53. Hil. in pſalmum 67. Con. Late. ca. 1. Florē. & Trid. cano. 4. de baptiſ.

III.

Quem fructum & effectum praſtat Baptiſmus?

EVM planè, quem docente Chriſto, a ac teſtibus Apoſtolis Petro & Paulo diſcimus, nimirum per baptiſmum & peccata remitti, & ſpiritum dari, quo & vetus homo aboleatur, & noua fiat in Chriſto creatura. Quippe ſuſceptus ritè Baptiſmus non hoc modo largitur, vt impio plenè in pec-

a Mar. 16 d Acto. 2. f. 22. d 1. Pet. 3. d Ezec. 36. e 1. Cor. 6. e Rom. 6. a. b Baſ. ho. 13. in exhort. ad bapt. & li. de ſpir. ſan. c. 15 Aug li. 1. con. duas epi. Pelag. c. 13. & li. 3. ca. 3. in Enchir. ca. 64. Beda in ca. 3. Ioan. Dama lib. 4. cap. 10. Greg. lib. 9. epiſt. 93. Hiero. ad Ocean. Nazian. in ſanct. lauacrum. Clem. Alexand. lib. 1. pædag. cap. 6. Chryſo. ad Neoph. & ad baptizandos.

peccata omnia condonentur atq; tollantur, sed etiam vt baptizatus planè innouetur, ac verè innocens iustus, sanctus, & cœlesti gloria di gnus in Christo efficiatur. Vt iure à Paulo dictum sit omnibus baptizatis: b *Abluti estis, sanctificati estis, iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri.* Atq; alibi testatur c idẽ, Baptismũ esse lauacrũ regenerationis & renouationis Spiritus sancti: Lauacrum etiam aquæ in ver bo vitę. Et rursus ille scribit: e *Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis.*

b 1. Cor. 6. c Amb. lib. 1. de sacram. ca. 4. Con. Florent. & Trid. sess. 5. cano. 5. c Tit. 3 b Aug. epist. 23. & quęstio. 33 sup. Num. li. 4. Confess. c. 4. Lactan. li. 3. diuina. instit. ca. 26. Cyprian. li. 2. epist. 2. d Ephes. 5 f e Galat. 3. d. Roma. 6. a.

Scitè f Bernardus, ac breuiter Sacramenti huius effectus præcipuos complectitur: Lauamur in baptismo, inquit, quia deletur chirographum damnationis nostrę, & gratia hæc nobis confertur, ne iam

f Ser. in cœna domi. Vide Cyp. de baptis. Christi, & ablut. ped Orig in c. 6. epist. ad

iam nobis concupiſcentia noceat, ſi tamen à conſenſu abſtineamus.

Quę g concupiſcentia in renatis manens, non per ſe peccatũ eſt, ſed vt theologi appellant, fomes peccati, ad agonem relictus, vt baptizati hac occaſione vigilantiùs Dei gratiam quærant, virtutes ſtudioſius exerceant, fortiusq; certando maiorem ſibi gloriam parent. Itaque, vt Paulus docet, h *Nihil damnationis eſt ijs, qui ſunt in Chriſto Ieſu, qui non ſecundum carnẽ, ſed ſecundum Spiritum ambulant,* a quique ſecundum Pauli doctrinam & exemplum, veterem hominem exuentes, de die in diem ſecundum b interiorem hominem renouantur: id quod proprium eſt c baptizatorum.

Ro. Retitiũ Auguſto du. apud Aug. l. 1. cõ. Iulia ca. 2.
g Iaco. 1. b Rom. 6. b. 7 b. Trid. ſeſſ. 5. can. 5 Aug. l. 1. de nupt. & cõcup. ca. 23. & 25 & li. 1. cont. du. as epi. Pelagian. ca. 13. Itẽ li. 1 retract. ca. 15. & li. 13. de Trini c. 16. de peccat. mer. li. 1. c. 39 li. 2. c. 33 & 54.
h Rom. 8. a
a Col. 3. b Ephe. 4. c
b 2. Corin. 4 d
c Rom. 6. a

IIII.

Quid à nobis requirit acceptum tanti Sacramenti beneficium?

PRimùm à nobis summam postulat, & asiduam animi gratitudinem, vt prædicemus, amemus, & celebremus eum, a *qui secundum suam misericordiam saluos nos fecit per Lauacrum hoc regenerationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abundè per Iesum Christum Dominum nostrum: vt iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ.*

a Tit.3.b.

Deinde sic huius Sacramenti mysterium b rememorandũ est, vt itentidem se ipsum quisque admoneat prçclaræ illius suæ sponsionis & Christianæ professionis, quam in sacro lauacro per c sponsores edidit. Cogitet igitur Christianus, illic se ex irç filio & sathanæ seruo, d Dei filium Christique membrum, & cohçredem, viuumque templum Spiritus sancti factum esse.

b Ori. ho. 12.in Num. c Dion. Areop.ca.7. eccl. hiera. Aug. de nuptijs & cõcup.li.1.ca. 20.Item li. 1.de pecca. mer ca 19. & l.4.cõt. Don.ca.24 d Ro.8.a.c Gal 4.a.d e 1.Cor.6.d

In-

Ingreſſus es regenerationis ſacrarium, inquit f Ambroſius: repete quid interrogatus ſis, recognoſce quid reſpõderis. Renunciaſti diabolo & operibus eius, mundo & luxuriæ eius, ac voluptatibus. g Memor eſto ſermonis tui, & nunquam tibi excidat tuæ ſeries cautionis. Et pręclara Pauli baptizatos omnes adhortantis vox eſt: h *An ignoratis Fratres, quia quicunque baptizati ſumus in* CHRISTO IESV, *in morte ipſius baptizati ſumus? Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem: vt quomodo Chriſtus reſurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.*

f Amb. de init. myſt. cap. 2. Chryſ. ho. 21. ad pop. Antioch.

g Amb. li. 1 de ſacram. cap. 2. Cyril Hieroſ. catec. 1. myſtag.

h Rom. 6. a Gala. 3. d Aug. de fide & oper. cap. 26.

DE

DE CONFIRMATIONIS SACRAMENTO.

I.

Quod est alterum à Baptismo Sacramentum?

CONfirmatio, quæ sacramentum est nouę legis æquè sacrosanctum, vt Augustinus * inquit, ac ipse Baptismus: quod baptizatis confertur cum impositione manuum Episcopalium, & sacri Chrismatis inunctione.

* Li.2.cōt. liter. Peti. ca. 104. Cō.Eliber. ca.38.Aure li.c.3 Lao. ca 48.Melden.ca.6. Flor. Cōst. sess.15.Triden.sess.7. Ber.in vita Malach. epi.Pet. Dami.ser.1.de dedic. Eccles.Isid. de eccles.off. lib.2.ca.25. & 26. Rabanus de instit cleric.li.1.ca. 30.

II.

Vnde nobis comprobatur hoc Sacramentum?

TEstimonium habet à Diuina scriptura secundum Patrum a & Ecclesiæ concordem sententiam, atque interpretationem. Huc enim spectat, quod Lucas euange-

a Cyp.li.1. epi.12. Aug.lib.5. cont.Don. c.19.& 20 Itē tract. 6 in epi.Ioā.

b Euangelista semel atque iterum scribit de Apostolis, qui super baptizatos manus imposuerunt: hoc signo vtentes visibili diuinitusque instituto, per quod Christo iam initiatis noua & amplior spiritus sancti gratia cōferretur. Quare cùm Apostoli manus illis imposuissent, acceperunt, vt Lucas c de ijsdem baptizatis refert, Spiritum sanctum, cum accessione scilicet ac exuberantia quadam gratię spiritualis.

b Acto. 8 c. & 19 a Cypria ad Iubaia.

c Ibidem.

Nunc verò, vbi Apostolorum vicem Episcopi gerunt, & locum tenent, non fraudat DEVS Ecclesiam suam hac tam salutari gratia, sed per eosdem Episcopos d in hoc sacramento efficaciter operatur, vt adsit, Cypriano e teste, & veritas signo, & Spiritus sacramento.

d Hieron. con. Luciferianos.

e Serm. de vnct. chrismatis.

Atque huc pertinet veteris Ecclesię Canon: f Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum

f Vrb. Pontif. & martyr, qui anno 227. vixit in epist. ad omnes episc.

rum ſpiritum ſanctum poſt baptiſmũ accipere debent, vt pleni chriſtiani inueniantur, quia cùm Spiritus ſanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & conſtantiam dilatatur.

III.

Quæ neceſſaria ſunt ad conficiendum hoc Sacramentum?

a 2.Conc. Braccar. ca.4. Cyp. de vnctio. Chriſm. Greg in 1.c Cãt.Fabiã. & Floren. conc.

TRia præcipuè ad hoc requiruntur: Sacramenti propria materia, certa verborum forma, & miniſter idoneus.

Materia ex oleo & a balſamo mixta eſt, quæ ab Epiſcopo conſecrata, ſacri b chriſmatis nomẽ iam olim obtinuit, & in hoc ſacramento fronti ſolenni ritu illinitur.

b Cypri.vt ſuprà & li. 1.epiſt.12. Baſ.de ſpiritu ſan.ca. 27. Fabian.qui vixit anno 241.epi.2. c Cõ.Flor.

Forma verborũ hæc præſcripta eſt, c *Conſigno te ſigno Crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis. In nomine Patris, & filij, & ſpiritus ſancti.*

Miniſter Sacramenti huius ſolus

lus est Episcopus, d vt apostolorũ exemplum, forma & traditio retineatur. Qũa de re iam olim ita sancitum accepimus: e Manus impositionis sacramentum magna veneratione tenendum est, quod ab alijs perfici non potest, nisi à summis sacerdotibus: nec tempore apostolorum ab alijs, quàm ab ipsis f apostolis legitur & scitur esse peractum.

IIII.

Cur autem baptizati sacro Chrismate inunguntur?

QVia per Spiritum sanctum sic nobis apostoli tradiderũt, sicuti a Clemens & b Dionysius, Petri Paulique Apostolorum discipuli probant. Tradiderunt autem illi quod à Domino ipso vtique acceperant, de chrismate conficiendo, vt grauis est testis c Fabianus, idem & Christi martyr, & Pontifex Ecclesię.

d Acto. 8. c Cle. ep. 4. Vrba. Melchiad. Dam. ep. 4. Leo epi. 88 ad epi. German & Galliæ Conc. Vuormati. Florent. & Trident. e Euse. Pōt. & mart. q vixit anno 310. epi. ad epi. Thusc. & Cāpaniæ Inno. 1. epi sto. 1. ad Decent. ca. 3. f Acto. 8. c. & 19. a Bas. de spi. sanct c. 27. a Epi. 4 ad Iulium & Iulianum. b De eccle. hierar. ca. 4 & 2. c In epi. 2. ad orien. Episcopos.

Sa-

Sacrosanctæ etiam b synodi præceptum de hoc tale extat: Oportet baptizatos post baptismũ sacratissimum Chrisma percipere,& cœlestis regni participes fieri. Rationem Cyprianus c reddit hanc, vt accepto Chrismate, id est, vnctione, Christianus esse vnctus Dei, & habere in se CHRISTI gratiam posit,teneatque sanctitatem.

b Synod. Laod. can. 48. Corn. ad Fabium Antioch. apud Euse. lib. 6. h.st. cap. 35. Theodore. de hær. fab. in Nouat. c Lib. 1. e-pist. 12. Et de vnctio. Chrisin. Cyrill. li. 9. in Leuit. Cyril. Hierosol. catech. 3 mystago.

Atqui vnguentum hoc visibile, quo Ecclesia baptizatos vngit, vt f Augustinus docet, significat inuisibilis gratiæ donum, quo spiritus sanctus Christum in primis, qui & à g Chrismate nomen suum trahit, ac deinde Christianos omnes interna vnctione imbuit atque

f Li. 15. de trinit. 26. Pacianus Barcilonẽ. de baptis. & epi. 1. ad Sympronian.

g In sentẽtijs Prosp. 342. ex Augustini. tract. 33. in Ioann. & ser. 47. de verbis Domini. Rabanus li. 1 ca. 30. Isidorus li. 2. ca. 25.

que cõfirmat. Vnde pulchrè b Tertullianus, velut ad olei naturam alludens, ita de hoc sacramento scripsit: Caro vngitur, vt anima consecretur. Caro signatur, vt & anima muniatur. Caro manuum impositione adumbratur, vt anima spiritu illuminetur.

Vnde qui sacrum Chrisma reijciunt, magnum illi imperitiæ suę argumentum præbent, vt qui apertè antiquissimam & vetustissimam Apostolorum institutionẽ negent, ac perpetuum Ecclesiæ vsum ac traditionem temerè damnent.

b Li. de carnis resurr. Item in li. de baptis. Theodor. in ca. 1. canticorum. Diony. Clemens, Tertul. Fabian. Corn. Cyp. Cyrillus vterque. Basil. Pacian. Amphiloc. Optat. &c. Cõc. Rom. sub Sylvest. Itẽ 2. 3. & 4. Cartha. 1. Tole. 1. Vasens. Trid.

V.

Quis sacramenti huius est vsus & fructus?

IN baptismo a regeneramur ad vitam: post baptismum autem in hoc sacramento confirmamur ad pugnam. In baptismo abluimur, hoc verò post baptismum roboramur, vt regeneratis custos & con-

Ioan. 3. b.
a Melchia. ad Hispan. epis. Vixit an 311. cõc. Florent.

ſolator, & tutor adſit Spiritus ſanctus. Hęc ſummi & Pontificis, & martyris Melchiadis eſt doctrina. Nec diſſentit ab eo, quod Clemēs b teſtatur, ſe ab apoſtolis ipſis accepiſſe: Cùm regeneratus, inquiens, quis fuerit per aquam, poſtmodū ſeptiformis Spiritus gratia ab Epiſcopo confirmetur, quia aliter perfectus Chriſtianus eſſe nequaquā poterit.

b Epi. 4 ad Iulium & Iulianum, Vixit Apoſtolorum tempore. Amb. li. 3. de ſacram. ca. 2. & de ijs qui myſter. initiā. cap. 7.

Prodeſt igitur hoc c Sacramentum mirificè, vt qui fidei myſterijs initiati ſunt, ſicut geniti d modò infantes & adhuc imbecilles, in Chriſto adoleſcant atque corroborentur.

c Dion. de Eccl. hiera. cap. 2.

d 1. Pet. 2. a

Hos ceu Chriſtianæ militiæ tyrones Epiſcopus admonet in vnctione, vt aduerſus tot hoſtes & quotidiana pericula e ſpiritu principali confirmentur. Conſignat illis cruce f frontem, quę pudoris eſt ſedes, vt conſtanter & intrepidè nomen Domini confiteantur: impin-

e Pſal. 50. c

f Augu in pſalm. 141. Lucæ 9. c Mat. 10. d

impingit & alapam, vt Christianam militiam inuicta patiētia exercendam & ornandam esse sibi perpetua memoria retineant.

1.Pet.2 d
Lucæ 21.d
Matth. 5. f
Actor. 4.5.

DE EVCHARISTIAE SACRAMENTO.

I.

Quid significat nomen Eucharistiæ?

SVmmum illud a & longè sacratissimum Sacramentum, quò nihil habet Ecclesia dignius, admirabilius, efficacius, salubriúsue, hoc vno nomine designatur.

Et rectè quidem Eucharistia, tanquam bona b gratia, seu gratiarum actio dicta est, quia præcipuum et maximum c Dei donum, ipsumque omnis gratiæ fontem & authoré continet: summorumq; nos bonorum admonet, pro quibus acceptis gratiarum actionem, laudem & gloriam summam Deo sum-

a Dion.eccle. hierar. cap.2. & 3. Cōc. Trid, sess.13. cap. 2. & 5. Amb.li. de sacra. ca.3. Cyp de lapsis.
b Orig.cont. Cellum l. 8
c Chry.ho. 60.ad pop. & 83. in Matt. Item 45.in Ioā. & 61.ad popu. Antiochenum.

summo debemus. Maius enim beneficium optare nō potuissemus, quàm quod Christus Iesus Dominus noster de virgine natus, cruci affixus, & in gloriam b assumptus, se nobis totum ita largiatur, vt etiam nunc corpus eius sanguinemque verè sumamus, illique per hoc diuinum sacramentum prorsus c incorporemur.

b Chry. li 3 de sacerdotio, & ho. 2. ad pop. Antiochenum, & 3. ad Ephes.

c Cyril. in Ioan. lib. 4. ca. 16. & 17. li. 10. cap 13 lib. 11 cap. 26. & 27 Hila. de trinit. lib. 8. Iren. lib. 5. Cyril. Hierosf. catech. 4. mystago. Chrysost homil. 45. in Ioannem, & 61. ad populum Antiochenum.

II.

Quæ in hoc Sacramento præcipuè continentur?

TRia a continet Eucharistia, species visibiles, veritatem b corporis & sanguinis Dominici, & spiritualis gratię virtutem.

Quod enim oculis nostris apparet c, species sunt visibiles, panis videlicet ac vini. Quod autem sub speciebus eisdem Fides nostra

a Cyr. Hierosf. catech. 4. mystag

b Mat. 26. c Marci 14. c Lucæ 22. b 1. Cor. 11.

c Theoph. in Mar. 14. ca. & Matt. 26. ac in Ioan 6. Cyr ad Colosy. Amb. li. 4. de sacrā. c. 4. & l. 6. c. 1

ſtra, non d ſenſus aut ratio comprehendit, id verum corpus & ſanguis eſt Chriſti Saluatoris.

d Damaſ. lib.4.ca.14

Cæterùm quod participatione Sacramenti huius conſequimur, e eximia quædam eſt Spiritus ſancti gratia, fructus nimirum & effectus, vt oſtendemus, ſalutaris Euchariſtiæ.

e Aug. Tract. in Ioan.26 & alij poſtea citandi.

III.

Quæ ſunt præcipua de hoc Sacramento capita ſcitu neceſſaria?

EA quinque potiſsimum ſeſe offerunt: Primum de a veritate Euchariſtiæ. Alterum de panis & vini tranſubſtantiatione. Tertium de adoratione eius. Quartum de eiuſdem oblatione, & ſacrificio. Poſtremum de ſumptione ipſius ſub altera vel vtraque ſpecie. De his enim præcipuè hac quidem tempeſtate ſcire, magnum eſt operæprecium.

a Patrũ teſtimonia extãt apud Roffenſem li.4.aduer. Oecolam. Item apud Tonſtallũ, Gropperũ, & Garetium.

IIII.

Quid igitur de veritate Eucharistia sentiendum?

a Ioan.6.f & ibi.Cyr. Aug.tract. 27.in Ioan. b Conc. Ephesin.Nicen.2. acti. 6. Latera. ca.1. Cõst. ses.8.Florẽ. Trid.ses. 13 Ignat. ad Smyrn teste Theodore.in dia.3. c Lucæ 1. d Mar.10.d ↄ Psal.148.a Damas l.4.de ortho. fide ca.14. Amb.li.4. de Sacra.ca. 4.& 5.

ID planè, vt cùm tota Ecclesia contra omnes a Capharnaitas certò credamus, sub speciebus panis & vini veram Iesu Christi b carnem, ac verum eius sanguinem in Eucharistia exhiberi, ministerio quidem Sacerdotis, virtute autem ac potentia Domini nostri Iesu Christi, apud quem impossile non c est omne verbum. ↄ *Ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt.*

a Luc.22 b Marci 14. c Matt.26. c 1.Cor 11. e Iust.apol.2 Iren. li. 4. c 32.&34. f Luc.22. b

Dixit autem in cœna illa pridie quàm pateretur, instructa, cùm panem primùm, e ac deinde calicem suis manibus apprehendisset, cumque de huius Sacramenti tum institutione, tum veritate certos omnes reddere vellet, dixit inquam planissimè: f *Hoc est Cor*

pus

pus meum, quod pro vobis datur. Dixit, g *Hic est sanguis meus, qui pro multis effundetur.* De qua institutione dixit & antea, h *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.* Dixit, *Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendit. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.* b *Et panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.*

g Mar. 14. c Matt. 26. c. h Ioan. 6. f Vide Hilar. 8. de Trinitate. Cyril in Ioan. lib. 4. ca. 16. a Ibidem. Vide Cyril. li. 4. in Ioã. ca. 15. b Ibidem. Vide Cyril. li. 4. ca. 12. & Theop. in ca. 6. Ioan. & in 14. Marci.

Nec obscura sunt alia tum Euangelistarum, tum c Apostoli Pauli testimonia, quæ nobis hanc fidem euidenter astruunt, ne quis d dubitare posit, Christum in Eucharistia totum secundum diuinã humanamque naturam existere, & nobiscum manere vsque ad e seculi consummationem.

Igitur f eandem planè Christi carnem in templis habemus & sumi-

c 1. Cor. 10. 11. e. d Epiphan. in Ancor. Cyr. Hierosol. cate. 4. mystag. Cyril. Alc. ad Calosy. Chry. 83. in Mat. Leo ser. 6. de Ieiun. 7. mẽs. e Mat. 28. d Cõc. Vien. in Clem. tit. de reli. & vene. Sãct. f Aug. in psal. 33. & 98. Prof. de prom. & prædict. p. 2. c. 25.

rum ſpiritum ſanctum poſt baptiſmũ accipere debent, vt pleni chriſtiani inueniantur, quia cùm Spiritus ſanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & conſtantiam dilatatur.

III.

Quæ neceſſaria ſunt ad conficiendum hoc Sacramentum?

a 2.Conc. Braccar. ca.4. Cyp. de vnctio. Chriſm. Greg in 1.c Cãt.Fabiã. & Floren. conc.

b Cypri.vt ſuprà & li. 1.epiſt.12. Baſ.de ſpiritu ſan.ca. 27. Fabian.qui vixit anno 241.epi.2.

c Cõ.Flor.

TRia præcipuè ad hoc requiruntur: Sacramenti propria materia, certa verborum forma, & miniſter idoneus.

Materia ex oleo & a balſamo mixta eſt, quæ ab Epiſcopo conſecrata, ſacri b chriſmatis nomẽ iam olim obtinuit, & in hoc ſacramento fronti ſolenni ritu illinitur.

Forma verborũ hæc præſcripta eſt, c *Conſigno te ſigno Crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis. In nomine Patris, & filij, & ſpiritus ſancti.*

Miniſter Sacramenti huius ſolus

lus est Episcopus, d vt apostolorũ exemplum, forma & traditio retineatur. Qua de re iam olim ita sancitum accepimus: e Manus impositionis sacramentum magna veneratione tenendum est, quod ab alijs perfici non potest, nisi à summis sacerdotibus: nec tempore apostolorum ab alijs, quàm ab ipsis f apostolis legitur & scitur esse peractum.

IIII.

Cur autem baptizati sacro Chrismate inunguntur?

QVia per Spiritum sanctum sic nobis apostoli tradiderũt, sicuti a Clemens & b Dionysius, Petri Paulique Apostolorum discipuli probant. Tradiderunt autem illi quod à Domino ipso vtique acceperant, de chrismate conficiendo, vt grauis est testis c Fabianus, idem & Christi martyr, & Pontifex Ecclesię.

d Acto. 8. c Cle. ep. 4. Vrba. Melchiad. Dam. ep. 4. Leo epi. 88 ad epi. German & Galliæ Conc. Vuormati. Florent. & Trident.

e Euse. Põt. & mart. q vixit anno 310. epi. ad epi. Thusc. & Cãpaniæ Inno. 1. epi sto. 1. ad Decent. ca. 3.

f Acto. 8. c. & 19. a c Basi. de spi. sanct c. 27.

a Epi. 4 ad Iulium & Iulianum.

b De eccle. hierar. ca. 4 & 2.

c In epi. 2. ad orien. Episcopos.

Sa-

que cõfirmat. Vnde pulchrè b Tertullianus, velut ad olei naturam alludens, ita de hoc ſacramento ſcripſit: Caro vngitur, vt anima conſecretur. Caro ſignatur, vt & anima muniatur. Caro manuum impoſitione adumbratur, vt anima ſpiritu illuminetur.

Vnde qui ſacrum Chriſma reijciunt, magnum illi imperitiæ ſuę argumentum præbent, vt qui apertè antiquiſsimam & vetuſtiſſimam Apoſtolorum inſtitutionẽ negent, ac perpetuum Eccleſiæ vſum ac traditionem temerè damnent.

b Li. de carnis reſurr. Item in li. de baptiſ. Theodor. in ca.1. canticorum. Diony. Clemens, Tertul. Fabian. Corn. Cyp. Cyrillus vterque. Baſil. Pacian. Amphiloc. Optat. &c. Cõc. Rom. ſub Syluest. Itẽ 2. 3 & 4. Cartha. 1. Tole. 1. Vaſenſ. Trid.

V.

Quis ſacramenti huius eſt vſus & fructus?

IN baptiſmo a regeneramur ad vitam: poſt baptiſmum autem in hoc ſacramento confirmamur ad pugnam. In baptiſmo abluimur, hoc verò poſt baptiſmum roborarmur, vt regeneratis cuſtos & conſolator

Ioan. 3. b. a Melchia. ad Hiſpan. epiſ. Vixit an 311. cõc. Florent.

solator, & tutor adsit Spiritus sanctus. Hęc summi & Pontificis, & martyris Melchiadis est doctrina. Nec dissentit ab eo, quod Clemẽs b testatur, se ab apostolis ipsis accepisse: Cùm regeneratus, inquiens, quis fuerit per aquam, postmodũ septiformis Spiritus gratia ab Episcopo confirmetur, quia aliter perfectus Christianus esse nequaquá poterit.

b Epi. 4 ad Iulium & Iulianum, Vixit Apostolorum tempore. Amb. li. 3. de sacram. ca. 2. & de ijs qui myster. initiã. cap. 7.

Prodest igitur hoc c Sacramentum mirificè, vt qui fidei mysterijs initiati sunt, sicut geniti d modò infantes & adhuc imbecilles, in Christo adolescant atque corroborentur.

c Dion. de Eccl. hiera. cap. 2.
d 1. Pet. 2. a

Hos ceu Christianæ militiæ tyrones Episcopus admonet in vnctione, vt aduersus tot hostes & quotidiana pericula e spiritu principali confirmentur. Consignat illis cruce f frontem, quę pudoris est sedes, vt constanter & intrepidè nomen Domini confiteantur:

e Psal. 50. c
f Augu in psalm. 141. Lucæ 9. c Mat. 10. d

impin-

impingit & alapam, vt Christianam militiam inuicta patiētia exercendam & ornandam esse sibi perpetua memoria retineant.

1.Pet.2 d
Lucæ 21.d
Matth. 5. f
Actor.4.5.

DE EVCHARISTIAE SACRAMENTO.

I.

Quid significat nomen Eucharistiæ?

SVmmum illud *a* & longè sacratissimum Sacramentum, quò nihil habet Ecclesia dignius, admirabilius, efficacius, salubriúsue, hoc vno nomine designatur.

Et rectè quidem Eucharistia, tanquam bona *b* gratia, seu gratiarum actio dicta est, quia præcipuum et maximum *c* Dei donum, ipsúmque omnis gratiæ fontem & authoré continet: summorumq; nos bonorum admonet, pro quibus acceptis gratiarum actionem, laudem & gloriam summam Deo sum-

a Dion.eccle. hierar. cap.2. & 3. Cōc. Trid, sess.13. cap. 2. & 5. Amb.li. de sacra. ca.3. Cyp de lapsis.
b Orig.cont. Celsum l. 8
c Chry.ho. 60.ad pop. & 83. in Matt. Item 45.in Ioã. & 61.ad popu. Antiochenum.

summo debemus. Maius enim beneficium optare nõ potuissemus, quàm quod Christus Iesus Dominus noster de virgine natus, cruci affixus, & in gloriam *d* assumptus, se nobis totum ita largiatur, vt etiam nunc corpus eius sanguinemque verè sumamus, illique per hoc diuinum sacramentum prorsus *e* incorporemur.

d Chry. li 3 de sacerdotio, & ho. 2. ad pop. Antiochenum, & 3. ad Ephes. *e* Cyril. in Ioan. lib. 4. ca. 16. & 17. li. 10. cap 13. lib. 11 cap. 26. & 27 Hila. de trinit. lib. 8. Iren. lib. 5. Cyril. Hierosf. catech. 4. mystago. Chrysost homil. 45. in Ioannem, & 61. ad populum Antiochenum.

II.

Quæ in hoc Sacramento præcipuè continentur?

TRia *a* continet Eucharistia, species visibiles, veritatem *b* corporis & sanguinis Dominici, & spiritualis gratię virtutem.

Quod enim oculis nostris apparet *c*, species sunt visibiles, panis videlicet ac vini. Quod autem sub speciebus eisdem Fides nostra

a Cyr. Hierosf. catech. 4. mystag *b* Mat. 26. c Marci 14. c Lucæ 22. b 1. Cor. 11. *c* Theoph. in Mar. 14. ca. & Matt. 26. ac in Ioan 6. Cyr ad Colosf. Amb. li. 4. de sacrã. c. 4. & l. 6. c. 1

ſtra, non ᵇ ſenſus aut ratio comprehendit, id verum corpus & ſanguis eſt Chriſti Saluatoris.

ᵇ Damaſ. lib.4.ca.14

Cæterùm quod participatione Sacramenti huius conſequimur, ᶜ eximia quædam eſt Spiritus ſancti gratia, fructus nimirum & effectus, vt oſtendemus, ſalutaris Euchariſtiæ.

ᶜ Aug. Tractat. in Ioan.26 & alij poſtea citandi.

III.

Quæ ſunt præcipua de hoc Sacramento capita ſcitu neceſſaria?

EA quinque potiſsimum ſeſe offerunt: Primum de ᵃ veritate Euchariſtiæ. Alterum de panis & vini tranſubſtantiatione. Tertium de adoratione eius. Quartum de eiuſdem oblatione, & ſacrificio. Poſtremum de ſumptione ipſius ſub altera vel vtraque ſpecie. De his enim pręcipuè hac quidem tempeſtate ſcire, magnum eſt operæprecium.

ᵃ Patrũ teſtimonia extãt apud Roffenſem li.4.aduer. Oecolam. Item apud Tonſtallũ, Gropperũ, & Garetium.

IIII.

Quid igitur de veritate Eucharistiæ sentiendum?

a Ioan. 6. f & ibi. Cyr. Aug. tract. 27. in Ioan. b Conc. Ephesin. Nicen. 2. acti. 6. Latera. ca. 1. Cōst. sess. 8. Florē. Trid. sess. 13 Ignat. ad Smyrn. te. ste Theodo re. in dia. 3.

ID planè, vt cùm tota Ecclesia contra omnes a Capharnaitas certò credamus, sub speciebus panis & vini veram Iesu Christi b carnem, ac verum eius sanguinem in Eucharistia exhiberi, ministerio quidem Sacerdotis, virtute autem ac potentia Domini nostri Iesu Christi, apud quem impossibile non c est omne verbum. d *Ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt.*

c Lucæ 1. d Mar. 10. d d Psal. 148. a Damas l. 4. de ortho. fide ca. 14. Amb. li. 4. de Sacra. ca. 4. & 5.

a Luc. 22 b Marci 14. c Matt. 26. c 1. Cor 11. e Iust. apol. 2 Iren. li. 4. c 32. & 34. f Luc. 22. b

Dixit autem in cœna illa pridie quàm pateretur, instructa, cùm panem primùm, e ac deinde calicem suis manibus apprehendisset, cumque de huius Sacramenti tum institutione, tum veritate certos omnes reddere vellet, dixit inquam planissimè: f *Hoc est Corpus*

pus meum, quod pro vobis datur. Dixit, g *Hic est sanguis meus, qui pro multis effundetur.* De qua institutione dixit & antea, h *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.* Dixit, *Ego sum panis viuus, qui de cælo descendit. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.* a *Et panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* b

g Mar. 14. c Matt. 26. c.
h Ioan. 6. f Vide Hilar. 8. de Trinitate. Cyril in Ioan. lib. 4. ca. 16.
a Ibidem. Vide Cyril. li. 4. in Ioã. ca. 15. b Ibidem. Vide Cyril. li, 4. ca. 12. & Theop. in ca. 6. Ioan. & in 14. Marci.

Nec obscura sunt alia tum Euangelistarum, tum c Apostoli Pauli testimonia, quæ nobis hanc fidem euidenter astruunt, ne quis d dubitare posſit, Christum in Eucharistia totum secundum diuinã humanamque naturam existere, & nobiscum manere vsque ad e seculi consummationem.

Igitur f eandem planè Christi carnem in templis habemus & sumi-

c 1. Cor. 10. 11. e
d Epiphan. in Ancor. Cyr. Hierosol. cate. 4. mystag. Cyril. Alc. ad Calosy. Chry. 83. in Mat. Leo ser. 6. de Ieiun. 7. mẽs.
e Mat. 28. d Cõc. Vien. in Clem. tit. de reli. & vene. Sãct.
f Aug. in psal. 33. & 98. Prof. de prom. & prædict. p. 2. c. 25.

sumimus, quæ olim in Palæstina coram g cernebatur: sed ea nec sensibus hic patet, nec transmutationi & corruptioni est obnoxia: vtpote inuisibilis, impaßibilis, immortalis, summa & diuina resplendens gloria, quam solis fidei oculis licet hoc tempore intueri: Beati autem in cœlis clarè perspiciũt incredibili cum voluptate.

Et sunt adhuc Sacramentarij (ô horrendam h sæpeque damnatam impietatem) qui adorandum hoc magis, quàm inuestigandum mysterium dum sensu suo assequi non possunt, etiam negare audent Euangelij verba quamuis luculenta, mirè deprauantes. Quod nihil est aliud sanè, quàm velut è mundo solē tollere, summoque sponsi thesauro sponsam Ecclesiam spoliare, & panem vitæ fidelibus eripere: ne sit demum, vnde exules illi in hoc mundi deserto pascantur atque sustententur.

g Chryso. hom. 2. in post. ad Timoth. & 24 in 1. Corin. Presb. Achaiæ in histo. S. And.

h 2. Syno. Nicæ. acti. 6. tom. 3. Rom. Vercell. sub Leo. 9. Turon. sub Victore 2. Rom. sub Nicolao 2. Rom. sub Gregor. 7. Const. seß. 8. in artic 3 Ioan. VVicleff. Trid. seß. 13. can. 1.

Quid

V.

Quid verò de Transsubstantiatione?

HIC duo inprimis animaduertenda, eaque apertè profitenda sunt: alterum, sacerdotem a qui conficiat Eucharistiam, legitimè ordinatum esse oportere: alterum, tantam inesse vim in b verbis illis arcanis & consecratorijs, quibus idem sacerdos Christi vice panem & vinum in altari consecrat, vt panis quidem in Corpus, vinum autem in sanguinem DOMINI subitò c transmutetur.

a Conc. Later. can. 1. Chrys. lib. 3 de sacerd. Hier. ad Heliod. & ad Euagriũ. b Iustin. apolog. 2. Amb. li. 4. de sacram. cap. 4. Chrys. ho. 2 in 2. ad Timot. & de prodit. Iudæ. Vide Bessarionem hac de re, & Nysse. in sermon. cateche. c Euseb. Emiss. hom. 5. de pasch. Cypria. serm. de cœna Dom. Cyrill. Hierar. catechę. 1. 3. & 4. mystag. Cyril. Alexand. ad Calosyr. Amb. lib. 5. de sacram. ca. 4. & lib. 4. cap. 4. & 5. Item lib. 4. de fide cap. 5. Chrys. in Matth. hom. 83. & de Encænijs. Damas. lib. 4. cap. 14.

Verè stupenda, solaque fide metienda transmutatio, quæ omnipotente Christi virtute per ea

ipsa verba operante fit: nec immeritò b transsubstantiatio tum à synodis, tum à Patribus appellata est, quòd panis viniq́ue substantia in corpus sanguinemq́ue Christi certò conuertatur.

Si enim valuit tantum sermo Eliæ, vt ignem de cœlo deuocaret, non valebit Christi sermo (sic enim colligit e Ambrosius) vt species mutet elementorũ? De totius mũdi operibus legisti, f ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt. Sermo ergo Christi, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non potest ea quæ sunt, in id mutare, quod non erant? Non enim minus est nouas rebus dare, quàm mutare naturas. Atqui Christi sermone nihil apertius, dũ ait: g *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus*: vt nullus omninò relictus sit locus suspicandi, post consecrationem panem & vinum in Eucharistia manere.

b Cõc. Latera. can. 1 Trid sess 13 ca. 4. & cano. 2. Vide & Roma. sub Greg. 7 Const sess. 8. art. 1. & 2 Item Flor. & Lãfran.

e Amb. de ijs q myst. init. c. 9. Et li. 4. de sacra. ca. 4.

f Psal. 148. a

g Mat. 26. c Marci 14. c & ibi. Theoph. atq; in 6. ca. Ioan. Vide etiã Greg. Nyss. ser. catech de diuinis Sacra. Guitmundũ li. 3

Est

VI.

Eſt né venerandum nobis, adorãdúmque hoc Sacramentum?

EST *a* maximè, ſic poſtulante à nobis officio Religionis, vt quem adeſſe in Euchariſtia credimus, cultu quoque debito proſequamur creaturæ Creatorem, ſerui Dominum atq; redemptorem Opt. Max.

a Augu. in pſal. 98. & Amb. li. 3. de ſpi. ſan. ca. 12. Matth. 4. b Apoc. 14. b 19. b. 22. b Trid. ſeſ. 13 c. 5. & can. 6

De quo ſcriptura *b* ipſa pronunciat: *Adorent eum omnes angeli eius.* Et rurſus: *c* *Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes ſeruient ei.* Tum alibi diuinus Propheta, cùm hoc ſacramentum, eiuſque magnitudinem contemplatur, nõ ſat habet dicere, *d* *Edent pauperes & ſaturabuntur, et laudabunt Dominum*: Sed hoc etiam addit: *Adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ familiæ gentium.* Item, *Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ.*

b Heb. 1. b Pſal. 96. b c Pſa. 71. b

d Pſal. 21. f Vide ibid. Aug. expoſit. prima, & epi. 120. ad Honoratum.

Laudantur ſanè e Magi ſimileſque nonnulli apud Euangeliſtas, quòd Chriſto adhuc in carne mortali honores Diuinos exhibuerint, coram eo procidentes, eumque adorantes. Atqui nobis idem nunc eſt Chriſtus in Euchariſtia: non f mortalis, ſed immortalis, omni gloria & virtute prorſus admirabilis. Quam nos quidem religioſo g corporis animique cultu iure teſtamur, dum Chriſtianæ humilitatis & debitæ gratitudinis officium coram tremenda illa, ſemperque reuerenda Dei maieſtate venerabundi ac ſupplices exhibemus.

e Matt. 2. b Ioan. 9. g Mat. 14. d. 9 c. & 28. d Lucæ vlt. g

f Rom. 6. b Pſalm. 94. a

g Chry. homi. 24. in 1. Cor. & 61. ad popu. 3. in epi. ad Ephe. Item li. 6 de ſacerdot. Nazian. in Gorgoniã. Greg. 4 dialog. ca. 58. Orig. ho. 5. in diuerſ. Euang. locos.

VII.

Quid porrò de Altaris ſacrificio credendum eſt?

ID proculdubio, inſtitutam eſſe Euchariſtiam non in eum vſum tantùm, vt à Chriſtianis velut alimentum ſalutare ſumatur: vnde cibus

*cibus, potus, viuus, ac vitæ panis dicitur: sed etiam vt tanquam summum & proprium noui testamenti sacrificium a offeratur: vt hinc iam olim nomen acceperit hostię, sacrificij, victimæ, oblationis, holocausti.

Offertur autem in iugem passionis Dominicæ memoriam & gratiarum actionem, atque vt credētibus prosit ad b huius & futurę vitæ mala depellenda, bonaque impetranda: neque solùm viuis, sed etiam defunctis prosit in remissionem peccatorum, sicut è scriptura Diuina & traditione Apostolica grauissimi Patres asseuerant.

* Ioan.6.f 1 Cor. 10.e 1.Cor 11.f Prouc. 9.a

a Dion ecclc.hierar. c.3 & ep.8 Ignat. ad Smyrn. Iustin. in dia.contra Tripho. Aug.ep.23. & 20. lib. con. Faust. cap.21.

b Iacobus, Basilius, & Chrysost. in Liturg. in Ioan. & ca 15. Beda Iren. lib.4. & 69. ad

Aug.de ciuit. cap.8. Chrys. hom. 77 18. in Acta apostol. Greg. 4. dialog. 4. Angl.hist. cap.22. c Clem.epi 3. cap.32. Chrysost. hom. 3. ad Philip. popul.Damas.in orat.de defunct.

Hoc est eximium illud & incomparabile sacrificium, quod

 Chri-

d Iren.li.4 ca.32. Euſ. lib.1.ca.10. demonſt. euang. Cyp. lib.2. epiſt. 3. Aug.10.de ciui ca.20.li.20. cont.Fauſtum.ca 21.in Pſalm. 33. concio. 2. e Lucæ 22.b Chryſ.83. in Matt.& 24. & in priorem ad Cor. Martial.ad Burdeg. Areop. ca. 3.Eccleſiaſt. hierarc.

Chriſtus in extrema cœna ſub panis & vini ſpecie d inſtituens, ſuis Apoſtolis, vt primis noui teſtamẽti ſacerdotibus, horumque ſucceſſoribus, vt offerrent, his e verbis demandauit: *Hoc facite in meam cõmemorationem.*

f Gen.4.a. 8 d.14.d Exo.12.a g Aug.l.10 de ciu.c.20 & li.6.cõt. Fauſt.ca.5. h Hyp. de conſumm. mundi. Chryſ. ho. 49. operis imperfect. a Dani.12. d.9.g. b Pſal. 109.b Heb.7.a.b.Gen.14.d. c Cyp.li.2. epiſt.3. Euſe.5.

Hæc eſt oblatio, quæ per varias ſacrificiorum naturæ f & legis tempore ſimilitudines g figurabatur, vtpote quæ bona omnia per illa tũ ſignificata, velut illorũ omniũ conſummatio & perfectio h complectitur.

Hoc illud eſt iuge ſacrificium, quod non niſi ad finem mundi h abolendum, Daniel a teſtatur.

Ad hoc ſpectat Sacerdotium b ſecundum ordinem c Melchiſedech,

dech, quod etiam Dauid in Christo futurum & permansurum prędicat.

de demõst. ca. 3. Hier. ad Marcellam, & ad Euagrium tom. 3. Augus. in Psal. 33. conc. 2. Epiphanius hæresi 55. Damas. li. 4. ca 14.

Hæc oblatio munda, quam d nulla vel indignitas, vel malitia offerentium inquinare posset: quæ e Iudaicæ legis d sacrificijs, quàm plurimis vnicè e succedens, apud Gentes in omni loco, id est, toto f orbe terrarum ad celebrandum Dei & Redemptoris nostri nomẽ offertur atque sacrificatur, vt apud Malachiam legimus.

d Num. 28. & 29.

e Aug. 17. de ciu. c. 20

f Mala. 1. c Vide Martia. ad Burdega. ca. 3. Iust. in dialo. cũ Trip. Iren. l. 4. c. 32. 33. & 34 Chrys. in Psal. 95 Aug. 19 de ciuit c. 23. & l. 18. c. 35.

Hæc est Missæ oblatio, Sacrificium, Liturgia, cui testimonium omni exceptione maius præbent Canones & traditiones g Apostolorum, sanctæ h Synodi, magnus consensus, & vsus perpetuus totius Ecclesiæ Græcæ a & Latinæ, Orientalis & Occidentalis.

g Cã 3. & 9 apost. Cle. li. 6. cõst. apost. ca. 23.

h Nicæ. 1. c. 14. Laod. c. 19. & 58. Ephe. in epi. ad Nest. & cæt. Trid. sess. 22.

a Vide litur. Iac, Bas. Chrys. Amb. Greg. &c.

b Missæ nomen habet Alexan. 1. epi. 1. Telesph. Felix 1. Epi. 2. Higin. & Soter apud Gratia.

Quod Missæ b Sacrificium, si rem omnem æquè perpendimus, est reuerà Dominicę pasionis & illius cruenti sacrificij, quod in cruce pro nobis est oblatum, sancta quædam & viua repræsentatio, atque simul incruenta & efficax oblatio.

Euar. apud Iuonem, & Fabianũ in codice decret. 16. librorũ. Damasus in Alexand. Sixto 1. Telesp. & Felice 1. Item epist. 4. Carth. cap. 3. Ambro. ep. 33. August. serm 91. 237. & 251. de tempore. Item in conc. Meleuit. can. 12. & 4. Cartha. cano. 84. Leo epist. 81. ad Dioscor. & 88. ad Episcopos Galliæ & Germaniæ.

c Luc. 22. b 1. Cor. 11. c

d De cæremon. Missę Dion. de eccle. hier. c. 3 Isidorus, Alcuinus, Remig. Rabanus, Tu-

Ex qua fit primùm, vt memoria, fides & gratitudo nostra in Redemptorem ipsum viuida quotidie excitetur confirmeturque secundùm illud, c *Hoc facite in mei commemorationem*, Quorum verborum Ecclesia tam sedula interpres fuit, vt omnem incruenti huius sacrificij externum ornatum, d vestes sacras, vasa, ritus, actionesque omnes ita instituerit, vt ob

ob oculos circunſtantiam nihil aliud, quàm commemoratio illa ſancta obuerſetur, tantique ſacrificij maieſtas magis commendetur, ac mentes fidelium his tum ſignis, tum adminiculis exterioribus ad meditationem rerum diuinarum, quæ in hoc ſacrificio latent, facilius ſuſtollantur, & veluti manu ducantur.

itien. Innocent. 3. & Conc. Triden. Hier. ad Theop. ante libros eius paſcha les. Cyril. cateche. 5. myſtagog. Clem. epi. 2. ad frat. dom. Beda lib. 1. hiſt. Angl. c. 29.

Hinc fit etiá, vt oblationis Chriſti in cruce factæ, & redemptionis fructus nobis atque credentibus itidem omnibus tam e defunctis, quàm viuis applicetur.

e Cypri. li. 1. epiſt 9. Chryſ. hom. 41. in 1. ad Cor. 21. in acta. Damaſc. orat. de defunctis. Auguſt. de curat. ca 1. & ſer. 34. de verbis Apoſt. Item lib. 9. cõfeſſ. ca. 11. 12. & 13. Epiphan. cont. Aërium hæreſi 75.

Quare Cyprianus f hoc Sacramentum ad ſanandas infirmitates & purgandas iniquitates tum medicamentum, tum holocauſtum eſſe teſtatur. Martialis verò

f Serm. de cœna dom. Vide Iaco. in liturg. Baſiliũ & Chryſoſt.

g Apostoli Petri discipulus, ita scribit: Quod Iudęi per inuidiam immolauerunt, putantes se nomē eius à terra abolere, id causa salutis nostrę in ara sanctificata proponimus, scientes hoc solo remedio nobis vitam præstandam, & mortem effugandam. Omittimus interim eiusdem fidei & sententiæ testes Patres alios, vt instituta nobis breuitas retineatur.

g Ad Burdeg.ca.3. Vide Hierony.in ca. 1. ad Titum Amb 1.offic.ca 18 & in psal. 38. Alex.epi.1. & 2. Nazi. ora.1. in Iulian. Aug serm.4. de Innoc 3. Braccar.can.1. Gregor. hom.37. in Euāgel. Trident. can 2. sess. 22.

Ex quibus liquidò constat, Christum dici & esse nobis sacrificium duplici modo, cruento videlicet ac h incruento. Nam in cruce cruentum ille sacrificium pro nobis obtulit a sese, vt typo paschalis agni, qui apud Iudæos b immolabatur, verus ipse agnus sine macula, id est, figurę veritas respōderet. In cœna verò, c sicut & in altari, modo

h Conc. Ephe. in ep ad Nesto. 2.Syn.Nic. act.6.to.3. Aug cont. Faust.li. 20 ca.21.

a Ephe.5.a Hebr.10.c b Exod.12. a.b Marci 14.b c Euseb.li.1.demon euan.ca.10. Nazian.ora.2. in Iulianum, & ad episcopos. Item ad Constantinop. sacerd.

do cultuque incruento, quemadmodum & Cyrillus d vocat, idem offerri voluit, vt oblãtio Melchisedech, e qui panem vinumque obtulit, consummationem suam acciperet, maneretque verus sacerdos secundũ ordinem Melchisedech, ac eius sacerdotium esset in æternũ nullo vnquam alio succedẽte.

Illic semel f & vno duntaxat in loco Iudææ peregit sacrificium, de quo Paulus Hebræis scribens disserit: hic g verò sępius & omni in loco, nempe per omnẽ pàssim Ecclesiam sacrificatur, vt Malachias h Propheta confirmat. Illic in mortem offertur, hic in mortis illius iugem viuamque recordationem, & salutiferam eius, quæ inde velut à capite ad membra dimanat participationem, vt nimirũ illius in cruce oblati sacrificij fructus ac efficientia hoc missę sacrificio quotidiè nobis exhibeatur atque applicetur.

d Epip. 10. ad Nest. Itẽ in interpr. anath. 11.
e Gen. 14. d Hebræ 7 a Psal. 109. a Hier. in ca. 26. Matth. Oecumen. in cap. 5. ad Hebræos.
f Heb. 9. g. 10 c
g Chry. ho. 17. in epist. ad Heb. Aug. epist. 23. Theoph. in cap. 5 7. & 10. ad Heb. Itẽ Oecu. & Photius
h Mala 1. c

VIII.

Est ne sub altera tantùm, panis scilicet, an verò sub vtraque panis ac vini specie, sumenda Eucharistia?

DE Sacerdotibus quidem seu sacrificantibus constat, ambas Sacramenti species illis esse sumendas, sine quibus neque ritè consecrare, neque offerre possunt Eucharistiam. Cuius rei causam ex sacrificio ipso pendentem reddere, hîc iam necesse non est.

De alijs verò fidelibus non sacrificantibus illud fatendum est, nullo eos Diuino pręcepto ad Eucharistiæ Sacramentum sub specie vtraque sumendum astringi, sed ad salutem illis esse satis, alterius speciei communionem. Igitur si veteris Ecclesiæ statum repetimus, a nunc vná tantûm, nunc vtramque speciem fidelibus dispésatam fuisse comperiemus. Si verò

a Tert. li. 2 ad vxor. Cyp. ser. 5. de lapsis. Orig. ho. 13. in Exod. Bas. ad Cæsar. Pap Hier. apol. pro lib. cõtra Iouin.

rò ſcripturam ſacram conſulimus, b ſic illa de hoc Sacramento diſſerit, vt modò panis & calicis, modò ſolius quidem panis ſoleat meminiſſe. Vbi enim legimus, c *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.* legimus etiam: *Si qua manducauerit ex hoc pane viuet in æternum.* Et qui dixit: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam:* dixit etiam: d *Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita.* Et rurſus idem qui affirmauit: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo:* affirmauit & illud: e *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum:* vt omittamus quæ f Lucas de fractione ſolùm panis adducit.

b 1. Cor 10. d. & 11 c
Actor. 2. g
c Ioan. 6 f
Ibidem.
Con Trid. ſeſſ. 21. c. 1.
d Ibidem.
e Ibidem.
f Luc. 24 e
Acto. 2. g. 20. b. 27. f
Aug. ep. 86. ad Caſula. & Chryſo. ho 16. operis imperf.

Neque Chriſti nobis hîc deeſt exemplum, qui primùm in extre-

ma

ma illa cœna g sub vtraque specie hoc instituit, ac Apostolis tradidit Sacramentum. Deinde vero in Emaus cum duobus discipulis agẽs, sub vna solùm specie h porrexit illis Eucharistiam, ac posteà statim illinc sese subduxit, sicut Euangelicum hunc locum Patres interpretantur.

g Mat.26.c Marci 14.c Lucæ 22.b 1. Cor.11. e

h Lucæ 24 e. & ibidẽ Theoph. & Beda. Chryso. in Matth.operis imperfecti, hom, 17. & Augus. lib. 3. de consensu Euang. cap.25.

Proinde damnandi non sunt, siue qui nunc vnica contenti specie, ab vsu calicis abstinent, & multis ab hinc seculis a abstinuisse leguntur, siue qui olim cùm ita probaret Ecclesia; vtranque speciem in vsu publico habuêre.

a Euseb.li. 6.ecclef. hist.ca.34.

Augus. hom.26 ex homil.50. & serm. 252. de tempore. Ambros. in Satyrum. Paulinus in vita S. Ambrosij. Amphiloch. in vita Basilij. Beda Anglic. historię lib 4. cap. 24. Theodor.in Philotheo, vita 26. quæ est Simeonis. Euagrius lib. 4.eccles. hist. cap.35. & Guilhel Abbas in vita S. Bernardi lib.1..cap. 11.

Verùm magister rerum vsus

paula-

paulatim docuit, maiore cum populi commoditate, ac minore periculo, multisque de causis frugiferè fieri, vt omisso calicis vsu, alterius tantùm speciei communio retineatur. Atque ita faciendum iamdiu decreuit Ecclesia, non discedens illa quidem à Sponsi sui instituto præceptóue (columna enim b & firmamentum veritatis est, & mysteriorum Dei fida c dispensatrix) sed potestatem à sponso acceptam in dispensandis mysterijs d ad ędificationem communemque fidelium vtilitatem conuertens, prout temporum hominũque conditio, quæ nonnulla etiam in sacris immutari cogit, postulare videtur.

Nam & Euangelij nobis verba e declarant, Christum in cœna cũ illis egisse, quibus potestatẽ fecit non sumendæ modò, sed etiam cõsecrandæ offerendæq; Eucharistiæ, imò f & ordinandæ & admi-

b 1 Tim. 3. d.
c 1. Cor. 4. a
d 2. Cor. 10 e. 13 d
Cõc. Trid. sess. 21. c. 2.
e Mat. 26. c Marci 14. f Lucæ 22. b Iusti. in Apolo. 2. ad Anton.
f Act. 20. f 1. Petri 5. a Lucæ 10. c Ephe. 4. c

administrandę totius Ecclesię. Horum iudicio, prudentiæ & authoritati reliquit, cùm de alijs plerisque ad rem Christianam spectantibus, tum de modo ordineq; dispensandę fidelibus Eucharistiæ, ius in posterum constituendi, atque pro ratione temporum ritè disponendi. Id probat etiam ex Paulo Augustinus, & multis Apostolorum institutis euinci facilè potest.

g 1. Co. 11. g
h Ad Ianuariũ ep. 118 ca. 6.
a Matt. 18. c Ioan. 20 f 1 Tim. 3. a. b. c. & 4. d Ad Tit. 1. b

Nec est cur Laicis iniuria irrogari vlla putetur, si vt in plerisque itidem a aliis, hac in parte non æquantur sacerdotibus. Nam in confesso est, Christum non esse dissectum in partes duas secũdum duo Sacramenti huius signa, sed tam sub vna, quàm sub vtraque specie, imô sub vnius etiam hostiæ consecratę b particula, Christum totum exhiberi atque sumi, videlicet secundum carnem, animam, sanguinẽ, diuinitatem. Vbi

b Bas. ad Cęsa. patrit. Cyr in epi. ad Calosy. & in Ioan. li. 4. ca 7. Cõc. Flor. Eus. Emis. ho. 5. de pascha. Trid sess. 13. ca. 3. Et de Cos dist. 2. ca q manducat. &c. Singuli.

autem

autem Christus totus ac integer sumitur, illic deesse non potest integer quoque fructus & efficax gratia tanti Sacramenti. Quapropter nulla hic laici vtilitate fraudatur, siue rem ipsam in sacramento contentam, Christum scilicet Deum & hominem spectes, c siue fructũ & gratiam, quę Eucharistiam sumentibus, ad animarum salutem donatur, quæras: sed tantum hi sub altera accipiunt, quantum sub vtraque, si liceret, specie essent percepturi.

c Ioã. 6. c. f 1. Cor. 10. d

Qua de re b ambigendi, vel disceptandi amplius nullus iam relictus est locus, posteaquam spiritus sanctus, qui iuxta promissionem e Christi docet, ac regit Ecclesiam, certam nobis & explicatam sententiam edidit, editamque semel ac iterum sacrosanctę f Synodi non violanda authoritate confirmauit. Vnde perspicuè colligi potest, hanc sub altera specie com-

b Aug. ad Ianuar. ep. 118. ca. 5.
e Luc. 22. c Ioã. 14. b. d & 16. b Esaiæ 50. d
f Syn. Constan sess. 13. Basilię. sess. 30. Triden. sess. 21.

communicandi consuetudinem pręcepto diuino haud aduersari, Ecclesię legitima authoritate fulciri, temporis longæuitate magnoque populorum fideliu͞m consensu comprobari, ratione ac vtilitate certa commendari: ac demum pro lege, quam sola mutare possit Ecclesia, certò habendam esse.

Sed nec aduersarij, quantumuis hic obstrepant, eiusmodi in cō municando ritus initium vllum possunt demonstrare. Vt mirum sit adhuc reperiri, qui priuatæ pietatis specie ducti, aliter sibi persuadeant, & hac in parte cum nouis Ecclesiæ contemptoribus g aduersus venerandam totius Ecclesiæ h authoritatem conspirent. His verendum est sanè, ne dum externa Sacramenti signa tantoperè vrgent, & contentioni seruiunt, Sacramenti fructum internum, adeoque Christum totum amittant, vt ab omni vsu Sacramenti præstet

g 1.Tim.3.d. Matt.18.a

h Aug.cōt. Cresc.li.1. cap.33.

ſtet eos penitus abſtinere. Quandoquidem neque a Fides, neque Sacramenta vllis, niſi perſiſtentibus in Eccleſiæ vnitate, ſunt ſalutaria. Vt hinc Auguſtinus b dixerit, Omnia ſacramenta Chriſti nō ad ſalutē, ſed ad iudicium habētur ſine charitate vnitatis. Ac iterum, c Quid prodeſt homini vel ſana fides, vel ſanum fortaſſe fidei Sacramentum, vbi lethali vulnere ſchiſmatis perēpta eſt ſanitas charitatis? Nec dubiū ſanè, quin grauiter in Chriſtum ipſum peccent, qui hoc vnitatis ſanctiſsimo d ſymbolo ad ſchiſmaticæ diuiſionis ſymbolum audent abuti.

a Aug. de vnit. eccleſ. cap 4.
b Li 2. con. lite. Petili. cap. 40. Eſaiæ 59.
c Et de baptiſ. cont. Dona. li. 1, cap. 8.
d Aug. 21 de ciui. ca 25. Triden ſeſſ. 13. ca. 2 & 8.

IX.

Quem fructum exhibet ritè ſumpta Euchariſtia?

PLurimùm ſanè maximumque præbet. Hoc enim ſacrum eſt conuiuium, in quo Chriſtus ſumi-

a Amb. in psal. 118. ser mo. 15. ver. 4. Concil Trid. sess. 13. ca. 2. b Ioan 6. d c. f & ibid. Theophy. & Cyril. c 1. Co. 10. d Cõc. Flor. d Chry homi. 45. in Ioan. & 61. ad pop. Hil. li. 8. de Trinit. Leo ser. 14 de pass. do. Cyr. l. 11. in Ioan. ca 26 li 10. ca. 13. & li. 4. c. 17 e Ioan. 6. f f 1. Nic. cõ. can. 12. 2. A rela. c. 12. d Aure. c. 24 Chry. 6. de

sumitur, recolitur memoria passionis eius, mens a impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur: vt præclarè horum fructuum sensu experientiaque excitata decantat Ecclesia.

Hic est b panis, qui de cœlo descendit, & dat vitam mundo, nostrosque animos in vita spirituali sustentat atque confirmat.

Hæc sacra synaxis siue communio, c quæ fideles tanquam eiusdem corporis membra inter se iungi, ac sanctorum piorumque omnium meritis associari significat atque prestat. tum quod augustius est, eosdem capiti suo CHRISTO d arctissimè vnit, vt in eo illi e maneant, & ipse in illis, atque ita vitam ęternã consequantur.

Hoc est f viaticum nostræ peregrinationis, quod in huius vitæ deserto militiaque versantibus, & hinc ad cœlestem Hierusalem

lem contendentibus, veluti Manna g Patribus datum, affert consolationem, delectationem, virtutẽ & gratiam longè efficacissimam.

Ac prçcipuè quidem duo (vt egregiè docet h Bernardus) operatur in nobis hoc Sacramentum, vt videlicet & sensum minuat in minimis, & in grauiorib. peccatis tollat omninò cõsensum. Si quis vestrûm non tam sæpè modò, non tam acerbos sentit iracundiæ motus, inuidiæ, luxuriæ, aut cæterorum huiusmodi, gratias agat corpori & sanguini Domini, quoniã virtus Sacramenti operatur in eo, & gaudeat quod pessimum vlcus accedat ad sanitatem. Et idem alibi: a Hoc corpus Christi ægris medicina, peregrinantibus via: quod debiles confortat, valentes delectat, languorem sanat. Per hoc homo mansuetior efficitur ad correptionem, patientior ad laborem, ardentior ad amorem, sagacior ad

sacerdo. Paulinus in vita Ambrosij.

g Exod. 16. d.f. Deut. 8. a Sapiẽt. 16. c Ioan. 6. f

h Serm. de cœna domini. Lege Cyril. li. 4. in Ioã. c. 17 & li. 3. c. 73.

a Citantur à B. Thom: Opusc. 59. Vide etiam Chrysosto. homil. 24. in 1. Corin. & 51. in Matth.

cautelam, ad obedientiam promptior, ad gratiarum actionem deuotior. Quare nihil mirum à magno b Ignatio scribi, vt ad Euchari stiam Deique gloriam, sicut ille appellat, frequẽter & properè accedamus. Quando enim assiduè hoc ipsum agitur, expelluntur potestates Sathanæ, qui actus suos in sagittas ad peccatum ignitas conuertit, medicamentum est panis il le immortalitatis, antidotum non moriendi, sed in Deo per IESVM CHRISTVM viuendi.

b Ad Ephesios. Vide Basil. ad Cæsarem pat. Amb li. 5. de sacram. cap. 4. Cyp. serm. 6. de orat. Domini. Hieron. ad Lucin. epi. 28. Cyr. li. 3. in Ioan. ca. 37

X.

Quænám ad Eucharistiam dignè sumendam, eiusq́ fructus consequendos requiruntur?

Expedita est Apostoli responsio: a *Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat*: quemadmodũ & Augustinus b dixit: In Christĩ corpore vita nostra consistit: mutet ergo vitam, qui vult accipere vitam.

a 1. Cor. 11. f. & ibidẽ Theoph. & Anselmus. Itẽ Grego. in 1. Reg. l. 2. cap. 1. b Serm. 1. de temp.

Hæc

Hæc autem probatio ſui, & vitę mutatio in quatuor potiſsimũm rebus verſatur, videlicet, vt adſit fides, pœnitentia, mentis attentio, & Chriſtiani hominis habitus decens.

Fides hoc poſtulat, ne de his c quę diximus, alijſque ſimilibus ad hoc myſteriũ pertinentibus, quicquam dubites. Id fiet, ſi ſimpliciter quidem in fide atque ſententia d Eccleſiæ, vt eſt ſanè neceſſarium, per omnia acquieſcas.

Pœnitentia, e de qua mox plura dicemus, peccatorum deteſtationem & explicatam coram Sacerdote confeſsionem, impetratamque abſolutionem exigit.

Animus deinde f præſens accedat opus eſt, qui ſeſe per meditationes & precationes g pias ad hoc tantum Sacramentum ſeriò conuertat.

Poſtremò decens habitus & compoſitio poſtulat, ad ſacram Sy-

c Baſ. quæ. 172. cõpen. explicata.
D 1. Tim. 3. d
e Baſ. l. 1. de baptiſ. ca. 3 & li. 2. quę. 3. Cypria. de lapſis. Cõc. Trid. ſeſſ. 13. c. 7. Heſich. in c. 26. Leui. Chryſ. ho. 30. in Gen. & hom. 10. in Matth.
f Chry. ho. 83. in Matt. & 3. ad Epheſ. 60. & 61. ad pop. Antioch.
g Amb. in orat. ante miſſam.

naxim neminẽ, nisi h castum, a ieiunum, modestum, humilẽ, b supplicem, minimeque sordidum accedere.

Qui verò sacram Eucharistiam indignè sibi sumunt, non vitã, sed iudicium sibi sumunt, & c rei sunt Corporis & Sanguinis domini, Apostolo teste: cum Iuda igitur & Iudæis sanguinarijs Christi hostibus grauissimè condemnandi.

h August. serm. 2. & 252. de tẽp. a Augu. ad Ianua. epi. 118. cap. 6. b Orig. homil. 5. in diuers. Euangelij locos. c 1. Corint. 11. g Chrysosto. homil. 45. in Ioan. & 61. ad populum Ant. Basili. lib. 2. de Baptis. quæst. vel cap. 3. Theodoret. in 1. Corinth. cap. 11.

DE POENITENTIAE SACRAMENTO.

I.

Quid est Pœnitentiæ Sacramentum?

Est, in quo Sacerdotalis absolutio à peccatis, quæ detestatus riteque cõfessus quis fuerit, impenditur.

Quam absoluendi potestatem vt

Tridentinã sess. 14. cap. 1. & cano. 1. Item sess. 6. cap. 14. & can. 29. Florent. & Cõstant. sess. 15.

vt in Ecclesia certam haberemus, diuina promissio a Sacerdotibus facta hęc fuit: b *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* Tum alio in loco, *Amen dico vobis*, inquit c Dominus, *quęcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quęcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo.*

Bern. in vita Malach. a Trid. sess. 14. cap. 6. & cano. 10. Amb. lib. 1. de pœnit. ca. 2. & 7. Item lib. 2. cap. 2. b Ioã. 20. f Ibidem. Cyril. li. 12 cap. 56. Greg. hom. 26. in euang: Chrys. hom. 85. in Ioan. c Matth. 18. c. Cyprian. lib. 1. epist. 2. ad Cornel. Hilar. can. 16. in Matth. Hiero. ad Heliodo. epist. 1. August. lib. 20. de ciui. Dei cap. 9. Chrysost. hom. 5. de verbis Esaiæ: Vidi Dominum.

Ex quibus liquidò cernitur, præstantem & consolationis plenam Sacramenti huius efficaciam esse, vt quo remittantur quæcunque peccata fœdissimè perpetrata, & soluantur indiscriminatim, qui coram Deò reas habent consci entias: idque sacerdotum ministe-

rio ex diuina Christi institutione. Quare Sacerdotum potestas & authoritas nunc longè quàm b olim, est excellentior plurisque facienda, vt quibus non corporis lepram, verùm animæ sordes, nō dico purgatas probare, sed purgare prorsus cōcessum est, e Chrysostomo teste. Et Augustinus: f Quid facit Ecclesia, inquit, cui dictum est, quæ solueritis, soluta erunt? nisi quod ait Dominus ad discipulos: g *Soluite illum, & sinite abire.*

b Leui. 4. e. f. g. 5. b. d. 6. a. 13. a. 14. a Matth. 8. a Lucæ 17. d e Chrys. l. 3 de sacerd. f Aug. de verb. Dom. serm. 8. Vide etiā ser. 44. in Ioannem tract. 49. itē ho. 27. ex 50. & in psal. 101. conci. 2. g Ioan 11. f

II.

Cur opus est pœnitentiæ Sacramento?

VT homo post baptismum relapsus, & inimicus Dei factus, per hoc Sacramentum remissione peccatorum accepta, Deo reconcilietur, & ex mortuo viuus, ex impioque iustus efficiatur.

Vnde Patres a pœnitentiam non temerè secundam post nau-

Amb li. de pœn. 1. & 2 Aug. l. 1. de adul. cō. c. 28. & li. 2. c. 16. Conc. Late. can. 1 Trid. ca. 2. ses. 14. Item Flor. Hier. li. 2. aduersus Pelag. a Pacia. ep. 1. & 2. ad Sēpr.

fra-

fragium Tabulam vocant, qua sci licet ex vortice mortalis peccati, tanquam è naufragio subuehi, & in gratiá amicitiamq́ue Dei transferri vnusquisque poſsit, quantũlibet multis magnisq; criminibus prægrauatus.

Hier. in. c 3 Esaiç & ad Demet. de seruã. virg. Ambro. ad virg. lapſ. ca. 8. Trid. seſſ. 6. c. 14. & seſſ. 14. can. 2.

III.

Quando hoc Sacramentum ritè accipitur, & efficaciter operatur?

CVm is, qui remiſsionẽ peccatorum implorat, tres illas partes seu actiões adhibet, Contritionẽ, Confeſsionem & Satisfactionem, quæ totá hominis ad Deũ conuersionem, pœnitẽtis officiũ, & renouationem cõplectuntur. De quibus ita Chryſostomus: *a* Perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter ferre: in corde eius contritio, in ore confeſsio, in opere tota humilitas. Hanc eſſe frugiferam pœnitentiam Chryſostomus aſſerit, vt quibus modis Deũ offendimus, offendim⁹ aũt corde, ore ac opere, ijſdem recõciliemur

Tertul. de pœnit. Ezec. 18. g. 33. c. Con. Flor. & Trid. ſeſ. 14. ca. 3. & can. 4.

a Hom. de pœnit. 2. Reg. 16. e Pſal. 50. d. a. 6. b. 37. b. d. 101. a. b. 2. Reg. 12. d. 24. b. 3. Reg. 21. b Ionæ 3. d

Deo, corde quidem per contritionem, ore per confessionem, ac opere per satisfactionem.

b Psal. 50. d — Ad contritionem pertinet illud, b *Sacrificium Deo Spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non despicies.*

c Act. 19. d; Num. 5. a — Confessionem his verbis Lucas indicat: c *Multi credentium veniebant confitentes & annunciantes actus suos.* Et d Iacobus Apostolus docet: *Confitemini alterutrum peccata vestra.*

d Iac. 5. d. et ibid. Beda.

e Matt. 3. b.; Luce 3. b; Actor. 26. f — Ad Satisfactionem porrò spectant, digni e pœnitentiæ fructus, quos Ioannes Baptista postulat, inter quos & eleemosynæ.

f Dan. 4. c — De his autem Daniel Propheta *Peccata tua* f, inquit, *Eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum.*

g Amb. ad virg. lapsa, 8. — Grande scelus grandem habet necessariam satisfactionem, ait g Ambrosius.

h 2. Cor. 12. g. — Atque eô referendum etiam, quod Paulus ait h de Corinthijs deplo-

deplorandis, quandoquidem super immunditia, fornicatione & impudicitia quam gesserant, pœnitentiam necdum egissent.

IIII.

Quid est Contritio?

EST animi dolor, & quę de peccatis propter Deum offensum concipitur detestatio, cum proposito vitæ in melius commutandæ coniuncta.

Hæc contritio a paratur, si quis peccatorum suorum fœditatem, magnitudinem ac multitudinem sedulò intueatur: si de summa bonitate offensa, de Dei gratia, cæterísque donis amissis solicitè cogitet: si mortis incertæ ineluctabilem b necessitatem, futuri iudicij horrendam seueritatem, ac paratas etiam peccatoribus pœnas sempiternas expendat atque pertimescat.

Trid. ca. 4. ses. 14. Flor. Aug. ser. 3. in natal. domi. & ca. 3. de pœn. medic. seu ho. 50. ex 50. Ibid. ca. 15. a Chrys. in Psal. 50. & de cōpunct. cor. l. 1. et 2 Au. de pœnit. medic. c. 9. Amb. ca. 8. ad virgin. lapsi. Trid. ses. 14 cano. 5. b Heb. 9. g Sopho. 1. d Matt. 25 d Mar. 9. f. g

Huc pertinet illud Ezechiæ. c *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Et illud Dauidis, *A iudicijs tuis timui.* d Et quod idem gemens orat, *Afflictus sum & humiliatus sum nimis: rugiebam à gemitu cordis mei.* Nec multò post: *Iniquitatem meam annunciabo, & cogitabo pro peccato meo.*

c Esa.38. c
d Psalm. 118. p. Psalm.37.b Ibidem d

Quin & manifesta Dei vox est ad peccatorem:. e *Charitatem tuam primam reliquisti: memor esto itaque vnde excideris, & age pœnitentiam.* f Sed & Christus in euangelio, *Timete eum,* inquit, *qui postqum occiderit, habet potestatem mittere in gehennam: ita dico vobis, hunc timete.* Iam verò contritionis hic dolor ita demum ad remissionem peccatorum nos præparat, si cum g fiducia diuinæ misericordiæ, votoque præstandi ea, quæ ad h pœnitentiæ sacramentum spectant, coniungatur.

e Apoc.2.b 2. ad Cor. 12.g. & 7.c
f Luc. 12.a Matth.10.d
g Amb.li.1 de pœn.c.1
h Aug. de pœn. med. ca.11. & in Ench.c.65. Ambro. in psal.37.& ca.8. ad virgin.lapf.

Est-

V.

Estné Confessio necessaria?

EST vtique, non solùm autem, vt quidam falsò autumant, interior illa, quæ coram Deo *a* quotidie facienda est Dauidis exemplo, qui ait, *b* *Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino*, verùm etiam hæc exterior, quæ apud *c* Sacerdotem de criminibus peragitur omnibus, quæ post examinatam sedulò conscientiam in mentem homini veniunt.

a Chry. ho. 42. in Matt.

b Psal. 31. b

c Orige. in psalm. 37. hom. 1. Chrys. li. 3. de sacerd. Cyril. li. 2. in Leuit.

Ita de hominibus Ecclesiæ primitiuæ scriptum est: *d* *Multi credentium veniebant confitentes & annunciantes actus suos*

d Act. 19. d

Quam confitendi rationem esse necessariam non Ecclesiæ *e* modò sacra iura, & Patrum *f* veneranda scripta confirmant, sed etiam

e Cōc. Later. can. 21. Florent. & Trid. sess. 14 ca. 5.

f Clemens ep. ad 1. Fratrem Dom. Diony. epist. 8. ad Demoph. Tertull. de pœnit. Orig. in psal. 37. ho. 2. Cyp. de lapsis. Pacia. in paren. ad pœn. Cyril. li. 2. in Leui. Hiero. in ca. 10. Eccle. Chrys. ho. 30. in Gen. & 10. in Matt.

etiam Christi diuina verba concludunt declarantque, cùm ait: g *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* Atqui remittere, vel retinere peccata (cùm iudicis hæc sint officia) nullus rectè potest Sacerdos, nisi peccantis causam, de qua iudicandum est, probè antea cognitam habuerit atque perspectam. Quæ causæ cognitio prius haberi non potest, quàm is, qui expendendũ se Sacerdoti, vt h iudici ac a medico suo, absoluendũque tradit, spontanea confessione vulnera sua sigillatim detegat, atque ita aperiat, vt sacerdos vbi peccata soluenda & vbi liganda sint, explicatè cognoscere queat.

g Ioã. 20. c

h Aug. lib. 20. de ciui. Dei ca. 9. Greg. hõ. 26. in euã. Chry. li. 3. de sacerd. & hom. 5. de verb. Esaiæ. Hier. ad Heliod.

a Concil. Lateran. ca. 21. Vormatien. ca. 25. Orig. hom. 1. & 2. in psal. 37.

VI.

Quomodo Patres de Confeßione scribunt?

Hi

HI certè non modò confitendi vtilitatem & vsum, qui semper in Ecclesia fuit, sed ius etiam atque necessitatem nobis magno consensu commendant comprobantque.

Vt verò è plurimis paucos, & probatissimos illos testes producamus, sic habet in primis magnus ille Basilius: a Necessarium videtur his, quibus dispensatio mysteriorum DEI commissa est, confitenda esse peccata. Sic enim & hi, qui antiquitùs pœnitebant, inueniuntur apud Sanctos confessi esse peccata sua.

Tum Cyprianus, b Confiteantur, inquit, singuli, quæso vos fratres, delictum suum, dũ adhuc qui delinquit in seculo est, dum admitti eius cõfessio potest, dum satisfactio cuiusque, & remissio facta per sacerdotes apud Dominum grata est.

Accedit his Augustini sentẽtia,

a Quæst. 288. cõpẽd. explic. Vide eũdem quæst. 229 & in epi. 3. Canonica ad Amphiloc. can. 73.

b De lapsis Vide eundẽ li. 3. ep. 14 & lib. 1. Epis. 3 ad Cornel.

qui docet in hunc modum: Agite pœnitentiam qualis agitur in Ecclesia, vt oret pro vobis Ecclesia. Nemo sibi dicat, Occultè ago, apud Deum ago: nouit Deus qui mihi ignoscit, quia in corde ago. Ergo sine causa dictum est, *Quæ sol ueritis in terra, soluta erunt in cœlo?* Ergo sine causa sunt claues datæ Ecclesiæ Dei? Frustramus Euangelium DEI, frustramus verba Christi? Promittimus vobis quod ille negat? Nõnne vos decipimus? Tum alibi, ƀ Sunt, inquit, qui sufficere sibi ad salutem autumant, si soli Deo, cui nihil occultum est, quem nullius latet conscientia, sua confiteantur crimina. Nolunt enim aut erubescunt, siue dedignantur se ostendere sacerdotibus, quos tamen inter leprã ȼ & lepram discernere per Legislatorem constituit Dominus. Sed nolo vt ipsa decipiaris opinione, quatenus confundaris confiteri coram

Ho. 49. ex 50. Itẽ ho. 41. & 50.

Matth. 18. Ioan. 20. c

ƀ Lib. 2. de visit. infir. mor. ca. 4.

ȼ Leuit. 13. & 14. a Lucæ 17. d Matth. 8. a

coram Domini Vicario, vel tabeſcens præ rubore, vel ceruicoſus præ indignatione. Nam ipſius ſimiliter ſubeundum eſt iudicium, quem Dominus ſibi non dedignatur Vicarium.

Nec minus eſt euidens, quod Leo ille Magnus ſcriptum reliquit: f Multiplex miſericordia Dei ita lapſibus ſubuenit humanis, vt non ſolûm per baptiſmi gratiam, ſed etiam per Pœnitentiæ medicinã ſpes vitæ reparetur ęternæ, vt qui Regenerationis donum violaſſent, proprio ſe iudicio condemnantes, ad remiſsionem criminum peruenirent: ſic Diuinæ bonitatis præſidiis ordinatis, vt indulgentia Dei, niſi ſupplicationibus ſacerdotum, nequeat obtineri. g Mediator enim Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, hanc præpoſitis Eccleſiæ tradidit poteſtatẽ, vt & cõfitentibus ſatis-

f Epiſt. 91. ad Theod. Foroiulieſ. epiſcop.

g Vide eundem ep. 80 ad Epiſc. Campan.

1. Tim. 2. b

satisfactionem pœnitentiæ darēt, & eadem salubri satisfactione purgatos, ad communionem Sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent.

VII.

Quid porrò de satisfactione sentiendum est?

Greg. in c. 9. 1. Reg. Bas. quæst. 12. in regu. breuiorib. a Heb. 9. g. Ephes. 5. a. f 4. g. 1. Ioan. 2. a Ioan. 1 d b Ephe. 2. a 2. Cor. 5. d. Cyp. li. 3. epist. 8. & 14 Tertull. de pœnit. Cōc. Trid. sess. 14. c. 8. & 9. de Sacram. pœnitentiæ.

ID videlicet, quod alia Christi redemptoris propria, alia fidelium pœnitentium communis sit satisfactio. Illa semel a in corpore Christi crucifixi, dum agnus ille mundi peccata tulit peracta est vt qui naturâ sunt b irę filij, Deo, reconcilientur: Hæc verò, quę ad pœnitentes pertinet, à Christi mēbris in Ecclesia quotidie peragitur, cùm pœnitentes post Confessionem ea quę Sacerdos absoluēs iniunxit, perficimus, aut cùm vltrò quidem dignos pœnitētię fructus edimus, quibus anteactæ vitæ errata siue commissa aliqua saltem ex parte compensemus.

Hæc

Hæc vindicatoria ſimul & emendatoria quædam eſt ſatisfactio, & Redemptoris Chriſti beneficium atque Satisfactionem adeò non obſcurat, vt magis etiam commendet illuſtretq́ue. Illa enim præeunte, ac præcipuè c coöperante, iuxta diuinam ſcripturam iudicium facimus, & iuſtitiam, delicta noſtra cõtra nos ipſos vindicantes, & reſiduas in nobis peccatorum reliquias diluentes, Deiq́ue gratiam nobis pleniorem conciliantes atque promerentes: denique hac ratione teſtantes, nos Chriſti crucem libenter amplecti, d abnegare nos ipſos, mortificare carnem, veteris nos hominis odio commotos ad perfectiora conniti, dum aduerſus deprauati animi motus ardenti zelo fortiterq́ue certamus.

c Chry. ho. 80. ad pop. Eſaiæ 56. a Eze. 18. e. f. Hier. 22. a 2. Cor. 7. c Pſal. 50. a. et Chryſ. ibi. & in 3 ca. Matth.

d Lucæ 9. c Matth. 16. d Rom. 6. a Ephe. 4. e Coloſſ. 3. a

Quo quidem pacto Satisfactioni operam dabant e Dauid, Niniuitæ & alij, quos in cilicio, cinere,

e 2. Reg. 12. d. 1 Para. 21 c Pſalm. 34. b. 68. b Ionæ 3. b

3.Reg.21.g nere, gemitu, luctu, ieiunijs alijsq́; 1.Mach.2.b 3.f. afflictionibus pœnituisse constat, 2.Mac 3.d qui & hinc Deo grati & approbati Matth. 11. c fuisse leguntur.

Lucæ 10. Iudith 4. b.c.d. 8.a 7.a. Ioëlis 2.c. Daniel 9. a. Iob 42. b. Hierem. 6 g. 9.c 25.g. 48.f. 40.a. Ezech. 7. e. Thren. 2.c.

Quam pœnitentiæ partem Scriptura confirmans, nobisq́ue commendans clamat: f *Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio & fletu, & planctu.* Et alibi: g *Conuertimini & agite pœnitentiã ab omnibus iniquitatibus vestris: & non erit vobis in ruinam iniquitas.* Et quidem Paulus h docet, tristitiam quæ secundum Deum est operari vindictã, & generatim admonet: a *Si nos ipsos dijudicaremus, non vtiq; iudicaremur à Domino.*

f Ioël. 2.c

g Ezc. 18.g

h 2.Cor. 7. c.

a 1.Cor. 11. g

Ea propter non est, cur de Satisfactionis nomine, quod certè Patribus est perquàm familiare, disceptemus, cùm in scripturis res ipsa perspicuè proponatur.

Profer

VIII.

Profer aliquot Patrum de Satisfactione sententias.

CYprianus ille, ſanctiſsimus Martyr & teſtis grauiſsimus, in hunc modum docet: a Deus quantum Patris pietate indulgẽs eſt, tantum iudicis maieſtate metuendus eſt. Alto vulneri diligens & longa medicina non deſit: pœnitentia crimine minor nõ ſit: orare oportet impenſius, diem luctu tranſigere, vigilijs noctes ac fletibus ducere, tempus omne lachrymoſis occupare lamentationibus, ſtratos ſolo adhærere cineri, in cilicio volutari & ſordibus. Idemque rurſus: b Rogandus eſt DEVS & ſatisfactione noſtra placãdus, delicta noſtra reputanda, actus noſtri & animi ſecreta voluenda, cõſcientię merita ponderanda. Nec multò pòſt: Pœnitentiæ iter quod oſten-

a Ser. 5. de lapſis. Idem lib. 1. epiſt. 3. ad Corn. & li. 3. epiſt. ad Clerum.

b Ser. 5. de lapſ. Vide eũdem de Eleemoſ.

ostendit Antistes, amplectamur: remedia vitalia, quæ de scripturis cœlestibus ille depromit, assumamus, & ex vulneribus etiam occultis, quorum exomologesin fecimus, exponẽtes apud eũ cõscientię nostræ pondus, salutarem medicinam exquiramus: nec cessemus in agenda pœnitentia atque in Domini misericordia deprecanda, ne quod minus esse in qualitate delicti videtur, in neglecta Satisfactione cumuletur.

c Hom. 50. ex hom 50 ca 15. Vide etiã in enchirid. cap. 70. 71. & 65.

Et c Augustinus clarissimè dixit: Non sufficit mores in melius commutare, & â factis malis recedere, nisi etiam de ijs, quę facta sunt, satisfiat Deo per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus elemosynis.

In Epitap. Paulæ, ad Eustoc. ep. 27. & Chrysos hom. 10 in Matth.

Tum apud Hieronymum b legimus in hunc modum: Affligendum corpus, quod multis vacauit delitijs: longus risus perpeti com-

compenſandus eſt fletu: mollia lintꝫamina & ſerica precioſiſsima, aſperitate cilicij commutanda.

Eodem ſpectans Ambroſius: e Qui agit pœnitentiam, inquit, non ſolùm diluere lachrymis debet peccatum ſuum, ſed etiã emendationis factis operire & tegere delicta ſuperiora, vt ei non imputetur peccatum. Atque idem alibi: f Grandi plagæ alta & prolixa opus eſt medicina. Grande ſcelus grandem neceſſariam habet ſatisfactionem. Ita demum Gregorius: g Cogitandum eſt ſummopere, vt qui ſe illicita meminit commiſiſſe, à quibuſdam etiam licitis ſtudeat abſtinere: quatenus per hoc cònditori ſuo ſatisfaciat.

e Li. 2. de pœnit. c. 5. Item lib. 1. ca. 16.

f Ad virg. lapſ. c. 8. Similiter li. 1 de pœn. c. 2

g Hom. 24. in euange. Vide Emiſ. ad monac. ho. 5. & 10. Itẽ Theodor. in epitome diuino. decret. ca. de pœnit. & li. 4. hæretic. fabularũ de Audianis.

IX.

Eſtné ſatisfactioni etiam poſt mortem locus?

AD hoc explicãdum varia morientium conditio eſt obſeruanda

uanda. Horum enim alij gratiam Dei, vitæque innocentiam ad finem vſque conſeruant. Ad quos pertinet Manaſsis *a* dictum, Iuſtis & ijs qui non peccauerunt, vt Abraham, Iſaac, & Iacob, pœnitentiam non eſſe poſitam. Alij peccauerunt quidem, & ex accepta Dei gratia exciderunt, ſed criminum ſordes dignis pœnitentię fructibus in hac vita expiárunt: vt *b* Dauid, *c* Ezechias, *d* Petrus, *e* Magdalena. Vtrunque hoc genus nulla poſt mortem eget Satisfactione, ſed ab ea prorſus eſt liberum.

At longè plures ſunt homines medij generis morientes, nec valdè mali, vt *f* Auguſtinus indicat, qui peccatorum ſuorum pœnitentiam in vita perfectam non præſtiterunt: ideoque per ignẽ *g* ſaluãdi, vt quod ſatisfactioni pro hac via conuenienti defuit, in altero ſeculo iuſtitię diuinę perſoluatur. Nihil

a In orat. Manaſsis pœnitentis
b 2. Reg. 12. d. Pſal. 6. b
c Eſaiæ 38.
d Mat. 26. g
e Lucæ 7. f
f In Enchr. ca. 110. Beda in ca. 11. Prouer.
g 1. Cor. 3. c Sic interpretatur eũm locum idẽ Augu. in pſal. 37. l. 21. de ciuit. ca. 26. de fide & oper. ca. 16. & in pſal. 80. Ori. ho. 12. & 13. in Hiere. 25. in Nume. & 6. in Exo. Greg. 4. dia. c. 39 Beda in 3. ca. Lucæ.

b *Nihil enim coinquinatum intrabit in sanctam illam ciuitatem.*

Huiusmodi ergo defunctis, vt ad quęstionem propositam respondeamus, subeunda est quædam & grauis illa profectò post mortem satisfactio. Quā interim Deus pro ingenti clementia sua relaxare a consueuit, pietate viuorum intercedente, vt defuncti, suorum in Ecclesia fratrū, adeoq; membrorū adiuti suffragijs, â peccatis horrendisque peccatorum pœnis releuētur. Et huc spectat, quod sacræ scripturæ tradit authoritas, b *Sancta & salubris est cogitatio, pro defunctis exorare, vt à peccantis soluantur.* Vnde laudandus est Iudas ille Machabæus, quòd singulari religione ductus, pro mortuorum peccatis non preces modò, sed etiam sacrificium c offerri solicitè atq; sumptuosè iusserit.

b Apo. 21 g Psalm. 14.a & 23.a

a Augu. vt supra & li. 21. de ciuit. ca 24. ho. 16. ex 50. & serm. 41. de sanct. Gregor. 4. dialog. ca. 39. Bern. de obitu Hūberti. Damasc. in serm. de defunct. Cōc. Flor. Trid. sess. 6 can. 30. & sess. 25. parte 1.

b 2 Macha. 12. g. Vide etiā 1. Reg. 31. d & ibi. Bed. Itē 2. In Reg. 1. b. 2. f. g. Tobiæ 4. c. Ecclesi. 7. d. 17. c. 38. c. Hier. 16. b. 2. Timoth. 1. d. Ioan. 5. d.

c Ibidem.

In hanc ſententiam concedunt venerandæ a Synodi & Patres, qui veram Eccleſiæ doctrinam tradiderūt. Ex quibus vt vnus pro multis, idemque fide dignißimus teſtis b Auguſtinus proferatur: In Machabęorum libris (inquit) legimus, oblatum pro mortuis ſacrificium. Sed etſi nuſquam omninò in ſcripturis legeretur, non parua eſt vniuerſę Eccleſiæ, quę in hac conſuetudine claret, authoritas, vbi in precibus Sacerdotum, quæ Domino Deo ad eius altare funduntur, locum ſuum habet etiam commendatio mortuorum. Et rurſus alibi: c Purgatorias pœnas nullas futuras opinādum eſt, niſi ante illud vltimum tremendumque iudicium. Et quid illis verbis luculentius? d Orationibus ſanctæ Eccleſiæ, & ſacrificio ſalutari, & eleemoſynis, quę pro eorum (defunctorum) ſpiritibus erogantur, non eſt dubitandum mortuos adiuuari

a Conc. 4. Carthā. canno 79. 95. Tolet 11. canno. 12. Tribur. can. 31. Bracar. 1. canno. 34. Florē. Triden. ſeſſ. 25. & ſeſ. 22. can. 2. & can 3.
b Li. de cura pro mortuis gerēd. cap. 1.
c De ciuit. Dei lib. 21. cap. 16. Mat. 12. 5. d Mala. 3. a Philip. 2. b Apo. 5. a. d
d Aug. de verb apoſt. ſerm. 34. Similiter Iſido. lib. 1.

iuuari, vt cum eis misericordius agatur à Domino, quàm peccata eorum meruerunt. Hoc enim à Patribus traditum vniuersa obseruat a Ecclesia. Sic Augustinus ante MCC. annos, vt interim eo vetustiores etiam Cyprianum b Origenem, c Dionysium, Clementem, d in hac doctrina maximè consentientes, prætermittamus.

Quocirca e Chrysostomus palam hortatur, vt pro viribus & ipsi defunctos iuuemus, & alios qui pro ipsis orent, cōmonefaciamus. Non enim temerè ab Apostolis hæc sancita fuerunt, vt in tremendis mysterijs defunctorum agatur commemoratio. Sciunt enim illis inde multum contingere lucrum, vtilitatem multam. Ita Chrysostomus.

Hoc est demum, quod aduersus f Aërianos Ecclesia fida Scripturæ interpres vsq; docuit, ignē g esse quendam purgatorium seu

K emen-

de off. eccles. ca. 18. Rab. 2. l. de instit. cler. ca. 44.
a Li. 4 epi. 2. & lib. 1. epist. 9.
b vt suprà.
c De eccle. hierar. ca. 7
d Ep. 1 & l. 6. Cōst. apostol. ca. 30.
e Hom. 3. in epi ad Philip & 41. in 1. Cor. & 69. ad pop. Damasc. in orat. de defunct. Atha. & Nisse. apud Dam.
f Epi. hære. 75 & Aug. hær. 53. Itē Damas. de hęr.
g Trid. ses. 25 & 6. Conc. Flor.

emendatorium, vt Auguſtinus [h] appellat, eoq; pœnas peccatorũ, quas hic Pœnitentia perfectè non diluit, defunctis in Chriſto fidelibus luendas & expiandas eſſe, niſi, prout Auguſtinus [i] loquitur, viuẽtium ſuorũ pietate illi releuentur.

h In Pſalm. 37. & l. 2. de gen. cõtra Manich. capite 20. Gregor. in 3. Pſal. pœnitent. & lib. 4. dial. cap. 39. Bernard. ſerm. 66. in Cantic.

i In Enchi. cap. 110. Et de cura pro mortuis gerenda, cap. 1. 4. & 18.

X.

Quæ commendatio ac dignitas eſt pœnitentiæ.

HAEc eſt Euangelicæ prędicationis exordiũ, Angelorum in cœlis gaudium, via in terris arcta, & anguſta porta, per quam fideles ad vitam contẽdunt, & violenti rapiunt regnum cœlorum. [a] Hæc lapſos erigit, ſaucios curat, imbecilles roborat, mortuos viuificat, perditos reſtituit: omnia demũm quæ peccatum vitiat, Pœnitentia in nobis redintegrat. Hac veteris vitę odium noſtrique contem-

Matth. 3. b. 4. c Marc. 1. a. b Lucę 15. b Matt. 7. b Matt. 11. b

a Lib. de vera & fal. pœnit. ca. 1. Baſi. in ora. de pœnit. Chryſoſt. in homil. de pœnitẽ.

temptum & omnem ſubmiſsionẽ teſtamur: hac ipſa duce lugentes b conſolationem, ſaucij curatio- nem, humiles verò exaltationem reportamus.

Hæc eſt, qua Dęmones & vitiorum peſtes ſuperamus: qua meritas c pœnas auertimus, Dei placamus iram, conciliamus gratiam, & gloriam æternam comparamus.

Hinc illæ Chriſti voces in Euangelio: *d Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum. e Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam. f Niſi pœnitentiã habueritis, omnes ſimiliter peribitis.* At is demûm veram pœnitentiam agit, vt Cypriani verbis hæc omnia concludamus, qui Dei & Sacerdotis pręceptis obediens, & obſequijs ſuis, & operibus iuſtis Dominum promeretur.

b Matt. 5. a

c Hier. 18. a Ezec. 18. c. f. g. & 33. c. d Ionæ 3. b Matt. 3. b 2. Cor. 7. c Actor. 11. c

d Mat. 4. c

e Lucæ 5. f

f Luc. 13. a

Cyprianus lib. 3. Epiſt. 18.

DE SACRAMENTO EXTREMAE VNCTIONIS.

I.

Quid de Sacramento extremæ vnctionis credendum est?

IDipſum nẽpe, quod Catholica Eccleſia conſtãter docet, ſignũ hoc eſſe ſacrum, in conſecrato oleo inſtitutum, vt per illud cœleſtis virtus ad ſalutem non animæ ſolùm, ſed & corporis applicetur ęgrotis ex diuina inſtitutione.

a Cõc. Conſtãt. ſeſſ. 15 & Flore. & Trid. ſeſ. 14 Inno. epi. 1 ad Decent. Eugub. c. 8 Pet. Damian. ſer. 1. in dedicat. Eccleſiæ. Bern. in vita Malac. epiſc. conc. VVormat. cap. 72. Iacob. 5. d. & ibidem Beda.

Cui Sacramento teſtimonium longè clariſsimum præbet Iacobus Apòſtolus, cùm in hæc verba ſcribit: *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orẽt ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & ſi in peccatis fuerint, remittentur ei:*

Quid

II.

Quid his verbis docet Apostolus?

PRimùm Sacramenti huius ostendit elementum, seu materiam oleum esse, Pontificali benedictione (vt rectè ait Beda) a consecratum. Significat autem b hilaritatem animi & confirmationem internam, quæ per Dei gratiam Sacramenti huius virtute ab ægroto percipitur.

Deinde per Apostolum designatur Sacramenti minister proprius, nimirum c Sacerdos, qui sacram hanc vnctionem cum orationibus decenter exerceat. Nec frustra de Apostolis est scriptũ, b *Vngebant oleo multos ægrotos, & sanabantur.*

Præterea qui suscipiunt hoc Sacramentum, à Iacobo dicti sunt infirmi, quoniam vt Ecclesiæ mos est, in grauibus & periculosis infirmitatibus tantùm sacra isthæc vnctio celebratur.

a In ca 6. Marc. & in 8. Luc. & c. 5. Iacobi. Innoc. 1. vt supra. Conc. Meldens. can 1. apud Burchard. li. 4. ca 75. & Iuon. part. 1. ca. 269.
b Theoph. in c. 6. Marci.
c Chrys. li. 3. de sacerdot. & Cyril. li. 2. in Leuit.
b Marc. 6. b & Ibidem Theop. & Beda.

III.

Quis est Sacramenti huius fructus & effectus?

a Bernard. in vita Malachię epis. Concil. Tridentin. vt suprà.

CONfert primûm ad remissionem a peccatorum, quæ quidem ab ægroto Pœnitentiæ reme dijs nō sunt expurgata, vt decumbentis anima peccatorum suorum onere ac morbo inprimis leuetur.

b Ibidem Bernardus.

Deinde prodest ad corporalem infirmitatem, vel b depellendam, vel alleuiādam, quatenus expedit eam ægroto recuperare.

c Cyril. in ora. de exitu animæ. Grego. lib. 24. moral. ca. 17. & 18. homil. 39. in Euang. Climac. gradu 7. Eusebi. Emiss. homil. 2. ad mona.

Postremò ad consolationem & fiduciam subministrandam valet, qua sanè in supremo illo agone, exitúque animę opus est maximè, quando & cum doloribus acerbissimis, & cum horrendis Dæmonibus c morituro est grauissimè con flictandum. Vnde licèt salus corporis ægroto non restituatur, vt qui post acceptam hác vnctionem moritur, sæpè tamen gratia in hoc Sacramento peculiaris præbetur

ad

ad morbi vim molestiasque constantius perferēdas, & ad mortem ipsam facilius excipiendam. Atq; hoc est, quod per Apostolum suum Deus promisit: **Oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis fuerit, remittētur ei.*

*Iacob.5.d

Ad quos quidem designandos effectus etiam olei natura, seu natiua vis pulchrè congruit, vt expli cat b Theophylactus. Quocirca retinendum est prorsus, quod saluberrimè monet August. e Quoties aliqua infirmitas superuenerit, corpus & sanguinem Christi ille qui ægrotat accipiat, & inde corpusculum suum vngat, vt illud quod scriptū est, impleatur in eo: f *Infirmatur aliquis, inducat presbyteros, & orent super eum, vngētes eum oleo, & oratio fidei saluabit infirmū, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei.*

b In cap. 6. Marci.

e Serm. 215. de tēpore. Vide etiam de rec. Cathol. conuers. & de visit. infir. lib. 2. ca. 4. Item in speculo.

f Iacob. 5. d

DE ORDINIS SACRAMENTO.

I.

Quid est Ordinis Sacramentum?

Aug.lib. 2. cont.epist. Parm.c.13. de bono coniug.ca. 24.& lib.1. cõt.Dona. cap.1. Leo epi.81. ad Diosc. Greg. in c 10.l 1.Reg. Conc Florent.Trid. sess. 23.

EST, quo singularis gratia, ac potestas spiritualis quibusdã traditur, vt munus in Ecclesia ex professo gerant.

Hoc est Sacramentũ per quod, velut ostium, necessariò intrant legitimi dispensatores *a* mysteriorum & eloquiorum Dei, ministri Christi & Ecclesiæ, Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & quotquot demum in Ecclesiasticis munijs obeundis ritè & cum authoritate versantur.

Ambros. in 12.ca. 1. ad Corinth. Theoph in ca. 19. Lucæ. *a* 1.Cor. 4. a. Malach. 2.b.c. 1. Tim. 3.a.b.5.c. Ephes 4. c. 1. Cor.14.a.b. d. & 12.d.

b Heb. 5.b Actor.1.d Cyp. li. 4. epist.2. Tertul. de

b *Nemo enim,* vt scriptura testatur, *sibi sumit aut sumere debet honorem*, exercendorum videlicet ministeriorũ Ecclesiæ, *nisi qui vocatur*

catur à Deo, tanquam Aaron: hoc est, nisi Sacramento visibilis Ordinationis initiatus, & ab Episcopo legitimè ordinatus missusque c fuerit ad opus certi ministerij, quod in Ecclesia pro suo statu gerat, iuxta leges diuinæ & Apostolicæ traditionis.

præf. hære. c Matt. 10. a Lucæ 9. a Marci vlt. d Ioan. 20. f. Acto. 13. a Titum 1. b

II.

Nónne omnes Christiani ex a- quo sunt Sacerdotes?

Dici quidem a ita possunt hactenus, quòd sicut Sacerdotes externa quædam sacrificia & ministeria sacra exercere solent, sic quotquot sunt in Christo renati, spiritualia quędam b sacrificia, nimirum orationes, laudes, gratiarum actiones, carnis mortificationem, & id genus alia quotidie poßint ac debeant offerre sedulóque exercitare. Vt hinc spirituales coram Deo Sacerdotes, & spirituales offerre hostias in scriptura dicantur,

a Apo 1. b. 5. c. 1. Pet. 2. b b 1. Pet. 2. a b. Rom. 12. a Psal. 49. d Psal. 50. d Philip 4 d Hebræ. 13. c Vide Basil. 2 de bapt. ca 8 Aug. o. de ciui. ca. 10. Leo ser. 3 in anniuer. Pontificatus. Amb. li. 4. de sacram. cap. 1.

Verùm si propriè nomen hoc sacerdotij accipimus, non sunt promiscuè Sacerdotes omnes, sed hi dũtaxat, quibus authoritas Ecclesiæ vt Sacramentorum c proprij sint ministri, demandauit, atq; ad consecrandum, offerendum, dispensandumque sacram Eucharistiam, &ad peccata hominum tum remittẽda, tũ retinẽda ius cõtulit.

Ac de his quidem nouę legis sacerdotibus seu présbyteris ita Paulus: d *Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina.* Id quod certè congruere non potest mulieribus, e quas in Ecclesia idẽ Apostolus docere vetat, ac tacere iubet: neque omninò f plebeis conuenit, quorum est, ouiũ more pasci g non pascere, regi non regere, nec se præferre, sed subijcere & subiacere præpositis, & quæcunq; hi, siue boni, siue mali, in Cathedra seden-

c Ignat. ad Heronem. Chrys. li. 3. & 6. de sacerd. & homil. 60. ad populum. Hier. ad Heliodor. & aduers. Luciferianos. Item ad Euagrium. Victor lib. 2. de perse. VVandalo. Cypr. lib. 1. epist. 2.

d 1. Tim. 5. c

e 1. Tim. 2. c 1. Cor. 14. f

f Tertul. de præscript. Epiph. hæres. 42. & 49. Leo Epi. 62. ad Maximum Antiochenũ.

g Ioan. 10. b. c. 21. c. 1. Pet. 5. a. & 2. c. d

sedentes dixerint audire, seruare & facere, vt verbo Dei præceptum legimus. Quapropter sicut in Ecclesia triumphante Angeli sunt b ordine ac potestate differentes, qui iniuncta sibi munia decenti quadam obseruata dispositione obeunt, ac fideliter exequuntur: sic militans etiam Ecclesia, a quæ domus Dei, & velut castrorum acies quædam ordinata est, a ministros habet sibi peculiares, à reliquis Christianis seiunctos, & pulchro ordine inter se dispositos ad publica & communia Ecclesiæ ministeria in terris peragenda: nimirûm vt pro Christiano populo in his, b quæ ad Deum salutemq; animarum spectant, suas illi operas ex professo ac pro dignitate præstent.

Hebræ.13.c Roma.13.a Matth.23.a Lucæ 10.c 1.Ioan.4.b

b Ephe.1.d Colos.1.c Daniel.7.c Dionys. de cælest.hier. cap.10.

a 1.Ti.3.d Cantic.6. Anac.epi.1. 2.& 3. Isidor. lib. 2.de Ecclesiastic.offi. ca.5.& seq.

b Hebr.5.a.8.a.&13.c 2.Cor.5.d

III.

Quo loco Scriptura testimonium huic Sacramento prabet?

ILlic ſcilicet, vbi de Apoſtolis docet, quod in Eccleſiæ miniſtris deligendis, inſtituendis atque ordinandis vſi ſunt a manuum impoſitione. Hoc enim veluti ſymbolo certo & efficaci præſentis gratiæ, quæ in ordinum collatione exhibetur, & b accipitur, Sacramentum illud nobis eſt commendatum.

Quare Paulus ad Timotheum a ſe creatum Epiſcopum ſcribens, & acceptæ in hoc Sacramento gratię illum admonẽs, c *Noli*, inquit, *negligere gratiam quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manuum Presbyterij* Et rurſus ad eundem: d *Admoneo te, vt reſuſcites gratiam Dei, quæ in te eſt per impoſitionem manuum mearum.* Quoniam verò e permagni refert, quales in Eccleſia quibuſcunque munijs præficiantur, & eccleſiaſticam poteſtatem ex hoc Sacramento accipiant, ad omnem Epiſco-

a Act.6. & 13.a. 1.Tim.4.d. 5.d 2.Tim.1.b

b Amb.li.3 de dignit. ſacerd.c 5. Nicep.l.12. cap.14.

c 1.Tim.4. d & ibidẽ Theoph. & Haymo.

d 2 Tim.1. b. & ibidẽ Theophyl.

e Leo in epi.87.ad Epiſ. Mauri ſyn.Romã. ſub Silue can 11. Triden.ſeſ.23. ca.7. & 12. Reformationis.

Episcopum dicitur: f *Manus cito nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis.*

IIII.

Quot gradus in se continet hoc Sacramentum?

GEneratim quidem minores ordines maioresq; continet: minores scilicet a quatuor, Ostiariorum, Lectorum, Exorcistarum, & Acolytorum: maiores verò tres, nempe Subdiaconorum, Diaconorum ac Presbyterorum. Ex Presbyteris porrò alij maiores, alij minores à Christo b instituti inueniuntur.

Maiores enim Presbyteri Apostoli sunt, eorumque successores c Episcopi, magna sanè potestate & reuerenda dignitatis prærogatiua excellentes. Nam horum est (d scriptura teste) attendere sibi & vniuerso gregi, quem à Spiritu sancto curandum pascēdumque

f 1.Tim.5.d

a Cōc. Cartha.4. Laodic. & Triden. Ignat. ad Antioc. Dion. ecclesia hierar. ca.3. Euse. hist. li. 6. c. 35. ex epist. Cornel. ad Fabium.

b Luc. 9. a. & 10. a Ibi dē Beda. Clem ep. 1 Anacle. epi sto. 2. & 3.

c Hiero ad Marcel. ep. 54. Cyp li. 4. ep. 9. & l. 3. epist. 9. Ign. ad Phi lad. Aug. in psal. 44.

d Act. 20. f 1. Pet. 5. a

quę accipiunt, regere Ecclesiam, ea quæ desunt corrigere, per ciuitates item presbyteros cōstituere.

Minores verò Presbyteri sub Episcopis, sicut septuaginta duo e illi Discipuli sub Apostolis, in Ecclesię ministerio deseruiunt, dona & sacrificia f pro peccatis offerūt, atque in curanda Dominica messe tanquam g operarij, secundum illos existunt.

Ac minorum quidem quatuor ordinum Clerici hoc propriū habent munus, b vt sacerdotibus & Episcopis multis in rebus præstò sint, vt ad sacra conuenientem populum ordinent, vtque paulatim ipsi velut quibusdam gradibus ad maiora munia in Ecclesia obeūda ritè instituantur atq; pręparentur.

Cęteri verò maiores c tres ordines cùm in alijs, tum in sacris Eucharistiæ mysterijs maiorem conferunt potestatem. Igitur Subdiaconus

Hebr. 13. c
Ad Tit. 1. b
Actor. 14. d
e Luc. 10. a
Leo ep. 88. ad Epi. Gal. & Germ.
Inno. 3. lib. 1. de myste. alta. cap. 6.
f Hebr. 5. a. 8. a
g Mat. 9. d
Lucæ 10. a
b 4. Carth. cā. 6. & seq.
Isidor. li. 21 de off. eccl. 11. & seq.
Raban. lib. 1. de institutione cleri. ca. 9. & seq.
Cōc. Aquisgran 1. sub Ludouico pio ca. 2. & sequentib.
Ro. sub. Syluestro, ca. 1. 3. 7. & 9. c 4. Carthag. cap. 3. & seq.

conus & Diaconus dictis iam my-
ſterijs tanquam adminiſtri adeſſe,
ipſisque ſacerdotibus proximi eſſe
poſſunt. Et quanquam quod ad
Ordinis Sacramentum ac ſacrifi-
candi authoritatem attinet, diſcri-
men inter Epiſcopos & Sacerdo-
tes non ſit, b tamen ſunt illi ſacer-
dotibus multò excellentiores, ſi
Eccleſiæ gubernandæ, ſi paſcenda
rum animarum ius, tum baptiza-
tos confirmandi, & clericos ordi-
nandi poteſtatem conſideremus.

Verùm præſentis inſtituti non
eſt, quæ ſingulis Ordinibus fun-
ctiones & leges præſcriptæ ſint,
enucleare. Illud ſanè conſtat, ma-
gno in precio cunctos Ordines ha-
bendos, ac ſedulô retinendos eſſe.
Firmum enim teſtimonium illi
præbet ſacra Traditionis Apoſto-
licæ e Eccleſiaſticæq; obſeruatio-
nis diſciplina, quæ ad nos vſque
tranſmiſſa perdurat.

Iſidor. lib. 2. de off. eccleſ. cap. 7. & ſequent. Rabanus lib 1. ca 6. & ſequent. Aquiſgran. ca. 6. & ſeq.
b Damaſ. epiſt. 4. Iſidor. 2. de off eccleſ. cap. 7. Hieron. cō tra Luciferianos. Leo epiſt. 88. ad Epiſ. Gal. & Ger. Concil. Hiſpalen. 2. can. 7. Epiph. hæreſ. 75. Aër.
e Ambroſ. in epiſt. ad Epheſ. c. 4.

Quomo-

V.

Quomodo veteres Patres de hoc Sacramento scribunt?

DE hoc Augustinus Doctor verè Catholicus suam & Ecclesię sententiam a his verbis manifestè declarat: Quòd insufflasse in discipulos Dominus legitur post dies paucos resurrectionis suæ, & dixisse, b *Accipite Spiritum sanctum*, Ecclesiastica potestas collata intelligitur esse. Quia enim omnia in Traditione Dominica per spiritum sanctum aguntur, idcirco cùm regula eis & forma traditur huius disciplinæ, dicitur eis: *Accipite Spiritum sanctum*. Et quia verè ad ius Ecclesiasticum pertinet, statim subiecit, dicens: Cuius tenueritis peccata, tenebuntur: & cuius remiseritis, remittentur ei. Inspiratio ergo hęc, gratia quædam est, quæ per Traditionem infunditur ORDINATIS, per quam commendatiores habeantur.

a Li quęst. veteris & noui testaméti quæ. 93. & li 2. cont. epist Parmé. l 1. ca. 13.

b Ioã. 20

tur. Vnde Apostolus dicit ad Timotheum, c Noli negligere gratiam, quę est in te, quę data est tibi per impositionem manuum Presbyterij. Semel ergo fieri oportuit, vt de cætero Traditio ista non sine dono Spiritus sancti esse crederetur. Hucusque Augustinus.

c 1. Tim 4. d.

Extant & Apostolorũ Canones, in quibus hoc modo d statuitur: Episcopus à duobus aut tribus Episcopis ordinetur: Presbyter ab vno Episcopo ordinetur: ita Diaconus & reliqui Clerici. Tum e infra: Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut Hypodiaconus, aut Lector, aut Cantor sacram Quadragesimam non ieiunauerit, aut quartam feriam, aut Parasceuem (hanc sextam feriam nunc dicimus) Ordine mouetor, nisi fortè infirmitas corporis impediat.

d Cano. 1. & 2.

e Cano. 68.

Vide insignes Canones distin. 59. & seq.

Caius

& solum natura principem Sacerdotem Dei. Sic ille. Quin & dilucide testatur diuinum oraculum: b *Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum est.* Et rursus: c *Qui superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto Iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Israël, cunctusq́ populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumescat superbia.* Hinc & Apostolus iubet: d *Aduersus Presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus.* Idque ad Timotheum Ephesiorum Episcopum scribitur, sicut & illud iam antè citatum: e *Qui bene præsunt Presbyteri, düplici honori digni habeantur maximè qui laborant in verbo & doctrina.*

b Mala. 2. b Aggæi 2. b Greg curæ past. par. 2. ca 4.

c Deut. 17. c Et Cyp. li 1 ep. 3. & li. 3. epi. 9. Greg. li 12 epi. 31. ad Felicem.

d 1. Tim. 5. d Vide 2 ep. Fabiani.

e 1. Tim. 5. c

Quid

VII.

Quid verò de malis sacerdotibus est sentiendum?

DIuina istęc est ordinatio, quę non potest aboleri, vt non boni modò, sed mali quoque Sacerdotes in Ecclesia a honorentur. Vult enim in suis ministris agnosci, recipi, audiri atque obseruari ille qui dixit: b *Super Cathedram Mosi sederunt Scribæ & Pharisæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis, seruate & facite: secundum autem eorum opera nolite facere. Dicunt enim & non faciunt.*

a Eccle.7.d Matt.10.d Lucæ 10.c Ioan.13.c Chrys. ho. 2. in 2. Timot. 65. in Genes. Orig ho.7. in Ezech. Bern. ser. 66. in cant. Aug. epist. 137.

Cæterùm inter malos delectus quidam habendus est, vt quod ad munus authoritatemque docendi spectat, illis tantùm fidem obedientiamque deberi intelligamus, qui ab Episcopis legitimè ordinati ac missi, sanam Ecclesię doctrinam profitentur: ab alijs verò, vt hostibus & pestibus, sedulò caueamus.

b Mat. 23.a Aug. serm. 49. de verbis dom. Chrys. ho. 85. in Ioan.

Qua

c Libro 4. cap. 43. Vide eundē lib.3.cap 2. & 3.

Qua de re ſapientiſsimè monet, atque hunc in modum docet antiquiſsimus Irenæus: c Iis qui in Eccleſia ſunt, Presbyteris obaudire oportet, & qui ſucceſsionem habent ab Apoſtolis, & qui cum Epiſcopatus ſucceſsione chariſma veritatis acceperunt. Reliquos verò qui abſiſtunt à principali ſucceſsione, quocunque loco colliguntur, ſuſpectos habere, vel quaſi Hæreticos & malæ ſententiæ, vel quaſi ſcindentes & elatos. Nec multò pôſt: c Ab omnibus talibus abſiſtere oportet: adhærere verò his, qui Apoſtolicam, ſicut prædiximus, doctrinam cuſtodiunt, & cum Presbyterij Ordine ſermonem ſanum, & conuerſationem ſine offenſa præſtant ad confirmationem & correctionem reliquorum. Hæc Irenæus ille, qui ſancti Ioannis Euangeliſtæ diſcipulum Polycarpum præceptorem audiuit. Nec aliter Tertul-

c Cap. 44. lib. 4.

tullianus b docet, qui hæreticis hoc exprobrat, dicens: Ordinationes eorum temerariæ, leues, inconſtantes. Nunc Neophitos collocant, nunc ſeculo obſtrictos, nunc Apoſtatas noſtros: vt eos gloria obligent, quia veritate non poſſunt. Nuſquam facilius proficitur, quàm in caſtris rebellium, vbi ipſum eſſe, illic promereri eſt. Itaque alius hodie Epiſcopus, cras alius: hodie Diaconus, qui cras Lector: hódie Presbyter, qui cras Laicus. Nam & Laicis c ſacerdotalia officia iniungunt. Hucuſque Tertullianus, perpulchrè nobis depingens non ſuæ tantûm, ſed huius etiam ætatis præpoſteros mores, & prophanos in turbãdis ſacris ordinandiſque miniſtris conatus ſectariorum oſtendens.

b Lib. de præſcriptionibus aduerſus hæreticos.

c Vide & Epipha. hæreſi. 42. & 49.

VIII.

Quæ virtus eſt huius Sacramenti, & quis effectus?

Eximia

Eximia certè virtus eſt,& effectus multiplex. Nam qui ſeptem his Ordinibus, quos diximus ritè initiantur, Dei conſequuntur gratiam a & poteſtatem ſpiritualem, vt quæ ad Ordinum ipſorum functiones propriꝫ pertinent, ſalubriter exequantur,ac inter Deum Deique populum idonei miniſtri ſint conſtituti. Vnde Ambroſius: b In loco Ordinis officij Eccleſiaſtici poſitus, gratiam habet, qualiſuis ſit, non vtique propriam, ſed Ordinis per efficaciam Spiritus ſancti.

a Cō Flor. & Trid. Et Aug. li. 2. cont. epiſt. Parmenia. cap. 13. & Greg. in c. 10. l. 1. Reg.

b In 12. ca. 1. Cor.

Habent prætereà ijdem c ordinati certum ex eo & illuſtre teſtimonium, quo ſe miniſteriaque ſua commendent, & comprobent alijs. Ita fit, vt ijs Ordinibus inſigniti, & in miniſterium Eccleſię ſegregati rectè cognoſcantur, & ſuo in loco habeantur, meritoque honorentur. Væ autem ijs, d quos non Aaronis à Deo vocati exemplum

c Act. 6. b. c. 13. a 14. d 15 a. g. 1. Tim. 4. d Titum 1. b Cypri. li. 1. epiſt. 6.

d Numer. 16. e. Hebre. 5. b 1. Para. 13 c 2. Reg. 6. a. b. 2. Para. 26. c. d.

plum impellit, sed nouandarum rerum studium ac animi tumor ad instar Oziæ regis, ad Sacerdotalis dignitatis munera quomodocunque occupanda ac arripiēda præcipitat. In quos diuinus ille sermo rectè competit: e *Non mittebā Prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant.*

Et hos non Ecclesiæ ministros f habendos, sed vti f fures, latrones, vulpes, canes & lupos cauendos esse scriptura monet: quoniā illi non per ostium ingrediuntur, sed aut propria temeritate, aut propter g magistratus duntaxat ciuilis, vel turbæ h popularis fauorem Ecclesiastica munia sibi sumunt, absque legitima quidem vocatione & ordinatione in sacra illa munia inuolantes. *Quomodo * autem prædicabūt, nisi mittantur?* vt a segregatus ille in ministerium Paulus inquit.

e Hier 23.d 14.c.27.c. 29.b.
f Ioan.10.a Cant 2.d. Acto. 20.f Matth.7 c
g Trid.ses. 23 ca 4.
h Laod. canо.13.
* Rom.10
a Act.13.a

L Cer-

b Vide Leonē ep. 86. ad episcop. Africanos, & Greg. li. 4. epist. 2. Dion. li. de Ecclesiast. Hierarch.

c Cant. 6. a

d 1. Cor. 12. d

Certè Ordine b confuso, & sublato Sacerdotio, Ecclesiastica corrueret Hierarchia, quæ tum ex Presbyteris & alijs ministris, tum verò ex Episcopis rectè ordinatis constat: nec esset Ecclesia, quod dicitur, castrorum c acies ordinata, nec veri & legitimi Ecclesię ministri internoscerentur: præterea docendi munus & authoritas vilesceret, Sacramentorum dispensatio infidè præpostereque curaretur, ac vana etiam foret: functiones demum Ecclesiasticæ perturbarentur, atque sicut res nunc ipsa nimium docet, nouæ falsæque doctrinæ per nouos istos falsosque sponsæ ministros gliscerent, vnde grauibus, etiá & exitialibus motibus, quos experimur, identidem Ecclesia concuteretur. Quapropter Apostolus Paulus d non modò gradus ministrorum in Ecclesia diuersos posuit, verùmetiam quàm salutares ac necessarij essent, adiunxit,

xit, vt affirmet e diuinitus eos esse datos Ecclesię, quemadmodum anteà dictum fuit, *Ad consummationem Sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, & vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumuentionem erroris.*

Et est profectò illustris hæc nota f Ecclesiæ, multoque certissima, quòd videmus perpetuam illá, nullaq; hactenus ætate interruptá Episcoporum ac legitimorum in ea ordinũ successionẽ, quos Deus in ea ad huius regni sui gubernationem integrá collocauit. Eoque magis ministrorum isthęc institutio, tanquam nexus firmissimus Ecclesiæ, & conseruandæ vnitatis pulcherrimum vinculum, sedulò retinenda, & in malis etiá ecclesię ministris (vti diximus) propter diuiná ordinationem est vsq; honoranda. g Quod Augustinus intel-

e Ephe.4.c

f Iren.li. 3. ca.3.& li. 4 ca. 43. Optat li.2. con.Dona. Aug. epi. 165. & 42. itẽ con. ep. Funda. ca. 4.& in psal mo cõ. parte Donati. Tertul. de præsc.hær.

g Epi. 165. vide eund. lib.2.cont. liter. Petil. Donatist. cap.51.

V.

Quomodo veteres Patres de hoc Sacramento scribunt?

De hoc Augustinus Doctor verè Catholicus suam & Ecclesię sententiam a his verbis manifestè declarat: Quòd insufflasse in discipulos Dominus legitur post dies paucos resurrectionis suæ, & dixisse, b *Accipite Spiritum sanctum*, Ecclesiastica potestas collata intelligitur esse. Quia enim omnia in Traditione Dominica per spiritum sanctum aguntur, idcirco cùm regula eis & forma traditur huius disciplinæ, dicitur eis: *Accipite Spiritum sanctum*. Et quia verè ad ius Ecclesiasticum pertinet, statim subiecit, dicens: Cuius tenueritis peccata, tenebuntur: & cuius remiseritis, remittentur ei. Inspiratio ergo hęc, gratia quædam est, quæ per Traditionem infunditur ORDINATIS, per quam commendatiores habeantur.

a Li quęst. veteris & noui testaméti quæ. 93. & li 2. cont. epist Parmē. l 1. ca 13.

b Ioā. 20

tur. Vnde Apostolus dicit ad Timotheum, c Noli negligere gratiam, quę est in te, quę data est tibi per impositionem manuum Presbyterij. Semel ergo fieri oportuit, vt de cætero Traditio ista non sine dono Spiritus sancti esse crederetur. Hucusque Augustinus.

c 1. Tim 4. d.

Extant & Apostolorũ Canones, in quibus hoc modo d statuitur: Episcopus à duobus aut tribus Episcopis ordinetur: Presbyter ab vno Episcopo ordinetur: ita Diaconus & reliqui Clerici. Tum e infra: Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut Hypodiaconus, aut Lector, aut Cantor sacram Quadragesimam non ieiunauerit, aut quartam feriam, aut Parasceuem (hanc sextam feriam nunc dicimus) Ordine mouetor, nisi fortè infirmitas corporis impediat.

d Cano. 1. & 2.

e Cano. 68.

Vide insignes Canones distin. 59. & seq.

Caius

Caius f verò ante annos M.CCC. Pontifex & Martyr illustris, hos ipsos gradus & Ordines sigillatim recenset, quum ait: Si quis Episcopus esse meruerit, primò Ostiarius, deinde Lector, pòst Exorcista, deinde sacretur Acolythus: dehinc verò Subdiaconus, Diaconus, & posteà Presbyter: exinde, si meretur, Episcopus ordinetur.

f In epist. ad Felicē. Vide Damasum in Pontificali de eodem Caio.

Laudat igitur h Cyprianus Cornelium Episcopum, ac bonis omnibus tum in Clero, tum in populo eundem laudabili prædicatione commendari scribit: quia non ad Episcopatum subitò peruenit, sed per omnia Ecclesiastica officia promotus, & in Diuinis administrationibus Dominum sæpè promeritus, ad Sacerdotij sublime fastigium cunctis Religionis gradibus ascendit: tum deinde Episcopatum ipsum nec postulauit, nec voluit, nec vi inuasit: sed quietus, mode-

h Lib 4. epistol. 2. Sozymus episto. 1. ad Hesychiū.

modeſtus, caſtus, humilis, verecundus, demùm & coactus excepit.

Quos igitur Ordines vetus & Apoſtolica probauit Eccleſia, ſicut, a Dionyſij, b Anacleti, c Ignatijq́ue ſcripta declarant, quos ætas etiam omnis complexa poſterior, eos præſens Eccleſia non poteſt ſanè nō conſeruare atque defendere.

a De eccle. hierar. cap. 5. & ad Demophilum
b Epiſto. 2.
c ad Antiochen.

VI.

Quis eſt Ordo in Eccleſia magis celebratus?

PResbyterorum Ordo, ſiue Sacerdotium: de cuius ingenti ſemperq́ue reuerenda dignitate Chryſoſtomus & Ambroſius libros integros ediderunt. De quo magnus etiam ille Ignatius: a SACERDOTIVM, inquit, ſumma eſt omnium honorum, qui in hominibus conſiſtunt: quod ſi quis inhonorauerit, Deum inhonorat, & Dominum Ieſum Chriſtum primogenitum totius creaturæ, &

a Epiſt. ad Smyrnenſ. Vide & Chryſoſto. lib. 3. de Sacerdot. Item hom. 4. & 5. de verb. Eſa. Vidi Dominum.

& solum natura principem Sacerdotem Dei. Sic ille. Quin & dilucide testatur diuinum oraculum: b *Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum est.* Et rursus: c *Qui superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto Iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Israël, cunctusq́; populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumescat superbia.* Hinc & Apostolus iubet: d *Aduersus Presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus.* Idque ad Timotheum Ephesiorum Episcopum scribitur, sicut & illud iam antè citatum: e *Qui bene præsunt Presbyteri, duplici honori digni habeantur maximè qui laborant in verbo & doctrina.*

b Mala. 2. b Aggæi 2. b Greg curæ past. par. 2. ca 4.

c Deut. 17. c Et Cyp. li 1 ep. 3. & li. 3. epi. 9. Greg. li 12 epi. 31. ad Felicem.

d 1. Tim. 5. d Vide 2 ep. Fabiani.

e 1. Tim. 5. c

Quid

VII.

Quid verò de malis sacerdotibus est sentiendum?

DIuina istęc est ordinatio, quę non potest aboleri, vt non boni modò, sed mali quoque Sacerdotes in Ecclesia a honorentur. Vult enim in suis ministris agnosci, recipi, audiri atque obseruari ille qui dixit: b *Super Cathedram Mosi sederunt Scribæ & Pharisæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis, seruate & facite: secundum autem eorum opera nolite facere. Dicunt enim & non faciunt.*

Cæterùm inter malos delectus quidam habendus est, vt quod ad munus authoritatemque docendi spectat, illis tantùm fidem obedientiamque deberi intelligamus, qui ab Episcopis legitimè ordinati ac missi, sanam Ecclesię doctrinam profitentur: ab alijs verò, vt hostibus & pestibus, sedulò caueamus.

a Eccle.7.d Matt.10.d Lucæ 10.c Ioan.13.e Chrys. ho. 2. in 2. Timot. 65. in Genes. Orig ho.7. in Ezech. Bern. ser. 66. in cant. Aug. epist. 137.

b Mat. 23.a Aug. serm. 49. de verbis dom. Chrys. ho. 85. in Ioan.

Qua

c Libro 4. cap. 43. Vide eundē lib.3.cap 2. & 3.

Qua de re ſapientiſsimè monet, atque hunc in modum docet antiquiſsimus Irenæus: c Iis qui in Eccleſia ſunt, Presbyteris obaudire oportet, & qui ſucceſsionem habent ab Apoſtolis, & qui cum Epiſcopatus ſucceſsione chariſma veritatis acceperunt. Reliquos verò qui abſiſtunt à principali ſucceſsione, quocunque loco colliguntur, ſuſpectos habere, vel quaſi Hæreticos & malæ ſententiæ, vel quaſi ſcindentes & elatos. Nec multò pôſt: c Ab omnibus talibus abſiſtere oportet: adhærere verò his, qui Apoſtolicam, ſicut prædiximus, doctrinam cuſtodiunt, & cum Presbyterij Ordine ſermonem ſanum, & conuerſationem ſine offenſa præſtant ad confirmationem & correctionem reliquorum. Hæc Irenæus ille, qui ſancti Ioannis Euangeliſtæ diſcipulum Polycarpum præceptorem audiuit. Nec aliter Tertul-

c Cap. 44. lib. 4.

tullianus [d] docet, qui hæreticis hoc exprobrat, dicens: Ordinationes eorum temerariæ, leues, inconſtantes. Nunc Neophitos collocant, nunc ſeculo obſtrictos, nunc Apoſtatas noſtros: vt eos gloria obligent, quia veritate non poſſunt. Nuſquam facilius proficitur, quàm in caſtris rebellium, vbi ipſum eſſe, illic promereri eſt. Itaque alius hodie Epiſcopus, cras alius: hodie Diaconus, qui cras Lector: hódie Presbyter, qui cras Laicus. Nam & Laicis [e] ſacerdotalia officia iniungunt. Hucuſque Tertullianus, perpulchrè nobis depingens non ſuæ tantûm, ſed huius etiam ætatis præpoſteros mores, & prophanos in turbãdis ſacris ordinandisq́ue miniſtris conatus ſectariorum oſtendens.

[d] Lib. de præſcriptionibus aduerſus hæreticos.

[e] Vide & Epipha. hæreſi. 42. & 49.

VIII.

Quæ virtus eſt huius Sacramenti, & quis effectus?

Eximia

a Cō Flor. & Trid. Et Aug. li. 2. cont. epist. Parmenia. cap. 13. & Greg. in: c. 10. l. 1. Reg.

b In 12. ca. 1. Cor.

c Act. 6. b. c. 13. a 14. d 15 a. g. 1. Tim. 4. d Titum 1. b Cypri. li. 1. epist. 6.

d Numer. 16. c. Hebre. 5. b 1. Para. 13 c 2. Reg. 6. a. b. 2. Para. 26. c. d.

EXimia certè virtus est, & effectus multiplex. Nam qui septem his Ordinibus, quos diximus ritè initiantur, Dei consequuntur gratiam a & potestatem spiritualem, vt quæ ad Ordinum ipsorum functiones proprias pertinent, salubriter exequantur, ac inter Deum Deique populum idonei ministri sint constituti. Vnde Ambrosius: b In loco Ordinls officij Ecclesiastici positus, gratiam habet, qualisuis sit, non vtique propriam, sed Ordinis per efficaciam Spiritus sancti.

Habent prætereà ijdem c ordinati certum ex eo & illustre testimonium, quo se ministeriaque sua commendent, & comprobent alijs. Ita fit, vt ijs Ordinibus insigniti, & in ministerium Ecclesię segregati rectè cognoscantur, & suo in loco habeantur, meritoque honorentur. Væ autem ijs, d quos non Aaronis à Deo vocati exemplum

plum impellit, sed nouandarum rerum studium ac animi tumor ad instar Oziæ regis, ad Sacerdotalis dignitatis munera quomodocunque occupanda ac arripiēda præcipitat. In quos diuinus ille sermo rectè competit: e *Non mittebā Prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant.*

e Hier 23.d 14.c.27.c. 29.b.

Et hos non Ecclesiæ ministros f habendos, sed vti f fures, latrones, vulpes, canes & lupos cauendos esse scriptura monet: quoniā illi non per ostium ingrediuntur, sed aut propria temeritate, aut propter g magistratus duntaxat ciuilis, vel turbæ h popularis fauorem Ecclesiastica munia sibi sumunt, absque legitima quidem vocatione & ordinatione in sacra illa munia inuolantes. *Quomodo* * *autem prædicabūt, nisi mittantur?* vt a segregatus ille in ministerium Paulus inquit.

f Ioan.10.a Cant 2.d. Acto. 20.f Matth. 7 c

g Trid.sess. 23 ca 4.

h Laod. cano.13.

* Rom. 10

a Act. 13.a

L Cer-

Certè Ordine b confuso, & sublato Sacerdotio, Ecclesiastica corrueret Hierarchia, quæ tum ex Presbyteris & alijs ministris, tum verò ex Episcopis rectè ordinatis constat: nec esset Ecclesia, quod dicitur, castrorum c acies ordinata, nec veri & legitimi Ecclesię ministri internoscerentur: præterea docendi munus & authoritas vilescet, Sacramentorum dispensatio infidè præpostereque curaretur, ac vana etiam foret: functiones demum Ecclesiasticæ perturbarentur, atque sicut res nunc ipsa nimium docet, nouæ falsæque doctrinæ per nouos istos falsosque sponsæ ministros gliscerent, vnde grauibus, etiá & exitialibus motibus, quos experimur, identidem Ecclesia concuteretur. Quapropter Apostolus Paulus d non modò gradus ministrorum in Ecclesia diuersos posuit, verùmetiam quàm salutares ac necessarij essent, adiunxit,

b Vide Leonẽ ep.86. ad episcop. Africanos, & Greg.li. 4.epist.2. Dion.li. de Ecclesiast. Hierarch.

c Cant.6. a

d 1. Cor. 12.d

xit, vt affirmet e diuinitus eos esse datos Ecclesię, quemadmodum anteà dictum fuit, *Ad consummationem Sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, & vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumuentionem erroris.*

Et est profectò illustris hæc nota f Ecclesiæ, multoque certissima, quòd videmus perpetuam illá, nullaq; hactenus ætate interruptá Episcoporum ac legitimorum in ea ordinũ successionẽ, quos Deus in ea ad huius regni sui gubernationem integrá collocauit. Eoque magis ministrorum isthęc institutio, tanquam nexus firmissimus Ecclesiæ, & conseruandæ vnitatis pulcherrimum vinculum, sedulò retinenda, & in malis etiá ecclesię ministris (vti diximus) propter diuiná ordinationem est vsq; honoranda. g Quod Augustinus intel-

e Ephe. 4. c

f Iren. li. 3. ca. 3. & li. 4 ca. 43. Optat li. 2. con. Dona. Aug. epi. 165. & 42. itẽ con. ep. Funda. ca. 4. & in psal mo cõ. partẽ Donati. Tertul. de præsc. hær.

g Epi. 165. vide eund. lib. 2. cont. liter. Petil. Donatist. cap. 51.

intelligens, In illum, inquit, ordinem Epiſcoporum, qui ducitur ab ipſo Petro vſque ad Anaſtaſium, qui nunc eandem Cathedram ſedet, ſi quiſquam traditor per illa tempora ſubrepſiſſet, nihil præiudicaret Eccleſiæ & innocentibus Chriſtianis: quibus dominus prouidens, ait de Præpoſitis malis: b *Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite.* Hæc Auguſtinus.

b Mat.23.a

DE MATRIMONII SACRAMENTO.

I.

Quid eſt Matrimonium?

Matrimonium a eſt legitima viri fœminæque coniunctio, ad conſuetudinem vitæ indiuiduam inter ipſos coniuges transfigendam diuinitùs inſtituta.

Legiti-

a Aug. in lib. de fide & operib. ca.7. & li.1 de nupt. & concu.c.10 & 21. li. de bono cõiug. ca. 24. Amb. in c.5. Epheſ. Pet. Damia. ſer. 1. de dedic. Lucius. 3. in 5. decret. t. 7. ca. 9. Cõſt. cõc. ſeſ. 15. art. 8. Trid. ſeſſ. 24. can. 1.

Legitima, inquam, vt & mutuus amborum b consensus accedat, & gradus, quos vocant, c consanguinitatis et affinitatis, aliaque id genus matrimonium vel prohibentia, vel dirimentia, minimè intercedant.

b Genes. 24. g Tob. 7. c. d Amb. de instit. virgin. cap. 6. c Calixt. 1. epist. 2. Lateran can. 50. Trident. sess. 24. can. 3. & 4. & de reform. matrim. ca 2. & sequent.

Cuius quidem coniugalis coniunctionis si primarium authorē quæris, d Deus est Opt. Max. qui primos coniuges & humani generis parentes in ipso paradiso coniunxit, suaque benedictione cohonestauit. Sin finem institutionis spectas, est humani generis ad e Dei gloriam propagatio, & coniugum inter se familiaris fidusque f conuictus: ac præterea g fornicationis in hac naturæ corruptę imbecillitate deuitatio.

d Gen 2. d Matt. 19. a 1. Cor. 7. a Ephes. 5. c. f. g.

e Gen. 2. d f Chry. ho. 20. in epi. ad Ephe. in morali exhortat. g 1. Corin. 7. a. Aug. l. 9. de Gen. ad lit. ca. 7. Chryso. psal. 43.

II.

Qua ratione Matrimonium est Sacramentum?

a Amb. in ca. 5. Ephe. August. vt suprà. Conc. Florent. Trid. sess. 24. in doct. de sacram. Matrimonij.

QVAtenus a ea coniunctio, quæ inter virum & vxorem arctissima intercedit, congruum & sacrum est signum diuinitùs institutum, quo Christi sponsi & Ecclesiæ sponsę coniunctio sanctissima firmissimaque designatur.

b Tob. 3. c. 6. c. 8. b. Euar. epi. 1. Triden. ca. 1. reform. matrim.

c Chry. ho. 20. in epi. ad Ephes. Amb. lib. 1. de Abrahã ca. 7.

d Gen. 2. d

e Hebræ. 13. a.

Hoc ipsum signum Christianis coniugibus, quando matrimonium ritè b auspicantur, ad gratiam DEI prodest accipiendam. Quæ gratia coniugibus naturalẽ c perficit amorem, & indissolubilem vnitatem confirmat, eosque sanctificat, vt non modò duo sint, d maneantque in carne vna secundum suam vocationem, verùmetiam vt mutuam inter se fidem, pacem, dilectionem & consensionem maximam vsque conseruent. Atque ita in eis efficitur, quod Apostolus e docet, *honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus.*

Proin-

Proinde Paulus f idem, vbi coniunctionis eiusmodi tractat mysterium, perspicuè dixit: SACRAMENTVM HOC magnum est, *ego autem dico in Christo, & in Ecclesia*. Sic & Augustinus: Non tantùm, inquit, g fœcunditas, cuius fructus in prole est, nec tàtùm pudicitia, cuius vinculum est fides, verùm etiam quoddam Sacramentum nuptiarum commendatur fidelibus coniugatis. Vnde dicit Apostolus: h *Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam*. Et i rursus: In nuptijs plus valet sanctitas Sacramenti, quàm fœcunditas vteri.

f Ephe.5.g Amb.ibid. Leo ep.92. ad Rusticũ Nar.

g Lib.1. de nupt. & cõcupis. ca.10. & 21.

h Ephe.5. f

i Aug. li. de bono coniug. ca.18.

III.

An dirimi vnquam potest Matrimonium?

MAtrimonium dirimi non posse, sed illius nexum indissolubilẽ esse, primi hominis verba illa demonstrant, a *Relinquet homo*

a Gen. 2.d

patrem suum & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Quam rem Christus b quoque confirmauit, cùm Adæ verba velu ti diuina repeteret, illud etiam adiungens, *Quos Deus coniunxit, ho-* d *mo non separet.* Atque alibi docet, c *Omnis qui dimittit vxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimissam à viro ducit, mœchatur.* Hanc porrò Dei legem & inuiolabilem ordinationem de perpetua coniugalis nexus firmitate Paulus illustrans. *His*, ait, d *qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere: quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir vxorem non dimittat.* Ac postea e subijcit: *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuit.*

b Mat 19.a Marci 10.b Orig. hom. 7. in Matt
d Luc. 16
c Marci 10.b Rom. 7.a Can. Apo sto. 48. Amb. in c. 16. Luc.
d 1. Corin. 7.b Aug. de adult. cōiug. li. 2 ca. 5 & 9. Item ho. 49. ex 50. Conc. Mileuit. ca. 17.
e Ibid. g. & Rom. 7. a.

Etsi igitur nulla etiam speretur f proles, & quælibet vitæ incommoda, durissimique casus accedant

f Aug. de bono cōiu. ca. 7. 15. 18. 24.

dant, tamen contractum semel matrimonium valet, adeoque ratum & firmum est, si præsertim sit consumatum, vt vsque indissolubile in omni vita perseueret. Vnde nõ potest alter coniugum ab altero in vniuersum diuertere, nisi fortè priusquam inter coniuges carnale commercium intercesserit, religiosæ vitæ a institutum suscipiatur. Vbi verò causæ quædam offerunt sese, ob quas aliquando coniuges separentur, non idcirco vinculum soluitur, b sed thori & cohabitationis communitas, quæ anteà fuit, impeditur.

Hier. in epitaph. Fabiolæ ad Ocean. ep. 30.

a Decreta. li 3. tit. 32. ca. 2. & 14. Trid. sess. 24. can. 6.

b Cõc. Floren. Trid. sess. 14. can. 7. & 8.

Cuius rei causam in Christo ipso statuemus, qui summa, perpetua & inseparabili prorsus vnione * Ecclesiam, sponsam illam vnicam semperque charissimam, sibi adiunxit atque copulauit. Neque solùm hæc ipsa, quæ inter virum & vxorem est, coniunctio, vinculi coniugalis habet firmita-

Aug. li. 1. de adult. coniug. ca. 11.

* Ephes. 5. f. g.

Cant. 5 a. b c.

 tem,

tem, verùmetiam omnem inde Polygamiam, a ne vni videlicet viro plures nubant, aut vna pluribus detur maritis, penitûs excludit. Quare Christus, vt Matrimonium & certius confirmaret, & ad puriorem primęuumque illum statum reuocaret, significanter dixit: b *Erunt duo in carne vna.* Et rursum: *Iā non sunt duo, sed vna caro.*

a Isid li. 2. de off eccl. ca. 19. Triden. sess. 24 can. 2.

b Gene. 2. d Matth. 19. a Marci 10. b

IIII.

Est né permissum omnibus Matrimonium?

MInimè. Tradiderunt enim sancti Apostoli, vt a Epiphanius, inquit, peccatum esse, post decretam votoque firmatam virginitatem, ad nuptias cōuerti. Idque tale ac tantum esse peccatum asserit Hieronymus b, vt dicat, virgines, quæ post consecrationem nupserint, non tam adulteras, quàm incestas esse. Et Augustinus c ait: Virgo, quæ si nuberet, non peccaret, sanctimonialis si nuperit,

a Epip. hære. 61. cont. Apostolic.

b Hiero. 1. cōt. Iouin. Bas. de virginit. & epist. 185. ad virg. lapsf.

c In psal. 83 Vide cun-

pſerit, Chriſti adultera reputabitur. Reſpexit enim retro de loco, quò acceſſerat.

Proinde quod Apoſtolus habet, * *Melius eſt nubere quàm vri*, prout Ambroſius diſertè pronunciat, ad non pollicitam, ad nondũ velatam pertinet. Cæterum quæ ſe ſpopondit Deo, & ſanctum velamen accepit, iam nupſit, iam immortali iuncta eſt viro: & ſi iam voluerit nubere communi legi cõiugij, adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur. Sic Ambroſius. Vnde ſemper laudatum fuit Iouiniani e Imperatoris Reſcriptum, & à Iuſtiniano Imperatore in codicem relatum, f quod ſic habet: Si quis non dicam rapere, ſed attentare tantùm iungendi cauſa matrimonij ſacratiſsimas virgines auſus fuerit, capitali pœna feriatur.

dem in pſalm. 75. & de bono viduit. cap. 8. 9. & 11. Oecu. in 1. Cor. 7. Cypri. li. 1. epiſt. 11. * 1. Corin. 7. b. b Li. ad virginem lapſam cap. 5. Hier. li. 1. in Iouin. Aug. lib. 1. de adulter. coniu. ca. 15 & ca. 8. de bono viduitatis. Oecu. in 1. Cor. 7. Iſidor. li. 2. de offi. eccleſ. ca. 17. Leo epi. 92 ad Ruſtic.

e Sozo. li. 6. hiſt. ca. 3. & Nicep. li. 10. ca. 39.
f L. Si quis. C. de ſanct. Epiſ. & Cle.

a Baſ. quæ. 14. diff. explic. Item ſer. 1. de inſtit. monacho. & conſtitut. monaſticarũ c. 22. & epi. ad monac. lapſum. Chryſ. epi. 6. ad Theodor. lapſ. Leo epi. 92 ca. 13. 14. 15

Iam de a Monachis, & b ſacris ordinibus initiatis eadem ratio, idem iudicium eſt prorſus: damnationem enim habent, ſi laxatis libidini habenis, primam Fidem Deo & Eccleſię datam fefellerint, ſeu, vt Apoſtolus c loquitur, irritam fecerint. Qui vltrò ſe abdicarunt coniugio, dum ſeruandũ perpetuò cœlibatum aut voto expreſsè nuncupato firmarunt, aut ſacrorum ordinum ſuſceptione ſaltem tacitè d comprobarunt, atque teſtati ſunt.

Aug. in pſal. 75. & ſerm. 1. de communi vita cleric. Chalced. ſyn. cap. 16. b Epiphan. hæreſi 59. & in compend. doctrin. Hieron. 1. cont Iouinia. & aduerſus Vigilant. Auguſt. 2. de adult. coniug. cap. 20. Gregor lib. 3. epiſt. 34. Leo epi. 92. ad Ruſticum cap. 3. & epiſt. 4. ca 4. Bernar. ſer. 65. in Cantic. Trident. ſeſſ. 24. can. 9. c 1. Timoth. 5. b. d 6. Decret. lib. titulo 15.

e Eccle. 5. a Ibidem & Deut. 23. d

Audiant igitur verbum Dei, e *Si quid vouiſti Deo, ne moreris reddere. Et, Quodcunque voueris, redde.* Tum

Tũ alibi: f *Vouete & reddite Domino deo vestro.* Quin & Christus ipse docet: g *Nemo mittens manens ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei.*

f Psal. 75. b
g Luc. 9. g
Bern. ep. 2 ad Fulcon. Ansel. ep. 4

V.

Cogit igitur ad Cœlibatum quosdam Ecclesia?

NON cogit sanè pia prouidaque mater, quem legem Cœlibatus nemini imponit: ab ijs verò, qui legem eam, vti dictum est, vltrò receperunt, exigit, a ne soluant religionem, néue conuentionem, quam cum Christo & eius Ecclesia sanctè iniuerunt, violent atque rescindant.

a Beda li. 3 de tabern. & vasis eius ca. 9. & in Luc. ca. 1 Hier. in c. 1 ad Titũ, & in Apolog. pro l. Ioui. Orig. hom. 23. in Num. Ambro. epist. 82. & li. 1. offi. ca. 50. Euseb. 1. demonst. euang. ca. 9. Vide canon. distinct. 28. & 82.

Meritò igitur vrgentur illi stare promissis, & seruare, quod semel firmiter amplexi sunt, consilium Euangelicum: de quo Paulus: b *Et qui matrimonio iungit virginem*

b 1. Corin. 7. g.

c Theoph. ibidem.
Hiero.li. 1. con.Iouin.
Greg.in ca. 15.li.1.Reg
Epiph hæresi 61.
d Ibidem.a
e Matt.19.b
f Esa.56 & ibid. Hier.
Bas. lib. de virgin.
Aug.de sancta virgin. ca.24.&25.
g Lib.1. ad ad vxorē.
h 1.Cor.7.f
a Hiero. in Iouinianū.
Aug.hære. 82.
b Trid.ses. 24.can. 10.
c 1.Cor.7.g

ginem suam, bene facit (quandiu scilicet voto cœlibatus c adstricta nō est) *& qui non iungit, melius facit.* d Ac rursus: *Bonum est homini mulierem non tangere.* Quocirca laudantur à e Christo, & in Ecclesia semper apprimè laudati fuerunt f Eunuchi euangelici, siue, vti Tertullianus g vocat, spadones voluntarij, qui seipsos propter Dei regnum castrauerunt, vt sint sancti h corpore & spiritu, Deo in carne sine carne militantes.

Vbi duplex error nobis est valde cauendus: alter eorum, qui cū Iouiniano Matrimonium sic extollunt, vt aut a æquent, aut b anteponant hunc statum cœlibatui seu virginitati, cûm Paulus c quidem & Patres omnes apertè reclament: alter eorum qui fingunt cōtinentiam & cœlibatum ab hominibus Christianis vix posse præstari, ideoque nulli eum facilè suscipiendum, aut sanctè promittendum

dum esse contendunt. Nec intelligunt isti Euangelicę gratiæ vbertatem, quæ talis ac tanta per Christum tot seculis data est, & quotidie datur credentibus, d petentibus, quęrentibus, pulsantibus, vt hi iugum Domini suaue & continentiæ viam non minus sibi commodam, quàm salutarem experiantur. Inter quos erat & Paulus, palàm affirmans, e *Fidelis Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum.* Quamobrem Augustinus f vbi locum illum: Vouete & reddite Domino Deo vestro: explicat, ita scriptum reliquit. Non sitis pigri ad vouendum. Nō enim viribus vestris implebitis. Deficietis, si de vobis præsumitis. Si autem de illo cui vouetis, vouete, securi reddetis. Et idem alibi: g Felix necessitas, quæ ad meliora compellit.

d Aug li. 6 & 8. confess ca 11. Orig. Hier. Chrys. in Matt. ca. 19

e 1. Corint. 10. c.

f Aug. in psalm. 75.

g Epist. 45.

Quæ

VI.

Quæ est summaria doctrina superiorum?

QVAE pro instituta dicta sunt hactenus breuitate, eò sunt demum referenda, vt habeant simplices assertionem Catholicam de septem Ecclesiæ Sacramentis. Quæ duplicis quidem esse generis inueniuntur. a Alia enim, vt priora quinque, singularem vniuscuiusq; fidelis salutem promouent: alia verò, duo videlicet posteriora, multiplicando Dei populo & Ecclesiæ propagandę deseruiunt. Vtrunque autem illud ex diuina, nobisque necessaria institutione efficiunt.

a Concil. Florent.

Enimuerò Baptismus b ad spiritualem vitam, quæ in Christo est, regenerat. Confirmatio c vires porrò ac robur addit regenerato. Eucharistia d cibus, potus ac viaticum est peregrinanti. Pœnitentia e præsens aduersus omnes animi

b Ioan.3. b Titum 3. b
c Acto. 8. c
d Ioan.6. f
e Ioan.20. f
Ezec. 18. g

mor-

morbos pharmacum, lapſum hominē erigit, curatque vulneratū. Succedit extrema f vnctio, quæ in poſtrema cum morte lucta munit atque conſolatur emigrantem. g Ordo deinde miniſtros præbet Eccleſię, qui ſacris pręſint, ac ſuperiora omnia ritè procurent, diſpēſent, conſeruent & applicent. Denique matrimonium h Chriſtianam gentem propagat, & humanę prouidet incontinentiæ.

f Iacob. 5. d

g Tit. 1 h. 1. Cor 4. a

h Epheſ. 5. f. g. 1. Cor. 7. a

Vbi etiam iſtud diſcrimen retinendum eſt, quòd Baptiſmus Confirmatio & Ordo ſemel collata, nunquam a iterentur. Baptiſmus item neceſſariò ſuſcipitur b ab omnibus: Euchariſtia c à ratione vtētibus: & à relapſis d Pœnitentia. At eſt arbitrarium vti reliquis, modò nullum contemnas, aut, cùm ita fert tempus contra ius & æquum negligas.

a Con Florent. Trid. ſeſſ 7. can. 9. de ſacramentis. Aug. 2. cōt. epi. Parm. ca 13.

b Ioan. 3. b

c Trid. ſeſſ. 21. ca. 4.

d Apoc. 2. b

Hæc ſunt igitur Antidota, diuinaque remedia, quę miſericor-

dia

e Lucæ 10.f
1.Cor.4.a
Ioan. 20.e

dia plenus ille e Samaritanus inſtituit, & Eccleſiæ præpoſitis diſpenſanda concredidit, nimirum ad probè curandos ægrós, id eſt, peccatores oẽs in Eccleſia, quoad illi, ſi velint, veram perfectamque ſanitatem adipiſcantur. Quæ quidem remedia ritè cognoſcere, ſalubriter accipere, atque fideliter etiã alijs applicare, nõ artis profeſſiõ humanæ, ſed Chriſtianæ eſt ſapientiæ. De qua cùm ſatis dictum ſit hactenus, quemadmodũ præſentis inſtituti ratio tulit, reliquum eſt, vt Chriſto duce ad alteram huius operis partem, quæ CHRISTIANAM IVSTITIAM continet, porrò tranſeamus.

Eccleſiaſtici 4.

SAPIENTIA filijs ſuis vitam inſpirat, & ſuſcipit inquirentes ſe: & præibit in via IVSTITIAE: & qui illam diligit, diligit vitam.

Iuſtus

Iuſtus pro iniuſtis mortuus.
1. Petri 3.

Ibidem.

Vt peccatis mortui, Iuſtitiæ viuamus.

CAPVT QVINTVM DE IVSTITIA CHRISTIANA.

I.

Quænám pertinent ad iustitiam Christianam?

Aug serm. 59. de tēp. Chryso. in psalm. 4. & ho. 16 in epi. ad Ephe. Prosp. senten. 98. ex August.
a Psal. 36. c Psalm 33. c 1 Pet. 3. b Tob 4. d
b Esaiæ 1. c Eccle. 3. d Rom 12. c
c Colos. 3. b Ephes. 4. c. f g.
d Bern. ser. 1. de pent.

SVmmatim duo, quę his verbis continentur: a *Declina à malo, & fac bonum*: sicut & Esaias docet: b *Quiescite agere peruersè, & discite benefacere.* Hoc est, quod Paulus c monet, veterem cum actibus suis exuendum, & nouum hominem in iustitia & sanctitate veritatis induendum esse. Prius est in cognoscendis fugiendisque peccatis positum, quoniam ea ipsa maxima sunt mala mortalibus: posterius verò in bonis expetendis atque consectandis versatur. Vt autem iustitię hoc officium vtrunque d pręstemus, Dei gratia per Iesum Christum nobis parta

&

& promiſſa, ſemperque neceſſaria e eſt. Ea verò præeunte e atque cooperãte, efficitur id in nobis, quod Ioannes affirmat: f *Qui facit iuſtitiam, iuſtus eſt, ſicut & ille* (Deus) *iuſtus eſt.* Addit porrò, *Qui facit peccatum, ex Diabolo eſt.*

II.

Quid eſt peccatum?

AVguſtino a teſte, Peccatum voluntas eſt retinendi vel cõſequẽdi quod Iuſtitia vetat, & vnde liberum eſt abſtinere. Et alibi docet, b Peccatum eſſe dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei. Ambroſius verò: c Quid eſt Peccatum, inquit, niſi legis diuinæ præuaricatio, & cœleſtium inobedientia prçceptorũ?

III.

Quotuplex verò peccatum eſt?

TRiplex, a Originale, Mortale ac Veniale.

Pri-

e Aug. de gratia & lib. arb. c. 9. 15. & 16. Itẽ in Ench. ca. 32. Hier. 2. in Iouin. Conc. Tridentin. ſeſ. 6. can. 2.

f 1. Ioã. 3. b

a Libro de duabus animabus ca. 11. & lib. 1. Retractat. ca. 15. & 13. lib. de Gen. ad lit imperfect. cap. 18

b Lib. 22. cont. Fauſt. ca 27. li. 1. cõt. 2. epiſt. Pelag. ca. 13

c Libro de Paradi. c. 8. Aug. lib. 2. de conſenſu Euang. cap. 4. Beda in ca. 3. epiſt. 1. Ioannis. a Auguſt. in Ench. cap. 64.

b. Triden. sess. 5.

Primum Originale vocamus, b quod à primo humani generis parente Adam transfusum, nobisque in ipsa c conceptione contractum, per Baptismum in Christo tollitur. De quo Paulus in hunc modum: d *Per vnum hominem*, inquit, *peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransijt, in quo omnes peccauerunt.* Et rursus ad baptizatos loquens, vt vim Christiani baptismi ad hoc quoque peccatum expiandum porrigi ostenderet, apertè testatur: e *Abluti estis, sanctificati estis, iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri.*

c Psal 50.b

d Rom. 5.b

e 1. Cor. 6.c

Mortale verò, est peccatum (vt vocant) actuale, quod vitam spiritualem eripit, ac mortem adfert animæ peccantis: quæ mors & à Deo, Deique f regno separat, & supplicio æterno dignum facit. Vnde scriptum est, g *Stipen-*

f 1. Cor. 6.b Galat. 5.d Apoc. 21.c

g Rom. 6.d

dia

dia peccati mors. b *Iniustitia mortis est acquisitio, Impij autem manibus & verbis accersierunt illam.*

b Sap. 1 d

Demum veniale peccatum est actuale quidem, sed quod Dei inimicum hominem non efficit, cuiúsque à Deo venia fidelibus impetratur. De hoc Ioannes dixit, a *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seduci mus, & veritas in nobis non est.* Nam & apertè fatetur Iacobus, b *In multis offendimus omnes.* Et si Sapienti credimus, c *Septies cadit iustus in die, & resurgit.*

a 1 Ioã 1. d Aug lib. 3. cont. duas epi. Pelagianorũ ca. 3
b Iaco. 3. a
c Eccle. 7. c Prou. 24. b

Iam verò peccatum vnum altero esse d grauius constat, & quidem grauiori pœnam e maiorem deberi, non solũ humanæ, sed etiã diuinæ est iustitiæ consentaneũ. Proinde Christus inter culpã pœnamque scienter ac ignoranter peccantis ita discreuit, f *Ille seruus,* inquit, *qui cognouit voluntatem*

d Ioã. 19. b
e Aug. li. 21 de ciui. dei cap. 16. & serm. 18. de verbis Apostoli.
f Luc. 12. f

Domi-

domini sui, & non se præparauit, & nõ fecit secundum voluntatem eius, plagis vapulabit multis: qui autem non cognouit & fecit digna, plagis vapulabit paucis. Alibi verò idem de peccato iræ, eiusq; gradibus loquens, hanc tulit sententiam. g *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: qui autem dixerit fratri suo Racha, reus erit concilio: qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis.* Vbi per gradus culpæ creuit ordo sententiæ, vt Gregorij a verbis vtamur, dũ ira sine voce Iudicio: ira in voce Cõcilio, vbi causæ sentẽtia definitur: ira verò in voce atq; sermone, gehennæ ignibus mancipatur.

g Matt. 5. c

a Greg. 21. moral c. 5. Aug. in lib. 1. de sermone Domini in monte, cap. 19.

IIII.

Quare peccatum est fugiendum?

PRimùm, quia DEVS *nemini mandauit impiè agere, & nemini dedit spacium peccandi*, sed a odit omnes, qui operãtur iniquitatem, vt apertè scriptura testatur. Nec est quicquam Deo magis inuisum

Ecclesi. 15. d
a Psal. 5. a
Ecclesi. 12. b
Sapiẽ. 14. b
Prou. 15. b
Exod. 23. a

ac

ac exoſum, qui diligit b alioquin omnia quæ ſunt, & præter peccatum nihil odio atque ſupplicio perſequitur, illudq́; nec in c cœlo nec d in terra ſinit impunitum abire.

b Sap. 11.d
c Eſa.14.e 2.Pet.2.
d Leu.26.c Deut. 28.b

Deinde peccatum, ne parum execrandum videatur, Chriſto domino, qui alioquin peccatum nõ fecit, e cauſam præbuit ſubeundæ crucis & acerbiſsimæ mortis perferendæ. Etenim, f *ipſe vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra: poſuit Dominus in eo iniquitatem omnium noſtrûm.* g *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi.* Ac propterea quidem lauit a nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, vt quotquot cum ipſo per baptiſmum b in mortem conſepeliuntur, hi peccatis c mortui, iuſtitiæ viuant, ac in d nouitate vitæ per ipſius gratiam ambulent cõtinen-

e Bern. ſer. 3. de natiu. Domini.
f Eſa.53.b
g 1.Ioã.2.a
a Apoc.1.b
b Rom.6.a
c 1 Pet 2.d
d Rom.6.a

ter. Cæterùm qui poſt acceptam in baptiſmo Chriſti gratiam, iterum voluntariè peccant, in Chriſtum peccant, Chriſtum perſequũtur, Chriſtum denuò crucifigunt, quos Chriſto iuſto iudici pœnas maiores, quàm ſceleratos Aethnicos, dare oportebit. Sic enim Paulus docet: e *Voluntariè peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hoſtia, terribilis autem quædam expectatio iudicij.* De quibus & Apoſtolus Petrus dixit: f *Melius erat illis non cognoſcere viam iuſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum conuerti, ab eo quod illis traditum eſt ſancto mãdato.* Quare qui ſtat, videat g ne cadat: nam cadendo poſteriora prioribus dexteriora fiunt. Præterea h *qui faciunt peccatum & iniquitatem, hoſtes ſunt animæ ſuæ*, ſi Raphaëli credimus. Nam a *homo per malitiam occidit animam ſuam. Anima quæ* b *peccauerit, ipſa morietur.* Nihil

e Heb. 10. c
f 2. Pet. 2. d
g 1. Corin. 10 c
Lucæ 11. d
Matt. 12. d
h Tob. 12. c
a Sap. 16. b
b Eze. 18 a
Iacob. 1. b
Pſalm 35 d
Rom. 6. d

Nihil autem ea morte infelicius, qua homo à Sanctorum omnium consortio, ab Angelorum & cælitum gaudio, atque c ab ipso denique summo & æterno bono, in cuius agnitione & fruitione ferè omnis salus & perfecta hominis beatitudo consistit, in æternum separatur.

Adhæc ea peccati natura est atque malignitas, vt non solùm à Deo Deique gratia & gloria homines etiam d iustos abducat, sed prętereà summis ęternisque malis cùm corporis tum animæ subijcit: nec e solùm in hac, sed etiam in futura vita infelicissimos reddit, vt in potestatem dæmonũ redacti, supplicijs grauissimis & malis omnibus perpetuò abdicantur. Hinc notanda sunt in Scripturis sacris, quæ passim de reprehensis ac punitis peccatoribus exempla proferuntur, vt de a Cain,

c Matth. 7. d.25.d Lucæ 13.f Psalm. 6. b Chrys. ho. 24. in Mat. & 48. ad popul. Antio. Itē ep. 5. ad Theod. lapsum.

d Ezec. 18. c f. 33. c. d

e Iudith 5. e Exod. 22. f Num. 14. c. d. e Eccle. 21 a Psalm. 10. b Lucæ 16. f

a Gen. 4. b

b Exo.14.g b Pharaone, c Nabuchodonosore,
c Dani. 4.f
d Gen.19.c d Sodomitis, e Aegyptijs, f Israeli-
Ezech. 16.f tis, & cæteris, quorum scelera iu-
e Exo.7.8.9 stus Deus miris ac horrendis mo-
10.12.14. dis est persequutus. Obseruandæ
f Deuter. quoque sententiæ, quæ peccato-
23.c.d
Num. 16.e rum pestes fugiendas & execran-
a Ioan.8.d das docent. Vt, a *Qui facit peccatũ,*
b Sap.14.b *seruus est peccati. Odio* b *sunt DEO*
c Prou.14.d *impius & impietas eius.* c *Miseros fa-*
d Eccl.21.a *cit populos peccatum. Quasi à* d *fa-*
e Psalm.5.a *cie colubri fuge peccata.* e *Non Deus*
f Eccle.9.d
g Tob.4.a *volens iniquitatem tu es, neque habi-*
vide Chry. *tabit iuxta te malignus, neque perma*
ho.8.ad po *nebunt iniusti ante oculos tuos. Qui*
pu. Antioc. f *in vno peccauerit, multa bona perdet.*
17. in Gen
51. & 37. in g *Omnibus diebus vitæ tuæ in mente*
Ioan 28. in *habeto Deum, & caue ne aliquando*
epi. ad Ro- *peccato consentias, & prætermittas*
ma. 41. in *præcepta Dei nostri.*
Act. & ho. de Iona Prophe. Basil. hom. in psal-
mum 33. August. propos. 42. ex epist ad Rom.

Hæc eò spectant, vt æquissimum peccatorum vindicem Deum homo cognoscat, cognoscen-
do

do timeat, timendo caueat saluti suæ, & cauendo pœnas euadat horribiles peccatorum. ♄ *Multa enim flagella peccatoris.*

♄ Psal. 31. c

V.

Quæ via ad peccati foueam ducit?

TRibus præcipuè gradibus a ad peccatum peruenitur: Suggestione, delectatione, consensu.

a Aug li. 1. de ser. Domin. in mō te, ca. 23. & li. 12. de Trinit. ca. 12. Grego. hom. 16. in Euang. & li. 4. moral. cap. 27.

Suggestione quidem hostis, dum nobis praua ingeritur cogitatio, siue tentatio à mundo, carne vel Sathana: delectatione autē nostra, dum animo iam nimium adlubescit, quod praua suggessit tentatio: demum, vt proprio consensu, dum in peccatum ipsum voluntas allecta consentit deliberatè: Ex quo sanè consensu peccatum iam a consummatur, vt hominem non modò immundum iniquumque faciat, & spiritualiter occidat, verùmetiam coram Deo gehennæ obnoxium reddat,

a Iaco. 1. b Beda ibid. Tob. 4. a. Rom. 6. b Matth. 5. d

etiáſi non ſemper opere perpetretur. Vnde nõ temerè dictũ eſt illud : b in ſuggeſtione ſemẽ, in delectatione nutrimentum, in conſenſu perfectionem ineſſe peccati.

b Greg. ad interr. 11. Auguſti. Cantuar.

Quod ſi exactius conſideremus, qui ſoleant gradus eſſe peccati, in primis oritur ex c ſuggeſtione cogitatio, ex cogitatione affectio, ex affectiõe delectatio, ex delectatione conſenſus, ex conſenſu operatio, ex operatione conſuetudo, ex conſuetudine deſperatio, ex deſperatione peccati defenſio, ex peccati defenſione gloriatio, ex gloriatione damnatio. Hæc eſt demum longa illa & horrẽda peccatorum cathena: hi d funes atque compedes, quibus adſtrictum hominem ſathanas nunc in omne genus malorum, ac tandem in tartaream abyſſum præcipitat infelicisſimè. Atque idcirco plurimùm refert, peccatorum gradus eiuſmodi atque propagines, ne fallamur atque

c Vide Gregor. Magn. moral. li. 4. cap 27. & Iſidor. li. 2. de ſummo bono ca 23.

d Prou. 5. d Pſal. 118. b 2. Reg. 22. a Vide Aug. li. 8. confeſ. cap. 5.

atque periclitemur, ſtudioſè diſcernere & obſeruare.

VI.

Quomodò peccata facilè deuitantur?

PRimùm quidem, ſi quæ peccatis mala & pericula ſuccedant, prouideamus: deinde ſi illorum initijs prauiſque ſuggeſtionibus, quibus ad peccandum facilè ſolicitamur, ſtatim a occurramus atq; repugnemus fortiter: poſtremò ſi b virtutes peccatis contrarias exercitare nitamur, Chriſto in his omnibus auxiliante.

a Pſalm. 136. b Iaco. 4. b 1. Pet. 5. c
b Roman. 12. a. b. c Ephe. 4. a. f. g. Philip. 4. b

Monet igitur Eccleſiaſticus: c *Poſt concupiſcentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere. Si præſtes animæ tuæ concupiſcentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis.* Vnde diuinũ etiam oraculum pronunciat: d *Nónne ſi bene egeris, recipies? ſi autem malè, ſtatim in foribus peccatũ aderit: ſed ſub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius.* Atque hìc locũ

c Eccl. 18. d

d Gen. 4. a

c Eph.6.b.c Heb.12.b

habet armatura c ſpiritualis, qua vult Paulus Chriſti milites aduerſus peccatũ & inſidias omnes diaboli eſſe munitos, vt peccato repugnare, in die malo reſiſtere, & omnia tela nequiſsimi extinguere poſsint.

DE SEPTEM PECCATIS CAPITALIBVS.

I.

Quæ ſunt peccata præcipuè animaduertenda.

EA nimirum, quæ dicuntur, Capitalia, quòd ſint veluti fontes, vel capita reliquorũ, & è quibus velut ex corrupta radice, peſtiferi planè fructus naſcũtur, & longa quaſi ſtirpe omnis generis vitia, turpitudines, ſcandala, damna, corruptelæ, ac peſtes humani generis deſcendunt, & vi magna profluunt.

Quot

II.

Quot ſunt peccata eiuſmodi Capitalia?

SEptem, quæ ſic numerantur: Superbia, Auaritia, Luxuria, Inuidia, Gula, Ira, Acedia. Sed vt hæc maximo ſemper odio proſequenda fugiendaque, ſic virtutes ſeptem, quæ peccatis illis opponuntur, ſummo quidem ſtudio & amore, ſi vitam animæ quærimus, ſunt conſectandæ. Superbiæ cõtraria eſt a Humilitas, Auaritiæ b Liberalitas, Luxuriç c Caſtitas: cum Inuidia pugnat d Charitas, Gulæ opponitur e Abſtinentia, Iræ f Patientia: demum Acediæ g Deuotio, ſeu pia ſedulitas, ſedulaque pietas aduerſatur.

De his Gregor. li. 31. moral. c. 31 & Caſſ. collatione 5. Item lib. 5. & ſequent.

a Col 3 b
b 2. Corin. 9. b
c Act 24 g
d 1. Corint 13. b. d
e Eccleſ 31. b. d.
f Heb. 10. g
g 1. Corint. 15 g.

III.

Quid eſt Superbia, & quas gignit filias?

SVperbia a eſt inordinatus appetitus

a Vide Chryſ ho. 43 ad pop. Antioch. Bernar. de grad. humil. Greg. 34. moral. ca 7. & ſeq. & li. 23 c. 7. Proſ. ad Demet. Iſid. de ſum. bono li. 2. ca. 38.

titus excellentiæ, siue intus lateat in animo, siue extrinsecus etiam sese prodat.

b Greg. li. 31. moral. cap 31. Prosp. li. 3. de vita cõtemp. ca. 2. c Deut. 17. c Sapien. 5. b Mat. 23. c. d Prou. 13. b Gene. 49. a Prou. 6. c 1. Tim. 5. b d Tobi. 4. c e Eccl. 10. b

Hæc vitiorum quidem omnium mater, princeps ac b regina est: præcipuè tamen infelicem hanc sobolem gignit, c Inobedientiam, iactantiam, hypocrisim, contentionem, pertinaciam, discordiam, curiositatem,

Vt autem delictum hoc maximum caueatur, Tobias in hunc modum admonet: d *Superbiam nũquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas: in ipsa enim* e *initium sumpsit omnis perditio.* Hinc Apostolica illa doctrina: f *DEVS superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Imo si Ecclesiastico credimus, g *Odibilis est coram Deo & hominibus superbia. Radices gentium superbarum arefecit Deus, & plantauit humiles ex ipsis gentibus. Quid ergo superbis terra & cinis?*

f Iaco. 4. b 1. Pet. 5. b g Eccl. 10. a Ibidem. c Ibidem.

Quid

IIII.

Quid est Auaritia, & quarum filiarum mater?

AVaritia a est habendi appetitus inordinatus. Auarus enim rectè iudicatur, non solùm qui rapit, sed etiam qui concupiscit aliena, vel cupidè seruat sua.

a Consule Basil. in ditescẽtes & auaros ho. 6. & 7. Prosp. li. 2. de vita cõtẽp. cap. 15. & 16.

Isid. de sum. bono. li. 2. ca. 41. Aug. li. 3. de lib. arb. ca. 17. & ser. 196. de tẽp. Amb. in l. de Nab. Iezrael.

Filiæ b sunt huius pessimæ matris, Proditio, fraus, fallacia, periurium, inquietudo, violentia, immisericordia, seu inhumanitas, & cordis durities. Damnat hoc vitium Apostolus, c vt idolorum seruitutem dixerit: ac prçterea ita scribit: d *Qui volunt diuites fieri, incidũt in tentationẽ & laqueum diaboli, & desideria multa & inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem.* RADIX *enim omnium malorum est cupiditas.*

b Greg. li. 31. moral. cap. 31.

2. Tim. 3 a
1. Cor. 6 b
Eccle. 11. d
Zach. 8. c
Matt. 6. d
Prou. 22 d
21 b
c Colos. 3. a
Ephe. 5. b.
d 1. Tim. 6. b
Esaiæ 5. b

Mar. 10. Abac. 2. b Iac, 5. a. Eccle. 31. a Baruch 3. b Psalmo 48. c. d. b.

e Eccl. 10.b Ibidem. Et alibi scriptum habemus, e *Auaro nihil est scelestius.* Item, *Nibil est iniquius, quàm amare pecuniam: Hic enim & animam suam venalem habet.* Et Christus ipse testatur: f Matt. 6.c f *Non potestis Deo seruire & Mammonæ.* Et iterum: *Nolite solliciti esse in crastinum.* Quod Paulus etiam explicatius reddens, ita monet: Ibidem.d g Heb. 13.a Lucæ 12.b Iosuæ 1. Psalm.117 a g *Sint mores sine auaritia, contenti præsentibus. Ipse enim dixit, Non te deserã neq; derelinquã: ita vt confidẽter dicamus, Dominus mihi adiutor.* h 1.Timot. 6. b. h *Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus.*

V.

Quid est Luxuria, qualemq́; sobolem gignit?

a Videatur Prosper de vita contẽ. li 3.ca.9. Isidor. de summo bono l. 2.c.30 b Greg. vt sup. Ose.4 2.Reg.11.c Danie.13 g Prou.13.a Sap.4.c Psalm. 51.a.2.Tim. 3.a Psalm.20.b. Iacob 4.b. Ephe.4.c

LVxuria a est appetitus inordinatus impuræ & libidinosæ voluptatis. Gignit autem ex se mentis cæcitatem, inconsiderationem, inconstantiam, præcipitationem, amo-

amorem sui, odium Dei, desideri- um huius vitæ nimium, mortis fu turique iudicij horrorem, ac feli- citatis æternæ desperationem.

Aduersus hoc peccatum, quod c sapientes amentes, & homines penè pecudes facit, ita Paulus: d *Fugite fornicationem. Omne enim peccatum, quodcunque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornica- tur, in corpus suum peccat.* Quamob- rem & alibi in hunc modum scri- bit: e *Fornicatio, & omnis immun- ditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet Sanctos: aut turpitu- do, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinent, sed magis gratiarum actio.* Ac mirum est sa- nè, ingenti f pudore non affici Christianos, qui coram Deo & an gelis eius fœda se libidine pollu- unt, cùm corpora membraq; sua Spiritui sancto & Christo Domi- no veluti g templa pura in bap- tismate consecrârint. Hinc ite-

3 Reg. 11.a. Eccle 19. a Hier. in ca. 4 Oseæ. Amb. li. 1. de Cain & Abel c. 5. & li. de Noë & arca c. 9.

d 1 Corint. 6. d Et ibidem Chrysost. Aug. de de cē chordis c 10. & ser. 16. de ver- bis Dom.

e Ephe. 5. a Et ibi. Hie- ron. vide 6 præcep. deca.

f Amb. in ca. 4. Lucæ. Greg. 16. mora ca. 31

g 1. Corin. 3. d. 2. Cor. 6. d

rum Paulus: b *Au nescitis, quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri?* Tum rursus, a *Nescitis, quoniā corpora vestra, mēbra sunt Christi? Tollēs ergo membra Christi, faciam mēbra meretricis?* Ac demū ita concludit: b *Empti estis precio magno: glorificate & portate Deum in corpore vestro: c Fornicatores enim & adulteros iudicabit Deus.*

b 1. Cor. 6.d
a Ibidem.
b Ibidem.
c Heb. 13. a 1. Cor. 6. b Ephe. 5. a Galat. 5. d Apoc. 21. c

VI.

Quid est Inuidia, & quas procreat filias?

INuidia a est tristitia de bono alterius, & odium alienæ felicitatis respectu superiorum, quia eis non æquatur: & respectu inferiorum, ne sibi æquentur: & respectu parium, quia sibi æquátur, vt b Augustinus inquit. Filias c vero procreat,

a De hoc peccato scribit Cypriā. ser. de zelo & liuore. Bas. ho. 11. de inuidia, & 21. in aliquot scriptu. locos. Chryso. ad pop. ho. 44 & sequen. Prosp. li. 3. de vit. cont. ca. 5. & 9. Isi. de sum. bono li. 3 ca. 65. b Aug. li. 11. de Genesi ad liter. ca 14. Prosp. sent. 292. c Greg. li. 31. moral. ca. 31. 1. Ioan. 3. c Rom. 1. d. Prou. 17. a. 24. b. 28. d. Eccle. 4. a.

creat, odiũ, susurrationẽ, detractionẽ, in aduersis aliorũ rebus exultationem, in prosperis afflictionem.

Certè Cain b Abel germano fratri, & Saul e Dauidi destinato regi generoque suo legitur inuidisse. Hoc f execrandum crimen, prçterquam quod ab omni est charitate & humanitate remotum, homines etiam dæmonibus persimiles reddit. g *Inuidia* enim *diaboli mors introiuit in orbem terrarũ: imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius.* Recte igitur Apostolus monet: h *Nõ efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicẽ puocãtes, inuicẽ inuidẽtes.*

b Gen. 4. a Iudæ 1. c
e 1. Reg. 18. b
f Niss. in vita Mosi. Hier. in ca. 5. ad Gala. Greg. 3. p. curæ past. admoni. 11. Aug. ser. 83 de temp. Bern. ser. 24. & 49. in cant. & in ser. de trip. custodia.
g Sap. 2. d Chrys. ho. 41 in Mat. Greg. 5 moral. ca. 33. 34. & l. 29. moral. ca. 3. Aug. de sanct. virg. ca. 31. h Galat. 5. d

VII.

Quid est gula, & quæ nám illius filiæ?

GVla est cibi ac potus appetitus a inordinatus. b Filias habet c ineptam lætitiam, multiloquiũ, scurri-

a Greg. 30 mora. c. 27. b Idẽ li. 31. moral. c 31. c Exo. 32. b Iob 21. b Prou. 10. c Ephes. 5. a. Greg. 3. par. curç past. admoni. 20. Chrys. hom. 57. ad populum.

c scurrilitatē, d spurcitiem, sensuum & intellectus hebitudinem.

b Esaiæ 28.b. Eccles. 10.c Chrysost. 44 in Ioan. & 58. in Matth. Hieron. lib 2. cont. Iouin. & in cap. 44. Ezec. & in cap. 5. ad Galat. Legatur de hoc vitio Basilius hom. in ebrietatem & luxum. August. de tempore serm. 231. & 232. Chryso, contra Luxum & Crapulam, & hom. 1. ad popul. Antioch. Isidor. lib. 2. de summo bono cap. 24. & 43. Ambros. de Helia & ieiunio, cap. 12. & sequent.

Quid verò fœdius, quàm hominem à beluis naturali quadam frugalitate contentis superari, dū ventris, crapulæ & vinolentiæ quasi mancipium agit, dum bona dissipat, valetudinem lædit, morbos accersit, ac vitam demum ipsam abrumpit eripitque sibi? Nam verè dictum est illud: e *Propter crapulam multi obierunt, qui autem abstinens est, adijciet vitam.* Item, f *In multis escis erit infirmitas.* Iubet ergo Christus, g *Attendite vobis, ne fortè grauentur corda vestra in crapula*

e Eccl. 37.d & 31.b Psalm. 77 d Num. 11.g Deut 32.c Prou 21 c
f Ibidem.
g Luc. 21.g Vide Burchard. l. 1. 4 decret. Iuo nem par. 3 ca. 68. & sequent.

la

la & ebrietate. Cęterum ab ebrietate nos reuocans Paulus, b *Nolite*, ait, *inebriari vino, in quo est luxuria.* a Ebriosi regnum Dei nõ posſidebunt: vt idcirco tam grauiter interminetur quoque Propheta potatoribus: b *Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem.*

b Eph.5.d Prou. 20.a Hieron. in ca.1.ad Titum, & ep. 83 ad Oceanum. Amb lib.1. de Pœnit. cap.14.

a 1. Corint 6.b Galat.5 d. Oseæ 4.c Prouer.31 a Eccleſ. 19. b Esaię 5. e 22. d. Prouerb. 23. c.d Amos 6. b. Lucæ 6.d

VIII

Quid est ira, & quæ ſoboles ex illa naſcitur?

IRa est immoderata cupiditas puniendi eius, à quo lęſum ſe quis arbitratur. a Naſcuntur ex illa detestandæ filiæ, rixę, tumor mentis, contumeliæ, clamor, indignatio, atque blaſphemia.

Est b hoc animi virtus perniciosum, omnem iudicij prudentięque vigorem, & animi ſępeque corpo

a Greg.li.1 moral.c 31 Prou.29.a Iob 15.a Eccle.19. d Epheſ. 4.g b Leg. Baſil. in hom. 10. de Ira. Chryſ. ad pop. hom. 25.& ſeq. Item hom.6.in Acto.4 & 18. in Matt. Greg. li. 5. Moral. cap.30. & ſequent.

c Eccle.7.b
Eccle.8.d
28.a.b.30.d
Prouer.12
c. 15. a. c
18.b.a.22.d
26 c.27.a
Iob 5.a
Psalmo 4.a
& 30. b
d Eph.4.g
Collos.3. b
Bern.serm.
13. in psal.
Qui habitat.
Ambros.
lib.1. offic.
cap.21.
August. in
psalm.4.

corporis sanitatem labefactans. Quare monuit Ecclesiastes, c *Ne sis velox ad irascendum, quia ira in sinu stulti requiescit.* Et gentium doctor pręcepit: d *Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis cum omni malitia, Estote autem inuicem benigni, misericordes, donantes inuicem, sicut & Deus in Christo donauit vobis.* Cęterùm aduersus iracundos, cõtentiosos, contumeliosos iam lata est Christi sententia, valdeq; metuenda illa: *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: Qui autem dixerit fratri suo Racha, reus erit concilio: Qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.*

Item lib. de vera religione, cap. 45. epist. 87. & 149. Gregor. lib. 8 epist. 51. ad Leont. & par. 3. curæ pastor. admonitione 17. e Matthæi 5. c. Gregor. lib. 21 moralium cap. 5. August. lib. 1. de sermone dom. in monte cap. 19. in enchirid. ca. 79.

IX.

Quid est Acedia, & quas gignit filias?

Acedia

ACedia eſt remiſsi animi languor ad bene operandum: præſertim verò triſtitia eſt de re ſpirituali. Quæ has gignit a filias, Malitiam, rancorem, puſillanimitatem, deſperationem, torporem circa præcepta neceſſaria, mentisq́ue circa res illicitas euagationẽ.

Huic peccato ſunt obnoxij homines b ocioſi, inertes, & quos c tepidos ſcriptura vocat, ac omnes demum, qui tempus hoc gratiæ diemq́; ſalutis rebus ac ſtudijs vanis tranſigunt. Finis autem huius peccati eſt, quem docet in Euangelio Chriſtus: d *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur, & ignem mittetur.* Tum alibi: e *Inutilem ſeruum eijcite in tenebras exte-*

Bern. ſer. 3 & 6. de aſcenſione domini. Greg 3. parte curæ paſtor admonitione 16. a Greg. 31 moral. c. 31 Ecclef 33. d Prou. 15. b Eccleſi. 7. a 30. d Prou. 17. d Pſalmo 118 d. 39. c b Mat. 20. a Matt 22. a c Apoc. 3. c Prou. 6. a. b 10. a. d. 13. a 18. b. 19. c. d 20. a. 21. d. 22. b. 24. 25. c 26. b. 28 c Eccleſ. 5. b. 7. b. 14. a. c. 22. a Pſalmo 72. a Hierem. 48. b. Prouerb 13. c. 2. Cor. 7. c. Galat. 5. a Apoc. 2. a d Matthęi 7. c. 3. c. 21. b Lucæ 13. b Ioannis 15. a e Matthæi 25. a Eccleſ. 6. c Eccle 9 c 2. Theſſ. 3. c Galat. 5. Hebræ. 12. d Rom. 12. c Philip. 4. a.

exteriores. Neque tacuit ille, quid interim à nobis, ne torpeamus, fieri velit: f *Videte*, inquiens, *vigilate & orate, nescitis enim quando tempus sit.* g *Contendite intrare per angustam portam, quia multi dico vobis, quærent intrare & non poterunt.*

f Mar.13. d
Matt.24.d
25 a.
Ioan.9.a.
Ephe.5.d
Apoc.3.a
g Luc.13 c
Matth 7 b.
11.b

Hæc summatim perstrinximus, vt qui iustitiæ vias sunt minus edocti, præcipuos humani generis morbos, atque execrandas pestes, quas ostendimus, non solùm cognoscant & obseruent, sed etiam ex præscripto diuinę legis, à se alijsque depellere & penitus arcere conentur. *Beatus* verò *vir*, h *qui non abijt in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentiæ non sedit*, quemadmodum Psaltes canit Regius, vt primam iustitiæ ac beatitudinis partem cantico suo primo demonstret.

h Psal.1. a.
Bern.serm.
35. ex paruis sermonibus.

DE

DE PECCATIS ALIENIS.

I.

Quæ peccata dicuntur aliena?

EA, quę licèt aliorum manibus operaque perficiantur, & interim nobis tamen meritò imputantur, noſtrasque conſcientias damnationis coram Deo reas conſtituunt. Quamobrem de his accipi poteſt, quod ſcriptura imperat: a *Ne communicaueris peccatis alienis*. Et quod orat Propheta Regius: b *Ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce ſeruo tuo*. Eodem refert Baſilius c Magnus, quod Epheſijs ſcriptum eſt à Paulo, d *Nolite communicare operibus infructuoſis tenebrarum, magis autem redarguite*. Tum illud eiuſdem Apoſtoli: e *Subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non ſecundum traditionem, quam acceperunt à nobis*.

a 1. Tim 5. d Vide Baſil. de vera virginit.
b Pſal. 18. c Et ibid Euthym. Item Aug. li. 3. de libe. arbit, cap. 10.
c Li de baptiſ. ca. 9. Aug. ſer. 18 de verbis Domini.
d Ephe 5. c
e 2. Theſſa. 3. b

Quot

II.

Quot numerantur eiusmodi aliena pecata?

NOuem, ſicut nouem ferè modis committuntur, vtpote Conſilio, Iuſsione, Conſenſu, Irritatione, Laudatione ſeu Adulatione, Reticentia culpæ alienæ, Conniuentia vel Indulgentia, Participatione criminis, ac praua Defenſione.

III.

Quando peccatum alienum conſilio perpetratur?

Eccle. 27. d
6. a. 8. d. 37.
a. b
Iob 5. c. 12.
c. 18. b
Eſaiæ 19 b
P. al. 7. c. 9. c
Prou. 26 d
Eccle. 10. b
a Ioan. 11
Gen. 49 a
Iob. 21. b

CVM mali ſcilicet conſilij, quod alij ſequuntur vel ſequi poſſent, ipſi ſumus authores & adminiſtri. Exemplo ſit Cayphas, a qui conſilio ſuo ſenatum Iudaicum in mortem Chriſti concitauit atque permouit. Contra verò f laudatur Ioſeph ab Arimathea, & vir bonus iuſtusque dicitur, quia b non conſenſerat conſilio & actibus

bus eorum, Pontificum scilicet c & Pharisęorum in Christi c necem impiè conspirantium. Eiusdem clasis fuit Demetrius d ille, quem cum alijs opificibus, vt suo studeret quæstui, totam penè vrbẽ Ephesiorum aduersus Paulũ Paulique doctrinam ingenti seditione cõpleuit. Impegit hic etiam infamis e Herodias, qua rex Herodes per adulteriũ fœdè abutebatur. Nã illius consilio & suasu instructa saltatrix filia, quôd crudeliter appetiuit sanctissimi Ioannis obtruncatum caput, nefariè impetrauit.

c Ioan 11.g Matt. 26.a
d Act. 19.c
2.Reg.10.a 16.d. 17. a. c.f
3.Regum 12.c.21.g
2.Paral.22. a.b.25.e.f
1.Esd. 4 a
Hester 5. d
Dani.6.b
1 Machab. 1.b 2. Machab.1.c.4.e.f
e Marc. 6.e
Matt. 14.a
Acto.14. c

IIII.

Quando Iussio est peccatũ alienum?

CVM ex decreto, mandato imperióue nostro redit ad proximum iniuria, vel malum quodcunque perpetratur. Sic Dauid Rex innocentem occidit a Vriam, non suis quidem, aut seruorum mani-

1.Reg.22.c
Iudit.2.a
Hest.3.c.d
Dan.3.a.b. 6 c
1 Macha.1. e.f.g
2 Mac.6.a
Marci 6.d
Actor.23.a
a 2.Re.11.c

manibus, sed per literas hoc agens atque demandans, vt in prælio illе occideretur. Et præses b Pilatus mortis Christi reus est, quòd illum in Iudæorum gratiam cruci affigendum, etsi inuitus quodammodo, autoritate sua adiucauit ac tradidit. Ita summo se crimine c Pharao & d Herodes obligarũt, cùm legem tyrannicam de occidẽdis Hebræorum infantibus ferrent. Væ e autem illis, qui cõdunt leges iniquas.

b Ioã. 19 c
Lucæ 23. d
c Exo. 1. c. d
d Matt. 2. c
e Esai. 10. a
Matt. 15. a
Marci 7. b

V.

Consensus quando alieni peccati nos reos facit?

CVM quod ab alijs fit nequiter, à nobis quasi suffragium accipit, & saltem tacitè a approbatur. Ita peccauit Saulus in Stephani protomartyris necem b cõsentiens. Peccarunt & viri ex Iudæis plures quadraginta, c qui facta etiam voti nuncupatione in Pauli necem armarunt sese.

Leui. 20 a
Num 16. d
Iudic. 8. b
Hest. 14. c. d
Lucæ 11. g
a Iren. li. 4. cap 46
b Act. 7. g
c Acto. 23. e

Pecca-

Peccauerunt demũ & ciues b Hierosolymitani, suis magistratibus, quò Christus perderetur, suffragãtes, vt idcirco Petrus illis exprobrans dixerit, e *Autorem vitæ interfecistis.* Notanda est igitur Pauli sententia, f *Non solùm qui faciunt mala, sed etiam qui consentiunt facientibus, digni sunt morte.* Et huc referri potest, quod apud Cyprianum g legimus, Non est immunis à scelere, qui vt faceret imperauit: nec alienus à crimine, cuius consensu licèt non à se admissum crimen, tamen publicè legitur.

b Mat. 27. b Mar. 15. a. b

e Acto. 3. c. & 2. d.

f Rom. 1. d

g Li. 2. ep. 7. quæ est cleri Romani ad Cyprianum.

VI.

Quando irritatione nobis peccatum alienum conflatur?

CVM scientes alium ad iram, vindictam, blasphemiam, crudelitatem, aut consimilia vitia, siue dictis id fiat, siue factis, aut quacunque ratione alia prouocamus. Vt cum a vxor Iob patientissimo viro

1. Reg 1. b Psal. 105. c 2. Macha. 14. d Galat. 5 d Ephes. 6. a Coloss. 3. d

a Iob 2. c

viro petulanter insultans, quantum in se quidem erat, suasit etiam Deum blasphemare. Et Tobiæ b vxor æquè morosa, maritum suis conuitijs frequenter infestans et exasperans, hoc facit, vt vir anxius domesticam iniuriam suspirijs, lachrymis & precibus ad Deum fusis prosequi cogatur. Contra verò monet c Ecclesiasticus: *Abstine te à lite, & minues peccata. Homo enim iracundus incendit litem, & vir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittit inimicitiam.* Sic & Salomon d dixit, *Semper iurgia quærit malus, angelus autem crudelis mittetur contra eum.*

b Tobiæ 2. d. 3. a. b
c Eccles. 28 a. b
Prouer. 15. c. 18. a. 22. b 26. c. 29. d. 30. d
d Prou. 17. b. 3. a
Esaiæ 33. a

VII.

Quando per laudationem, vel adulationem nostram peccato alieno fœdamur?

CVM aliquem in malefactis, vel de improbitate commendamus, vel tanquam re bene gesta

Prou. 24. c 27. a. 28. d
Psal. 140. a
Esaiæ 5. c

sta, calcar addimus malè currenti, vt ille in prauo instituto pergat. a Væ autem *qui consuunt puluillos sub omni cubitu manus, & faciunt cer uicalia sub capite vniuersæ ætatis ad capiendas animas*, vt est apud Prophetam. In hoc vitium incidunt nonnunquam Ecclesiastici b concionatores, & magistratus malè vulgo blandientes, dum eius licẽtiæ palàm fauent & applaudunt. Rectè autem Esaias, c *Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant* Vnde Paulus eos iubet vitari doctores, d qui per dulces sermones & benedictiones seducũt corda innocentium. *Quoniam enim* e *laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, et iniquus benedicitur, exacerbabit Dominum peccator*, vt Regius propheta testatur.

Chrys ho. a de Dauid & Saul. Cyp. de lapsis. Basil ho. in psalm 61. August. in psalm. 134.
a Eze. 13. c
b Hier. 14. c 23. c. d. e. f 27. b. c. 28. d 29. b Thren. 2. e Mich. 3. b. d 3. Reg. 22. a b. c. d
c Esaiæ 3. c 9. c. 30. b
d Ro. 16. c 2. Pet. 2. a. d Hiero. li 1. aduers. Pelag. & li. 2. adu. Ioui.
e Psal. 9. c. 54. d Prou. 1. a. b. 16. d 17. c. 29. a Eccles. 7. a Hie. 9. a. b. c

VIII.

Quando reticentia nostra culpa peccatum alienum in nos redundat?

Ber. de natiui. Ioan. Bapt. Gregor. 2. par. curæ past. ca. 4. Aug. epist. 109. & ho. 7. ex 50. Prosp. li. 1. de vita contē. c. 20 Isidor. de sum. bono li. 3. ca. 44. 45. & 46.

QVVM intempestiuum nostrum silentium siue subdito, siue cuiuis alteri adfert detrimentum. Exempli causa, si docendi, monendi, corripiendique fratris aut populi nobis munus incumbit, & in eo interim dum prodesse possumus, sine iusta causa cessamus. Vnde per Esaiam testatur Dominus omni Euangelizanti: a *Clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum.* Audi porrò periculum in his, qui non abs re canes b muti latrare non valentes dicuntur: c *Si dicente me ad impium, dicit Dominus, morte morieris, non annunciaueris ei, neq; locutus fueris, vt auertatur à via sua impia & viuat, ipse impius in iniquitate sua morietur: sanguinem autem eius de manu tua requiram.* Adeô necessarium est obseruatu quod Paulus non sine

a Esa. 58. a Hier. 23. c. 26. a. 50. a Ionæ 1. a 1. Cor. 9. c b Esa 56. d c Ezech 3. d e. f. & 33 a. b, & ibidē Hiero. Itē Grego. ho. 11. in Ezec. Acto. 20 c Esaiæ 6. b Hester 4. d

ſine graui obteſtatione poſtulat, b *Prædica verbum, inſta opportunè, importunè, argue, obſecra, increpa in omni patientia & doctrina.* Tum idem alibi; c *Peccantes,* inquit, *coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant.*

b 2.Tim. 4.a Tit.1.c.d. 2.d Chryſ.ho. 6.in ep. ad Philip. c 1.Tim.5.c Leuit. 19.c

IX.

Quando noſtra conniuentia alienis criminibus implicamur?

QVoties id, quod facultate vel authoritate noſtra emendari vindicarique poteſt, & debet, nos tamen impunitum & in peius abire ſinimus.

Aug.ſerm. 15.& 16.de verb.dom. Amb. ſer.8 in pſal.118. Orig.ho. 9.in Hier. Hieron.ad Ripar.epiſt.53. Auguſt. in pſalm. 50. & ſerm.15.de verb.Domini. Chryſo. oratione 1. contra Iudæos.

Ita peccant magiſtratus, cùm gladium fruſtrâ portant, neque quod dicuntur, a miniſtri D E I ſunt & vindices in iram, his, qui agunt ſceleratè, vel ſeditiosè. Hoc

a Ro. 13.b Sap.6.a.b Pſalm. 2.c Aug.2. Re tract.ca. 5. ep.48.et 50 & 204. Itē tract.11. in Euang. Ioan.Bern.ſerm.66. in Cant.

b 1.Reg. 15.d
Iud.20.b.c
Nu.25.a.b

modo à Rege Saul b peccatum fuit, cùm aduersus Dei mandatum clementior esset ac parceret hostibus Amalechitis. Peccatum idem ab Achab rege admissum est, quando Benadab regem Syriæ in gratiam recepit: vnde nec seueram ita comminantis Prophetę sententiam effugit: c *Hæc dicit Dominus: Quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius.* Eodem referri poteſt, quod Apostolus Corinthijs præcipit: d *Auferte malum ex vobis ipsis: Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Expurgate vetus fermentum.*

c 3.Reg. 20.g

d 1. Corin. 5.d
Exo.22.c
Deut.13.a. b.c.d. 17. c.18.d. 3.Reg. 18.d Hiero. in cap.5.ad Galat. Gregor.li. 12.epist.31.

e Aug. in psalm.50
Greg.4. dialog.ca.18.
Chry.ho.9 in 1.ad Timoth.

Secundò hic peccant e Patres & matresfamiliâs, heri & præceptores, dum sibi concreditos nimia dissimulatione, & indulgentia quadam in educando perdunt, &

& negligentia socordiaque sua in discrimen permittunt adduci. Sic paternæ prorsus indulgentiæ culpa deprauatos legimus filios f Heli, qui idcirco immodicæ lenitatis suæ pœnas graues dedit.

Hic etiam addi potest peccatum, quod vocari solet Omisio fraternę g correptionis, admonitionis vel reprehensionis. Quandoquidem Christus quoque semel atque iterum & tertiô corripiendum esse fratrem monuit, vt peccantem illum h lucrifaciamus. Quanquam alij distingunt inter huiusmodi omisionem & priorem, de qua diximus, conniuentiam, vt duos alieni peccati modos ex hisce constituant.

Ephe. 6.a Heb.12. b Prou.12. b. 13.d. 22.c. 23.b. 25.c Eccl.7.c.22 a.30.a.b

f 1.Reg.3.c 4.d. 3.Reg.1.a

g Pro.9 b. 15.b.25. b. 27.a.28. d 29.a. Eccl. 7.a Eccl.7. b.10.d.11.a 19.b.c.20.a Psal.140. a Colos.1. d 1.Thess.5.c 2.Thess.3.d 1.Tim. 5. d 2.Tim.2.d 4.a Tit.1.b.c.2.d

h Mat.18.b

X.

Quid est Participatione alienum peccatum contrahere?

ID maximè fit, quando in partem lucri cum furibus, siue raptoribus venimus: cùm itidē bona

Tob.2.d Prou.1.b. 27.d Num.16. d Eccl.5. a 2.Paral. 20. g

Grego. Turon. in gloriã confeſ. ca. 63. & 71 Item li. 1. de gloria marty. ca. 36. 72. & 79 & li. 2. c. 13 14. 15. 16. 17 & 20. Theod li. 3 hiſto. ca. 11. & 12. Victor. lib. 2. perſecu. Vandal. Ioſuę 7. d Dani. 5. a. f 2. Machab. 3. a. c. g. 5. c d. 9. a. b. 1. Machab. 6. b Aug. in pſal. 129

iniuſtè parta, vel quouis modo aliena nobis vnâ cum alijs ſcienter vendicamus aut retinemus: cùm inſuper ſpolijs alienis diteſcimus. Quo pertinere videtur, quod Pſalmographus dixit, *a* cum furibus ipſis currere, & cum adulteris portionem habere. Sic & Eſaias obijcit populo Iudaico: *b* *Principes tui infideles, ſocij furum, omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones.* Grauius adhuc delinquunt, qui lucrum ſibi ex aliena *c* turpitudine apertè parant, vt Lenones: quiûe latronibus, & notæ turpitudinis vel factionis hominibus præbere audent hoſpitium & locum, quò ſe illi, aut ſua recipiant.

a Pſalmo 49. c *b* Eſaiæ 1. f *c* Deut. 23. c

XI.

Quomodo alienum peccatum noſtra defenſione committimus?

CVM aut malefactoribus patrocinamur, aut doctrinam al

terius

terius quamuis peruersam & impiam tuemur, vel spargimus, quum nostra itidẽ cura vel opera, quod contra fas & æquum instituitur, promouere atque propugnare cõtendimus. Aduersus hos diuinum intonat oraculum: a *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.* Ac rursus: b *Non sequeris turbam ad faciendum malũ: nec in iudicio plurimorum acquiesces sententiæ, vt à vero deuies.*

a Esaiæ 5. c.10.a

b Exo.23.ã

Hæc satis de peccatis, vt vocant, alienis, quæ nunc profectò longe lateque patent, & summa quotidie licentia, à magnatibus præsertim, perpetrantur. Adeoq; vulgò ea non cauentur, vt plerique peccata nõ esse putent ac floccipendant, etiam si suas & aliorũ sępe conscientias his criminum sordibus conspurcent, ac perpetuis pœnis obligent. Possunt autem

dictę species omnes in tria ferè genera conijci, breuiterque, vt Magnus Basilius c ostendit, comprehendi. Quod enim in alieni erroris vel peccati societatem incidimus, id fit aut re & opere, aut voluntate certóue animi proposito tantùm: aut supina negligentia, si quando admonendi & emendandi officio nostro alij defraudantur.

c Basil. li. 2. de baptis. cap. 9.

Sed longè omnium deterrimũ peccandi genus est, quo delinquitur in Spiritum sanctum.

DE PECCATIS IN SPIRITVM SANCTVM.

I.

Quid est peccatum in Spiritum sanctum?

EST, oblatam Dei munificentiam & gratiam, quæ Spiritui sancto ceu fonti bonorum tribui peculiariter solet, ex malitia

Vide S. Thomã in 2. 2. quęst. 14.

malitia contemptim abijcere. Atque hoc eſt peccare inexpiabiliter vt iuxta Chriſti verbum, * nec in hoc ipſo, neque in futuro ſeculo talis tantique peccati remiſsio impetretur. Hac enim lege nobiſcum agit Deus, vt nec gratiam in terris, neque gloriam in cęlis tribuat alijs, quàm qui peccatum deteſtantur agnitum, & præter id bonum ſibi proponunt, rectumque eligunt vitæ inſtitutum. Cęterùm in hiſce peccatis abeſt tum peccati deteſtatio, tum boni quod ſectandum erat, electio, & abijcitur prętерea id, quo Spiritus ſanctus pro ſuo gratia hominem à peccando ſolet reuocare. Hinc fit, vt eiuſmodi peccatis implicati, Dei gratiam aut nunquam, aut rarò & ęgrè admodum conſequantur. Peccatur enim non ex humana imbecillitate vel fragilitate: quod vocant peccare in Patrem Patriſque potentiam, vt in * Petro Apoſtolo Chri-

* Mat. 12. c Marci 3. d Lucæ 12. b

* Matth. 26 g Vide Gregor. lib. 25 moral. c. 16

Christum ipsum negante cernimus: neque rursus ex ignorantia, quod est peccare, vt appellant, in Filium Filijque sapientiam, sicut * Saulo accidit Ecclesiam persequenti: sed quod longe grauius est, ex malignitate & peruicacia mentis peccatur: vt exemplũ prębent peruersissimi & obstinatissimi illi pharisęi.

* 1. Tim. 1. c Actor. 9. a

II.

Quot sunt peccata in Spiritum sanctum?

EIusmodi sex recensentur, vt vulgô quidem recepta sunt eorum hæc nomina: Præsumptio de misericordia Dei, vel de impunitate peccati, Desperatio, Agnitæ veritatis impugnatio, Fraternæ charitatis inuidentia, Obstinatio, & Impœnitentia. Significantius autem erit, si quis ita numeret.

I. Diuina misericordia confidenter abuti,

II.

II. De gratia Dei vel salute sua prorsus desperare.

III. Veritatem Religionis aduersus suam ipsius conscientiã hostiliter oppugnare.

IIII. Pertinaci inuidia concitari grauiter ob alienæ salutis & virtutum fraternarum successum.

V. Obfirmato animo in crimine scienter persistere.

VI. Absque pœnitentiæ proposito peruersæ vitæ finem nullum facere.

III.

Quænam præsumptio facit peccatum in Spiritum sanctum?

EA,* quæ hominem sola Dei misericordia confidentem, & ad peccandum audacem facit, seposita videlicet ac abiecta omni iustitiæ timorisque diuini ratione.

* Greg. in ca.3.lib.1. Regum, & li 33. moraliũ ca.15. Itẽ li.6. ca. 22. Aug. vel Fulgẽt. de fide ad Petrum capite 3. Bernard. serm.38. ex paruis sermonibus.

Et sic sanè peccant hodie cō-plures, qui sola a fide in Christum sibi blandientes, vel in medijs peccatorum sordibus, b vt iumenta, computrescūt, nec sibi solùm, sed alijs itidem polliceri audent c securitatem, modò meritis Christi & Dei gratiæ per fidem apprehensæ fidant, quantumuis interim pœnitentiæ d fructus negligantur. Horum verò singulis acclamat gentium doctor in fide & veritate Paulus: e *An diuitias*, inquit, *bonitatis Dei, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* Quamobrem idem Paulus alibi fidem solam f adeò iactari nō vult, vt etiam credentes omnes iubeat cum metu g ac tremore salutem suam

a Aug. de fide & operib. c. 14. & 22. in Enchir. d ca. 67. & hære. 54. Hiero. in ca. 4. Oseæ.
b Ioël 1. d
c 2. Pet. 2. d Eccle. 8. c Conc. Tridènt. sess. 6 c. 9. canon. 12. 13. 14. Hieron. in cap. 4. Danielis.
d Lucæ 13. a Matt. 3. b Actorum 26. c Ecclesiast. 2. d e Roman. 2. a Ecclesiast. 8. b Ecclesiast. 15. d August. tract. 33. in Ioan. & hom. 50 ex 50. cap. 10. Isido. de summo bono li. 2. ca. 13.
f 1. Corint. 13. a g Philip. 2. b Psalmo 2. c Prou. 28. c Roman. 11. e 1. Corint. 4. a. 10. c

ſuam operari: Fidemque commẽ- dat, non mortuam, vt b Iacobus vocat, ſed viuam & efficacem, quę per a charitatem legitimè operatur. Contra hoc enorme peccatum ſic Eccleſiaſticus clamat: b *De propitiato peccato noli eſſe ſine metu, neque adijcias peccatum ſuper peccatum. Et ne dicas, Miſeratio domini magna eſt, multitudinis peccatorũ meorum miſerebitur. Miſericordia enim, & ira ab illo citò proximant, & in peccatores ira illius reſpicit.* Rectè igitur Propheta: c *Miſericordiam & iudiciũ cantabo tibi domine.* Tum alibi: d *Honor Regis iudicium diligit.*

b Iac.2.c.d
a Gal.5.a
b Eccleſia. 5 a.b
Eccleſiaſt. 9. a
Vide Aug. de perfect. iuſtitiæ, reſponſ.19. Item de correptione & grat. ca.13.&hom. 41. ex 50. & ſer.3 de Innocẽtib. Greg.li.16 moral.c.31

c Pſal.100. a Bern. ſer 52 ex paruis, & ſer. in cãt. Aug de vtilit. pœnit. ca. vlt. d Pſalm. 98 a

IIII.

Quomodo peccatur in Spiritum ſanctum deſperatione?

Aug. ſer. 58. de tẽp. & hom.21. ex 50. Greg.li. 8. moral.c.14

CVM præſumptioni, de qua dictum eſt, contrarium prorſus vitium acceſſerit, vt omnem ſpem

abijciat

Isido.li. 2. de summo bono c. 14 Chrys. ho. 2. in psalm. 50. Bern. serm. 5. de nata. dom. a Gen. 4. b Bern. ser. 11 sup. cantic. b Mat. 27. a Acto. 1. c Ephes. 4. d 2. Reg. 2. f c Ezec. 18. c f g. 33. c. d 1. Ioannis

abijciat homo vel impetrandæ apud Deum veniæ, vel salutis ęternę consequendę.

Hoc modo peccauit desperando Cain, vt sua ipse voce testatur, cùm inquit, a *Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear.* Peccauit & b Iudas Christi proditor, cùm salutis desperatione commotus, vitam laqueo sibi infelix abrupit. c Atqui nulla nimis est sera homini pœnitentia, vti d latronis exemplo demonstratur, qui in cruce extremisque vitæ spacijs Christi ingentem gratiam & cælestem gloriam est consecutus.

1. c. d. 2. a Hierem. 3. a. Esaiæ 1. e Psalmo. 144 b Ecclesiast. 17. d d Lucæ 23. f Aug lib. 1. retract. cap. 19. Item de correp. & gratia cap. 15. & serm. 181. de tempore ca. 16. Leo epist. 91. ad Theod. Concil. Trident. sess. 14. cap. 7.

V.

Quando veritatem impugnans peccat in Spiritum sanctum?

QVum de Fidei, & Religionis negotio veritas non ex igno

rantia, sed malitia studiosè oppugnatur, vt hinc veritatis Catholicæ lædatur sinceritas. Leo epi. 10 ad Flauian. cap. 1.

August. de Gene. ad lit. lib. 7. ca. 9. Et tractat. 18. in Euang. Ioan. Item de vtilit. credẽ. cap. 1. & li. 18. de ciuitate Dei ca. 51. & lib. 12. ca. 25

Huic peccato Pharisæi a obnoxij erant, quibus vel præcipuè videmus curæ fuisse, tam malignè quàm falsò blasphemare Christũ, insectari doctrinam euangelij, testimonium b Apostolorum supprimere, idque contra suam ipsorum conscientiam. His non sunt absimiles, qui à Propheta dicuntur sedentes c in Cathedra pestilentiæ, à Petro d autem magistri mendaces, qui introducunt sectas perditionis, à Paulo e demum vocantur Hæretici, homines f corrupti mente, reprobi circa fidem, g attẽdentes spiritibus erroris, subuersi, & suorum ipsorum h iudicio condemnati. Quibus annumerari potest seductor Elymas, quem Paulus

a Mat. 12. b 15. a. 21. d 22. b Ioan. 7. g 12. b

b Acto. 4. d. 5. d

c Psal. 4. a

d 2. Pet. 2. a

e Tit. 3. c

f 2. Tim. 3. b

g 1. Tim. 4. a

h Tit. 3. c

lus palàm obiurgans, mira cum vehementia dixit: a *O plene omni dolo & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ, non desinis subuertere vias domini rectas.*

a Act. 13. b

Refertur ad hanc quoque classem blasphemia b Spiritus: quod peccatum Christus in Iudæis magnopere taxat, ac reliquis peccatis deterius facit. Atque vtinam modò hic non peccaretur. Nam blasphemant Spiritum sanctum & illi, vt scribit c Damasus, qui contra sanctos Patrum canones Spiritus sancti instinctu dictatos libenter aliquid aut proteruè agũt, aut loqui præsumunt, aut facere volentibus spontè consentiunt. Talis enim presumptio manifestè vnum genus est blasphemiarum in Spiritum sanctum. Sic Damasus.

b Mat. 12.

c Apud Gratianum 25 quæst. 1. ca violatores

VI.

Quomodo inuidentia fraternæ gratiæ peccatum est in Spiritum sanctum?

Quando

QVando dolemus ac tristamur grauiter de splendore augmentóue virtutum donorumque Dei, quibus frater est conspicuus.

Aug lib.1. de ser. domini in monte ca. 43. & 44. & 1. tract. ca.19.

Quod crimen non tam hominis videtur esse proprium, quàm Sathanæ, a qui Dei gratiam in homine tum augeri, tum conseruari fert impatientissimè: & idcirco non modò fratrum b accusator, verùm etiam Dei & bonorum omnium implacabilis est c aduersarius, qui tanquam leo rugiens circumit quærens quem deuoret. Sathanæ filij ex Iudęis fuêre, qui nascentem Euangelij gratiam omninò gentibus inuidebant, vt in Actis d apostolicis legimus.

a Sap.2.d

b Apocal. 12.c

c 1.Pet.5. c.

d Acto. 11. a.13.g. d Gene. 4.

VII.

Quæ obstinatio facit peccatum in Spiritum sanctum?

Aug. in enchirid.c.83. & in psal. 58. cõci.1. Greg.ho.11 sup.Ezech.

EA nimirum, quæ obfirmatum planè animum adfert aduersus bene monentẽ, vt nullis quidẽ ratio-

Bern. lib. 1 de consid. & in serm. de conuersione ad clericos cap. 4. rationibus ab instituto damnabili se deflecti quis patiatur.

a Exo 7. & deinceps Aug. quæ. 18. & 24. su per Exodũ & serm. 88 de temp. Gregor. 31 moral. c. 11 & li 11. c. 5. b Exo. 14. g c Hierem. 5. a. g b Esaiæ 48. a Zach. 7. c Gene. 49. a d Acto. 7. f e Psal. 57. a

Fuit hoc peccato insigniter obstrictus Rex a Pharao, qui etsi toties moneretur à Mose, & subinde flagellis Dei grauissimis affligeretur: tamen in proposito tyrannico perstitit, & perijt b obstinatus. Nota est Iudæorum inuicta c pertinacia, quos suis veluti coloribus depingens Stephanus, d *Dura ceruice*, inquit, *& incircuncisi cordibus & auribus, vos semper Spiritui sancto restitistis.* Nec sunt dissimiles hodie, qui nouis addicti sectis, ne audire quidem aut legere sustinẽt Catholicè docentem, quasi e aspidum instar occlusis illi contra dulcem melodiam, id est, sanam Ecclesię doctrinam auribus, dicere videantur, f *Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus.* Quod nihil aliud est, quàm vt Paulus loquitur, g secundum duritiam &

f Iob 21. b g Rom. 2. a

impœ-

impœnitens cor thesaurizare sibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei. Nam vt Salomon quoque docet, b *Viro qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus eius superueniet interitus, & eum sanitas non sequetur.*

b Prouer. 29.a
Bern. ser. 41. in cātic.

VIII.

Quando peccatum Impœnitentiæ committitur?

CVM homo peccatorum suorum, quæ salutari pœnitentia expianda forent, finem modumque nullum facit, ac proponit insuper se nolle vnquam pœnitentiam agere.

Talium certè, qui deploratè peccatores sunt, ac manere volūt, vita iuxta ac mors a pessima est, quum illi si non verbis, at re ipsa dicere videantur, b *Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.* Ac de his etiam dictum accipi potest, quod Ioannes testa-

Augū. de verb. dom. serm. 11. & epi. 50. ad Bonifac.
Gela. in tomo de anathematis vinculo.
a Psal. 33. d
b Esaiæ 28 d. 3. b
Psalm. 51. a
Prouer. 2. c

c 1.Ioã 5.d testatur, c *Est peccatum ad mortem: non pro illo dico vt roget quis.*

Aug. de correp. & gratia c.12 & 1.Retra. ca,19.

Hęc dicta sint hactenus de peccatis in Spiritum sanctum, grauissimis illis quidem, & quæ aut nũquam, aut ægrè admodum à Deo homini remittuntur. Quapropter aduersus ea sæpe nos ipsos munire, & alios confirmare debemus, vt obseruetur illud: d *Nolite contristare, nolite extinguere Spiritum Dei*: e *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. Non* f *obduretur quis ex vobis fallacia peccati. Cor* g *enim durum, habebit malè in nouissimo.* Nunc porrò ad peccata, quæ & ipsa non parum enormia sunt, & in cęlum clamantia dici solent, accedamus.

d Ephe.4.g 1.Thess.5.c

e Psal.94.b

f Heb.3.c

g Eccle.3.d

(∴)

DE

DE PECCATIS IN CAELVM CLAMANTIBVS.

I.

Quæ dicuntur peccata in cælum clamantia?

EA, quæ præ cæteris insignem & manifestam improbitatẽ habere noscuntur, diuináq; iram & vltionem insigniter accersunt ijs, à quibus cõmittuntur.

Aug. in en chir. ca. 18. et lib. annotat in Iob, ca. 30. & li. 1. locut. de Genes. cap. 60. & quæst 5. sup. Exod. Gregor. 3. par. curæ past. admon. 32. & in 2. psal. pœniten.

Eiuscemodi quatuor ẽ scriptura numerantur, a Homicidium voluntariũ, Peccatum b Sodomiticum, Oppressio c pauperum, & Merces d operariorũ defraudata.

a Gen. 4. b Gen. 18. c Exo. 22. d Deu. 24. e Iacob 5. a

II.

Quomodo scriptura vindicari docet homicidium voluntarium?

GRauiter sanè, quemadmodum hisce verbis Deus ostendit, quibus Cain primum increpat homici-

Vide conc. Ancyr. c. 22 Epaunens. can. 31. Triburiẽse canon. 54. & sequent.

a Gen.4. b
Amb li. 2.
de Cain &
Abel.ca. 9.
b Gen. 9. a
Exo.21.b.c
Leuit.24.c
Num.35.b.
c d
Deut. 19.
a.b.c
1.Ioan. 3. c
c Psal.54. d
b Aug.l.22
cōt. Fauſt.
ca. 70.
c Mat 26. c
& Apoca.
13.c

cidam: a *Quid feciſti?* inquit, *Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nunc igitur maledictus eris ſuper terram.* Et alibi vox diuina teſtatur: b *Quicunque effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius. Ad imaginem quippe Dei factus eſt homo.* Concinit c Pſaltes Regius: *Viri ſanguinum non dimidiabunt dies ſuos.* Summum enim hoc ſcelus eſt, & atrociſsimam proximo iniuriam adfert, qui vitam ei adimit abſque legitima b authoritate. Vnde à Chriſto etiam dictum eſt, c *Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt.*

III.

Quid verò de Sodomitico peccato, eiusq́ punitione ſcriptum extat?

a Gen. 13 c
b 2. Petri
2.b.c
c Rom. 1.d
1. Tim. 1.b
Ephe.5.b.c
Iudic.19. c
f.20.g

HOMINES *Sodomitæ*, inquit a ſcriptura, *peßimi erant, & peccatores coram Domino nimis.* Nefandum hoc & flagitioſum peccatum b Petrus & c Paulus coarguunt:

unt: tum natura ipſa execratur: Scriptura verò tanti flagitij magnitudinem his etiam verbis declarat: d *Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus eſt, & peccatum eorum aggrauatum eſt nimis.* Vnde ad Loth iuſtum & ab infandis e Sodomitarum ſtupris maiorem in modum abhorrentẽ ſic angeli loquuntur, f *Delebimus locum iſtum, eò quòd increuerit clamor eorum coram Domino, qui miſit nos, vt perdamus illos.* g *Igitur Dominus pluit ſuper Sodomam & Gomorrhã ſulphur, & ignem à Domino de cælo, & ſubuertit ciuitates has, & omnem circa regionem.* Neque tacet ſcriptura cauſas, quæ ad hoc pergraue peccatum Sodomitas impulerunt, & alios itidem permouere poſſunt. Sic enim legimus apud h Ezechielem: *Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, & ocium ipſius & filiarum eius: & manum egeno &*

d Gen. 18.e
e 2.Pet. 2.c
f Gen.19.e
g Ibidẽ d. & Sap.10.b Deut.29.d Iudæ b. Geneſ. 13.b Vide Gregor.14.moral.ca.10. Aug.li. 16. de ciuitate dei ca.30. Tert. in Apol.aduer. gẽtes c.39.
h Eze.16.f

pauperi non porrigebant.

Huic autem flagitio nunquam sat is execrando sunt obnoxij, qui diuinam, imo & naturalem legem in Leuitico scriptam violare non verentur: Ea sic habet: a *Cum masculo non commisceaeris coitu fœmineo, quia abominatio est. Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo.* Quod si fiat, terram ipsam tam tetris ac nefandis libidinibus pollui, ac iram diuinam aduersus populum maiorem in modum concitari, tum crimen b mortis suppli cio expiandum esse, eodem c loco monemur. Vnde Paulus non semel etiam arguit masculorũ d cõcubitores: damnat prçterea immũdos atque molles. E quibus vnus erat Onam e Iudæ filius, qui præsentem Dei vltionem effugere nõ potuit, quod in terram semen fun deret. peiorque bestijs, naturæ honestatem ac ordinem vellet perrumpere.

a Leu. 18. c Deut. 27. d Vide Chry soft. ho. 4. in epist. ad Rom. Tert. in li. de pudicit. Aug. lib. 3. cõfeß. ca. 8 & ep. 109. b L. cùm vir nubit Cod ad legẽ Iulian de adult. c Leuit. 20 b. c Exodi 22 c Ioel 3. a d 1. Cor. 6. b Rom 1. d 1 Tim. 1. b Galat. 5. d e Gen. 38. b Hier. in c. 5 ep. ad Eph.

Quid

IIII.

Quid Scriptura de pauperum oppreßione proponit?

A*Duenam non contriſtabis*, dicit Dominus, a *neq; affliges eum: aduena enim & ipſi fuiſtis in terra Aegypti. Vidua & pupillo non nocebitis: ſi læſeritis eos, vociferabuntur ad me, et ego audiam clamorem eorũ, & indignabitur furor meus, percutiamq; vos gladio: & erũt vxores veſtræ viduæ, & filij veſtri pupilli.* Quapropter Aegyptii tot plagis b attriti, & cum ſuo rege crudeliſsimoq; tyranno Pharaone, qui ne à paruulis c quidem Hebræorum occidẽdis ſibi temperauit, ſubmerſi d demum fuêre, videlicet ob ſuam in Iſraëlitas pluſquam barbaricam immanitatem. *Vidi*, inquit e Dominus, *afflictionem populi mei in Aegypto, & clamorem eius audiui, propter duritiam eorum qui præſunt operibus, & ſciens dolorem eius deſcendi, vt liberem eũ de manibus Aegyptiorũ.*

a Exo. 22. d Deut. 15. b 24 c Eccleſ. 35. c Iere. 21. d & 22. a Mala. 3. a 2. Reg. 12. a. b

b Exo. 7. & deinceps.

c Exo. 1. c

d Exod. 14. f. g

e Exod. 3. b

Hinc apud Esaiã quoq; intermina tur dominus: f *Væ q̃ cõdunt leges iniquas: & scribentes iniustitiam scripse runt: vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent causæ humilium populi mei: vt eßent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent.* Et apud eundem Prophetam de inhumanis & iniquis magistratibus extat hæc quærimonia, *Principes* g *tui infideles, socij furum: omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Pupillo non iudicant, & causa viduæ non ingreditur ad illos.* Item, *Populum* h *meum exactores sui spoliauerunt.* Nec dubiũ, quin ciuitates & prouinciæ hoc execrando peccato, quod à tyrannicis magistratibus perpetratur, in summum sæpè discrimen adducantur.

f Esaiç 10.a Deut. 27. c Iob 24. a Matt. 23. b

g Esaiæ 1. c Ierem. 5. g Zacha. 7. c Psalm. 93. a Amos 5. c

h Esaiæ 3. c

V.

Quid postremò Scriptura docet de mercede operarijs retenta, vel imminuta?

Apud

APud Iacobum Apoſtolum legimus, quâm is grauiter diuitibus exprobret crudelem tenacitatem, ſummamque in defraudandis operarijs iniquitatem. a *Ecce merces*, inquit, *operariorum, qui meſſuerunt regiones veſtras, quæ fraudata eſt à vobis, clamat: & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introiuit.* Eccleſiaſticus b verò in hunc modum, *Panis egentiũ*, ait, *vita pauperis eſt: qui defraudat illũ, homo ſanguinis eſt. Qui aufert in ſudore panẽ, quaſi qui occidit proximũ ſuum. Qui effundit ſanguinem, et qui fraudem facit mercenario, fratres ſunt.*

a Iaco. 5. a

b Eccleſ. 34. d

Itaque lege diuina ſancitum eſt, c *Non negabis mercedem indigentis & pauperis fratris tui, ſiue aduenæ, qui tecum moratur in terra, & intra portas tuas eſt: ſed eadem die reddes ei preciũ laboris ſui ante ſolis occaſũ, q̃a pauper eſt, & ex eo ſuſtentat animã ſuam: ne clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum.*

c Deu. 24. c Leuit. 19. c Tob. 4. c Mala. 3. a

VI.

Quò referenda eſt omnis hæc de pecca tis tractatio, & quis illius vſus?

HAEC tractatio ad priorem ſpectat Chriſtianæ Iuſtitiæ partem, quæ in malis cognoſcendis & fugiendis eſt poſita: Vſus autem ac fructus tractationis eſt, ea quæ verè mala, Deo contraria, hominibus pernicioſa ſunt, ritè diſcernere, diſcreta prorſus cauere, & ſi quid horum admiſſum ſit, ſedulò expiare.

Hinc etiam diſcimus, quo modo ſapiẽs à ſtulto, iuſtus ab impio differat. a *Sapiens enim timet, & declinat à malo: Stultus verò tranſilit, & confidit.* b *Non enim recipit ſtultus verba prudẽtiæ, niſi ea dixeris quæ verſantur in corde eius*, teſte Salomone qui hoc etiam ſcriptum reliquit: c *Iuſtorum ſemita quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit vſque ad perfectam diem: via impiorum tenebroſa, neſciũt vbi corruant.* Plerique certè pecca-

a Prouer. 14.b

b Prouerb. 18.a

c Prou. 4.c

ta

ta quæ indicauimus, perniciosas illas animorũ pestes, turpiter d ignorant: alij, vt norint maximè, nõ fugiunt tamen, neque detestãtur. Pessimi verò illi sunt, qui peccati consuetudine e obduruerunt: de quorum genere dictum est illud: f *Impius cùm in profundum venerit peccatorum, contemnit: sed sequitur eum ignominia & opprobrium.* Ea verò in primis contemnit, quæ Christiana iustitia non solùm ad vitiorum obseruationem seu differentiam cognoscẽdam, sed etiam ad eorum deuitationem & expiationem adhibendam postulat.

d Aug. de gratia & libero arb. ca. 3. & li. 3 de liber. arbit. ca. 22. Bern. epist. 77. ad Hugonem. Chrys. ho. 26. in epi. ad Rom.
e Vide sup. de obstinatiõe, & August. in Enchir. ca. 80.
f Prou. 18. a

DE PECCATORVM EXPIATIONE.

I.

Quibus verò modis peccata expiãtur?

Conc. Trident. sess. 5 canon. 3. & sess. 6. ca. 2. & 7.

HIC in primis est extra controuersiam, Christum nobis esse a propitiatorem, & illum Dei

a Rom. 3. d 1. Ioan. 2. a. 4. b. 1. c

Matth. 1. d Dei b agnum, qui tollit peccata
1 Cor. 1. d mundi, quique solus remissionem
1. Tim. 2. a peccatorum nobis potuerit pro-
Heb. 1. a. 9. c mereri, & purgationem eorum
Actor. 4. b facere.
c Act 15 b

Heb. 11. a. b Deinde certum est, Deum fide
Gal. 2. c 3. a purificare corda, vt Petrus c in-
Rom 3. d quit, quòd citra fidem (humanæ
Lucæ 7. g salutis ostium ac fundamentum)
Ephe. 2. b nullus peccatorum remissionem
Trid. sess. 6 aut expiationem consequi aut spe
can. 8. rare possit. Fide d verò destitu-
d Aug. tra. untur, qui cum Ecclesiæ fide non
67. in Ioā consentientes, vana quadam e fi-
Leo ser. 4. ducia peccati remissionem & iu-
de natiuit. stificationis gratiam propter Chri
Domini. stum sibi alijsque pollicentur.
e Vide sup.
de p̄sump.

f Cyril. li. 2 Quî verò in Ecclesiæ Fide & e-
in Leuitic ius vnitate persistentes, à peccatis
Aug. lib. 2. cupiunt liberari, multos illi mo-
cōt. Cresc. dos f ad peccatorum suorum ex-
c. 12. Chrys. piationem in scriptura proposi-
conc. 4. de tos habent, inter quos principem
Laz. in fine tenet locum Pœnitentiæ sacra-
& ho. 6. in mentum, quo neglecto, g frustra
Ioā. 1. de
g Vide sup.

de reliquis lethalium peccatorum remedijs adhibendis agitur. Hoc enim vt præsens, ita necessarium pharmacũ Christus animarũ medicus instituit, cõtra oẽm peccati lepram valiturum, idque commendans dixit sacerdotibus: b *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.*

in Sacram. Pœniten.

b Ioã. 20. f

Secundò purgantur & expiantur eleemosyna: quia scriptum est, a *Eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras.* Monet igitur Propheta, b *Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum.*

II.

a Tob. 4. b 12. b Eccl. 3. b. d Prou. 13. b 15. d. 16. a Lucæ 11 f

b Dan. 4. c Esaiæ 1. c Hebræ. 13. c Vide inferius de eleemosyna.

Tertiò remittuntur peccata, dum quantumuis læsi fratri offensam condonamus: dicente Domino, c *Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater cælestis delicta vestra.*

III.

c Matt. 6. b Lucæ 6. c Marci 11. c Eccle. 28. a

Quartò idem fit, cùm peccantem fratrem corripiendo emendamus ac lucrifaciamus, sicuti scri-

IIII.

d Iaco.5. d ptum est: d *Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore via sua, saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.*

V. Quintò huc pertinet abundantia syncerę charitatis, ad impetrãda, & conficienda bona omnia prępotentis: ob quam de Magdalena dicitur: e *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* f *Charitas enim operit multitudinem peccatorum.*

e Lucæ 7. g

f Prou.10.b &1.Pet.4.b

VI. Sextò ad idem valet g contriti cordis sacrificium, quod nunquam despicit Deus, & humilis cognitio sui, confessioque peccatorum. h Respicit enim Dominus in orationem humilium, & non despicit preces eorum. Vt hinc etiã Dauid de seipso testetur, a *Dixi cõfitebor aduersum me iniustitiam meã Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.* Ac Ioannes generatim omnibus verè confitentibus hanc gratiã pollicetur; b *Si confiteamur,* inquit,

g Psal.50 d Lucæ 18.c Matt.18. d Eccles.21.a

h Psal.101.c

b Psal. 31.b

b Ioan.1. d

inquit, *peccata nostra, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate.* Igitur c Niniuitæ cùm humilitatis & pœnitentię operibus sedulò insisterent, præsentem Dei iram placauerũt, & iamiam imminens vrbi ac patrię exitium auerterunt. Quare de illis sic scriptũ legimus: b *Vidit Deus opera eorum, quia conuersi sunt de via sua mala, & misertus est Deus super malitiam quam locutus fuerat vt faceret eis, & non fecit.*

c Ion. 3. b. e Matth. 12. d Lucæ 11. d 3. Reg. 21. g Sapie. 11. d Cyp. li. 1. epist. 8. & li. 4. epi. 4. & li. 5. epi. 12. b Ionæ 3. d Num. 25. c Psal. 105. e

Sic demum scriptura teste discimus, his e alijsque modis & officijs veræ pietatis, Christi gratia editis, hoc effici, vt credentium & pœnitentium in Ecclesia, sicut diximus, peccata expientur. Eoque spectãs Apostolus monet: f *Has habẽtes promissiões charissimi mũdemus nos ab omni inquinamẽto carnis et spiritus, pficiẽtes sanctificationẽ in timore dei.* Nec minus grauiter Iacobus: g *Emũdate,* inquit, *manus peccatores,*

e Prou. 10. a Acto. 8. d 2. Cor. 7. c f 2. Cor. 7. a 2. Tim. 2. d g Iaco. 4. e Ezech. 18. f

& purificate corda, duplices animo. Miseri estote, & lugete & plorate: risus vester in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem. Humiliamini in conspectu domini, & exaltabit vos. Etenim non sufficit mores in melius commutare, & à factis malis recedere, vt Augustini b verbis interim vtamur, nisi etiam de ijs, quę facta sunt, satisfiat Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis.

b Hom. 50. ex 50. c. 15. Et in enchiri. ca. 70. & Cyp. de lapsis in fine et alij vt supra de satisfactione

Alioquin quisquis de peccatis lethalibus in se aliqua dominari cognouerit, vt idem a Augustinus est author, nisi dignè se emendauerit, & si habuerit spacium, longo tempore pœnitentiam egerit, & largas eleemosynas erogauerit, & à peccatis ipsis abstinuerit, illo transitorio igne, de quo dixit b Apostolus, purgari non poterit, sed æterna illum flamma sine vllo remedio

a Serm. 41 de sanctis. b 1. Cor. 3. Idē Aug. hom. 16. ex 50. in enchirid. ca. 67 Itē de fide & oper. c 16. & quęst. 1. ad Dulcitium.

medio cruciabit. Non enim capitalia post hanc vitam, sed minuta peccata purgantur expianturque.

II.

Quid verò de minutis peccatis est sentiendum?

ID scilicet, quod eiusmodi leuiora, vti mentis euagatio, verbum ociosum, risus immoderatus, & consimilia, quæ quotidiana, seu venialia peccata dicuntur, & sine quibus hæc vita non ducitur, a *in multis enim offendimus omnes*, vt antea quoque monuimus, etsi lethalia non sunt, & in speciem minuta videntur, tamen haudquaquam sunt b contemnenda. Siquidem DEO displicent, seu vt Paulus loquitur, c contristant spiritum sanctum, obfuscant conscientiam, charitatis feruorem imminuunt, virtutumque profectum remorantur, & ad grauiora sæpe vitia periculaque pertrahunt. Vnde scriptum est, d *Qui*

Aug. in enchi. c. 78. 79 & li. 21. de ciu. dei ca. 27. Isid. li. 2 de sum. bono ca. 18.
a Iac. 3. a 1. Ioan. 1. d Eccle. 7. c Prou. 14 b Psalm. 31. b
b Aug. de decē chor. cap. 11. & in psal. 129. ser. 244. de tēp. Itē tra. 12. in Ioan.
c Ephes. 4. g Chry. hom. 87. in Mat. 8. in 1. Cor. & in ser. de leu. pec. peric. Bern ser. 1. de cōu. Pauli, & in tra. de præc. & dispensat.

b Eccl.19.a *spernit modica, paulatim decidet.*
e Ibid 3. c *e Qui amat periculum, peribit in illo.*
f Eccle.9.d *f Qui in vno peccauerit, multa bona perdet.*

g Apo.21.g Psalm.14 a 23. a

Cauendæ sunt igitur, quantum licet, hæ labes & sordes animæ: quoniam vt legimus, *g non intrabit in cælestem Hierusalem aliquid coinquinatum.* Ac nisi in hac vita illæ diluantur, etiam h post mortē hominē grauant, nec sine pœnis quidē acerbis purgatorij ignis expiātur. Qui quidē ignis, etsi perpetuus nō sit, tamen, si August. i credimus, grauior est, quàm quicquid homo in hac vita potest perpeti.

h Vide sup de Satisfactione.
i In psal. 37. et ser. 41 de sanctis. Greg. in 3. psalm. pœnitentialē.
a Aug. epi. 108. in Enchir, ca. 71. & 72. In Ioan. tract. 12. ser. 41. de sanct. Libro 21. de ciuit. ca. 27 et hom. 50. ex 50. ca. 8. Cōc. Tole 4. can. 9.

III.

Quibus autem remedijs peccata leuiora purgantur?

VT eiuscemodi animæ sordes in hac vita diluantur, Ecclesia vetus remedia isthæc a agnouit & in vsu habuit, humilem sui accusatiōem, dominicam precationē, pectoris tunsionem, & alias id genus

nus pias in Deum, ac etiã erga ꝓximum exercitationes, corporiisq; afflictiones spontè ac religiosè suſceptas. Quæ quidem remedia tantò lubentius ac studioſius amplectuntur ſapientes, quò rectius norunt, & diligentius expendunt diuinæ iuſtitiæ in vindicandis b peccatis ſeueritatem. Quod vel ex illa metuenda Christi ſententia planũ fieri poteſt: c *Dico vobis, quoniã omne verbum ocioſum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij.* Itemque ex illo dicto Petri, d *Iuſtus vix ſaluabitur.* Vt hinc Iob, vir alioquin iuſtus & innocens, dixerit: e *Verebar omnia opera mea, ſciens quia non parceres delinquenti.* Et Apoſtolus Paulus: f *Horrendũ eſt incidere in manus Dei viuentis.* g *Quod ſi noſipſos dijudicaremus*, vt idẽ admonet, *non vtiq; iudicaremur. Beatus* h *igitur homo, qui ſemper eſt pauidus: qui verò mentis eſt dura, corruet in malum.*

b Iob 24.b Proſper in ſent. Auguſt. c. 210. & Aug. in pſal. 58.
c Matt. 12. c
d 1. Pet. 4. d
e Iob 9. c
f Heb. 10. f
g 1. Corint. 11. g
h Prouer. 28. b

An

Ber ser.34. ex paruis sermonib. Chrys. in psal.4. & ho.16.in epi ad Eph Aug. ser. 59. de tēp. a Psal.36 c 33.c & ibidem Aug. b Rom 12.c 1. Pet.3.b Tob.4. d Esaiæ 1.c Eccle.3.d Colos.3. d Ephe. 4. e. g. f Iacobi 4. d Mat.3.c.7.c c In sentēt. Prosp.c 86 Aug li.19. de ciuitate Dei, ca.14.

IIII.

An né satis est à peccatis abstinere?

IVstitia quidē Christiana, de qua hucusq; diximus, duas partes ꝓponit, & velut ęquè necessarias nobis cōmendat hisce verbis: a DECLINA A MALO ET FAC BONVM. Sicut & Paulus docet: b ODIENTES MALVM ET ADHAERENTES BONO. Nō sufficit igitur, quod c Augustinus perspicuè dixit, abstinere à malo, nisi fiat quod bonum est: & parum est nemini nocere, nisi studeas multis prodesse.

Quapropter absoluta vtcunque iustitiæ priore parte, quæ mala prohibet, consequens est, vt fauente Christo de altera porrò, quę in bonis consectandis est posita, dicere pergamus..

DE

DE TRIPLICI GENERE BONORVM OPERVM.

I.

Iustitia Christiana circa quæ bona versatur?

HAEC iustitia tam a latè patet, vt omnia bona, quæ honestè, iustè ac piè fiunt, in se contineat, nobisque expetenda & consectanda proponat. Vnde ita fideles Apostolus commonefacit: b *Ambuletis dignè Deo per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes:* c *prouidentes bona non tantùm coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus.* Hic enim nostræ vocationis, & Christianę iustitię per Christum partæ verus est vsus ac fructus proprius, Petro teste, d *vt peccatis mortui iustitiæ viuamus*, hoc est, quemadmodum à Paulo explicatum est, e *Vt abnegantes impietatem, & secularia desideria, sobriè, &*

a Chrys in psal. 4. & 14. & hom. 23. in Gen.

b Col. 1. b

c Rom. 12. d 2. Cor. 8. d Matt. 5. b 1. Petri 2. c

d 1. Pet. 2. d

e Tit. 2. d Vide Bern. serm. 2. de resurrect. Domini.

iuſtè, & piè viuamus in hoc ſeculo. In eũdẽ ſenſum nobis ꝓponitur euã- f Lucæ 1. g gelicũ illud f *vt ſine timore, de manu inimicorum noſtrorum liberati, ſeruiamus illi in ſanctitate & iuſtitia coram ipſo omnibus diebus noſtris.* Nam g Tit. 2. d idcirco redemit nos Chriſtus g *ab omni iniquitate, vt mundaret ſibi populũ acceptabilẽ, ſectatorẽ bonorũ operũ.* h Eph. 2. b h *Ipſius enim Dei ſumus factura, creati in Chriſto Ieſu, in operibus bonis: quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus.*

Ita conſtanter Paulus ſcribit, omneſque admonet de obſeruanda & colenda ſemper iuſtitia Chriſtiana. a 1. Ioã. 3. b Proinde Ioannes etiã prudenter admonet & abſolutè definit: a *Filioli, nemo vos ſeducat. Qui facit iuſtitiam, iuſtus eſt, ſicut & ille iuſtus eſt: qui facit peccatum, ex diabolo eſt.* b Iac. 2. b Et Iacobus conſtanter docet: b *Ex operibus iuſtificatur homo, & nõ ex fide tantùm. Sicut enim corpus ſine ſpiritu mortuum eſt: ita & fides ſine operi-*

Auguſt. in præfat. in pſal. 31. Itẽ de fide & oper. ca. 14 Chryſ. ho. 2. in Gen

operibus mortua est. Tum idem rursus, c *qui perspexerit in lege perfecta libertatis* (siue in legem perfectá quę est libertatis) *& permanserit, nõ auditor obliuiosus factus, sed factor operis, hic beatus in facto suo erit.* Nec aliud sanè voluit Paulus cùm diceret: b *Non auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.*

c Iacob.1.d

b Rom.2.b

II.

Quem fructum pariunt opera iustitia Christiana?

PReclarum sanè atque multiplicem, cûm in hac, tum in futura vita. Huc enim spectat Pauli sentẽtia, a *PIETAS ad omnia vtilis est, promissionẽ habens vitæ quæ nunc est, & futuræ.* Tum alibi scriptum legimus, b *Bonorum laborum gloriosus est fructus.*

a 1.Tim. 4.c
Prou. 11.c
2 Par. 15.b
Matt. 10. d
19 d
Genes.12.c
15.a
Eccle. 12 a
36.c
Hierm.31.c

Primùm enim, hęc opera ex viua fide, id est, per charitatem cooperante profecta, non modò signa sunt Christianæ vocationis, sed eádem nobis quoq; cõfirmát, cer-

b Sap.3. d.
10.d
Malac. 3. d
1.Cor.15. b
Heb. 6.b
c Gala.5.a

certamque faciunt. Quamobrem Petrus Apostolus, qui ad opera bona nusquam non cohortatur, hoc etiam adiecit: b *Fratres, magis satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis. Hæc enim facientes, non peccabitis aliquando.*

b 2. Pet. 1. b
Cyp. li 1. epi. 1. ad Cornel. in fine.

Secundò gratiam credentibus e augent, atque f sanctificationem perficiunt, Apostolo teste: vt hinc etiã Iacobus affirmet, quòd fides, quæ operibus cooperatur, g ex ijsdem quoque consummetur.

e 2. Cor. 9 c
Col. 1. b.
1. Pet. 2. a
f 2. Cor. 7. a
Rom. 6. d
Apoc. 22. c
Eccl. 18 c
Tridẽ. sess. 6. ca 10.
g Iaco. 2 d

Tertiò h fiduciam bonæ conscientiæ pariunt, magisque ad orandum & quidlibet à Deo impetrandum animant. Scriptum est enim: a *Fiducia magna erit coram summo Deo eleemosyna omnibus facientibus eam.* Et rursus: b *Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum: & quicquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius custodimus,*

h Ioã. 3 c
1. Ioan. 4. c
Iacobi 1. d
Gala. 6. a
a Tob 4. b
b 1. Ioã. 3. d
Ioan. 15. a
August. in præfat. psalmi 31.

&

& ea quæ sunt placita coram eo, facimus. Exemplum extat in Ezechia Rege, qui bona conscientia fretus, ac Dei voce in hoc ipso comprobatus dixit: c *Obsecro Domine, memento quæso, quomodo ambulauerim coram te in veritate & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim.*

Demum id efficiunt, vt laborantes in vinea d Christi, denariū diurnū accipiamus, hoc est, promissam æternæ vitæ mercedem, e iustitiæque e coronam, quam in Ecclesia, f Dei mandata seruantes, g in Christo h promeremur. Ait igitur Dominus, a *Voca operarios, & redde illis mercedem.* Ait Dauid: b *Seruus tuus custodit ea,* diuina scilicet præcepta, *in custodiendis illis retri-*

c Esai. 38. a 4. Regum 20. a Psal. 7. b. 16 a. d. 17. b. c 25. a. c. 34. d. 131. a
d Mat. 20. a Aug. tract. 67. in Ioā. & Greg. l. 4 dialog. ca. 35.
e 2. Tim. 4. b Iacobi 1. b
f Mat. 19. c
g Ioan. 3. c. 15. a
h Eccl. 16. b Heb. 13 c Sapien. 3. a 2 Thes. 1. b Apoc. 3. a

Trid. sess. 6. ca. 16. Cypri. de vnit. eccl. Aug. ep. 105. & li. de morib. eccl. cathol. ca. 35. a Matth. 20. a. Sap. 5. c b Psal. 18. c Heb. 11. b. c Luc. 14. c Col. 3. d Ephe. 6 b 2. Cor. 4. d Aug. in psalm 93. c Psalmo 118. Matth. 19 b August. in psalm. 120.

retributio multa. Ac iterum, c *Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem.* Ait & Paulus: d *Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex: non solùm autem mihi, sed & ijs, qui diligunt aduentum eius.* Ait denique & ipse Christus: e *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Et iterum: f *Procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij.* Tum alibi: g *Qui facit voluntatem patris mei qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cælorum.*

d 2. Tim. 4.b
Aug. hom. 14. ex 50. Itē in psal. 83. & 100. & tract. 3. in Ioan. 2. Concil. Arausic. cap. 18. Matth. 5.b.6.a.b. 10. d. Apocal. 2. b.c.g.3.c. d 14. c
e Matthæi 19.c
f Ioan. 5. c Matth. 25. b.c.d. August. in psalmum 49. g Matt. 7.c

Ex quibus fit perspicuum, quanti nostra omnium referat, si vitam æternam cupimus, diuinas obseruare voces, h *Qui iustus est, iustificetur adhuc, & sanctus sanctifi-*

h Apo. 22.c Eccle. 18.c

ctificetur adhuc. Ecce venio citò, & merces mea mecum est, reddere a vnicuiq; secundum opera sua. b *Bonum igitur facientes non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes,*

a Psal. 61. b Matth. 16. d Rom. 2. b. c
b Gala. 6. b Eccle. 51. d August. in psal. 111. & quæst. 4. ad Dulcitium

III.

Quot sunt genera bonorum operum, in quibus iustitia Christiana præcipuè cernitur & exercetur?

EIusmodi sunt triplicia, sicut sacris è literis accipimus, videlicet, Oratio, Ieiunium, & Eleemosyna. Nam reliqua ferè benefacta, quæ ex fide viua proficiscuntur, & iustitiam Christianam commendant, augent atque consummant, ad hosce tres fontes facilè a referuntur. Hinc illa præclára vox angeli Raphaëlis, b *Bona est oratio cũ Ieiunio, & Eleemosyna: magis quàm thesauros auri recondere.* Augustinus verò dilucidè c dixit: Hæc iustitia hominis in hac vita, Ieiunium, Eleemosyna, Oratio,

Pet. Chrysol. ser. 43. Leo ser. 1. & 4 de ieiunio 10. mensis. Ber. in sent. sect. 11
a Aug. de pfect. iusti tia respõs. 16.
b Tob. 12. b
c In psalm. 42.

b Mat. 6. a De quibus Christus b apud Matthæum sigillatim docet, addit que promissiones de parata cælesti mercede ijs, qui in Ecclesia e Aug. ser. 60. de tempore. citra e hypocrisim sincerè ieiunant, orant ac eleemosynam tribuunt. Hinc fidelis illa sponsio f Matt. 6. a toties repetita: f *Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.* Et hæc ipsa sunt, in quibus Christus, vt bene g Matt. 5. c beateque viuamus, g abundare vult nostram iustitiam, & ita luh Ibidē. b cere h coram hominibus, vt videant opera nostra bona, & glorificent Patrem. Ad hæc pręstanda. a Ephe. 2. b in Christo a creati & destinati sumus, quæ nimirum præparauit Deus, vt in illis ambulemus. Prob Mat. 25. d Ioan. 5. e pter b hæc è charitate præstita, iusti in regnum adsciscentur æternum: ob eadem verò neglecta, iniusti in gehennam ignis præcipitabuntur.

c Lucę 18. b Vt verò c Pharisaicum ac vanum est, cum aliorum contemptu seip-

seipsum iustificare, b & suis operibus fidere: ita Christianum est atque legitimum, hominem cũ sui submißione operibus bonis operãm sedulam dare: & si quãdo gloriari velit, in c Domino gloriari, vt qui operatur in nobis velle & perficere, f Apostolo teste.

b Ro. 10. a Trid. conc. seß. 6. c. 16.
c 1. Cor. 1. d 2. Cor. 10. d
f Phili. 2. b

IIII.

Quid est ieiunium?

NON simplex huius nominis est acceptio. Magnum & generale Ieiunium a Augustinus vocat, abstinere ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus seculi. Deinde b Philosophicum, vt quidam vocant, Ieiunium, est parsimonia illa cibi ac potus moralisque sobrietas, qua temperatè etiam ab Ethnicis secundum rectam rationem viuitur. Tertiò c Ecclesiasticum est ieiuniũ, vtpotè cùm iuxta certum Ecclesiæ morem atque præscriptum, certis diebus & carnium esum nobis subtrahimus, & vnica

a Aug tra. 17. in Ioan. & lib. 2. quæst. euãgel. ca. 18.
b Hier li. 2 aduers. Iouinianum.
c Cle. cõst. Apost. li. 5. ca. 13. 16 19 20. & 21. Isid. li. 1. de eccl. offi. c. 36. & seq. Rab. de instit. cler. l. 2 ca. 7 & seq. Iuo part. 4 c 25. & seq. Burch. li. 13

taxat refectione contenti ſumus. Cuiuſcemodi ieiuniũ piè & Chriſtianè ɔ ſuſcipitur ad cultum diuinum religioſiùs exhibendum, ad carnem edomandam, ſpirituique ſubijciendam, ad fructus pœnitentię dignos prędtandos, ad obedientiam exercendam, ac demum ad quamlibet DEI gratiam conſequendam.

ɔ Cypr. de ieiunio & tẽtationib. Chriſti. Athan. de virgin. Chryſ. ho. 1 & 2. in Gene. & in ſer mo. de ieiunio. Baſil. orat. 1. & 2. de ieiunio. Aug. de vtilitate ieiunij. Ambroſ. in li. de Helia & ieiunio, & epiſt. 82. Leo in ſer. de ieiunio 7. & 10. menſis pentecoſtes & Quadrag.

V.

Quid verò his reſpondendum eſt, qui legem Eccleſiaſtici ieiunij conuellunt atque contemnunt?

PRImùm admonendi ſunt iſti, ne falsò Catholicis affingant, quod Apoſtolus * deteſtatur, & Eccleſia ſemper dãnauit in Iudęis, Manichæis & Priſcillianiſtis: quod videlicet aut ſecundum legem Moſaicam, aut ex ſuperſtitione à cibis quibuſdam abſtineant.

* 1. Tim. 4. a Col. 2. c. d Deu. 14. a. b Can. apoſt. 50. et 52. Cõc. Gangrẽ. can. 2. 1 Tolet. in aſſert. fidei. 1. Bracc. cano. 14. & 32

Catho-

Catholici enim, ficut Auguſtinus a reſpondet, Fauſto Manichæo a reſpondet, quòd à carnibus abſtinēt, edomādi corporis cauſa id faciūt, ꝓpter animam ab irrationabilibus motibus amplius humiliandam, non quòd carnes eſſe immundas credant. Nec ſolùm à carnibus, verùm à quibuſdam etiam terræ fructibus abſtinent, vel ſemper, ſicuti pauci, vel certis diebus atque temporibus, ſicuti per Quadrageſimā fermè omnes. Sic Auguſtinus, atque ante illum idipſum etiam docet Epiphanius: vbi confutat Aërianam b hæreſim, quæ ſtata Eccleſiæ ieiunia cuique libera eſſe vult, atque ad ea neminem obligari.

a Li 30. cōtra Fauſtū, cap. & de morib. Manich ca. 13 et 14. cōtra Adimāt. c. 14. Item Theodoretus in epit. diuin. decret ca. de abſtinēt. Berna. ſer. 66. in cantica. Iſidor. li. 1. de off. Eccl. ca. 44 Gene. 1. d. 2 c. 9. a Leui. 10. b Num. 6. a. Iud. 13 a. c. Hiere. 35. a. b. d. Danie. 1. b. c. 10. a. Matt 3. a. Mar. 1. a. Lucæ 1. b. Actorum 15. d. e. Roman. 14. d 1. Corint 8. d. 1. Timoth. 5. d. Sexta ſynodi Conſtant. canon. 56. Gregor. ad Aug. Anglor. Epiſco. teſte Gratian diſt. 4. & Iuo parte 4. ca. 29. Athan. in vita Antonij. Hier. in vita Pauli Erem. & Hilarionis. Epipha. in comp. doct. Eccl. Cath. b Hære. 75. & Aug. hæreſ. 53. Item Damaſc. de hæreſ.

Quod autem in publicis c ieiunijs, ſicut & in precationibus & ferijs, ratio temporis obſeruatur, id ordinem & concordiam publicã in Eccleſia confirmat, illuſtrat ac promouet. Deinde priuata ieiunia non ita multi quidem imponerent ſibi, vtpote naturali carnis amore ventriſque ſtudio ad ſuſcipienda ea impediti.

c Hier. in epi. ad Gala. ca. 4. Leo ſer. 3. & 4. de ieiun. 7. mẽſ. & ſer. 4. de quadrageſ. Baſ. orat. 2 de ieiunio.

Iam quòd magni momenti, & certi meriti ſit, eiuſmodi ieiunia reuerenter amplecti, ſeduloq; obſeruare, tam apertè probat Hieronymus d contra Iouinianum, hac de re amplius, vt à nullo poſsit dubitari. Quibus addenda ſunt, quæ ſuprà docuimus de præceptis Eccleſiæ obſeruandis, idque ad ſcãdalum e euitandum, & ob diſciplinam publicam retinendam: neq; modò propter iram, ſed etiam propter conſcientiam, vt Apoſtolus * dixit.

d Li. 2. Auguſt. hære. 82. & Amb. epiſt. 82.
e Aug. ep. 118. ad Ianuar. ca. 2.
* Ro. 13. b

Conſtat autem, ſicut omnium æta-

ætatum f scriptores comprobant, Ecclesiæ disciplinam, consuetudinem, traditionem, sanctionẽ hâc, & esse constantem, & inde ab initio fuisse, vt diebus quibusdam, præfertim g Quadragesimæ, ieiuniũ hoc Ecclesiasticũ obseruaretur. Ita docẽt Canones h apostolorũ & sacrosáctæ i synodi. Gágrensis k quidẽ anathemate eos ferit, qui cõmunia totius Ecclesiæ ieiunia contemnunt: l Toletana verò communione eos priuari iubet, qui sine ineuitabili necessitate & euidenti languore carnibus in Quadragesima vescuntur.

f August. epist. 86. Epip. in cõpendia. doctri. Calix. epist. 1. ad Benedictũ. Leo serm 1 & 2. de pẽtecost. Itẽ serm. 8. et 9 de ieiunio 7 mens. & serm. 8. de ieiunio 10. mensis. Raban. lĩ. 2. de institu. clerico. ca. 24 Conc. Mogunt. ca. 34. Salegunstad. can. 2. Bernard. in vigil. Andreæ

g Ignat. ad Philip. Epiph. in compend. doctrin. Theophilus Alexand. li. 5. paschal. Maximus in sermonib. de quadrag. Itẽ Amb. Aug. Leo & Bern. de eadẽ. Cyril. li. 10. in Leuit Isid. de off. ca. 36. Aug epi. 119. ca. 15. & in psal. 110.

h Can. 68

i Laod. can. 50. 2. Braccar. can. 9. 4. Cartha. ca. 63. Tribur. cap. 35 Agath ca. 12.

k Can. 19. Itẽ Mogunt can. 35.

l 8. Tolet. can. 9 Vide Telesph. in epi. ad vniuersos. Theophilũ Alex. li. 3. pasch.

Aug ſerm.64.de temp.Nicep.li.17.ca 32. Chryſ. hom.6.ad popul. Item 1 & 2.in Gen.

Et ſingularis patrum eſt ardor m in commendando, vrgendo & exigendo m ieiunio, præſertim quadrageſimæ, quod quidam ab Apoſtolis n inſtitutum videri volunt. Ab hoc patrum ſpiritu ſunt alieni, qui ieiuniorum legem ſibi alijſq; relaxant, & carnis licentiæ, non libertati euangelicę patrocinantur. Hi carnem o cum vitijs & concupiſcentijs nolũt crucifigi, ac p in de quæ ſunt ſpiritus, non ſapiunt: ſed ſpiritum potius p extinguãt, aduerſus doctrinam apoſtolicam. Deinde palam obſiſtunt Eccleſiæ matri, imo etiam q Chriſto in Eccleſia ſponſa r loquenti atq; præcipienti, vnde ſibi certam s damnationem acquirunt, quando ſanctum & ſalutiferum, & ab Eccleſia nobis vſquecommendatum ieiuniorum

m Baſi. oratio.2. de ieiunio. Aug.ſerm 62. de tempore. Amb. ſer. 23.25.34. 36.& 37.
n Hiero.ad Marcellã contra errores Mõt. epiſt. 54.
o Gala.5.d 1.Cor.2.d
p 1. Theſſ. 5.c. Maximus ſer in litan.
q Aug. in epiſt.86.ad Caſulanũ
r Luc.10.c Matt.18.c 1.Cor.14.g. 1.Theſſ.2.c.Hier.55.b.d
Acto.15.e.2. Macha.6.d e.f.7.a. s Rom.13.a. Leuit.23.c. 1.Reg.14.d.f. 3.Reg.13.c Conc. Tridẽt.

iuniorum institutum abrogant repudiántue.

sess. vlt. August. tract. 73 in Ioan. Ambros. sermone 25. & 36. Chrys. ho. 12. in 1. ad Timoth. Rabanus libro 2. de institut. clericorum cap. 25.

V I.

Quid de ieiunio S. Scriptura tradit?

Diuina vox est, quæ per Ioëlem ad peccatores clamat: a *Cõuertimini ad me in toto corde vestro in ieiunio, fletu & planctu.* Nec multò pôst: b *Canite tuba in Sion,* inquit, *sanctificate ieiunium, vocate cœtum, congregate populum,* vel sicut alij legunt: Sanctificate ieiunium, prędicate curationem. Vt hinc discamus, ieiunium sanctificari cęteris bonis operibus, & sanctificatũ curationi pficere c peccatorum, vt Hieronymus d interpretatur. Nam vt idem è sacris literis e colligit, per Ieiunia Daniel f vir desideriorum futura cognouit: & Niniuitæ g iram placauerunt Dei:

Iud. 20. d 1. Reg. 7. b. 31. d. 2. Regũ 1. b. 3 g 12. d. e. 3. Regum 21. g 1. Par. 10. d 2. Para. 20. a. c. 1. Esd. 8. d. e. 2. Esd. 1. a.

a Ioel 2. c. & 1. c

b Ibidem.

c Gre. ho. 16. in euang. Maxi. ho. 1. de ieiunio quad. c Augu. ser. 60. 62. 69. 230 de tẽp. Ber. serm. 4. de quad. Hier. in ca. 6 Daniel. d Li. 2. cõ. Ioui. e Ibidẽ. vide & Aug. ser. 65. de tẽp. & Chrys. in ho. de Iona. f Dan. 9. a. f. g. 10. b. c g Ionę. 3. d

h 3.Reg.19 b * Exo 24.d.34.d Deut.9.b.c * Matt. & Lucæ 4.a * Mat.17.c Marci 9 d a 2.Co 11.f b Psalm. 101.b c Psal 34.b d Lucæ 5.g Marci 2. c Mat.9 b.Et ibi. Hiero e Act.13.a 14.d.f. Co. 6.a.Lu.2.f Matt.6.b To.3.b.Iu dith 4.b.c 8.a. Esther 4.a.d 14.a Iere 36.b Baruch 1.a 1.Mach.3.f 2.Mach.13.c.d g Gala.5.d

b & Elias ac * Moses quadraginta dierum esurie, Dei familiaritate saturati sunt: & ipse * Dominus totidem dierum in solitudine ieiunauit, vt nobis solennes ieiuniorũ dies relinqueret: & acriora dæmonia docuit, * non nisi oratione & ieiunijs posse superari: & Apostolus frequenter a se ieiunasse dicit, & in psalmis pœnitens loquitur: b *Manducabam sicut cinerem panem meum, & potum meum cum fletu miscebam.* Et, c *Cùm mihi molesti essent, induebar cilicio, humiliabam in ieiunio animam meam.* Demum quid eo manifestius, quàm quod Christus affirmat d fore, vt cùm ipse sponsus discipulis suis maximè dilectus ablatus sit, tũc illos licet spiritu e sancto plenos ieiunaturos esse? Itaque Paulus fideles omnes hortatur, f *Exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros, in multa patientia, in vigilijs, in ieiunijs, in castitate.* g *Qui enim sunt Christi, carnem su-*

am

am crucifixerunt cum vitijs & concupiſcentijs.

VII.

Quid eſt Oratio?

EST a pius noſtræ mentis in Deum affectus, quo petuntur fideliter, quæcunq; ſunt nobis, aut alijs ſalutaria: quo diuinam quoque gratiam & virtutem celebramus, aut qualicunque ratione coram ſumma & æterna illa maieſtate nos b deuotos teſtamur. Vt huc ſpectet nō ſolùm precatio, ſed etiam c adoratio, d oblatio ſeu ſacrificium, e inuocatio, f laudatio, g gratiarum actio.

a Damaſc. li.3.ortho. fidei ca. 24 Aug.lib.2. de ſer. domi.in mōt. ca 7. & ſer. 230.de tempore Baſil.in Iulittam martyrem. Chryſ ho. 30.in Gen. Niſſenus in li. de orat. b Exo. 35. c.d. 2.Paral.29. g c Matth. 4 b. d Malac.1 c. Eſaiæ 56.c, Ioannis 4.c. e Roman. 10.c f Pſalm. 17 a. 145 a. g Eſaiæ 5. 6. c. 1. Timoth. 2 a Aug.epiſt. 59. ad Paulinum.

b Modum autem precandi & formulam ſingularem Chriſtus a prẹſcripſit, ſicuti ſuprà declarauimus. Et nullū eſt ſanè opus magis

h Aug tra. 73 in euāg. Ioan. Baſ. ca.2.conſt. monaſt. Bern ſer. 4 & 5.in quadrag. & in ſer.de quat.mod.orandi. a Mat. 6.b. Lucẹ 11.a. Vide ſup. de orat. Dominica.

gis in ſcriptura commendatum, b nullum pijs ſanctisque hominibus familiarius, nullum quod à pluribus & ſępius & diligentius, magisque neceſſariò in hac vita ſit exercendum, atque precatio.

Verè dictum illud, c *Oratio humiliantis ſe nubes penetrabit.* Item d *Oportet ſemper orare*, ardenti ſcilicet cordis affectu, & citra hypocriſim, & abſq; laudis e humanæ reſpectu, hoc eſt, in f ſpiritu & veritate.

Interim g orantes externum corporis geſtum & habitum, rituſque nonnullos adhibent ſæpè. Et rectè quidem, vt exempla ſcripturæ commonſtrant. Nam & Chriſtus Dominus nunc * ſubleuatis in cęlum oculis, nunc * elata voce, nunc in terram * proſtratus patrem orauit: Tum * Danielis ac

b Pſalm. 140. a Tobiæ 12. c Actor. 10. a Exodi 32. c Pſal. 105. d Iere. 7. c. 27. d. & ibi. Hier. Item epiſt. 12. ad Gaud. c Eccle. 35. d Pſal. 101. c 36. a Iudith 9. d. d Lu. 18. a. Eccl. 18. c. 1. Theſſ. 5. c e Matt. 6. a f Ioan. 4. c g Tertu. in Apolo. ad uerſ. gētes ca. 30. Aug. in li. de cura pro mort. gerenda ca. 5 Hierony. adue. Luci. & in vita Pau. erem. Itē de viris illuſt. in Iac. * Ioan. 17. a. 11. c. * Matth. 27. e. Lucæ 23. f * Matth. 26. d. Marci 14. d. Lucæ 22. c

ac Niniuitarum * precatio, quia nõ sine ieiunijs, sacco & cinere instituta fuit, magis commendatur. Nec frustrà de Publicano * dictũ est, quòd humili facie, depressis oculis pectorisq; tunsione suam in templo precationẽ instruxit. Quæ quidem licèt externa videãtur, & ab impijs etiam fieri ac ostentari queant, tamẽ hactenus laudem illa merentur, quatenus & piè corpus exercent, rediguntq; in obsequiũ creatoris, & animũ excitãt, fulciũt ac promouent in cultu interiore.

* Dani. 9. a
* Ion. 3. c. d
Iudit. 4. b. c. d. 9. a
1. Mach. 3. f
* Luc. 18. c
Exo. 9. f. g. 17. c.
Deu. 9. c. d
Num. 20. a
Psal. 87. b. 140. a
2. Paral. 6. b. 29. f
3. Reg. 8. f
Daniel. 6. c
1 Esdr. 9. b
Matth. 2. b Actor. 7. g. 9. g. 20. g. 21. a Ephes. 3. c 1. Corinth. 11. a Damas. lib. 4. Orthod. fidei ca. 13.

P 6 Præ-

De certis orandi temporibus videatur Augustin. hæresi 57. Beda in cap. 18. Lucæ. Anselm. in cap. 5. epist. 1. ad Thessal. Clemens constitut. Apost. lib. 8. cap. 40. Tertullianus in Apologetico cap. 2. Cyprian. de Orat. Dominica. Athan. de virgin. Basil. serm. 1. de institut. monach. & ca. 37. in regulis lõgioribus. Chrysost. hom. 59. ad popul. Hiero. in ca. 6. Daniel. & ad Eustochium. Concil. Aquisgran. can. 126. & sequentibus. Psalm. 118. 5. a, 54. c. Danielis 6. c. Actorum 3. a. 10. b. 16. c

Prætereà sunt hæc testimonia quædam fidei, humilitatis atque pietatis non negligenda, vt quæ non solùm spectanti proximo, sed etiam Ecclesiæ adferunt ædificationem.

Isidor. de summo bono lib.3.ca. 7. August. serm. 226. 230. de tēpore, & epist.121. Itē serm. 5. de verbis Domini. Cyp. de Oratio. Dominica. Amb.lib.3. de virginibus, & ser. 93. de Nazario & Celso.

VIII.

Cur in orando seduli & aßidui esse debemus?

PRimùm ob maximas & infinitas eorum, qui ritè precantur, vtilitates. Deinde quòd Oratio proprium & necessarium sit fidei exercitium. Habet præterea præceptum in diuinis a literis pasim, neque modò frequentem, sed etiā eximiam, plenamq; consolationis & suauitatis promisionem. b *Dico vobis*, inquit ipsa Veritas Christus: *Omnia quæcunq; orantes petitis, credite quia accipietis, & euenient vobis*. Et rursum: c *Ego dico vobis, Petite,*

a Mat.26.d Marc.13.d Lucæ 18.a. 11.a.b.21.g. Rom.12.c.Philip.4.b Coloss. 4. a. 1. Pet.4.b 1. Thessal 5.c Ephes.6.c 1. Timoth.5.a Heb.4.d Iaco.1.a.4 a.5.d b Marc 11.c Matt.21. b. 18.c.d. c Luc.11.b Mat.7.b Ioan.14.b.

te, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. Atque iterum: d *Si vos cùm sitis mali, nostis bona data dare filijs vestris: quantò magis Pater vester qui in cælis est, dabit bona petentibus se?* Talibus quidem dictis, vt rectè colligit e Chrysostomus, ac tali spe prouocauit nos ad orandum vniuersorũ Dominus. Nos verò decet obtemperantes Deo, semper omnem vitam in laudibus Dei, precibusque transigere, maiore studio curam agentes diuini cultus, quàm vitæ nostræ. Sic enim contigerit semper viuere vitam homine dignam. Hæc ille.

15. a. 16. d. 1. Ioan. 5. d. 5. c. Psalm. 49. c. 144. d Prouerb. 15. d. 2. Paralip. 7. c Ecclesi. 3. a. 38 a. Leuit. 4. f. 5. c. d. 6. a.

d Matthæi 7 b Lucæ 11. c

e Libro 1. de orando Deum. Vide etiam librum 2. Item hom. 5. de incõprehensibili Dei natura, & ad populum Antiochenum homilia 71. & 79. Gregorius homilia 27. in Euangel. & in Psalmum 6. pœnitentialem.

IX.

Quibus exemplis vim orationis & fructum colligemus?

IAcobus Apostolus, vt orationis virtutem explicaret exemplo, ita scripsit: * *Elias homo erat similis nobis, paßibilis: & oratione orauit, vt non plueret super terram, & non pluit annos tres, & menses sex.* Et *rursum orauit, & cælum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum.* Pluribus exemplis Augustinus a rem eandem comprobat: Orante * Mose & b Samuele vincuntur à Iudæis hostes Amalechitæ atque Philistęi. Orans Hieremias * confortatur in carcere. Orans c Daniel inter leões exultat. Orãtes d tres pueri in fornace, tripudiant. * Orans de cruce Latro, inuenit paradisum. Susanna e per orationem inter senes falsò accusantes defenditur. * Stephanus orans, in cælum suscipitur, & inter

* Iaco.5.d 3.Reg.17.a & 18.g Lucæ 4.d Eccle.48.a
a Aug.ser. 22. ad frat. in eremo.
* Exo. 17. c.d Iudith 4.c.d
b 1.Regũ 7.c.d
* Hierem. 23.c.d.f
c Dan.6 e
d Danielis 3.c.e
* Luc.23.f
e Dani.13.e
Acto. 7. g Hiero.cõt. Vigilãt. August.ser.1 & 4.de sanctis.

ter lapidantes pro Saulo exauditur.

Quibus f exemplis non modò fructus Orationis ostenditur, sed etiam precandi studium ac sedulitas nobis commendatur. Quare Scriptura quoque Apostolica cohortatur: * *Sine intermißione orate, in omnibus gratias agite.* Et rursus: * *Orate pro inuicem vt saluemini: multum enim valet deprecatio iusti aßidua.* Item, *Hæc est fiducia quam habemus ad Deum, quia quodcunque petierimus secundum voluntatem eius, audit nos.* Prætereà: * *Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita.*

DE

f Gen.25.c Exodi 8.c. g. 9.g.10.e 14.c.d.23. c.f Nu 11.a.12 d.14.c.16.c e.g.21.g. 1.Regum 1 b.d.12.c 4.Reg.19.c g.20.a 2.Para.20. a.c.e.33.c 1.Esdræ 8.e Tobiæ 3.a. b.d Iud.9.a.d. 13.a Psalmo 17. a.119.a Ionæ 2.a 1.Machab. 3. f.4.a.b Actor.12.a

* 1. Thess. 5.c

* Iac. 5 d.

1. Ioan. 5.c

* 1.Ioã.5.d

DE ELEEMOSYNA ET OPERIBVS MISERICORDIAE.

X.

Quid est Eleemosyna?

Vide Chrysost. ho. 13. in 2. Cor. & August. serm. 30. de verb. dom. * To. 12. b a Ser. 1. de opere et eleemos. Itē Pet. Chrysolog. ser 43. Leo serm 3. de ieiunio Pētecostes. Oseæ 6. c Matt. 9 b 12. a Prou. 21 a Phili 4. d He. 13 c b Lib 1 offic. cap. 11. Chrys serm. 36. ad popul. Antioc. Aug. serm. 26. de temp. & hom. 39. ex 50. Leo serm. 5. & 10. de quadrag. Gregor. Niss. de beatitudin. * Lucæ 6. f Psalm. 32. a. 118. b. 144. b. c

EST beneficium seu munus, quo alterius miseriæ ex nostro cōmiseratiōis affectu subuenitur. Quo spectat id, quod apud Tobiam Raphael angelus testatur. * *Bona est oratio cum ieiunio & eleemosyna*, vt intelligamus, sicut Cyprianus a admonet, orationes nostras ac ieiunia minus posse, nisi eleemosynis adiuuentur. * Bona misericordia, inquit b Ambrosius, quæ & ipsa perfectos facit, quia imitatur perfectum Patrem. Nihil tam commendat Christianam animam, quâm misericordia. Sic ille. * *Estote ergo misericordes, sicut* &

& Pater vester misericors est, vt sitis filij patris vestri qui in cælis est, qui solem suum oriri facit super bonos et malos, & pluit super iustos et iniustos. Ita Christus Saluator, & c Samaritanus noster, omni gratia & misericordia plenus, qui * pertransijt benefaciendo, & sanando omnes oppressos à diabolo.

c Luc. 10. f
* Act. 10. f

XI.

Quo pacto scriptura nobis commendat Eleemosynam?

MVltis a quidem & apertis præceptis, promissionibus & exemplis. Quin Cyprianus b docet, in Euangelio nihil præcipi frequentius, quàm vt insistamus eleemosynis dandis: nec terrenis possessionibus incumbamus, sed cæles tes thesauros potius recondamus. Hinc illę Christi sententiæ: c *Quod superest, date eleemosynam,*

a Deu. 15. b Esdrę 2. 8. c Tobiæ 4. b Psal. 40 a Pro. 11. c. 14 c. d. 19. c. 22 b. 25. c. 28. d Eccl. 4. a. b. d 7. a. d. 12 a. 17. c. 29. b Ezec. 18. b. c Matt. 25. d Lucæ 14. c
b Ser. 1. de eleemos. Vide etiã Aug. ser. 50 & 227. de temp. Item ho. 18. 19. 29. & 47. ex 50. Nazi de pauper. amore. Chrysost. hom 32. ad popul. & seq.
c Lucæ 11. f Hieron. ad Hedibiam quęst. 1.

nam: & ecce omnia munda sunt vobis. b *Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam. Facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cælis.* Atque alibi: e *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Breuiter, f *Date, & dabitur vobis.* Proinde Daniel Propheta impio Regi consulit: g *Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum.* Tum alibi legitur: h *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis.* Neque hominis verò, sed Angeli vox ea fuit. a *Eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire misericordiam & vitam æternã.* Quin & Christus ipse pronunciat: b *Quicunq; potum dederit vni ex minimis istis calicẽ aquæ frigidæ, tantum*

b Lucæ 12. d. 3. c. Mat. 6. a. c. 19. c. d Mar. 10. c. d 1. Tim. 6. d
e Luçe 16. c Aug. ser. 25 & 35. de verb. dom.
f Lucæ 6. f 2. Cor. 8. b c. 9 b 1. Tim. 4. c Ro. 12. c. d Iacobi 1. d
g Dan. 4. e
h Prou. 13. b Amb. ser. 30. et 31. Itẽ de Helia & ieiu. ca. 20. Leo in ser de collect. Chrys. ho. 23 in Acta Apost.
h Eccl. 3. d Am. ser. 15. Chrys. ho. 34. in Gen. Prosp. par. 2. de promiss & pdictiõ. ca. 7 a Tob. 12 b. 4. b. Esa 1 e. Prou. 15. d 16. a. 10. b. 1. Pet. 4. b. Iac. 5. d. b Mat. 10. d. Greg.

tùm in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam. c Beati igitur *misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* E contrario autem, vt Iacobus affirmat, d *Iudicium sine misericordia illi, qui non facit misericordiam.*

ho.5. in Euāg. Amb. in li. de viduis. Leo ser. 4. & 6. de quad. & ser. 6. de ieiu. 10. mēs. c Mat. 5. a d Iac. 2. b Prouc. 21. b

XII.

Quibus exemplis Eleemosynæ virtus & fructus declaratur?

IN sacris quidem literis a Abraham & Loth, propter hospitalitem & Deo placuisse, & Angelos b hospitio excepisse dicuntur. c Tobiæ & d Centurionis eleemosynę tantum valuerunt, vt in memoriam ascenderint in conspectu Dei, & non solùm testes, sed etiā collaudatores habuerint sanctos Angelos. Zachæus Christi verbis permotus, & ex principe Publicanorum speculum misericordiæ factus, dimidium bonorum

a Gen. 18. a 19. a b Heb. 13. a c Tobiæ 12. c. 1. d d Act. 10. a Excēpla Ioānis Eleem. et aliorū vide apud Leontiū in eius vita. Mart. apud Sulp. Paulæ apud Hier. Tiberij apud Turō. l. 5 hi. Frāc. c. 19. Bened. apud Greg. 2 dial. ca. 28 & 29. Martyrij apud eund. ho. 39. in Euāg. Greg. apud Ioan. diac. li. 1. vitæ eius ca. 10. & li. 2. c. 22. & 23.

dat pauperibus, & mox Abrahæ filius à Christo ipso e pronunciatur. Tabitha, f vt plena operibus bonis & eleemosynis, quas viduis præsertim faciebat, à Luca celebratur. Sic piæ matronæ laudem habent in g euangelio singularem, quæ cum Magdalena & Martha Christo Domino eiusque pauperibus discipulis liberaliter de suis facultatibus inseruiebant. Et de h Laurentio Leuita & martyre iustissimè canitur, * *Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in seculum seculi.*

Osuald. apud Bedā hist. Ang. li. 3. ca. 6. e Lu. 19. 1. b f Act. 9. f. g Vide etiā Pratū spirituale Sopho. ca. 175 185. 201. g Lucæ 8. a & 10. g Ioan. 12. a 3. Reg. 17. b c. d 4 Reg. g 4. b. c. f h Amb. li. 2 off. ca 28. *Psal. 111. b

XIII.

Quid est misericordia?

Est, sicut Augustinus affirmat, alienæ miseriæ quædam in nostro corde compassio, qua vtique si possimus, subuenire compellimur. Quod misericordiæ nomen pro eleemosyna dici & accipi persæpè solet. *Omnis autem misericordia*, teste diuina * scriptura, *faciet locum*

Chrys. ho. 55. in Gen a Li. 9. de ciuita. Dei c 5. Isid. de sum. bono li 3. ca. 64. Greg. Niss in l. de beatitudinib. *Eccl. 16. b

locum vnicuique secundum meritum operum suorum. Hanc sępè & mirificè commendat b Chrysostomus, nec dubitat alicui dicere, c Misericordia est salutis præsidium, fidei ornamentum, propitiatio peccatorum: hæc est quæ iustos probat, sanctos roborat, Dei cultores ostentat. Quin etiam, si Ambrosio d credimus, omnis summa disciplinæ Christianæ in misericordia & pietate est.

b Ho.32. in ep. ad Heb. hom. 9. de pœnit. 53. in Matt. & 36. ad pop. Antioch.

c Chry. ho. de miser. et duabus viduis.

d In ep. 1. ad Timo. ca. 4 Vide eund. in ca. 3. Lu.

XIIII.

Sunt ne vnius generis misericordiæ opera?

DVplicis ea generis esse a inueniuntur: cùm alia sint corporalia, alia spiritualia. Corporalia quidem dicta, quoniam ad corporalem miseriam proximi subleuádam exercentur: Spiritualia verò, quòd in his saluti proximi spirituali bene consulimus atque operá damus. Huius multiplicis misericordię clarum præbet exemplū Iob

a Aug. l. de morib. Eccle. cathol. ca. 27. & 28 Item in enchiri. ca. 72 & ser. 203. de temp.

b Iob 31. b. & ibidem Gregor. c Iob 29.c

Iob benignissimus, qui de se seipso testatur: b *Ab infantia mea creuit mecum miseratio, & de vtero matris meæ egressa est mecum.* c *Oculus fui cœco, & pes claudo: pater eram pauperũ, & causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabam Cõterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam.* Item, d *Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit.*

d Iob 31.d

XV.

Quot sunt opera misericordiæ tum corporalia, tum spiritulia?

a Mat. 25. b Tob.1.d. 2.a.b.12.c 2.Reg.2.a Aug li.1. de ciuitate dei cap.13. et de cura pro mort. cap.3.

SEptem in vtroq; genere numerantur. Ac primum quidem corporalia hæc sunt: a Esuriẽtes pascere, potũ dare sitientibus, operire nudos, captiuos redimere, ægrotos inuisere, hospitio peregrinos suscipere, b mortuos sepelire.

c Mat. 18.b 1.Tim. 5.c d Eccl 18.b 2.Tim.4.a

Spiritualia verò hæc: c Peccantes corrigere, d ignorantes doce-

Esaiæ 52.b Hier.15.d.Dan.12.a. Iac.5.d. Gala 6.a Chrys. ho. 3.& 10.in Gen. Clem.Alex.1.stromat.

docere, e dubitantibus rectè consulere, f pro salute proximi Deum orare, g consolari mœstos, h ferre patiëter iniurias, offensam a remittere. Quæ humanæ pietatis officia, hominibus pręsertim Christianis, nec barbaris planè, tam aperta sunt, vt lõga tractatiõe neutiquam egeant.

Bernardus serm. 36. in cant, Greg. hom. 17. in Euangel. e Prouerb. 27. b Eccles. 5. c f Mat. 5 g Iacob.. 5. d g Ecclesiast. 7. d 2. Corinth. 1. a h Tit. 3. a 1. Thessal. 5. c Roman. 15. a a Matth. 5. d. 6. b. 18. c. d. Marci 11. c Eccles. 28. a

XVI.

Quomodo isthæc Scripturis ostenduntur?

PVlchrè quidem ac passim: sicut inprimis illa Esaiæ verba, aut potius Dei præcepta cõmonstrant, a *Frange*, inquit, *esuriëti panem tuum, egenos vagosq́; induc in domum tuã. Cùm videris nudũ, operi eũ, & carnem tuam ne despexeris.* Quorum officiorum ingens quoq; fructus ibidem subijcitur: b *Tunc anteibit faciem tuam iustitia tua,*

a Esai. 58. b

b Ibidem c.

&

c 1. Ioan. 3. c *& gloria Domini colliget te.* Et Ioannes, qui in charitate & misericordia fraterna nobis commendanda totus est, inter cætera docet: c *Qui habuerit substantiam huius mundi, et viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* Neque contentus hoc dicto, præclarè concludit: *Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate. In hoc cognoscimus, quoniam ex veritate sumus.*

Iacobi 2. c
Basi. hom. 7. in diuites auaros
Ambros. serm. 81. & apud Grat. distinct. 86.
Idem lib. 3 offic. ca. 6. & 7.
Gregor. 3. parte curæ pastor. admon. 22. Item Greger. Turon. in gloss. confess. cap. 108.

Hæc sunt fidelium, vereque iustorum opera, quæ in d extremo illo iudicio Christus agnoscet, & palam approbabit: propter quæ regnum promissum decernet, iustitiæque coronam reddet misericordibus, quos & ipse iustos prędicat. Quę e quidem opera tantò plus verę laudis æternique pręmij porrigunt, quantò fiunt ab

d Mat. 25. d
Lucæ 14. c

e Greg. cur. past. part. 3 admon. 21.
Amb. lib. 1 off. c. 30. & li. 2. cap. 21 & 25.

ab animo Christiano sincerius, alacrius, liberalius, nimirum vt in illis humanæ vanitati atque cupiditati quàm minimum loci relinquatur, ea verò ad DEI gloriá proximique, cui seruiunt, commodum propriè referantur. Hinc illę scripturę voces obseruandæ: f *Qui tribuit, in simplicitate: qui miseretur, in hilaritate.* g *Noli auertere faciem ab vllo paupere. Quomodo potueris, ita esto misericors.* h *Hilarem datorem diligit Deus.* a *In omni dato bilarem fac vultum tuum:* b *Iucundus homo, qui miseretur & commodat.* Certè Christus apud Lucam c talem depingit Samaritanum, qui non solùm Christianis, sed etiam Ethnicis præclarum exemplum præbeat summæ humanitatis perfectæque misericordiæ, ignotis etiam & d immerentibus vltrò præstandæ. e *Qui verò parce seminat, parcè & metet*, Apostolo teste. Satis autem hactenus de corporalibus

Chrys. ho. de miseric. & duab. viduis. Item hom. 30. in epi. ad Cor.

f Rom. 12. b

g Tob. 4. b

h 2. Corin. 9. b.

a Eccl. 35. b

b Psal. 111. a

c Lucę 10. f

d Naz. in orat. de fun. patris. Chrys. ho. 21. ad Ro. Itē ho 35. et 57 ad popul. Antiochenum.

e 2. Corin. 9. b

præcipuè operibus misericordię.

XVII.

De spiritualibus quid porrò scriptura testatur?

a Ro.15.a

DEbemus a, inquit, *nos firmiores imbecillitatem infirmorũ sustinere, & non nobis placere. Vnusquisque vestrûm proximo suo placeat in bonum ad ædificationem: Etenim Christus non sibi placuit.* Ac rursus: b *Estote inuicem benigni, misericordes, donantes inuicem, sicut & Deus in Christo donauit nobis.* Item, c *Estote ergo imitatores Dei, sicut filij charissimi, & ambulate in dilectione, sicut et Christus dilexit nos.* Pręterea, d *Induite vos sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatẽ, humilitatẽ, modestiã, patientiam, supportãtes inuicẽ, et* e *donãtes vobismetipsis, si qs aduersus aliquẽ habet querelã, sicut dominus donauit vobis: ita & vos.* Iterũ verò: f *Corripite inquietos, cõsolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patiẽtes estote ad omnes.*

b Ephes. 4.g

c Ephe. 5.a

d Colo.3.b

e Augu. in Enchi.c.73. &74. hom. 6.29.& 40 ex 50. & ser.203. de temp. Greg.4.dialo.ca. vlt.

f 1.Thess. 5.c

Hæc

Hæc aliaque id genus permulta paſsim inculcat Paulus: qui, vt g omnes faceret ſaluos, omnibus omnia factus eſt: vt hinc ipſe teſtetur: b *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego nõ vror?* Et iterum: a *Triſtitia mihi magna eſt & continuus dolor cordi meo, Optabam enim ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis.* Tum alibi: b *Ego libentiſsimè impendam, & ſuperimpendar ipſe pro animabus veſtris, licèt plus vos diligens, minus diligar.*

g 1. Corin. 9. d.
b 2. Cor. 11. g
a Rom. 9. a
b. Corin. 12. c

XVIII.

Quæ ſumma eſt doctrina omnis de miſericordiæ operibus præſtandis?

APoſtolus rem omnẽ hoc quaſi vnico verbo cõplexus eſt, a *Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti*, puta legem Charitatis. De qua lege rurſus idem: b *Si quod eſt mandatum, in hoc verbo inſtauratur: Diliges proximum tuum ſicut teipſum.*

a Gal. 6. a
b Roman. 13. c Galat. 5. c

c 1.Pet. 4.b Et Petrus Apoſtolus, c *Ante omnia,* inquit, *mutuam in vobismetipſis charitatem continuam habẽtes: quia charitas operit multitudinem peccatorũ.* Quod charitatis miſericordięque præſtandæ præceptum ac officium, vt eſt naturæ ac rationi maximè conſentaneum: ſic ad omnes

d Eccl. 17.b etiam ſe porrigit, vt hinc ſcriptũ legamus, d *Vnicuique mandauit De-*

e Matt. 7. b *us de proximo ſuo.* Ita verô manda-

Lucæ 6.e uit, veluti Chriſtus interpretatur: e *Omnia quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, ita & vos facite illis. Hæc eſt enim Lex & Propheta.*

DE VIRTVTIBVS CARDINALIBVS.

I.

a Proſp. de vita contẽplat. li. 3. ca. 18. et Amb. in ca. 6. Lucę, & li. 1. off. ca. 24. & ſequent.

Quid ſibi vult nomen & ràtio Cardinalium virtutum?

CArdinales quædam virtutes idcirco a dicũtur, quòd ſint tanquam aliarum fontes

tes & cardines, & quemadmodũ ostium in cardine, sic omnis honestæ vitæ ratio in illis versetur, ac boni operis vniuersa structura b eisdem inniti quodammodo videatur. Eiusmodi verò quatuor c numerantur: Prudentia, Iustitia, Temperantia & Fortitudo: de quibus ita scriptum extat: d *Sobrietatem & prudentiam docet, & iustitiã, & virtutem: quibus vtilius nihil est in vita hominibus.* Vbi per sobrietatem e temperantia, per virtutem fortitudo haud obscurè designatur, omnesque illæ ita nobis commendantur, vt ab ęterna f Sapientia, qui Deus est, eas propriè conferri, & ingenti cum fructu humanæ salutis accipi atque exerceri, certò intelligamus. Quæ virtutes etiã Officiales dictæ sunt, quoniã ab ijs, vt g Ambrosius annotauit, nascuntur officiorum genera, cunctaq; cõmunis vitæ officia secundum suam cuiusq; vocationẽ deriuantur.

b Greg. li. 2 moral. in Iob ca. 36.
c Amb. li. 3. de virg. & li. 3. off. c. 9
d Sap. 8. a
e Aug. li. 1. Retra. ca. 7
f Prouerb. 8 b. c. d Eccl. 24. a. c
g Li. 1 off. cap. 25.

II.

Quomodo Cardinales virtutes definiuntur?

Definit eas dẽ Aug. li. 1. de libero arb. cap. 13. & lib. de morib. eccles. catho. cap. 15. De his in libr. Offici. differit Ambros. Prosper li. 3. de vita cõtempl cap. 18. & sequ. Bernar. ex paruis ser. ser. 35. & in can. ser. 22.

PRudentia est virtus, quæ secundum honesti rationẽ quid expetendum, quídue fugiendum sit, homini præscribit. Iustitia est virtus, qua cuiq; sua tribuuntur. Temperantia est virtus, voluptatũ carnis, quę gustu atque tactu percipiuntur, moderatrix. Fortitudo est virtus, qua labores mortisque pericula constanter & suscipiuntur, & perferuntur.

Hęc est nobilis quadriga virtutum, qua in cælum vehimur: hæc a flumina quatuor paradisi, vt Augustin. b vocat, cuius & hoc dictũ extat memorabile: Illa est, inquit, c humanarum rerum scientia, quæ nouit lumen prudentiæ, temperátię decus, fortitudinis robur, iustitię sanctitatẽ. Hęc enim sunt, quæ nullam fortunam metuentes, verè nostra dicere audemus.

a Gen. 2. b Lib. 2. de Gen. cont. Manich. ca. 10. Itẽ Ambros. in lib. de par. c. 3. c Lib. 1. cõtra Acade. cap. 7.

Quo

III.

Quo pacto Prudentia nobis sacris literis commendatur?

PRudenter monet Ecclesiasticus in hunc modum, a *Fili, sine consilio nihil facias, & post factum non pœnitebis*. Item, b *Sapiens cor & intelligibile abstinebit se à peccatis, & in operibus iustitiæ successus habebit.* Tum fons omnis c sapientiæ prudentiæque Christus, verus ille d Salomon, ita docet: e *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ*: vt intelligamus, ad perfectam prudentiam vtrunque coniunctim requiri, columbinam videlicet simplicitatem, quæ innocentes mitesque facit: & serpentinam prudentiam, quæ homines cautos ac prouidos reddit, vt nec fallant ipsi, neque ab vllo fallantur. Id fiet, si Pauline doctrine nos accõmodemus:

Bas. in cõst. monast. ca. 15. & hom. 12. in princ. prouerbio. Bernar. ser. 49. in Can.
a Eccl. 32. d. 37. c. Prou. 12. c. 13 b
b Eccl. 3. d. 18. d. 33. a Prouerb. 14. b Iob. 28. d Deut. 4. a. 32. d Vide prouerb. 3. b. 8. b Sap. 6. a. c. 7. d. a. b. d
c Ecclef. 1. a
d Mat. 11. d Lucæ 11. d.
e Mat. 10. Videte b & ibidẽ Theoph. & Hieron. Item Augustinus quæst. 8. ex Matt. Greg. 1. Mor. cap. 2. & hom. 30. in Euange. Prosp. lib. 3. de vita contempl. cap. 26. & 30.

f Ephe.5. d Colos.4. 1.Pet.4.b Proue.4.d Eccles.2. g Roman. 12.a 1.Thes.4.a h Prouerb. 13.d Eccles.6.d. a Prouerb. 17.d Eccles.8.a b Prou.18.c

f *Videte fratres*, inquit, *quomodo cautè ambuletis: non quasi insipientes, sed vt sapientes, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligẽtes, quæ sit voluntas Dei* g *bona scilicet, & bene placens, & perfecta.* Atque huc pertinet dictum Salomonis, h *Qui cũ sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur.* Et illud, a *In facie prudentis lucet sapientia.* Demum quod idem affirmat, b *Cor prudentis possidebit scientiam, & auris sapientum quærit doctrinam.*

IIII.

De Iustitia quid porrò Scriptura tradit?

a Prouerb. 14.d.15.b 21.c Eccles.4.d b Prouer. 16.b.25.a August. li. 4. de ciuit. Dei cap.4. & lib 19.ca.21. Gregor. lib.7. epist.120. ad reges Fran. Theodor. & Theober. c Rom.13.c

IVstitia a *eleuat gentem:* b *Iustitia firmatur solium. Melius est parum cum iustitia, quàm multi fructus cum iniquitate.* Cuius quidem iustitiæ officium nobis per Apostolum his verbis explicatur: c *Reddite omnibus*

bus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem timorem: cui honorem honorem. Huc spectant iusti & beati viri partes, sic in Psalmo b decantatæ: *Qui non egit dolum in lingua sua, nec fecit proximo suo malum, & opprobrium non accepit aduersus proximos suos: Qui iurat proximo suo, & non decipit: qui pecuniam suam non dedit ad c vsuram, & munera super innocentem non accepit.* Ex quo facilè constat, Iustitię nomen contractius hîc accipi, quàm vbi generatim de Iustitia Christiana disserimus.

Matt. 22. c. 17. d
Lucæ 2. a. 3. c
1. Tim. 5. c
Bernardus serm. 4. de Aduentu Domini.
Augustin. sermo. 19. de verbis Domini, & lib. 22 contra Faustū, cap. 74. & 75.
Theoph. in cap. 13.

Q 5 Quo-

ad Romanos. b Psalm. 14. a. b Matth. 5. a Chrysostomus homilia 15. in Matth. Ambrosius libro 1. off. cap. 28. & 29. & sermone 16. in Psalmum 118. & in lib. de paradiso cap. 3. August. lib. 4. de doctrina Christ. cap. 18. vide septimum & 8. præceptum decalogi. c Exod. 22. d Leuit. 25. e Deuterono. 23. c Ezech. 18. b. c. d. 22. c Lucæ 6. e Leo serm. 6. de Ieiunio 10. mens. Bernardus epist 322. ad Spirenses. Ambrosius de Tobia cap. 14. & 15. Hieron. in 18. ca. Ezech. Concil. Lateranens. sub Alexandro 3. Parte 1, cap. 25.

V.

Quomodo temperantiam scriptura docet?

a Ro. 13.d
1. Petri 2.c
Gala.5.c
1. Cor.9.d

AD vitandam intemperantiam hoc scriptura nobis iniungit, a ne carnis curā in desiderijs faciamus, nêue b per gulam corda nostra in crapula & ebrietate aliquandò grauemus.

b Lu.21.g Vide supra de gula & de ieiunio.

Cæterùm ad exercitandā temperantiā hortatur, vbi c vult nos esse sobrios & vigilare, hoc est, sacris vigilijs & orationibus aptos esse, vt nullum sathanæ locū d demus. Monet igitur et Ecclesiastic9, e *Vtere quasi homo frugi his, q̄ tibi apponūtur, vt non cùm manducas multum, odio habearis.* Neque tacet idem de ebrietate, f *Vinum quippe multū potatum, irritationem, & iram, & ruinas multas facit.* Quin etiam vt idē ait, g *Vinū & mulieres apostatare faciunt sapientes.* Igitur de potu vini temperatè sumendo hoc etiā addit: h *Exultatio animæ & cordis, vinum*

c 1. Pet. 5.c 1.Thess.5.b 1.Tim.3 a.c 1.Tim.4.a Titum 1. c. 2.a.b.c Leuit.10.b
d Ephe.4.f
e Eccl. 31.b
f Ibidem.d
g Eccl.19.a
h Eccl.31. d

num moderatè potatum. *Sanitas est* a *animæ & corpori sobrius potus.* Quare alibi scriptum legimus: c *Beata terra, cuius principes comedunt in tempore suo ad reficiendum, & non ad luxuriam.* b *Qui autem abstinens est, adijciet vitam.* Sed hæc temperantiç virtus etiam latius est, c quàm ad moderatam cibi potusque sumptionem se porrigit. Ioannes d Baptista, si quis vnquam alius, temperatiæ, abstinentiæ, imo & continentiæ omnis exemplum se nobis absolutum præbuit, cùm luxum omnem in victu habituque sibi pręscidit, & summa frugalitate contentus, vitam in eremo traduxit.

a Eccl. 10. d
b Eccl. 37. d
c Vide Prosper. li. 3. de vita contẽplatiua ca. 19. & Ambro. lib. de Iacob & vita beata ca. 2. Hieron. in cap. 44 Ezechielis.
d Matt 3. a & 11. a. c Marci 1. a Lucæ 1. b. g 7. d. e. Bern. in sermo. de natiuit. Ioan. Bapt. & Gregor. hom. 6. in Euangelia.

VI.

De Fortitudine quid Scriptura monet?

ADhanc colendam satis hortatur, cùm a timorẽ improbum nobis adimit, & Christianæ

a Mat. 10. c. 8. c. Lu. 12. a. d. Esai. 8. c. 35. a. 41. c. d. 43 a. 44. a. 51. c. d.

Hiere. 10.a
Eccles.7. a. 34. b
Prou.3. c
Psalmo 3.b 22.a. 26. a. 55.b.117.a
Esaiæ 12.
Hebræ. 12. a b.c.d
b Prouerb. 18.a
Iob 15.c. 6 c
Prou. 29. d
Eccle. 22.c
Psalmo 13.c
Ioan. 12.f
Apoc. 21.b
2.Cor.1.c
Matth. 11 a
Galat.3.a
Prouer. 15.

mentis fiduciam, alacritatem, constantiam atque magnanimitatem commendat. b *Fugit impius nemine persequente*, inquit Salomon: *iustus autem quasi leo confidens absque terrore erit*. Et Petrus de fidei ac pietatis hostibus hoc admonet, c *Timorem eorum ne timueritis, neque coturbemini. Quis est*, inquit, d *q̃ vobis noceat, si boni æmulatores fueritis? Sed & si quid patiemini propter iustitiã, e beati.* Paulus verò, cùm esset ipse Christi miles f inuictus, ad veram & Christianam fortitudinem alios sæpè excitat: *Fratres*, inquit, g *mei dilecti, stabiles estote & immobiles, abundantes in omni opere Domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in Domino.* Ac rursum:

a 27. b.Eccl.27.b. c 1.Petri 3.c. d Ibidem,& 2. 14.c. e Matthæi 5.a Lucæ 6 c. f 1.Cor.4. c. 2.Cor.4.b.c.6 a,b.11.f 12.c. Actorum 20 e.21 c 2.Tim.4.b.Rom.8.f.g. g 1.Cor.15.g.16.c. 9. d Rom. 11.c. Gala.6.c. 2.Thess.3.c.Tobiæ 2.c. Eccle.10 a Eccle.4 .d. 5. c.11.c 2.Paral.15.b Iac. 5.b Heb. 10.f Mat.10.c. 24.b Bern.epi.129.ad Ianuẽ.

ſum: h *Fratres cōfortamini in domino, & in potentia virtutis eius. Induite vos armaturam Dei, vt poßitis ſtare aduerſus inſidias diaboli, & reſiſtere in die malo, & in omnibus perfecti ſtare.*

Vide Proſp. lib. 3. de vita contemp. ca. 20. & Ambroſium lib. 1. off. ca. 35. & ſequent.

Fortis viri voces hæ ſunt propriæ, a *In Deo ſperaui, non timebo quid faciat mihi caro.* b *Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo: Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum.* c *Si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.* d *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti?* e *Omnia poßum in eo qui me confortat.* Hoc eſt quod Rex f fortiſsimus Dauid ad omnes Dei filios ſuosque commilitones veluti claſsicū canens dixit: g *Viriliter agite, & confortetur cor veſtrùm, omnes qui ſperatis in domino.* h *In te faciemus virtutem*

h Eph 6. b Eſaiæ 40 g Prou. 14. c 2. Paralip. 16.c Iacobi 4. b 1. Petri 5.c

a Pſal. 55.a.c b Pſal 26.a c Pſal. 22. a d Rom. 8 g e Phil 4. c f 1. Regum 17. d.e 2. Reg. 14. d. 16. b. c. b. 23. a Pſalm 17.c g Pſal 30. d h Pſalmo 107.d Heb. 11. f.g Daniel. 3. b 1. Machab. 2. b.f.g 2. Macha. 7. a.f. Actorum 4. c. 5. f g. Apocal. 2. b.c. g. 3. a.c.d

virtutem, & ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.

Ea verò demum vita homine Christiano digna est, qua pruden ter, iustè, temperatè fortiterque viuitur: hinc aurea a mediocritas cōstat, vt ne quid nimis, & ne quid minus. Hoc est, quod scriptura lo quitur: b *Ne declines ad dexteram, neque ad sinistram.*

a Bern. li. 2 de conside ratione.
b Prou. 4. d

DE DONIS ET FRVCTIBVS SPIRI-RITVS SANCTI.

I.

Quot sunt dona Spiritus sancti?

EA septem apud Esaiá a Prophetam & Ecclesię Patres inueniuntur: Spiritus Sapientiæ, Intellectus, Consilij, Fortitudinis, Scientiæ, Pietatis, ac demum Spiritus timoris Domini.

Quæ

a Esai. 11. a & ibidem Hieron. Amb. li 1. de Spir. san cto c. 30. Augu. ser. 209. de tē-po. & 17. de sanct. Itē li. 1. de ser. Dom. in mōt. ca. 9 & lib. 2. de doct. Christ. c 7. Greg. ho. 19. in Ezec. et l. 1. mora. c. 28. Bern. in ser. dę donis Spir. sancti,

Quæ quidem dona, vel Spiritus in Christo Iesu Domino nostro b perfectius, quàm in vllo alio, reperiuntur. Is enim plenus c est gratiæ & veritatis: in illo inhabitat omnis plenitudo Diuinitatis d corporaliter. De plenitudine e eius nos omnes accepimus: f qui & de Spiritu sancto suo dedit nobis. g *Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est eius,* si Apostolo credimus.

b Orig. ho. 3. in Esai. & homil. 6. in Numeros.
c Ioan. 1. b.
d Col. 2. b.
e Ioan. 1. b
f 1. Ioã. 4. c
g Rom. 8. b

II.

Quot sunt fructus Spiritus?

AB eodem Apostolo a Paulo duodecim numerantur:

Primus est b Charitas, fructus quidem generosissimus, ac radix etiam bonorum omnium: sine c qua non possunt prodesse cætera bona, & quæ ipsa non potest haberi sine cæteris bonis, quibus homo efficitur bonus, vt inquit d Augustinus.

Alter fructus est e Gaudiũ, hoc præstans,

a Gal. 5. d. & ibidem Hier. Chry. Theop. &c.
b Col. 3. c. 1. Ioan. 4. c Aug. tract. 87. in Euã. Ioan. Hier. in cap. 5 ad Galat.
c 1. Co. 13 a August. in epist. Ioan. tract. 5.
d In Euan. Ioan. tract. 87.
e Phil. 4 a.

præſtans, vt homo ſpiritualis alacriter lęteque ſeruiat Deo.

f Lucæ 2. b Philip. 4. b Pſal. 118. x — Tertius f PAX, quę eò ſpectat, vt in huius mundi procellis animi ſeruetur tranquillitas.

g Luc. 21 d Iacobi 1. a — Quartus g PATIENTIA, quę in duris ferendis eſt ſita.

h Aba. 2. a 2. Cor. 6. b Matth 10. c — Quintus h LONGANIMITAS, quæ magnitudinem animi in futuris bonis expectandis, declarat.

a Ephe. 5. b — Sextus a BONITAS, quæ nulli nocet, ſed bene vult omnibus.

b Colo. 3. b — Septimus b BENIGNITAS, inuitans ad familiaritatem dulcis alloquio, moribus temperata.

c Matthæi 5. a. 11. d Prou 3. d — Octauus c MANSVETVDO, quæ omnes iræ motus ſedat & mitigat.

d 1. Tim. 3. c Proue. 12. d — Nonus d FIDES in proximũ, vt fideles, pactorumq; ac promiſſorum obſeruatores ſimus.

e Phili. 4. a — Decimus e MODESTIA, quæ

quæ omnem faſtus & arrogantiæ ſuſpicionem excludit.

f Eccl.37.d Tobię 1.b 1.Theſſ 5 d

Vndecimus f CONTINENTIA, qua non ſolùm ab eſcis, ſed etiá ab omni nequitia abſtinemus.

g Sap.4.a 1.Cor 7.f

Duodecimus g CASTITAS, quæ mentem caſtam in corpore caſto conſeruat.

IIII.

Quomodo doctrina de donis & fructibus ſpiritus ritè vtemur?

ITa videlicet, ſi gratis animis, vnde illa nobis proueniát, agnoſcamus, ac eorundem virtutem & vſum in nobis efficacē ſentiamus, exprimamus atque conſeruemus. Proueniunt certè ab omnis gratiæ fonte Patre a illo luminum, qui nobis ſuam bonitatem & charitatem immenſam in his cōmēdat, dum per Chriſtum in nos b tam abundè Spiritum ſuum effundit. c *Charitas enim Dei*, vt Apoſtolus teſtatur, *diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus*

a Iacob.1.c

b Tit.3.b
c Rom. 5.a

tus est nobis, secundum hanc gratiam scilicet septiformem, Christo f nobis ita promerente. b *Qui credit in me*, inquit, *sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum*, vt ipse explicat Euangelista. Alioquin absque Christo, sicut Hieronymus e dixit, nec sapiens quis esse potest, nec intelligens, nec consiliarius, nec fortis, nec eruditus, nec pius, nec plenus timoris Dei.

b Ioan. 7. f

e In cap. Esaiæ 11.

Virtus autem, & vsus horum donorũ spiritualium eò spectat, vt virtutes Theologicæ simul & Cardinales, quas diximus, suam in nobis vim & operationem legitimam expediant, & expeditè perficiant. Efficiunt quoque, vt homines prorsus lubentes & habiles ducem f spiritum sanctum vbique sequantur, atque eodem incitati & confirmati, in via g mandatorum Dei indefessè procurrant,

f Psalmo 142. c 50. c Sapi. 1 a. b.

g Psal. 118. d

vere-

vereque spirituales & Dei filij effi ciantur. b *Quicunque enim Spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei*, Apostolo teste.

b Rom. 8.c

De his donis prolixum esset nunc agere singulatim: inde porrò suauissimi fructus Spiritus cõsequuntnr, qui nos veluti frugiferas a arbores in Ecclesiæ agro cõmendant atque ostendunt, secundum illud: b *Omnis arbor bona fructus bonos facit: mala autem arbor malos fructus facit. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos*. Qui fructus etiam illud commodi afferũt, vt homo Christianus aduersus carnis opera, velut spirituali quadam armatura, sit instructus & cõfirmatus. Nunquam enim fallit canon Apostolicus: c *Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis*. Et alibi scriptum est, d *Si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis*.

a Psal. 51. c
b Matt. 7. c Hieron. in ca. 5. ad Galatas.
c Gala. 5. e

IIII.

Quæ sunt carnis opera?

Ea

EA sunt, de quibus Apostolus ita disserit: a *Manifesta sunt opera carnis: quæ sunt, Fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, cõtentiones, æmulationes iræ rixæ, dissensiones sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, commessationes, & his similia: quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.* Et subiungit: b *Qui autem Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitijs et concupiscentijs.* Tum alibi: c *Qui in carne sunt,* vt secundum carnis videlicet desideria ambulent, *Deo placere non poßunt.* Monet igitur idem apostolus: d *Nolite errare: Deus non irridetur. Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet: quoniam qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem. Qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam.*

a Gal. 5. c. d Vide Aug lib. 14. de ciuitat. Dei, cap. 2. & 3.

b Ibidē d

c Rom 8 Augus t de verbis apostoli ser. 6

d Gal. 6. b

DE

DE OCTO BEATITVDINIBVS.

I.

Quæ nám sunt euangelicæ legis Beatitudines?

Vide Aug. li.1. de ser. domini in monte, ca. 2.& seq. Chromat. episcopum in declamatione de octo beatitudinib. Leonem in ho. omnium sanctorum. Item Bernard ser.1.de festo omnium sanct. & serm.4. de aduentu Domini.

ILlæ sanè sunt, quas & Dominicas beatitudines, & benedictiones Ambrosius a vocat, quę apud b Matthæum Euangelistam octonario numero recensentur in hunc modum.

a Ambros.in 6.ca. Lucæ. b Matthæi 5. a. & ibidem Hilarius, Chrysostom. Hieronymus, Chromatius, Theophilactus, Euthymius, Anselmus, & cæt.

1. *Beati c pauperes spiritu: quoniã ipsorũ est regnum cælorum.*
2. *Beati d mites: quoniam ipsi possidebunt terrram.*
3. *Beati e qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur.*

Beati

c Lucæ 6. c Esaiæ 66. a Iacobi 2.a. Matth.18. a d Psal.36. b Matth.11 d Psalm.26.d e Lucæ 6.c. 16.f 1 Reg.15 g Ioan. 16.c. Esa.61.a. Matt.26. g

f Sapie.1. a 4. *Beati f qui esuriunt & sitiunt iustitiam: quoniā ipsi saturabūtur.*
Psalm.15.b 16.d
Esaiç 65 b 5. *Beati g misericordes: quoniā ipsi misericordiam consequentur.*
g Psal.40.a
Prou 11.c 6. *Beati h mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt.*
Eccle.29.b
Lucæ 6.e 7. *Beati a pacifici: quoniā filij Dei vocabuntur.*
h Psal.23.a
Psalm.50.c
a Psal.36.d 8. *Beati b qui persecutionem patiuntur propter iustitiā: quoniam ipsorum est regnum cælorum.*
Ioan. 14.d
b Lucç 6.c
1.Petri d.e. 2. Tim.3 c. Actor.14.d. Aug.de serm. Domini in monte li. 1.cap.9.

II.

Quare hæc de beatitudinibus doctrina est obseruanda?

a Esai.33.d
Iacc.4.c
Matt.5.a
b 2.Tim. 4.b.
c 2.Ioan.epist.c.
Lucç 6.c

QVoniam prima & maxima pars est legis euangelicç, quā Christus a Legifer noster in monte tradidit ore suo sacrosancto, vt cōsiderarent omnes, quid Christiana iustitia vltra fidem complectatur & postulet: deinde scirēt, quomodo iustis corona iustitiæ, vt Paulus b vocat, vel merces c plena

na ęternaque nō ſine labore d ob- uenіat. Nam hinc etiam Iacobus affirmat, e *Beatus vir, qui ſuffert tentationem: quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ.*

d 1. Cor. 3. b Mat. 11. b Lucæ 16. d e Iacob. 1. b

III.

Quid verò circa hãc de beatitudinibus doctrinã præcipuè notandum eſt?

Amb. in 6. ca. Lucæ.

PRimùm quidem obſeruari debet, gradus inter eas diſtinctos eſſe, vt ex ipſo tũ numero, tũ ordine perſpicitur. Deinde quolibet in gradu cõiunctim duo proponũtur, quorum alterum ipſe ſit actus virtutis, ſeu meritum, & Beatitudo (vt nuncupant) huius vitæ: alterum verò æternæ vitę præmium ſuo merito congruens, quam beatitudinem patriæ licet appellare. Sicuti autem prior pars laborem & difficultatem offert credentibus: ita poſterior quæ ſtatim in ſingulis gradibus adijcitur, magnitudine propoſiti præmij conſolatiònem admiſcet, lenit-

lenitque labores, ſudores & agones in Chriſtiana militia omnibus perferendos. *a Non enim coronabitur, niſi qui legitimè certauerit:* b *Vnuſquiſq; propriā mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem.* c *Quæ ſeminauerit homo, hæc & metet*, vt conſtanter gentium Doctor aſſeuerat. Quamobrem Dóminus, priuſquá d tremendum ſe iudicem orbi ſiſtat, ad expectationem aduentus ſui nos omnes his verbis excitat: e *Ecce venio citò*, inquit, *& merces mea mecū eſt reddere vnicuiq; ſecundū opera ſua.* f *Qui vicerit, dabo ei ſedere mecū in throno meo:* quæ demū ſumma, æterna & abſoluta eſt beatitudo. At vana eſt g prorſus mūdi de beatitudine ſententia, quæ permultos interim fallit ac perdit. Nā beati ferè vulgo putātur dites, præpotentes, gloria & authoritate clari, bonis fortunæ affluentes, voluptatibus indulgentes. Verùm Chriſtus h væ væ iſtis opponit,

a 2. Tim. 2. a
b 1. Corin. 3 b
c Gala. 6. b
d Hebræ. 10. e. g
Acto. 17. g
e Apo. 22. c
f Apoc. 3. d
Matth. 19. d
Lucæ 22. c
g Eccl. 2. a b. 11. d
Pſalmo 143 c. d
Sap. 2. a. b
h Luc. 6. d
Eſaiæ 5. b. c d. 65. b. c
Amos 6. a. b.

nit,& liberè sic Esaias a acclamat: *Popule meus qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorũ dissipant.* b *Beatus populus, cuius Dominus Deus eius*, nimirum vt authorem suum bene beateque viuendo semper prædicet.

a Esaiæ 3. c
b Psalmo 143. d. 32. c Et ibid Aug. cõc. 2. & in psalmũ 118. concione 1.

DE CONSILIIS EVANGELICIS.

I.

Quæ dicuntur Euangelica consilia?

EA a videlicet, quæ cùm ad salutem consequendam simpliciter necessaria non sint, tamen vt parandæ salutis ratio expeditior habeatur ac facilior, à Christo proponuntur atque consuluntur.

a Aug. ser. 61. de tempore, & in enchirid. cap. 121. Item lib. 1. de adulter. coniugijs, cap. 14 & li de sancta virginitate ca. 14. Idem l. 2. quæstionum Euangelic. cap. 19. & Paulin. ad Seuerum epist. 4.

Vnde discrimen, quod scriptura inter præcepta, & consilia

 statuit,

b statuit, est sedulò retinendum, vt illa quidem, tanquam obseruatu necessaria, præscribi: hæc verò vt perfectam præceptorum obseruationem promouentia suaderi, ac c spontè suscipi intelligamus. Hinc Apostolus, quum de obseruando cœlibatu docere vellet, ita pronunciat: d *De virginibus præceptum Domini non habeo: Consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus à Deo, vt sim fidelis.* Quò spectat quod Augustinus perspicuè dixit: e Aliud est consilium, aliud præceptum. Consilium datur, vt virginitas conseruetur, vt à vino & à carnibus abstineatur, vt vendantur omnia, & pauperibus erogentur: Præceptum verò datur, vt iustitia custodiatur, vt omnis homo diuertat à malo, & faciat bonum. Et rursum: f Cōsilium qui libenter audierit & fecerit, maiorem habebit gloriam: Præceptum qui non impleuerit, nisi pœniten

b 1.Cor.7.d Matthæi 19 c.16.d Lucæ 10.f

c 1.Corin. 9.b.c Matt. 26.a Marci 14.a 3.Reg. 8.b Gene.8.d Num. 6.a

d 1.Corint. 7.d

Cyp.in ser de natiuit. Christi.

e Serm. 61. de temp.

f Ibidem.

nitentia ſubuenerit, euadere pœnam non poterit. Auguſtino conſonat Ambroſius, cùm ita ſcribit: g Non præcipitur quod ſupra legem eſt, ſed magis dato ſuadetur conſilio, & quod tutius eſt, demõſtratur. Item: Conſilium inuitat voluntarios: præceptum etiam adſtringit inuitos. Neque aliter ſenſit Hieronymus, vt hæc eius verba h declarant: Vbi conſilium datur, offerentis arbitrium eſt: vbi prçceptum, neceſsitas eſt ſeruientis. Sed maioris eſt mercedis, inquit, a quod non cogitur & offertur.

g Amb ep. 82. ad eccleſiam Vercellenſem. Vide eundem in lib. de viduis.

h Li. 1. aduerſus Iouinianum.

a Ep. 22. ad Euſtoc. de virgin. cuſtodia.

II.

Quot ſunt Euangelica conſilia?

OMnia enumerare hoc loco non attinet: principalia verò tria ſunt, de Paupertate, Caſtitate & Obedientia complectenda, ſicut è ſacris literis Patres intellexerunt. a Paupertas ad eòs pertinet, qui ſemel omnia relinquunt,

a Mat 19 c d. Act. 4. g Vide vitam S. Antonij, Hilar. Chryſoſt. Paulini Auguſt. Benedict. Gregor. Ioſap. Damaſceni & cęt.

vt Christum exemplo Petri & Apostolorum perfectè sequantur. b Castitas eorum est, qui seipsos castrauerunt propter regnum cælorum, &, vti Tertullianus c dixit, se voluntarios probant spadones. Obedientiam verò præstant, qui, vt seipsos plenè d abnegent, non solùm à cupiditatibus, verùmetiam voluntate sua, quod scriptura e admonet, prorsus auertuntur, dum eius, quem sibi superiorem Christi loco elegerunt, voluntati sese totos subijciunt.

Huiusmodi consilia Christus perfectionis Euangelicæ absolutum exemplar, non verbo tantùm docuit, vti mox ostendemus, sed etiam exemplo vitę suæ sanctissimæ nobis confirmauit, qui cùm f diues esset, propter nos pauper factus est, non g habens vbi caput reclinaret: qui Virgo etiam ex virgine h natus, & sanctarum virginum a sponsus perseuerat: qui tam

b Mat.19.b Euseb.li.2. hist.ca 16. & Nicep.li. 2.ca.16. ex Philone de vita contē. c Lib. 1. ad vxorem. d Matth.16 c.d. Lucæ 9.c e Eccl.18.d Gala.5.c. Basil.in regulis breuioribus quæstione 96. f 2.Cor.8.b g Matt. 8.c h Esaiæ 7.c a Hier.epi. 22.ad Eustoc. Amb. li.1. de virginibus & serm.90.

tam ſedulus demum in præſtanda obedientia fuit, vt b matri Virgini adeoque Fabro ſubditus, & ad c mortem vſque crucis obediens factus, de ſeipſo teſtetur: d *Deſcendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me.*

b Lucæ 2.g Matt.17.d c Philip.2.b Matt. 26.d Rom.5.d d Ioan.6.d 4 e.5.e

III.

Vbi conſilium paupertatis euangelicæ à Chriſto docetur?

Apud a Matthæum eo in loco oſtenditur, qui ſequitur diuinorum præceptorum enumerationem: de quibus præceptis vnicuique citra exceptionem dictum eſt: *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Ac deinde conſilium de voluntaria paupertate ſectanda b proponitur, addita verborũ formula ſingulari, quæ illud capeſſentis arbitrio relinqueret: Ait enim Dominus: c *Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum*

a Mat.19.c b Hier. ad Heliod. Itẽ in cap.19. Matt. & ad Demetriadẽ deſeruãda virginit. quæſt.1. ad Hedibiã, & ad Pãmach. ſup obitu Paulinæ. Damaſ. in hiſt. Barlaã & Ioſaphat Chryſ. in illud Pauli, Salutate Priſcã et Aquilam.

TVm in Euangelicis, tum in apostolicis literis. Laudat ergo a Christus illud genus Eunuchorum, qui propter Regnum cælorum seipsos castrauerunt. Et ne preceptũ hoc esse magis quàm cõsilium putaremus, mox subijcit: *Qui potest capere, capiat.* Quæ vox quasi hortantis est Domini, vt rectè b Hieronymus interpretatur, & milites suos ad pudicitiæ præmium concitantis: perinde ac si dicat, Qui potest pugnare, pugnet, superet ac triumphet. Id ille potest, cui c datum est: datur autem omnibus qui, vt b Hieronymus idem testatur, petierint, qui voluerint, qui, vt accipiant, laborauerint. Omni enim petenti e dabitur, & quærens inueniet, & pulsanti aperietur.

a Mat 19.b Esaiæ 56.b. & ibidem Hieron. Itẽ li.1.aduers.Iouin. Basil.de virginitate. Epiph. hæresi 58. contra Valesios August. de sancta virgin. ca. 25. & 26.

b In ca. 19. Matt. & li. 1. aduersus Iouin. Cyp. in tract. de disciplina & habitu virginum.

c Sap. 8. d

Cui

d In cap. 19 Matth. & Orig. tract. 7. in Matthæum. Aug. lib. 6 confess. cap. 11. Chrysost. hom. 63. in Matthęum. Nazian. in oratione in dictũ Euang.

e Matt. 7. a Lucæ 11.b Triden. sess. 24.

Cui quidem castitati præmium diuina scriptura decernit, singulare autem virginum castitati. Etenim f qui cum mulieribns nõ sunt coinquinati, sed virgines permanserunt, sine macula ante thronum Dei assistunt, cantantque nouum canticum coram Deo & Agno, ac sequuntur Agnũ quocunque ierit.

f Apoc.14.a Esaiæ 56.b Psalm.44.c Cyril.catech.4. & 15 illumin. Martial. in epi.ad Tolosan.ca.9. & 10 Hieron.in epi. ad Philem.

August.lib. de sancta virgin. ca.24.& 27. & seq. Greg.in 3. parte curæ pastor.admon. 29.

Apostolus verò planissimè dixit, g *Bonum est homini mulierem nõ tangere*. Ac rursum: h *De virginibus præceptum Domini non habeo: consilium autem do, tanquam misericordiam consequutus à Deo, vt sim fidelis. Existimo enim hoc bonum esse propter instantem necessitatem: quoniam bonũ est homini sic esse.* Atque iterum de vidua scribens, a *Cui vult*, inquit, *nubat, tantùm in domino. Beatior autem erit, si sic permanserit, secundum meum consilium: Puto autem, quod*

g 1.Cor 7.a h Ibidem c Vide Hieronym.li. 1. aduers. Iouin. Ambr. in 1. Cor.7.& ibid. Theodore. Itẽ eundẽ in epi to.diuin.de cret. ca de virgi. Chrysost in li.de virginit. a Ibidem g & Iudith 8. a

& ego Spiritum Dei habeam. Apostolo pulchrè suffragatur b Ambrosius vbi in hæc verba scribit: Iure laudatur bona vxor, sed melius pia virgo præfertur, dicente apostolo: c *Qui iungit virginem suã, bene facit: & qui non iungit, melius facit*: Hæc enim cogitat quæ Dei sunt, illa quæ mundi: illa coniugalibus vinculis colligata est, hæc libera vinculorum: illa sub lege, ista sub gratia. Bonum coniugium, per quod est inuenta posteritas successionis humanæ, sed melior virginitas, per quam regni cęlestis hæreditas acquisita, & cælestium meritorum reperta successio. Per mulierem cura successit, per Virginem salus euenit. Ita Ambrosius.

15. c. Lu. 2. c b Amb. in epi. 81. ad Syricium Papã, & 82 ad Vercell. c 1. Cor. 7. g Legatur idem Amb. de viduis, & in 3. lib. de virginibus. Itẽ in exhort. ad virgines, & in institut. virginis. Et Damasus libro 4. orthodoxæ fidei. Prætcrea Athanasius, Basilius, Nazianzenus, Augustinus, de virginitate. Item Fulgẽtius epist. 3. ad Probam. Hieron. ad Eustochium, & li. 1 contra Iouin. Item in Apol. pro libris cõt. Iouin. Ignat. ad Philadelphien. Cypri. de bono pudicitæ. Isidorus li. 2. de summo bono cap. 40.

Requirit autem isthæc Castitas, vt quis consilio deliberato d atque constanti ab omni carnis sorde, seu Venerea voluptate incorruptus viuere studeat, atque vitam cœlibem agat cõtinenter: vt sit sanctus, e & corpore, & spiritu propter Christum. Eoque spectãs apostolus dixit: f *Qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatẽ, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc iudicauit in corde suo seruare virginem suam, bene facit.*

V.

Quomodo consilium Euangelicum de obedientia nobis proponitur?

CHRISTVS Dominus primùm exemplo vitæ sanctissimæ, sicut antè meminimus, dein de verbo suo huius obedientiæ rationẽ perfectã nobis ꝓposuit atque cõmendauit. Venit enim non

R 6 suam

d Bas. ser. 2. exercitam. pietatis, & in præfat. cõstitut. exercitatoriarũ. Cassiã. coll. 12. ca. 4 e 1. Cor 7. f 1. Co. 7. g Basilius in psalm. 44.

De obediẽtiç l[illegible]ude & pfect. Vide Aug. li. 14. de ciui. dei c. 12. Hiero. ep. 8. ad Demetriad. Greg li. 35. moral. c. 12 Itẽ in 1. Re. li. 2. c. 4 l. 4 c. 5. & l. 6. c. 2. Cass. li. 4 ca. 10. col. 2 ca 11. & col. 4. c. 20. Bern. in ser. de trib. ordinibus eccl. Itẽ ad milit. templi. ca. 31. & in ser. de virt. obedient.

a Ioan.6. d 4 c.5. c
b Lucæ 2.g Bern. ser.3 de circũcisi one Dom.
c Mat. 20.d Lucæ 22.c
d Phili. 2. b
e Matt.16.d Lucæ 9. c Hieron. ad Rusticũ mo nach. epi. 4 Basil. ser. 2. & 5. exerci tamentorũ pietatis: & quæst.96. compẽdio expli. Item in constitu tionibus exercitato rijs ca.23. Greg. li. 32 moral. c. 21 Nicep li. 11 eccle. hist. ca.37.

suam a facere voluntatem, sed Pa tris, & eorum, quibus fuisse b subditus legitur: venit idem c ministrare, & non ministrari, adeo vt humiliarit semetipsum, factus d obediens vsq; ad mortem, mortem autem crucis. Tum ad sui imitationem nos verbo excitans, dixit: e *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suã, & sequatur me.* Quæ verba, vt generatim ad omnes dicta, rectè quidem possunt accipi, sed peculiariter tamen atque perfectius ad eos pertinent, qui pro suo modulo se Christo ita conformant, vt nulla in re sui esse iuris velint, & alieno potius, quàm suo arbitratu viuere satagunt, dum alterius, quem Christi loco sibi pręposuerunt, voluntatem & imperium vltrò sequuntur. Horum præfectus, vti Basilius f docet, Christi personam obtinet,

f Basil. ca.22. in const. monast. c. 23.1. Reg. 15 c, Eccl. 4. d Lu. 10. c. Ephe. 6. a. Coll. 3. d

net, ac veluti mediator Dei & hominum factus, salutem obedientium, Deo sacrificat. Vnde quemadmodum oues pastori obediunt ea pergentes via, qua pastor ipsas duxerit, ita conuenit huiusmodi pietatis exercitatores suis obedire prępfectis, non curiosè inuestigando pręcepta, vbi à peccato aliena fuerint: sed cum omni alacritate ac studio explendo ea, quæ demandantur. De quo pręfecto sic etiam post Basilium Bernardus f affirmat: Ipsum quem pro Deo habemus, tanquam Deum in his, quæ non sunt apertè contra Deum, audire debemus.

f Bernar. in tract. de pręcep. & dispens. Vide eundē in epist. 7. ad Adam monachum.

Huiusmodi autem g fideles & excellentes Christi imitatores, qui dictis

g Philo in lib. de vita contemplatiua & ex eodem Eusebius & Niceph. Iosephus lib. 18. antiquit. ca. 2. & li. 2. de bello Iuda. ca. 7 Epiph. hær. 29. Hieron. ad Eustoc. de custod. virginit. Item de viris illust. in Philone, & Marco. Dionys. de ecclesi. hierar. cap. 6. Eusebius lib. 1. demonst. euangelicarum ca. 8. Aug. de morib. eccle. cath. ca. 31. & 33. Cass. collat. 18. ca. 4. & sequent. Nazian. in vita

dictis consilijs obseruandis seriò vacarent, vti veteres ostendunt annales, Ecclesia semper habuit, & in his delectos probatosque cœtus piorum ac religiosorum hominum, qui supra vulgi morem ac exemplum, abdicatis semel bonis omnibus, et relictis carnis illecebris, ex professo studerent sanctæ obedientiæ: eò videlicet spectantes, vt ad Christi obedientis exemplar, & ad Euangelicę normę perfectionem sese totos cōponerent, nullumque propriæ volūtati locum relinquerent. Cuius rei testes perquàm idoneos habemus Basilium, Augustinum, Hieronymum, Benedictum, Gregorium, Cassianum, Bernardum, aliosque innumeros Euangelicę perfectionis professores, & monastici instituti tum defensores, tum obseruatores integerrimos.

Basil. Athanas. in vita Antonij. Sulp. in vita Martini. Isid. li. 2. de off. eccl. ca. 15. Sozom. l. 1 hist. c. 12 Greg. in 2. li. dialog. Chrys. aduers. vitup monast. vitæ, & hom. 56. ad pop. & sequen. Item ho. 14 in 1. ad Timoth. Bernar. in Apolog. ad Guiliel. abbatē & hom. de bonis margaritis.

Quid

V I.

Quid summatim de Consilijs Euangelicis est sentiendum?

HOC nimirum, quòd sint incitamenta, & subsidia quædam commoda admodum, quæ infirmis aduersus a mundi, carnisque illecebras arma præbeant: quæ bonorum conatus in cursu veræ pietatis ad meliora proue-hant: quæ Spiritum ad præstanda Religionis diuinique cultus officia expeditiorem reddant, & quæ insuper, vt ostendimus, ad æternæ vitæ mercedem, ac gloriam in cælo b pleniorem consequendam conferant.

Ac summa quidem Euangelicæ perfectionis in eo versatur, vt, quàm maximè possis, ad c charitatem contendas, Christumque d imiteris. Imitaris autẽ, si Christo & e pauperi, & f virgini, & alijs g subdito, & ad mortẽ vsq; crucis h obediẽti, ꝓ tua virili te studeas con-

a 1.Ioã.2.c Lucæ 14.d.e.f.g.8.b. Mat. 19.b.c 13.c. 1.Cor.7.f Eccl 31.a Prou.29.c Iudic.17.c Gala.5.b

b Mat.19.b c.d. Greg.l. 26. moral. cap.25.

c 1.Cor.13.a 1.Ioan.2.a Collos.3.c August. de mor. eccle. cathol. c.33

d Lucæ 9.c

e 2.Cor.8.b Matth.8.c

f 1.Petri 1 c

g Lucę 2.g

h Phili.2.b

vt Christum exemplo Petri & Apostolorum perfectè sequantur. b Castitas eorum est, qui seipsos castrauerunt propter regnum cælorum, &, vti Tertullianus c dixit, se voluntarios probant spadones. Obedientiam verò præstant, qui, vt seipsos plenè d abnegent, non solùm à cupiditatibus, verùmetiam voluntate sua, quod scriptura e admonet, prorsus auertuntur, dum eius, quem sibi superiorem Christi loco elegerunt, voluntati sese totos subijciunt.

Huiusmodi consilia Christus perfectionis Euangelicæ absolutum exemplar, non verbo tantùm docuit, vti mox ostendemus, sed etiam exemplo vitę suæ sanctissimæ nobis confirmauit, qui cùm f diues esset, propter nos pauper factus est, non g habens vbi caput reclinaret: qui Virgo etiam ex virgine h natus, & sanctarum virginum a sponsus perseuerat: qui tam

b Mat. 19. b Euseb. li. 2. hist. ca. 16. & Nicep. li. 2. ca. 16. ex Philone de vita contẽ.
c Lib. 1. ad vxorem.
d Matth. 16 c. d. Lucæ 9. c
e Eccl. 18. d Gala. 5. c Basil. in regulis breuiorib. quæstione 96.
f 2. Cor. 8. b
g Matt. 8. c
h Esaiæ 7. c
a Hier. epi. 22. ad Eustoc. Amb. li. 1. de virginibus & serm. 90.

tam sedulus demum in præstanda obedientia fuit, vt b matri Virgini adeoque Fabro subditus, & ad c mortem vsque crucis obediens factus, de seipso testetur: b *Descendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me.*

b Lucæ 2.g Matt.17.d c Philip.2.b Matt. 26. d Rom.5.d b Ioan.6.d 4 e.5.c

III.

Vbi consilium paupertatis euangelicæ à Christo docetur?

APud a Matthæum eo in loco ostenditur, qui sequitur diuinorum præceptorum enumerationem: de quibus præceptis vnicuique citra exceptionem dictum est: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Ac deinde consilium de voluntaria paupertate sectanda b proponitur, addita verborũ formula singulari, quæ illud capessentis arbitrio relinqueret: Ait enim Dominus: c *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum*

a Mat.19.c b Hier. ad Heliod. Itẽ in cap.19. Matt. & ad Demetriadẽ de seruãda virginit. quæst.1. ad Hedibiã, & ad Pãmach. sup obitu Paulinæ. Damas. in hist. Barlaã & Iosaphat Chrys. in illud Pauli, Salutate Priscã et Aquilam.

in cælo: & veni, sequere me. Vbi non solùm ita consulit Dominus, verùm etiam quasi calcar addit, & vt homines ad consilium hoc amplectendum lubentiores faciat, præmij proponit magnitudinem, quo eos alliciat atque consoletur. Sic enim fore promittit, vt qui omnibus propter Christum relictis pauper est, is habeat thesaurum in cælo, accipiat d centuplum, & possideat vitam æternam, quæ diuitibus alioquin aditu est e perdifficilis.

c Ibidem. Lucæ 18.c Marci 10. d Et ibidem Beda & Theophyl.

d Mat. 19. d & ibidem Hieron. Euthy. & Anselmus. Itē Theoph. & Beda in Marc. & Lucā. Cassia. col. 24. cap. 26. Greg. ho. 18 in Ezech. Bernar. in declam. de deserēd. facult. e Mat. 19. c

Huiusmodi paupertatis cultores ac f professores erant Apostoli, quorum nomine fidenter dixit Petrus ad Christum: g *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.* His accedunt nascentis Ecclesiæ Christiani, qui, vti Lucas h testatur, vendebant possessiones, & pecuniam ex his conflatam, in communem

f Aug. li. 17. de ciuit. dei ca. 4.

g Ibidem d

h Actor. 4. g. 2. g

munem vſum conferebant, ita vt nemo ſuum eſſe diceret aliquid, quoniam indiſcreta et communia apud ipſos manebant omnia.

Hieron. ad Demetriadem, & in catal. virorum illuſt. de Philone

Quę paupertas id demum requirit, vt voluntaria, plenaque ſit abdicatio facultatum; quarum nulla a proprietas retineatur. Atque hic locum habet celebris & antiquis probata ſententia: b Bonum eſt facultates cum diſpenſatione pauperibus erogare: melius eſt pro intentione ſequendi Dominum inſimul donare, & abſolutum à ſolicitudine, cum Chriſto egere.

Aug. in ep. 89. ad Hilarium. Poſsido. in vita Auguſtini ca. 5. Caſſ. li. 7. & coll. 3.

a Acto. 5. a Hieron. ad Demet. Baſil. in cōſti. exercitatorijs ca. 19. & 35. Itē quæſt. 85. cōpend. explic. Auguſt. epi. 109. ſerm. 1. de communi vita cleric. Itē lib. de mor. eccleſ. cathol. ca. 31. Hieron. ad Euſtochium. Gregor. 4. dialog. ca. 55. & li. 10. epi. 22.
b Lib. de eccleſ. dogmat. ca. 71. & Hiero. aduerſ. Vigilant. Proſp. li. 2. de vita contēp. ca. 9. Aug. lib. de bono coniug. cap. 8.

IIII.

Vbi Caſtitatis conſilium commendatur?

TVm in Euangelicis, tum in apostolicis literis. Laudat ergo a Christus illud genus Eunuchorum, qui propter Regnum cælorum seipsos castrauerunt. Et ne preceptũ hoc esse magis quàm cõsilium putaremus, mox subijcit: *Qui potest capere, capiat.* Quæ vox quasi hortantis est Domini, vt rectè b Hieronymus interpretatur, & milites suos ad pudicitiæ præmium concitantis: perinde ac si dicat, Qui potest pugnare, pugnet, superet ac triumphet. Id ille potest, cui c datum est: datur autem omnibus qui, vt b Hieronymus idem testatur, petierint, qui voluerint, qui, vt accipiant, laborauerint. Omni enim petenti e dabitur, & quærens inueniet, & pulsanti aperietur.

a Mat 19.b Esaiæ 56.b. & ibidem Hieron. Itẽ li.1.aduers.Iouin. Basil.de virginitate. Epiph. hæresi 58. contra Valesios August. de sancta virgin. ca. 25. & 26.

b In ca. 19. Matt. & li. 1. aduersus Iouin. Cyp. in tract. de disciplina & habitu virginum.

c Sap. 8. d

b In cap. 19 Matth. & Orig. tract. 7. in Matthæum. Aug. lib. 6 confess. cap. 11. Chrysost. hom. 63. in Matthęum. Nazian. in oratione in dictũ Euang.

e Matt. 7. a Lucæ 11.b Triden. sess. 24.

Cui

Cui quidem castitati præmium diuina scriptura decernit, singulare autem virginum castitati. Etenim f qui cum mulieribns nõ sunt coinquinati, sed virgines permanserunt, sine macula ante thronum Dei assistunt, cantantque nouum canticum coram Deo & Agno, ac sequuntur Agnũ quocunque ierit.

Augustlib. de sancta virgin. ca. 24. & 27. & seq. Greg. in 3. parte curæ pastor. admon. 29.

Apostolus verò planissimè dixit, g *Bonum est homini mulierem nõ tangere*. Ac rursum: h *De virginibus præceptum Domini non habeo: consilium autem do, tanquam misericordiconsequutus à Deo, vt sim fidelis. Existimo enim hoc bonum esse propter instantem necessitatem: quoniam bonũ est homini sic esse.* Atque iterum de vidua scribens, a *Cui vult*,, inquit, *nubat, tantùm in domino. Beatior autem erit, si sic permanserit, secundum meum consilium: Puto autem, quod*

f Apoc. 14. a Esaiæ 56. b Psalm. 44. c Cyril. catechc. 4. & 15 illumin. Martial. in epi. ad Tolosan. ca. 9. & 10 Hieron. in epi. ad Philem.

g 1. Cor 7. a h Ibidem c Vide Hierony. li. 1. aduers Iouin. Ambr. in 1. Cor. 7. & ibid. Theodore. Itẽ eundẽ in epito. diuin. decret. ca de virgi. Chrysost in li. de virginit. a Ibidem g & Iudith 8. a

& ego Spiritum Dei habeam. Apostolo pulchrè suffragatur b Ambrosius vbi in hæc verba scribit: Iure laudatur bona vxor, sed melius pia virgo præfertur, dicente apostolo: c *Qui iungit virginem suã, bene facit: & qui non iungit, melius facit*: Hæc enim cogitat quæ Dei sunt, illa quæ mundi: illa coniugalibus vinculis colligata est, hæc libera vinculorum: illa sub legę, ista sub gratia. Bonum coniugium, per quod est inuenta posteritas successionis humanæ, sed melior virginitas, per quam regni cęlestis hæreditas acquisita, & cælestium meritorum reperta successio. Per mulierem cura successit, per Virginem salus euenit. Ita Ambrosius.

15. c. Lu. 2. c
b Amb. in epi. 81. ad Syricium Papã, & 82 ad Vercell.
c 1. Cor. 7. g
Legatur idem Amb. de viduis, & in 3. lib. de virginibus. Itẽ in exhort. ad virgines, & in institut. virginis. Et Damasus libro 4. orthodoxæ fidei. Prætcrea Athanasius, Basilius, Nazianzenus, Augustinus, de virginitate. Item Fulgẽtius epist. 3. ad Probam. Hieron. ad Eustochium, & li. 1 contra Iouin. Item in Apol. pro libris. cõt. Iouin. Ignat. ad Philadelphien. Cypri. de bono pudicitæ. Isidorus li. 2. de summo bono cap. 40.

Requi-

Requirit autem isthæc Castitas, vt quis consilio deliberato b atque constanti ab omni carnis sorde, seu Venerea voluptate incorruptus viuere studeat, atque vitam cœlibem agat cõtinenter: vt sit sanctus, e & corpore, & spiritu propter Christum. Eoque spectãs apostolus dixit: f *Qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatẽ, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc iudicauit in corde suo seruare virginem suam, bene facit.*

V.

Quomodo consilium Euangelicum de obedientia nobis proponitur?

CHRISTVS Dominus primùm exemplo vitæ sanctissimæ, sicut antè meminimus, dein de verbo suo huius obedientiæ rationẽ perfectã nobis ꝓposuit atque cõmendauit. Venit enim non

b Basil. ser. 2. exercitam. pietatis, & in præfat. cõstitut. exercitatoriarũ. Cassiã. coll. 12. ca. 4 e 1. Cor 7. f f 1. Co. 7. g Basilius in psalm. 44.

De obediẽtiæ laude & pfect. Vide Aug. li. 14. de ciui. dei c. 12. Hiero. ep. 8. ad Demetriad. Greg li. 35. moral. c. 12 Itẽ in 1. Re. li. 2 c. 4 l. 4 c. 5. & l. 6. c. 2. Cass. li. 4 ca. 10. col. 2 ca 11. & col. 4. c. 20. Bern. in ser. de trib. ordinibus eccl. Itẽ ad milit. templi. ca. 31. & in ser. de virt. obedient,

a Ioan.6. d
4 c.5. e
b Lucæ 2.g
Bern. ser.3
de circũcisi
one Dom.
c Mat. 20.d
Lucæ 22.c
d Phili. 2. b
e Matt.16.d
Lucæ 9. c
Hieron. ad
Rusticũ mo
nach.epi. 4
Basil.ser. 2.
& 5.exerci-
tamentorũ
pietatis: &
quæst.96.
compẽdio
expli. Item
in constitu-
tionibus
exercitato-
rijs ca.23.
Greg.li. 32
moral c. 21
Nicep li. 11
eccle. hist.

suam a facere voluntatem, sed Patris, & eorum, quibus fuisse b subditus legitur: venit idem c ministrare, & non ministrari, adeo vt humiliarit semetipsum, factus d obediens vsq; ad mortem, mortem autem crucis. Tum ad sui imitationem nos verbo excitans, dixit: e *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suã, & sequatur me.* Quæ verba, vt generatim ad omnes dicta, rectè quidem possunt accipi, sed peculiariter tamen atque perfectius ad eos pertinent, qui pro suo modulo se Christo ita conformant, vt nulla in re sui esse iuris velint, & alieno potius, quàm suo arbitratu viuere satagunt, dum alterius, quem Christi loco sibi prępofuerunt, voluntatem & imperium vltrò sequuntur. Horum præfectus, vti Basilius f docet, Christi personam obtinet,

ca.37. f Basil. ca.22. in const. monast. c. 23. 1. Reg. 15 c, Eccl. 4. d Lu. 10. c. Ephe. 6. a. Coll. 3. d

net, ac veluti mediator Dei & hominum factus, salutem obedientium, Deo sacrificat. Vnde quemadmodum oues pastori obediunt ea pergentes via, qua pastor ipsas duxerit, ita conuenit huiusmodi pietatis exercitatores suis obedire pręfectis, non curiosè inuestigando pręcepta, vbi à peccato aliena fuerint: sed cum omni alacritate ac studio explendo ea, quæ demãdantur. De quo pręfecto sic etiam post Basilium Bernardus f affirmat: Ipsum quem pro Deo habemus, tanquam Deum in his, quæ non sunt apertè contra Deum, audire debemus.

Huiusmodi autem g fideles & excellentes Christi imitatores, qui dictis

f Bernar. in tract. de pcep. & dispens. Vide eundẽ in epist. 7. ad Adam monachum.

g Philo in lib. de vita contemplatiua & ex eodem Eusebius & Niceph. Iosephus lib. 18. antiquit. ca. 2. & li. 2. de bello Iuda. ca. 7 Epiph. hær. 29. Hieron. ad Eustoc. de custod. virginit. Item de viris illust. in Philone, & Marco. Dionys. de eccles. hierar. cap. 6. Eusebius lib. 1. demonst. euangelicarum ca. 8. Aug. de morib. eccle. cath. ca. 31. & 33. Caff. collat. 18. ca. 4. & sequent. Nazian. in vita

dictis consilijs obseruandis seriò vacarent, vti veteres ostendunt annales, Ecclesia semper habuit, & in his delectos probatosque cœtus piorum ac religiosorum hominum, qui supra vulgi morem ac exemplum, abdicatis semel bonis omnibus, et relictis carnis illecebris, ex professo studerent sanctæ obedientiæ: eò videlicet spectantes, vt ad Christi obedientis exemplar, & ad Euangelicę normę perfectionem sese totos cōponerent, nullumque propriæ volūtati locum relinquerent. Cuius rei testes perquàm idoneos habemus Basilium, Augustinum, Hieronymum, Benedictum, Gregorium, Cassianum, Bernardum, aliosque innumeros Euangelicę perfectionis professores, & monastici instituti tum defensores, tum obseruatores integerrimos.

Basil. Athanas. in vita Antonij. Sulp. in vita Martini. Isid li. 2. de off. eccl. ca. 15. Sozom. l. 1 hist. c. 12 Greg. in 2. li. dialog. Chrys. aduers. vitup monast. vitæ, & hom. 56. ad pop. & sequen. Item ho. 14 in 1. ad Timoth. Bernar. in Apolog. ad Guiliel. abbatē & hom. de bonis margaritis.

Quid

V I.

Quid summatim de Consilijs Euangelicis est sentiendum?

HOC nimirum, quòd sint incitamenta, & subsidia quædam commoda admodum, quæ infirmis aduersus a mundi, carnisque illecebras arma præbeant: quæ bonorum conatus in cursu veræ pietatis ad meliora proue-hant: quæ Spiritum ad præstanda Religionis diuinique cultus officia expeditiorem reddant, & quæ insuper, vt ostendimus, ad æternæ vitæ mercedem, ac gloriam in cælo b pleniorem consequendam conferant.

Ac summa quidem Euangelicæ perfectionis in eo versatur, vt, quàm maximè possis, ad c charitatem contendas, Christumque d imiteris. Imitaris autẽ, si Christo & e pauperi, & f virgini, & alijs g subdito, & ad mortẽ vsq; crucis h obediẽti, pro tua virili te studeas con-

a 1. Ioã. 2. c Lucæ 14. d. e. f. g. 8. b. Mat. 19. b. c 13. c. 1. Cor. 7. f Eccl 31. a Prou. 29. c Iudic. 17. c Gala. 5. b

b Mat. 19. b c. d. Greg. l. 26. moral. cap. 25.

c 1. Cor. 13. a 1. Ioan. 2. a Collos. 3. c August. de mor. eccle. cathol. c. 33

d Lucæ 9. c

e 2. Cor. 8. b

f Matth. 8. c

f 1. Petri 1 c

g Lucę 2. g

h Phili. 2. b

a conformare: si cum Apostolo iti dem b Paulo, neglectis ijs, quę retrò sunt, indefesso labore ad anteriora contendas, & ad supernę vocationis brauium te extendas indies, voluntate interim propria in totum, quoàd eius fieri potest, abdicata, ac homini propter Deum subiecta, vt c æmuleris vsque meliora charismata, d partemque optimam tum eligas, tum bona fide in finem e vsque conserues.

a 1. Pet. 2. d
b Phili. 3. c
Psalm. 83. c
Berna. epi. 253. ad Garinum Abbatē, & ep. 341. ad monachū sancti Bertini. itē ser. 2. de purifica. B. Mariæ.
Aug. epist. 137. ad Hipponenses.
c 1. Co. 12. d
d Luc. 10. d
e Apoc. 2. c

DE QVATVOR HOMINIS NOVISSIMIS.

I.

Quæ dicuntur quatuor hominis nouissima?

HAEC videlicet: Mors, Iudicium, Infernus & Regnum cælorum: dicta quidem a nouissima, quòd inter cætera omnia quę homini accidere possunt, extremum planè locum sibi vendicēt.

a Eccl 7. d. 28. a. 38. b
Deut. 32. d
Prouc. 19. c
Bern. in sermo. de primord me dijsque & nouissimis,

Mors

Mors enim, vt dici ſolet, eſt vltima rerum linea. Mortem ſequitur Iudiciũ Dei, ſicut & Paulus his verbis oſtendit: b *Statutũ eſt omnibus hominibus ſemel mori: poſt hoc aũt iudicium,* tum c ſingulare ſcilicet, quod vnuſquiſque moriens excipit, tum illud extremum & vniuerſale, quod omnes ad mundi finem expectat, vt ſupra d indicauimus.

Iudicantur autem alij, quõs in mortali peccato mors opprimit, vt e pœnis apud inferos perpetuis addicantur: alij, quos ex hac vita migrantes ornat f nuptialis illa veſtis charitas, vt vita in cæleſti regno perbeata fruantur. Hoc eſt quod euangelica veritas aſſerit: g *Procedent qui bona fecerunt, in vitam æternam: qui verò mala, in ſupplicium æternum.* h *Filius enim hominis venturus eſt in gloria Patris ſui cum Angelis ſuis: & tunc reddet vnicuiq; ſecundum opera eius.*

b Heb 9. g
c Aug. li. 2. de anima & eius origine ca. 4 Item tract. 49. in Ioan. Chryſ. ho. 14. in Mat.
d In Symbolo.
e Lucæ 16 Matt. 25. c
f Mat. 22. b Aug. lib. poſt collat. con. Donatiſt. ca. 20 Greg. ho. 38 in euang.
g Ioan. 5. e Matt. 25. d
h Mat. 16. d

Quo-

II.

Quomodo Scriptura nos de Morte docet?

a Rom 5.b Sapien.1.d Concil.Mileuita.cã.1. August.de prædest. & gratia, capite 3.

b Gregor homi.13.in Euange. August. in Psal. 144. homil. 27. ex 50. & capite 2. Soliloquiorũ animæ. Hugo Victorinus libro 1. de anima ca. 3.

Sicut a *per vnum hominem peccatũ in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, ita in omnes homines mors pertransijt*, vt Paulus affirmat. Igitur etsi b hora mortis nihil sit nobis incertius, *Nescit* c *enim homo finem suum*, morte tamen ipsa certius nihil esse potest. Vnde scriptũ est, & res ipsa quotidie docet; d *Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terrã, quæ non reuertũtur.* Idque confirmans Ecclesiasticus, e *Et Rex hodie est*, inquit, *& cras morietur. Cùm morietur aũt homo, hæreditabit serpẽtes, & bestias, & vermes.* Cùm

c Eccles.9.c. Iacob.4.d Eccles.11.c.14.b Luc.12.c
d 2. Reg. 14.c Eccles. 2.c Psal.89.b. 101 a.b.102.c Iob.8.b.14.a 1.Petri 1.d August.lib.13. de ciuitate Dei, capite 10.& 11.sermone 21.de verbis domini. Innoc. 3. de contemptu mundi lib. 3. cap. 24.
e Ecclesiastici 10.b Iob 17.d Psalm. 48. b.d Baruch 3.b. Eccles. 41.a Augustin. sentent. vlt. apud Prosperum.

Cûm verò plurimûm referat, quomodo & quàm parati moriamur, toties in euãgelio nobis repetitur, illud: f VIGILATE. Itẽ, g *Estote parati: quia qua hora non putatis, filius hominis veniet.* Parati verò & vigilantes mortem excipiemus, si seriò & in omni vita ꝑ se quisque meditetur quod scriptum est, h *Ante obitum operare iustitiam, quoniam non est apud inferos inuenire cibum:* sicut & Christus dixit, a *Venit nox, quando nemo potest operari.* b *Ambulate dũ lucẽ habetis, vt non vos tenebræ cõprehẽdant.* c

f Mat. 25. a Marci 13. d Aug ep. 80 ad Hesic. & quęst. 59. li. 83. quæst.

g Lucæ 12. c Apo. 3. a. 16 c. Cyp li. 4 ep. 2 ad Antonia. Aug. ser. 3. de innoc. & tra. 33. in Ioan. Greg. li. 16. moral. ca. 31

h Eccl. 14. c Eccl. 9. c. 12 a Gala. 6. c Aug. de discip. christ. c. 2. Cõc. Lat. ca. 22. Triden. sess 14. a Ioan 9. a. Aug. in ench. cap. 110 & tra. 44. in Ioan. b Ioan. 12. c Lucæ 19. c.

Pulchrè autem Propheta inter iustorum malorumque mortem discreuit. Nã de his quidẽ dicit, c *Mors peccatorũ pessima*, illorũ scilicet, qui velut peruicaces Iudęi in pec-

c Psal. 33. b Prou. 11 a Sapie. 5. b. c Psal. 10. b Aug. ser. 48 & 57. ad fratres in eremo. Hugo Victor. li. 1. de anima c. 2. li. 3. ca. 23. l. 4. cap. 13.

Innoc. 3. de contemptu mundi li. 2. cap. 24.
d Lu. 16. e. f
Greg. 4. dialog. ca 38. & ho. 12. in euang.
Beda lib. 5. hist. Anglicæ ca. 14. & 15.
e Psal. 115. a
f 2. Corin. 5. a. b
Greg. 4. dialog. ca. 11. & sequent.
Cypria. de morte.
Amb. li. de bono mortis.
g Phil. 2. c
Lucæ 2. d
h Lu. 12. e.

in peccato sine pœnitentia moriuntur, ac proinde sic pereunt, vt semper apud d inferos cum epulone diuite sint excruciandi. De illis verò testatur, e *Preciosa in conspectu Domini mors sanctorum eius.* Talibus f quippe mors ista corporis nihil est aliud, quàm terrenæ huius peregrinationis & ærumnarum mortalis vitæ terminus, somnus quietus, & secura obdormitio, vitæ principium, & optabilis transitus ad beatam immortalitatem: Cuius desiderio Apostolus flagrans, & huius vitæ pertæsus, g *Cupio,* inquit, *dissolui, & esse cum Christo.* h *Beati serui illi, quos, cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes.* *Et* a *beati mortui, qui in Domino moriuntur.* b *Iustus autem si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.*

Psalm. 41. a. 83. a. 141. b. Nume. 23. b
a Apo 14. c. b Sap. 4. b.

III.

Quomodo scriptura de iudicio admonet?

Hor-

HOrrendum a est incidere in manus Dei viuentis, Christique iudicis, b ante cuius tribunal nos omnes oportet manifestari, & c vnumquenque rationem pro se ipso reddere. d *Cuncta* enim *quæ fiunt, adducet Deus in iudicium pro omni errato, siue bonum, siue malum sit.* Quare non modò peccatoribus, sed etiam sæpè sanctis e iudicij huius terribilis est f expectatio. Timuit hinc Dauid, vt sollicitè roget: g *Ne intres in iudicium cum seruo tuo domine.* Timuit & Iob quantumuis h innocens, suumque timorem his verbis ostendit: a *Quid faciam cùm surrexerit ad iudicandũ Deus? & cùm quæsierit, quid respondebo illi? Semper* b *quasi tumentes super me fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui.* c *Verebar omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti.* Ac

a Heb.10.f Bern. ser.8. in psal. Qui habitat.
b 2. Co.5.b
c Ro.14 b
d Eccl.12.d 11.d. 1.Cor.4.a Ro.2.a.b.c Sapien.1.c Eccle.11.c Matt 12.c. 16.d. Apoc. 20.d. 22.c Psalm.61.b 2.Tim.4.b Damas. in serm.de defunct. Cyril. de exitu animæ. Leõt. de vita Eleemos.
e Greg. li.8 moral.c.13 1.Pet.4.d Sapien.1.c.

Psal.74.a. Ber. ser.55. in Cãt. f Heb.10.e. g Psal.142 a. h Iob 1.a. a Iob 31.b. b Ibidẽ c. Greg.21.moral. ca.15. & 16. c Iob 9.d. 24.b. Eccles. 9. a. 1.Cor.4.a.

b Aug. in l. de decem chord. ca. 1. & 2. Prosp. li. 3. de vita contēp. c. 12. Bern. epi. 1. Innoc. 3. li. 3. de contēptu mundi ca. 15.
e Prou. 6. d
f Psal. 84. a Bern. serm. 55. in cant.
g Hier. 17. b 11. d. 20. c. 32. c Prou. 16. a Heb. 4. d.
1. Para 28. b Mala. 3. a Psalm. 7. b 43 d.
h Esai. 66. f Iud. Apost. c. Mat. 10. c

Ac verò metuendus est Iudex b ille, cuius non licet potestatem effugere, sapientiam fallere, æquitatem flectere, iudicium retractare. De quo ita scriptum extat, e *Zelus & furor viri* (Christi iudicis scilicet) *non parcet in die vindictæ, nec acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.* Qui de seipso etiam suoque iudicio (ne quis sit inscius) hoc omnibus prænunciauit: f *Cū accepero tempus, ego iustitias iudicabo.* g *Ego Dominus scrutans cor & probās renes: qui do vnicuiq; iuxta viam suā, & iuxta fructum adinuentionū suarum.* h *Ego opera eorum & cogitationes eorum venio vt congregem, cum omnibus gentibus & linguis: & venient & videbunt gloriam meam.*

Cæterùm de iudicij a extremi die, qui & dies Domini, b dies iræ, dies

a Aug. l. 20. de ciuit Dei ca. 1. 2. 30. & 18. ca. 33. Itē epi. 78. & 80. ad Hesych. Hippol. de cōsum. mund. Damasc. li. 4. orthod. fidei. ca 27. b Sophon. 1. d.

dies magnus & horribilis in scriptura dicitur, Apostolus Petrus docet in hunc modum: c *Adueniet dies Domini sicut fur, in quo cæli magno impetu transient, elementa verò calore soluentur: terra autem & omnia quæ in ipsa sunt opera, exurentur: Cùm igitur hæc omnia dissoluenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conuersationibus & pietatibus: expectantes & properantes in aduentum diei Domini, per quem cæli ardentes soluentur, & elementa ignis ardore tabescent.*

Ioelis 2.a g.3.a
Esaię 13.b.c 24.c.d.66.e
Hiere. 23. d
Mal.3.a.4.a
Daniel.7. c.d.
Apoca. 20. d.6.d.
Psalmo 96. a.49.a
Matth. 24 & 25.c.d. 13.f.3.c
Sapient.5. a.d.
c 2.Petri 3.c

Vt August lib. 20.de ciuitate Dei cap.16.& 18. Chrysost. hom. 46.ad populum Antiochenum, & seque. Ephrem in libro de iudicio extremo, & lib. de vera pœnitentia. August. sermon. 67. de tempore. Isidorus de summo bono libro 1. cap.30. Cyrillus catech. 15. illuminat. Hieron. ad Heliodorum. Gregorius homilia 1. & 12. in euangelia. Item libro 26. moralium cap. 24. & 25. August. cap. 4. meditationum. Anselmus de miseria hominis. Bernardus de interiori domo cap.38.

b Lucę 21.f Vt verò tunc clementem iudicem Christum, ac diem illum, quo cælum & terra b transibunt, nobis lætum habeamus, præclarũ hoc est consilium Sapientis, e *Ante languorem adhibe medicinam, & ante iudicium interroga teipsum, & in conspectu Dei inuenies propitiationem.* f *Si enim nosmetipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur.* g *Timenti Deum bene erit in extremis, & in die defunctionis suæ benedicetur.*

1.Cor.7. f
Apoc.21. a
e Eccle.18. c
2.Petri 3. c
Lucæ 21. g
Tit. 2.d
1.Thess 5.a
Lucæ 17.f
Chrys. ho. 5 de pœnitent.
1. Cor.11. g
g Eccl.1. b
Greg.li. 31. moral.ca.21. Aug.serm.120. de tẽp.

IIII.

Quid verò de inferno eiusq; pœnis?

VT morte quidem nihil miserabilius, vt iudicio etiam nihil est terribilius, præsertim filijs huius seculi obstinatè peccantibus: sic inferno eiusque pœna nihil intolerabilius ac infelicius potest excogitari. Ibi etenim (teste scrip-

Vide Chrys. epist. 5. ad Theod lapsum & Cyril. Alexãd. de exitu animę. Pros. li.3. de vita contẽp. c.12 Itẽ Greg.l. 4. dial.c. 28 29. 42. & sequentibus. Isidorum de summo bono li. 1. ca 31. & 32.

a Scriptura diuina) fletus est & stridor dentium: ibi b vermis eorũ non moritur, & ignis nõ extinguitur: ibi terra c tenebrosa & operta mortis caligine: ibi vmbra mortis & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat: ibi pars d illorũ in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda: ibi e cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum. Ibi demum verum esse cõperietur, quod omnibus apud inferos torquẽdis iustus iudex his verbis prædixit: f *Ecce serui mei comedẽt, & vos esurietis: Ecce serui mei bibent, & vos sitietis: Ecce*

a Matt. 8. b 13. f. 22. b. 24. d. 25. e Lucæ 13. f
b Mar. 9. g Esa. 66. g. 14 e. Eccl 7. b Iudith 16. c
c Iob 10. d
d Iudę c. Grego. li. 9. moral ca. 45. et seq. Cass. in Cõf. theologica par. 3. Ephrẽ in li. de vera pœnit. c. 7. & 8.
d Apo. 21. c 14. b. c. 18. b. c 19. d. 20. c. d

S

Psal. 10. b. 20. b. Deut. 32. c Iob 24. c. Rom. 2. b. Esa. 13. d. Prou. 19. d. Eccle. 21. b. e Apoc. 20 c. 9. a. Iob 7. b. 20. c. d, Psal 48. c. Esa. 33. b. Matthæi 3. c, 25. d. 2. Thess. 1. c. 2. Pet. 2. a. b. f Esaiæ 65. c Lu. 6 d. 16. f. Cyr. Alex. in orat. de exitu animæ. Aug. in enchir. ca. 111. & seq. Itẽ ser. 181. de temp. ca. 18. li. de tripl. habitaculo ca. 2. Cyp. ad Demet. & in ser. de ascẽsione Christi. Bern. ep. 253. & medit. ca. 3. Itẽ ser. 8. in psal. Qui habitat. Hugo li. 4. de anima ca. 13. Innoc. 3. li. 3 de contẽp. mundi ca. 2. & seq. Cõc. Flor.

ce serui mei lætabuntur, & vos cõfundemini: Ecce serui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus vlulabitis.

Itaq; Propheta Regius reges & principes oẽs compellat, atque futuras malorum pœnas illis proponit cum hac graui admonitione: g *Et nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram.* h *(Fortioribus enim fortior instat cruciatio, & iudicium durißimum in his qui præsunt fiet.) Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehẽdite disciplinam, nè quando irascatur Dominus, et pereatis de via iusta, cùm exarserit in breui ira eius.* Hinc & Christus ipse dictum omnibus voluit, a *Timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam: ita dico vobis, hunc timete.* Vt enim est momentaneum quod in hac vita delectat, ita sempiternũ est, quod in gehẽna excruciat.

g Psal. 2. c

h Sap. 6. a b Esaiæ 5. d

a Luc. 12. a Matth. 10. c Chrys. li. 1. de prouidẽtia Dei. Itẽ ho. 5. & 55. ad pop. Antioc. Aug. in psal. 49. Bern. in ser. de cõuers. ad cleri. c. 5.

De

V.

De regno cælorum quid ex scriptura discimus?

PArauit a hoc regnum Deus electis ab origine mũdi, b regnum cæleste, c regnum æternum, d regnum beatissimũ, de quo Paulus apertè fatetur: e *Non sunt condigna passiones huius temporis ad futurã gloriam.* f *Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascẽderunt, quæ præparauit Deus his qui diligunt illum.* g *O sanctam ciuitatem Hierusalẽ, nouam descendentem de cælo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatã viro suo.* De qua Ioannes diuinorum optimè conscius, hæc cælitùs audiuit & scripsit, h *Ecce tabernaculũ Dei cum hominibus: & habitabit cum eis: & ipsi populus eius* S 2 *erunt,*

a Mat.25.c
b 2.Timot. 4.d.
c 2.Pet.1.c
d Luc.14.d Aug.ser.37. de sanctis. Cypria. de mortal.
e Rom.8.c
f 1.Cor.2.c Esaiæ 64.b
g Apo.21.a d.e.f.g.22.a Matth.13.f 22.c. Sap. 3.a b.5.c Dan..12.a 1.Corint. 15 e f.g Philip.3.d Ioan.14.a
h Apocal. 21.a.7.d Ioan.3 a 1.Cor 13 d

Esa.25.c 33.c.d.49.c.51.a.d.60.d.65.c. 66. d. Psalmo 16.d.26.d.30 c. 35.b.86.a 114.b 149.a. Chrysostomus epi.5. ad Theodorum lapsum. Anselm. epist.2.& in lib. de similitudinibus cap.47.& seq. Hugo libro 4.de anima ca.15.& 16.

erunt, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus, & absterget omnem lachrymã ab oculis eorum: & mors vltrà nõ erit, neq; luctus, neque clamor, neque dolor erit vltrà, quæ prima abierunt. Illic auditur a vox tubę magnę, & sicut vox aquarum multarum, & sicut vox tonitruorum magnorum dicentium, *Alleluia: quoniam regnauit Dominus Deus noster omnipotẽs. Gaudeamus & exultemus, & demus gloriã ei, quia venerunt nuptiæ Agni.*

a Apo.19.a Psal.83.a. b.d. & ibidem Aug. Itẽ lib. 1c. de ciuitate Dei ca. 16. & lib. 22. cap. 29. & 30. Item lib. 3. de libero arbi. cap. vlt. & libro 3. de symb. ad catechu. cap. vlt. lib. 1. de trinitate cap. 13. & de Catechizan. rudib. cap. 23. Tract 4. in epist. Ioan. lib. Meditat. cap. 22. & 25. Soliloq. ca. 21. 35. & 36. Manual. cap. 6. 7. 16 17.

Beati, qui b *ad cœnã nuptiarũ Agni vocati sunt:* beatiores verò, qui ad eã c cœnam vocati, submotis impedimentis omnibus, accedũt, vestemque d nuptialẽ adferunt, vt in e regno Dei cũ Abrahá, Isaac & Iacob recumbant. Nec opus est rogare, *Domine,*

b Apo.19.b c Luc.14.d Greg. hom. 36. & 37. in Euangel. Prosp. de vita contẽ. lib. 1. ca. 2. & sequent. Itẽ lib. 3 cap. 32. Berna. in ser. de trip. gen. bonorũ, & cap. 4. Meditatio. d Matth. 22 b e Matth. 8. b Luc. 13. 22. f. c. 12. c. Gregor. homil. 13. in Euange.

f *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo?* Expedita est responsio: *Quis ingredietur sine macula, & operatur iustitiam.* Aut si verbo Christi magis delectaris, g *Qui facit voluntatim Patris mei, qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum.* Sancta hæc est ciuitas, & sanctos etiam ciues requirit: h *nō intrabit in eam aliquid coinquinatum.*

f Psal. 14. a 23. a. Esa. 33. c Rom. 2. b. c Matth. 5. a Bernar. in sermo. de conuers. ad Cler. c. 25. g Mat. 7. c 19. c. 25. b. c Apoca. 2. b. c. g. 3. b. c. d. 7. d Bernard. sermone 2. de verb. Apost. Non est regnum Dei esca & potus. h Apocalyp. 21 g.

VI.

Quis est vsus & fructus doctrinæ totius de quatuor nouissimis?

Vide Chry. epist. 5. ad Theodor. lapsum, & Damas. in hist. Barlaā & Iosaph.

PRimùm hęc ipsa cognoscere ac seriò meditari, eò confert, vt à cura, studio & amore illarum rerum, quæ caducæ, fluxæ & vanæ sunt in hoc mundo, facilius auocemur. a *Vanitas enim vanitatū,* dixit Ecclesiastes: *vanitas vanitatū, & oīa vanitas.* b *Vidi cūcta quæ fiūt sub sole, et ecce vniuersa vanitas et afflictio spiritus.*

a Eccle. 2. a Et ibi. Hier. Greg. lib. 5. cap. 2. in 1. Reg. b Ibidem c

c Aug.li. 8. de Gen.cō. Manich ca. 28.& serm. 120.de tēp. Greg hom. 39.in Euāg. Isid.li.3. de sum. bono, cap. vltim.

Deinde non solùm à cogitationibus vanis curisque terrenis, hæc animaduersa hominem reuocant, verùmetiam ab omni peccãdi c licentia, cōsuetudine & procliuitate deterrēt. Hinc aurea illa sententia: b *In omnibus operibus tuis memorare nouißima tua, & in æternum non peccabis.*

b Eccl 7. d Bernar.ser. 1.in festo omnium sanct. Itē in ser. de prim.medijs,& nouiss. nostris.

e Deu.23.d f Prou 4.d g Eccl.1. b Psal.110.b Pro.1.a.9.b Iob 28.d Eccle.7.c Prou.14.c Chrys. ho 15 ad pop. Antioc.Itē ho.2.in 2. ad Thess. Aug.tra.9 in ep. Ioā & in psal, 127.

Pręthereà monent sapientem, vt cunctis in rebus nihil temerè faciat, sed extrema primùm omnium sibi e proponat, fineque prospecto, via regia progrediatur, vt neque f ad dexteram, neque ad sinistram à recto deflectat.

Præcipuè verò huiusmodi rerum memoria et contemplatio id efficit, vt diuinus timor, g qui veræ sapientiæ fons, totius virtutis custos, ac in omni hominis vita necessarius est pædagogus, in æqui bonique studio nos cōfirmet

ac

ac prouehat. Nam b *timor Domini expellit peccatum: & qui sine timore est, non poterit iustificari.* a *Qui timent Dominum, inquirent quæ beneplacita sunt ei, præparabũt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas.* Demum b *Qui timent dominũ, custodient mãdata illius, & patientiam habebunt vsq; ad inspecti onẽ illius, dicẽtes: Si pœnitentiã nõ egerimus, incidemus in manus Domini.*

b Eccl. 1. c
a Eccl. 2. d
Aug. serm. 13. & 18. de verb. apostoli. Itẽ li. de sancta virgini. ca. 38. & ser. 214. de tẽpore.
b Ibidem.

Cæterùm filij seculi huius, qui c vanitatem diligunt, & quærunt mendacium: qui d lætantur cùm malè fecerint, & exultãt in rebus pessimis, ante e quorũ oculos nõ est timor Dei, nihil minus illi, quàm his de rebus cogitationem suscipiunt. f *Gens absque consilio est & sine prudentia: vtinam saperent & intelligerent, ac nouißima prouiderent.* His videmus, quod Iob sanctus aiebat quotidie vsuuenire: g *Tenent tympanum & cytharam, & gaudent ad sonitum*

c Psal. 4. a
d Prou. 2. c
e Psal. 13. b
f Deu. 23. d
Bern ser. 2 in die apostoli Petri & Paul. Itẽ epi. 292.
g Iob 21. b

organi, Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Sic b *risus dolore miscetur, & extrema gaudij luctus occupat.*

b Prou.14.b

VII.

Quæ est summa eorum, quæ in hoc libro continentur?

SVmma totius operis duabus rebus continetur, SAPIENTIA ET IVSTITIA Christiana. Ad Sapientiam hęc capita, videlicet de Fide & Symbolo Fidei, de Spe & oratione dominica, de Charitate & Decalogo referuntur. Nam FIDES, SPES CHARITAS, illæ virtutes sunt, quibus verá hominis sapientiam, vt Augustinus a annotauit, & diuina scriptura concludit. Accessit porrò de præceptis Ecclesiæ, & de sacramentis tractatio. Sicut enim prædictæ virtutes absque Sacramentis & præceptis Ecclesiæ rectè obseruatis subsistere non possunt, ita eorum accessione efficaciter

a Li.2.retracta.ca.63.& in enchird. ca.2.& 3.

caciter nobis inſeruntur, inſertæ confirmantur, augentur & perficiuntur. Itaque in ijs, quæ ad ſapientiam referimus, explicandis, prior libri pars abſoluta eſt.

Poſterior, quæ circa iuſtitiam verſatur, duas eius partes tũ b ad mala fugienda, tũ ad bona conſectãda ſpectãtes, breuiter enucleat. Etenim abſtinere à malis, Chryſoſt. c teſte, nõ ſatis eſt nobis ad ſalutẽ, niſi adſit etiã bonorũ poſſeſſio & virtutis actio. Vtriq; igitur parti capita nonnulla, quę præcipuè ad malorũ bonorũq; diſcrimẽ obſeruandũ pertinent, accõmodata ſunt. Totius aũt iuſtitiæ vim & amplitudinẽ Tobias vir ęquè ſapiens ac iuſtus, ſuccinctè cõprehendit, vbi ſuum filiũ, adeoque in illo filios Dei oẽs ſigillatim admonet in hæc verba: * *Noli timere fili mi: pauperẽ quidem vitã gerimus, ſed multa bona habebimus, ſi timuerimus Deũ, & receſſerimus ab omni pec*

b Pſalmo 33. c. 36. c

c In Pſal. 4. Plura vide ſuprà.

* Tob. 4. d

 cato,

cato, & fecerimus bene. Ita demum discimus Christiani hominis integrum officium, quòd non modò fidem, sed vitam etiam, quæ secundū sapientiam & iustitiam Christianam instituta sit, omninò requirat. *Sapiens autem* * *cor & intelligibile*, vti scriptura testatur, *abstinebit se à peccatis, & in operibus iustitiæ successus habebit.*

* Eccl. 3. d

Verùm enimuerò, ne institutæ breuitatis terminos prętereamus, doctrinæ huius ad Christianos, eósque in primis simpliciores instituendos pertinētis, hic modus & finis esto. Quæ omnia vno Ecclesiastis verbo, tanquā totius humanę vitæ illustri sigillo, consignabimus, ita cōcludētes: * *DEVM TIME, ET MANDATA EIVS OBSERVA, HOC EST ENIM OMNIS HOMO.*

* Eccl. 12. d

Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis.

Psal. 67. f

FINIS.

APPENDIX DE HOMIMIS LAPSV ET IVSTIFICATIONE SECVNdum ſententiam & doctrinam Concilij Tridentini.

I.

De ſtatu & lapſu primi hominis.

CVM primus homo *a* Adam mandatũ Dei in paradiſo fuiſſet transgreſſus, ſtatim ſanctitatem & iuſtitiam, in qua fuerat conſtitutus, amiſit, ac præterea per huiuſmodi præuaricationis offenſam, iram et indignationem dei, atque adeò mortem quam anteà cõminatus illi fuerat Deus, incurrit, & cũ hac ipſa morte in diaboli, qui *b* mortis deinde habuit imperiũ, captiuitatem incidit, demumque totus Adam per illam præuaricationis offenſam ſecũdum corpus & animam in deterius commutatus fuit.

Ex ſeſsio. 5. Conc Trident. can. 1.

a Gen 2. c, & 3. c

b Hebr. 2 d

d ex eo immundi, & vt Apostolus e inquit, naturâ filij iræ, tum semẽ peccati, diaboli & mortis omnes efficiuntur, f excepta interim beata & immaculata Virgine Maria Dei genetrice, quam, hoc loco vbi de peccato originali agitur, non comprehendimus.

d Ex cap. 1. sess. 6.
e Ephe. 2. a
f Ex appẽdice sess. 5. Vide extrauagan. cõ. li. 3. de reliquijs & venerat. sanct.

III.

De remedio originalis peccati.

PEccatum hoc originis, quod inest vnicuique proprium, vt diximus, neq; per humanę naturę vires, neque per aliud remedium tollitur, quàm per meritum a vnius Mediatoris Domini nostri Iesu Christi, qui nos b Deo reconciliauit in sanguine suo, factus nobis c iustitia, sanctificatio & redẽptio. Huius verò meritum d per Baptismi sacramentum in forma Ecclesiæ ritè collatũ, tam adultis quàm paruulis applicatur: e quia nõ est aliud nomen sub cælo datũ hominibus, in quo oporteat nos saluos

Ex can. 3. sess. 5.
a 1. Tim. 2. b
b Rom. 5. b
2. Cor. 5. d
c 1. Cor. 1. d
d Tit. 3. b
e Act. 4. c

f Ioan. 1. d fieri. Vnde illa vox, *Ecce agnus Dei: ecce qui tollit peccata mundi.* Et illa:

* Gal. 3. d * *Quicunque baptizati estis, Christum induistis.*

Ex cano: 4. sess. 5.

Vnde errant grauiter, qui negãt paruulos recentes ab vteris matrũ baptizandos esse, etiamsi fuerint â baptizatis parentibus orti. Baptizantur certè etiã hi in remißionẽ peccatorum, vt qui ex Adamo peccatũ traxerint originale, quod regeneratiõis lauacro expiari neceſſe eſt ad vitã æternã cõſequendã, quoniã nõ aliter intelligendũ eſt, a *Per vnũ hominẽ peccatũ intrauit in mundũ, & per peccatũ mors, et ita in oẽs homines mors pertrãsijt, in quo oẽs peccauerunt:* niſi quẽdmodũ Ecclesia Catholica vbiq; diffuſa ſemper intellexit. Propter hanc enim regulã fidei ex traditione apoſtolorũ etiam paruuli, qui nihil peccatorũ in ſemetipſis adhuc cõmittere potuerũt, ideo in remißionẽ peccatorũ veraciter baptizãtur, vt

a Rom. 5. b

in

in eis regeneratione mundetur, quod generatiõe contraxerunt. b *Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nõ potest introire in regnum Dei.* IIII.

b Ioan. 3. a

De reliquijs originalis peccati in baptizatis.

PRætereà confitendũ est, reatum originalis peccati per Iesu Christi Domini nostri gratiã, quę in baptismate cõfertur, remitti: & in baptizatis totũ id, quod verã & propriã peccati rationẽ habet, tolli, non radi tantũ, aut non imputari. In renatis enim nihil odit deus, quia nihil a est dãnationis ijs, qui verè b consepulti sunt cũ Christo per baptisma in mortẽ, qui nõ secundum carnẽ ambulant, sed c veterẽ hominẽ exuẽtes, & nouũ qui secundũ deũ creatus est induẽtes, innocẽtes, immaculati, puri, innoxij, ac Deo dilecti effecti sunt, d hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, ita vt nihil prorsus eos ab ingressu cæli remoretur.

Ex cano. 5. sess. 5.

a Rom. 8. a
b Rom. 6. a
c Col. 3. b Ephe. 4. c
d Rom. 8. c

Ac interim fateri oportet, manere in baptizatis concupiſcentiã vel fomitem, quæ cùm ad agonem relicta ſit, nocere non conſentientibus, ſed viriliter per Chriſti Ieſu gratiam repugnantibus nõ valet: quinimò qui e legitimè certauerit, coronabitur. Hanc concupiſcentiã, quam aliquando f Apoſtolus peccatũ appellat, Eccleſia Catholi a nunquam intellexit peccatum cppellari, quòd verè & propriè in renatis peccatum ſit, ſed quia ex peccato eſt, & ad peccatũ inclinat.

e 2 Tim 2.a

f Rom. 7. b

V.

De naturæ & legis ad iuſtificandos homines imbecillitate.

VT iam propius ad iuſtificationis doctrinam probè & ſyncerè intelligendam accedamus, illud vnuſquiſque agnoſcat & fateatur oportet, quòd cùm oẽs homines in præuaricatione Adæ innocentiã perdidiſſent, facti immũdi, & (vt a Apoſtolus inquit) naturâ filij

Seſſ.6.ca 1.

a Ephe.2.c

filij iræ, quēadmodum est dictū, vsque adeo b serui erant peccati, et sub potestate diaboli ac mortis, vt non modò gentes per vim naturæ, sed ne Iudæi quidē per ipsá etiam literam legis Moysi inde liberari aut surgere possent: tametsi in eis liberum arbitrium minimè extinctum esset, viribus licet attenuatum & inclinatum.

b Rom.6.c

VI.

De dispensatione & mysterio aduentus Christi?

Cap.2.ses.6

QVO factum est, vt cælestis a Pater, Pater misericordiarum & deus totius consolationis, Christum Iesum filiū suum, & ante legem, & legis tempore multis sanctis Patribus declaratum ac promissum, quū venit beata illa b plenitudo temporis, ad homines miserit: vt & Iudæos, qui sub lege erant, redimeret: & gētes c quæ nō sectabantur iustitiam, iustitiá apprehenderent, atq; oēs d adoptionem

a 2.Cor.1.a

b Gal.4.a

c Rom.9.g

d Gal.4.a

onem filiorum reciperent. Hunc e propoſuit Deus propiciatorem per fidẽ in ſanguine ipſius pro peccatis noſtris, nõ f ſolũ aũt pro noſtris, ſed etiam pro totius mundi.

e Rom. 3. d
f 1. Ioã. 2. a

VII.

Qui per Christum iuſtificentur.

Cap. 3. ſeſ. 3.
a 2 Corint. 5. c

VErùm, etſi ille pro a omnibus mortuus eſt, non oẽs tamen mortis eius beneficiũ recipiunt, ſed ij duntaxat, quibus meritum paſsionis eius cõmunicatur. Nam ſicut reuerà homines, niſi ex ſemine Adæ ꝑpagati naſcerẽtur, nõ naſcerentur iniuſti: cùm ea ꝑpagatione per ipſum dum concipiuntur, propriam iniuſtitiã contrahant: ita niſi in Chriſto renaſcerentur, nunquam iuſtificarentur, cùm ea renaſcentia, per meritum paſsionis eius, gratia qua iuſti fiunt, illis tribuatur. Pro hoc beneficio b Apoſtolus gratias nos ſemper agere hortatur Patri, qui dignos nos fecit in partem ſortis ſanctorum

b Coll. 1. b

ctorum in lumine, & eripuit de potestate tenebrarum, transtulitque in regnum filij dilectionis suæ: in quo habemus redemptionem & remißionem peccatorum.

VIII.

Descriptio iustificationis impij, & modus eius in statu gratiæ.

QVibus verbis iustificationis impij descriptio insinuatur, vt sit translatio ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statū gratię & adoptionis filiorum Dei per secundum Adam Iesum Christum saluatorem nostrū. Quæ quidem translatio, post Euangelium promulgatum, sine lauacro regeneratiōis, aut eius voto fieri non potest, sicut scriptum est a *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.*

Cap. 4. sess. 6.

a Ioan. 3. d

IX.

De neceßitate præparationis ad iustificationē in adultis, & vnde illa sit.

Præterea

PRætereà ipſius iuſtificationis exordium in adultis à Dei, per Chriſtum Ieſum, præueniente gratia ſumendum eſt, hoc eſt, ab eius vocatione, qua nullis eorum exiſtentibus meritis, vocátur: vt qui per peccata à Deo auerſi erát, per eius excitantẽ atq; adiuuantẽ gratiam, ad conuertendum ſe ad ſuá ipſorum iuſtificationem, eidẽ gratiæ liberè aſſentiendo & cooperádo, diſponantur, ita vt tangente Deo cor hominis per Spiritus ſancti illuminationem, neque homo ipſe nihil omninò agat, inſpirationẽ illam recipiens, quippe qui illam & abijcere poteſt, neq; tamen ſine gratia Dei mouere ſe ad iuſtitiá coram illo libera ſua volũtate poſsit. Vnde in ſacris literis cũ dicitur: b *Cõuertimini ad me, & ego cõuertar ad vos*: libertatis noſtræ admonemur. Cùm reſpõdemus: c *Cõuerte nos Domine ad te, & conuertemur*: Dei nos gratia præueniri cõfitemur.

b Zach. 1. a

c Thre. 5. d

Mo-

X.

Modus præparationis ad iustifi cationem quis?

DIſponuntur autẽ ad ipſam iuſtitiam, dum excitati diuina gratia & adiuti, fidẽ ex auditu concipientes, liberè mouentur in Deum, credentes vera eſſe, quæ diuinitùs reuelata et promiſſa ſunt: atque illud in primis, a à Deò iuſtificari impium per gratiá eius, per redemptiõem, quæ eſt in Christo Ieſu: & dum peccatores ſe eſſe intelligẽtes, à diuinæ iuſtitiæ timore, quo vtiliter concutiuntur, ad conſiderandam Dei miſericordiá ſe conuertendo, in ſpem eriguntur, fidentes Deum ſibi propter Chriſtum propitiũ fore: illumque tanquam omnis iuſtitiæ fontẽ diligere incipiunt: ac propterea mouentur aduerſus peccata per odiũ aliquod & deteſtationem, hoc eſt, per eam pœnitentiam, quam ante baptiſmum agi oportet: denique dum

a Rom. 3. d

dum proponunt suscipere baptismũ, inchoare nouam vitam, & seruare diuina mãdata. De hac dispositione scriptum est, b *Accedentẽ ad deum oportet credere quia est, et quod inquirentibus se remunerator sit.* Et, c *Cõfide c fili, remittuntur tibi peccata tua.* Et, d *Timor Domini expellit peccatum.* Et, e *Pœnitentiã agite, & baptizetur vnusquisq; vestrûm in nomine Iesu Christi, in remissionẽ peccatorum vestrorũ, & accipietis donũ spiritus sancti.* Et, f *Euntes ergo docete oẽs gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, docentes eos seruare quæcunque mandaui vobis.* Denique, g *Præparate corda vestra domino.*

b Heb. 11. b
c Matt. 9. a
d Eccle. 1. e
e Acto. 2. f
f Mat. 28. d
g 1. Reg. 7. a.

XI.

Quid sit iustificatio impij, & quæ eius causa?

HAnc dispositionem seu præparationem iustificatio ipsa consequitur: quæ non est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio,

Cap. 7. sess. 6.

catio, & renouatio interioris hominis per voluntariá susceptionẽ gratię & donorũ: vnde homo ex iniusto fit iustus, & ex inimico amicus, vt sit a hæres secundum spem vitæ æternæ.

a Tit.3. b

Huius iustificatiõis causę sunt: Finalis quidẽ, gloria Dei & Christi, ac vita ęterna: Efficiẽs verò, misericors Deus, qui gratuitò abluit & sanctificat, b signãs & vngẽs spiritu ꝑmissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ: Meritoria aũt, dilectissimus vnigenitus suus Dñs noster Iesus Christus, qui cũ c essemus inimici, d propter nimiá charitatẽ qua dilexit nos, sua sanctissima passione in ligno crucis nobis iustificationẽ meruit, & pro nobis Deo Patri satisfecit: Instrumentalis item, sacramentũ baptismi, quod est sacramentũ fidei, sine qua nulli vnquam contigit iustificatio: deniq; vnica Formalis causa est iustitia Dei, non qua ipse

b Ephe.1. c
c Rom.5. d
d Ephe.2.a

ipse iustus est, sed qua nos iustos facit: qua videlicet ab eo donati, e renouamur spiritu mentis nostrę: et nõ modò reputamur, sed verè iusti nominamur & sum⁹, iustitiá in nobis recipiẽtes vnusquisque suá, secundũ mẽsurá, quá Spiritus san. partitur f singulis pput vult, & secũdum propriá cuiusq; dispositionẽ & cooperatiõem. Quanquá enim nemo posit esse iust⁹, nisi cui merita Pasionis Domini nostri Iesu Christi cõmunicantur: id tamen in hac impij iustificatione fit, dũ eiusdem sanctisimæ pasiõis merito per Spiritũ sanctũ a charitas Dei diffunditur in cordibus eorũ, qui iustificantur, atque ipsis inhæret. Vnde in ipsa iustificatione cũ remisione peccatorũ hęc omnia simul infusa accipit homo per Iesum Christũ cui inseritur, fidẽ, spẽ & charitatem. Ná Fides, nisi ad eá spes accedat & charitas, neq; vnit perfectè cũ Christo, neque corporis

e Ephe. 4. e

f 1. Corint. 12. b

a Rom. 5. a

ris eius viuũ membrũ efficit. Qua ratione verisimè dicitur, b fidem sine operibus mortuá et otiosá esse: &, c in Christo Iesu neq; circũcisionem aliquid valere neq; prȩputiũ: sed fidẽ, quæ per charitatẽ operatur. Hác fidem ante Baptismi Sacramentũ ex apostolorũ traditione Catechumeni ab Ecclesia petunt, cum petunt fidẽ, vitá æternam præstantem: quá sine spe & charitate fides prȩstare nõ potest. Vnde & statim verbum Christi audiunt: d *Si vis ad vitã ingredi, serua mandata.* Itaq; verá Christianá iustitiá accipientes, eã ceu primam stolá, pro illa quã Adam sua inobedientia sibi & nobis perdidit, per Christũ Iesum illis donatá, candidã & immaculatá iubentur statim renati cõseruare, vt eam perferãt ante tribunal Domini nostri Iesu Christi, & habeant vitam æternam.

b Iac. 2. d

c Gala. 5. a

d Mat. 19. c

XII.

Quomodo intelligatur impium per fidem, & gratis iustificari?

Cap. 8. seß. 6.

a Rom.3.d

CVm verò Apostolus a dicit, iustificari hominē per fidem & gratis, ea verba in eo sensu intelligenda sunt, quē perpetuus Ecclesiæ Catholicæ consensus tenuit & expresſit: vt scilicet per fidē ideò iustificari dicamur, quia fides est humanæ salutis initiū, fundamentū, & radix omnis iustificationis: b sine qua impoſsibile est placere Deo, et ad filiorū eius consortium peruenire: gratis autem iustificari ideo dicamur, quia nihil eorū quę iustificationē præcedūt, siue fides, siue opera, ipsam iustificatiōis gratiá promeretur. Si enim gratia est, iam non ex operibus: alioquin, vt idē c Apostolus, inquit, gratia iam nō est gratia.

b Heb.11.b

c Ro.11. a

XIII.

Contra inanē hæreticorum fiduciam.

Cap. 9. seß. 6.

QVāuis aūt necessariū sit credere, neq; remitti, neque remissa vnquam fuisse peccata, nisi

gratis diuina misericordia ꝓpter Christũ, nemini tamen fiduciá & certitudinẽ remissionis peccatorũ suorũ iactanti, & in ea sola quiescenti, peccata dimitti, vel dimissa esse dicendũ est, cùm apud hæreticos & schismaticos possit esse, imo nostra tempestate sit, & magna contra Ecclesiá Catholicá contentione prædicetur vana hæc, & ab omni pietate remota fiducia.

Sed neq; illud asserendum est, oportere eos, qui verè iustificati sunt, absq; vlla omnino dubitatione apud semetipsos statuere se esse iustificatos, neminemq; à peccatis absolui ac iustificari, nisi eũ, qui certo credat, se absolutũ & iustificatũ esse, atq; hac sola fide absolutionem & iustificationẽ perfici: quasi qui hoc non credit, de DEI promissis, deque mortis & resurrectionis Christi efficacia dubitet. Nam sicut nemo pius de Dei misericordia, de Christi

merito, deq; sacramentorũ virtute & efficacia dubitare debet: sic quilibet dũ seipsum, suáq; ꝓpriá infirmitatẽ & indispositionẽ respicit, de sua gratia formidare ac timere potest, cùm nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsũ, se gratiá Dei esse consecutum. XIIII.

De accepta iustificationis incremẽto.

Cap. 10. Sess. 6. a Ephe. 2. d b Psal. 83. b c 2. Co. 4. d

SIC ergo iustificati, & amici Dei ac a domestici facti, eũtes b de virtute in virtutẽ, renouantur, vt Apostolus c inquit de die in diem, hoc est, mortificando mẽbra car-

d Rom. 6. b

nis suę, & d exhibẽdo ea arma iustitiæ in sanctificationẽ, per obseruationẽ mandatorũ Dei & ecclesiæ, in ipsa iustitia per Christi gratiá accepta, cooperáte fide bonis operibus, crescunt, atq; magis

e Apo. 22. c

iustificátur, sicut scriptũ est: e *Qui iustus est, iustificetur adhuc.* Et iterũ:

f Eccle. 18. c g Iac. 2. d

f *Ne verearis vsq; ad mortẽ iustificari.* Et rursus: g *Videtis quoniá ex operibus*

ribus iustificatur homo, & nõ ex fide tantùm. Hoc verò iustitię incremẽtum petit S. ecclesia, cũ orat: Da nobis domine fidei, spei, et charitatis augmentum.

XV.

De obseruatione mandatorũ, deq; illius necessitate & possibilitate.

Cap. 11. sess. 6.

NEmo aũt quantumuis iustificatus, liberũ se esse ab obseruatione mandatorũ putare debet, nemo temeraria illa & à patribus sub anathemate ꝓhibita voce vti, Dei præcepta homini iustificato ad obseruandũ esse impossibilia: Nam Deus impossibilia nõ iubet, sed iubẽdo monet & facere quod pôssis, & petere quod non possis, & adiuuat vt possis: a Cuius mandata grauia non sunt, b cuius iugũ suaue est, onꝰ leue: Qui enim sunt filij Dei, Christũ diligunt: qui aũt diligunt eũ, vt ipsemet c testatur, seruant sermones eius: quod vtiq; cûm diuino auxilio præstare possunt.

a 1. Ioã. 5.
b Mat. 11. d
c Ioan. 14. c

ſunt.Licet enim in hac mortali vita,quantũuis ſancti & iuſti, in leuia ſaltẽ & quotidiana,quæ etiam venialia dicũtur, peccata quãdoque cadãt, non ꝓpterea deſinunt eſſe iuſti.Nã iuſtorũ illa vox eſt humilis & verax:*Demitte nobis debita noſtra.* Quo fit,vt iuſti ipſi eo magis ſe obligatos ad ambulandũ in via iuſtitię ſentire debeãt,quò e liberati iã à peccato, ſerui aũt facti Deo,f ſobriè,iuſtè,& piè viuẽtes, proficere poſſunt perChriſtum Ieſum,per quẽ acceſſum habuerunt in gratiã iſtam.Deus namque ſua gratia ſemel iuſtificatos non deſerit,niſi ab ijs prius deſeratur.

b Mat.6. b

e Rom.6.c

f Tit.2. d

Itaq; nemo ſibi in ſola fide blandiri debet,putãs fide ſola ſe hæredẽ eſſe cõſtitutũ,hęreditatẽq; cõſecuturũ,etiã ſi Chriſto a nõ cõpatiatur,vt & conglorificetur.Nã & Chriſtus ipſe(vt inquit b Apoſt.) *cũ eſſet filius dei,didicit ex his q̃ paſſus eſt,obedientiã:& cõſummatus,factus eſt*

a Rom.8.c

b Heb. 5. c

est omnibus obtẽperãtibus sibi causa salutis æternæ. Propterea Apost. ipse monet iustificatos, dicens: c *Nescitis, q̃ ij qui in stadio currũt, oẽs quidẽ currũt, sed vnus accipit brauiũ? sic currite vt cõprehẽdatis. Ego igitur sic curro, nõ quasi in incertũ: sic pugno, non quasi aërẽ verberãs: Sed castigo corpus meũ et in seruitutẽ redigo: ne fortè cũ alijs p̃dicauerim, ipse reprobus efficiar.* Itẽ princeps apostolorũ Petr⁹, b *Satagite, inquit, vt p bona opera, certã vestrã vocationẽ et electionẽ faciatis. Hęc enim faciẽtes, nõ peccabitis aliquãdo.*

c 1. Cor. 9. d

b 2. Pet. 1. b

Vnde cõstat, eos orthodoxæ religionis doctrinę aduersari, qui dicunt, iustũ in omni bono opere saltẽ venialiter peccare: aut, quod intolerabilius, pœnas æternas mereri: atq; etiã eos, qui statuunt in omnibus operib. iustos peccare, si in illis suam ipsorum socordiam excitando, & sese in stadio ad currendum cohortando, cũ hoc, vt in primis glorificetur Deus, mercedẽ

quoq; intuentur æternã, cùm ſcriptũ ſit: *a Inclinaui cor meũ ad faciendas iuſtificationes tuas propter retributionẽ.* Et de Moyſe dicat b Apoſtolus, quòd reſpiciebat in remunerationem.

a Pſal. 118. o.
b Heb. 11. e

XVI.

Prædeſtinationis temerariam præſumptionem cauendam eſſe.

Cap. 12. ſeſſ. 6.

NEmo quoq;, quamdiu in hac mortalitate viuitur, de arcano diuinæ prædeſtinationis myſterio vſq; adeò præſumere debet, vt certò ſtatuat, ſe omninò eſſe in numero prædeſtinatorum: quaſi verũ eſſet, quòd iuſtificatus aut amplius peccare nõ poſsit, aut ſi peccauerit, certã ſibi reſipiſcentiam promittere debeat. Nam niſi ex ſpeciali reuelatione ſciri non poteſt, quos Deus ſibi elegerit.

XVII.

De perſeuerantiæ munere.

Cap. 13. ſeſſ. 6.

SImiliter de perſeuerantiæ munere, de quo ſcriptum eſt: *a Qui perſeuerauerit vſq; in finẽ, hic ſaluus*

a Matth. 10. c. 24. b.

erit:

erit:quod quidē aliūde haberi nō poteſt,niſi ab eo qui potens eſt,eū qui ſtat,ſtatuere,vt perſeueranter ſtet,& eū qui cadit,reſtituere, nemo ſibi certi aliquid abſoluta certitudine polliceatur : tametſi in Dei auxilio firmiſsimá ſpem collocare & reponere omnes debēt. Deus enim niſi ipſi illius gratiæ defuerint, ſicut b cœpit opus bonum,ita perficiet, c operans velle & perficere. Veruntamen qui ſe d exiſtimant ſtare,videāt ne cadant,& cū timore ac tremore ſalutē ſuam operentur,in f laboribus, in vigilijs,in eleemoſynis, in orationibus & oblationibus, in ieiunijs & caſtitate. Formidare enim debent,ſcientes quod in a ſpē gloriç,et nondū in gloriá renatiſunt, de pugna quæ ſupereſt cū carne, cū mundo,cū diabolo : in qua victores eſſe nō poſſunt, niſi cū Dei gratia Apoſt. obtēperent dicenti: b *Debitores ſumus non carni, vt ſecun*

b Phil. 1. a
c & 2. b
d 1. Corin. 10. c
e Phil. 2. b
f 2. Corin. 6. a. b
a Rom. 5 a
b Rom. 8. c

 dum

dum carnem viuamus. Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.

XVIII.

De lapsis, & eorum reparatione.

Cap. 14. sess. 6.

QVI verò ab accepta iustificationis gratia per peccatũ exciderunt, rursus iustificari poterunt, cùm, excitante Deo, per pœnitentiæ sacramentũ merito Christi amissam gratiá recuperare procurauerint. Hic enim iustificationis modus est lapsi reparatio: quã secundã post naufragium deperditę gratię tabulam sancti patres aptè nuncuparũt. Etenim pro his qui post Baptismum in peccata labuntur, Christus Iesus sacramentũ instituit pœnitentię, cùm dixit: a *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt:* Vnde dicendum est, Christiani hominis pœnitentiam post lapsum,

a Ioã. 20. c

multo

multo aliá esse à Baptismali: eaq; cõtineri non modò cessationem à peccatis, & eorũ detestationẽ, aut b cor cõtritũ & humiliatũ: verũet-iam eorundẽ sacramentalẽ cõfessionẽ saltẽ in voto & suo tẽpore faciendã, & sacerdotalẽ absolutionẽ; itemq; satisfactionẽ per ieiunia, eleemosynas, oratiões, & alia pia spiritualis vitæ exercitia: non quidẽ ꝓ pœna æterna, quæ vel sacramẽto, vel sacramentali voto vnà cũ culpa remittitur, sed ꝓ pœna tẽporali, quę vt c S. literæ docẽt, nõ tota semper, vt in baptismo fit, dimittitur illis qui gratiæ Dei quam acceperunt, ingrati, d Spiritum sanctum contristauerunt, & e templum Dei violare non sunt veriti. De qua pœnitentia scriptum est: f *Memor esto vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac.* Et iterum: g *Quæ secundum DEVM tristitia est, pænitentiam in salutem stabilem operatur:*

b Psal. 50. b
c Nu. 14. d 2. Reg. 12. c. & 24 b
d Ephe. 4. g.
e 1. Cor. 3. d
f Apo. 2. b
g 2. Co. 7. c

a Mat.4.c
b Luc.3.b

Et rursus: a *Pœnitentiam agite, & b facite fructus dignos pœnitentiæ.*

X IX.

Quolibet mortali peccato amitti gratiam, sed non fidem.

Cap. 13. sess.6.
a Ro. 16.c

ADuersus etiam hominũ quorundam callida ingenia, qui per a dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium, asserendum est non modò infidelitate, per quam et ipsa fides amittitur, sed etiã quocunque alio mortali peccato, quamuis non amittatur fides, acceptam iustificationis gratiam amitti, diuinæ legis doctrinam defendendo, quæ à regno Dei nõ solùm infideles excludit, sed & fideles quoque b fornicarios, adulteros, molles, masculorum concubitores, fures, auaros, ebriosos, maledicos, rapaces, cęterosque omnes, qui lethalia cõmittunt peccata: à quibus cum diuinæ gratiæ adiumento abstinere possunt, & pro quibus à Christi gratia separantur.

b 1. Corin. 6.b
Gal.5.c. d

De

XX.

De fructu iustificationis, hoc est, de merito bonorum operum, deq́; ipsius meriti ratione.

Cap. 16. sess. 6.

HAC igitur ratione iustificatis hominibus, siue acceptam gratiam perpetuò cõseruauerint, siue amissam recuperauerint, proponẽda sunt Apostoli verba: a *Abundate in omni opere bono, scientes quòd labor vester non est inanis in Domino.* b *Non enim iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius. Et,* c *Nolite amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem.* Atque ideo bene operantibus vsque in finem, & in Deo sperantibus, proponenda est vita æterna, & tanquam gratia filijs Dei per Christum Iesum misericorditer promissa, et tanquam merces ex ipsius Dei promissione, bonis ipsorum operibus & meritis fideliter reddẽda. Hęc est enim

a 1. Corin. 15. g

b Heb. 6. b

c Heb. 10. g

num, sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitã æternam. Itaq; neq; propria nostra iustitia, tanquam ex nobis ꝓpria, statuitur, neque ignoratur, aut repudiatur iustitia Dei. Quæ enim iustitia nostra dicitur, quia ꝑ eã nobis inhęrentẽ iustificamur, illa eadẽ dei ęst, quia â Deo nobis infunditur per Christi meritum.

Neq; verò illud omittendũ est, quòd licet bonis operibus in sacris literis vsq; adeò tribuatur, vt etiã qui *a* vni ex minimis suis potũ aquę frigidę dederit, promittat Christus eũ nõ esse sua mercede cariturũ, & *b* apostolus testetur, id quod in pręsenti est mométaneum & leue tribulatiõis nostræ, supra modũ in sublimitate æternũ glorię põdus operari in nobis: absit tamẽ vt christianus homo in se ipso vel cõfidat, vel glorietur, & nõ in Dño, cuius tãta est erga oẽs homines bonitas, vt eorũ velit esse merita, quæ sunt ipsius dona.

a Matt. 10.

b 2. Cor. 4. d

Et

c Iaco.3.a Et quia c in multis offendimus omnes, vnusquisque sicut misericordiam & bonitatem, ita seueritatem, & iudicium ante oculos habere debet: neque seipsum aliquis, etiamsi d nihil sibi conscius fuerit, iudicare: quoniam omnis hominum vita, non humano iudicio examinanda & iudicanda est, sed Dei e qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit vnicuique à Deo, qui vt scriptum est: f *Reddet vnicuique secundum opera sua.*

d 1.Corin. 4. a

e Ibidem.

f Mat.16.d Rom.2.a Psalm.61.b

(.·.)

INDEX TOTIVS CATECHISMI ORdinem & ſummam complectens: indicans controuerſias, quæ in hoc libro per antiquorum Patrũ & ſcripturæ ſacrę teſtimonia deducuntur.

De

INDEX.

De

V. De Iustitia Christiana.

 in

De

Ad Christianae doctrinae totius summam, vnico ceu verbo cōprehendendā, Ecclesiastici sententia notatu digna est, qui ait: *Fili concupisces Sapientiam, conserua iustitiā & Deus praebebit illā tibi.*

Appen-

APPENDIX DE HOMIMIS LAPSV ET IVSTIFICATIONE SECVN dum ſententiam & doctrinam Concilij Tridentini.

Quo

FINIS INDICIS.

AVTHORIS CONFESSIO.

CONFITEOR tibi Pater, Domine cæli & terræ, creator et redemptor meus, virtus & salus mea, qui iam inde ab infantia me sacro pane verbi tui pascere, & cor meum confortare non desijsti. Ne verò vagarer cum errantibus ouibus, quę sunt absque pastore, in domo Ecclesiæ tuę me collegisti, collectum educasti, educatum conseruasti, & sub illis magistris atque pastoribus instituisti, in quibus te præsentem audiri, & vocem tuam obseruari do-

 mesti-

mesticis omnibus præcepi-
sti. Confiteor ore ad salutē,
quicquid corde ad iustitiā
ab orthodoxis atq; Catho-
licis creditur. Nō noui Lu-
therum, Caluinū respuo,
hæreticis omnibus dico a-
nathema: nihil mihi cum
his commune esse volo, q
vnum non dicunt & senti-
unt, eandemque fidei non
tenent regulam cū vna san
cta Catholica, Apostolica,
& Romana Ecclesia. Si
quis verò Christum non so
lùm in verbo scripto docē-
tem, sed in Oecumenicis
etiam synodis iudicantem,
in Petri Cathedra sonantē,
& in Patribus testificantem
audit ac sequitur, huic ego
communione consocior,
huius

huius & fidem amplector, & religionem ſequor, & do ctrinam probo. Cæterùm quam alij blaſphemi contemnunt & perſequuntur Romanam Eccleſiam, ac velut Antichriſtianam execrãtur, huius ego me ciuẽ eſſe profiteor, ab eiuſdem authoritate nec latum vnguẽ diſcedo: ob illius teſti monium vitam & ſanguinem profundere non recuſo, nec alibi prorſus, quàm in eius vnitate, Chriſti Domini merita, & ſancti Spiri tus dona mihi & alijs ſalutaria fore confido, certoq́; perſuaſum habeo. Cum Hi eronymo liberè profiteor, Qui Petri cathedræ iungitur, meus eſt. Cum Am-

broſio, Eccleſiam Romanā in omnibus cupio ſequi: eamq́ue Catholicæ Eccleſiæ radicem & matricem cum Cypriano reuerenter agnoſco. In ea verò fide atque doctrina conquieſco, quam puer hauſi, adoleſcens confirmaui, vir docui, atq; hactenus pro mea exiguitate defendi. Cæterùm ob nullum commodum temporarium, nec in hominis cuiuſcunque gratiam, vel aduerſus conſcientiam (ſic te mihi DEVS propitium ſemper opto) doctoris Catholici partes hucuſque ſuſtineo, aut in poſterum ſuſtinebo. Quam confeſsionem nō aliud ſaneà me exigit & extorquet,

niſi

nisi nominis & honoris tui ratio, nisi agnitæ veritatis vis, nisi canonicæ scripturæ disciplina, nisi Patrũ sensus atq; consensus, nisi debitum fidei apud fratres testimonium, ac demum nisi expectata in cælo salus, & proposita sinceris confessoribus beatitudo. Quod si propter eiuscemodi confessionem contemnor, si oppugnor, si traducor, singularem agnosco & prædico gratiam tuam Deus, qui partim velis me propter iustitiam pati, quod certè beatorum est, partim nolis mihi beneuolos esse illos, quod in magni lucri parte ponendum est, qui tibi amici esse non possunt, cùm Ec-

clesiæ tuæ & veritati Catho licæ palàm aduersentur. Sed ignosce illis, PATER, ignosce: quia vel nesciunt, vel scire nolunt, quæ faciant, partim tetri Satanæ imperio, partim falsæ doctrinæ præstigijs impediti. Hãc verò gratiam mihi perpetuò serues oro, vt quam tibi, quam Ecclesiæ, quam veritati, sinceram constantiã & constantem sinceritatẽ debeo, eam tum viuens, tũ moriens testatã facere non desistam, neque à charitate tua vnquam excidam, particeps nimirum omnium timentium te, & custodientium mandata tua in sancta Romana Ecclesia, cuius demũ iudicio me scriptaque

que omnia mea non minus libenter quàm reueren ter ſubijcio. Tuam porrò immēſam bonitatem pro me collaudent atque deprecentur ſancti omnes, ſiue quos in cælo triumphans, ſiue quos militans in terris Eccleſia vno & indiſſolubili Catholicæ pacis vinculo firmiſsimè cōiungit atque comprehendit. Tu & principium & finis eſt mihi bonorum omnium: tibi ex me, per me, & de me ſit laus, honor & gloria ſempiterna.

CARMEN DE PRAECIPVIS HVIVS CATEchismi partibus, in gratiam studiosorum adiectum.

QVis verè Christi censendus nomine dignus?
Hic, cui iustitia est, simul & sapientia cordi.
Quis sapiens? rectè qui credit, sperat, amatq́ue.
Quis iustus? mala qui fugiens bona quæq́ue capessit.
Quæ bona? dum refouet miseros, ieiunat & orat:
Nec se, nec quenquam, nec Christum fraudat in vllo.
Cuínam recta fides? qui firmiter omnia credit,
Que credenda iubet Deus, atque Ecclesia dictat.
Quis sperare potest, quæ sacra volumina tractant?
Qui violare timet castissima iussa Tonantis.

Et

Et quis amat? nisi qui Christum super omnia quærit?
Et quemcunque hominem puro sibi iungit amore.
Sacramenta quidem ceu septem pharmaca mentis.
Instituit Christus, per quæ sua munera confert.
Baptismus scelus omne piat pœnasque remittit.
Chrismate firmantur nati tenerique tyrones.
Nos sacra mortales reficit pascitque Synaxis.
Lapsos restituit Cōfessio ritè peracta.
Vnctio postrema ægrotos solatur & armat.
Ordo sacerdotes statuit, qui sacra ministrent.
Coniugium Christo populum conseruat & armat.
Munia Christicolæ duo sunt: vt crimina vitet,
Sectetúrque bonum, dum vita postulat vsus.

Cui mens fixa Deo, subit & præcordia virtus,
Et quantum potis est vitam sine crimine ducit,
Catholicamq́; fidem qui semper vbique tuetur,
Et fugit hæreseos toto contagia corde,
Hic quatuor voluit repetitq́; nouissima mente,
Cunctaq́; perpendit quæ continet iste libellus,
Hic bene succedet cælestis sedibus aulæ
Sin minus, haud vnquam poterit sperare salutem.

Laus æterna Deo, perpetuumq́; decus.

IESV CRHI STO Crucifixo, qui author atque consummator est sapientiæ iustitiæque nostræ, GLORIA SEMPITERNA.